

LIETUVOS 2014–2020 M. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS IŠANKSTINIS VERTINIMAS

GALUTINĖ VERTINIMO ATASKAITA

2014 m. vasario 27 d.

Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinio vertinimo ataskaitą Lietuvos Respublikos finansų ministerijos užsakymu parengė VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas kartu su UAB „PPMI Group“ pagal 2012 m. liepos 30 d. pasirašytą vertinimo paslaugų pirkimo sutartį Nr. 14P-58.

Paslaugų sutartis finansuojama iš Europos socialinio fondo lėšų pagal 2007–2013 metų Techninės paramos veiksmų programą.

Vertinimo ataskaita parengta pagal vertinimo koordinavimo grupės 2008 m. rugsėjo 23 d. posėdžio protokolu Nr. 4 patvirtinto Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų stiliaus vadovo reikalavimus.

Vertinimo ataskaita patikrinta lietuvių kalbos redaktorės Justės Matijošienės.

(parašas)

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. VERTINIMO METODIKA IR PROCESAS.....	17
1.1. Vertinimo metodika.....	17
1.2. Vertinimo procesas ir partnerystė.....	21
2. VEIKSMŲ PROGRAMOS STRATEGIJOS ĮVERTINIMAS.....	24
2.1. „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“.....	24
2.2. „Informacinės visuomenės skatinimas“.....	35
2.3. „Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“.....	48
2.4. „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas“.....	63
2.5. „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“.....	81
2.6. „Tvaraus transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“.....	113
2.7. „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“.....	126
2.8. „Socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu“.....	142
2.9. „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“.....	163
2.10. „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“.....	188
3. STEBĖSENOS RODIKLIŲ TINKAMUMAS IR SPECIFIŠKUMAS.....	196
4. VEIKSMŲ PROGRAMOS VIDINIS IR IŠORINIS NUOSEKLUMAS.....	197
4.1. Vidinis veiksmų programos nuoseklumas.....	197
4.2. Veiksmų programos suderinamumas su kitomis ES ir nacionalinėmis programomis.....	199
5. VEIKSMŲ PROGRAMOS INDĖLIS SIEKIANČI STRATEGIJOS „EUROPA 2020“ TIKSLŲ.....	201
6. HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMAS.....	208
6.1. Lyčių lygybės ir nediskriminavimo principai.....	208
6.2. Tvarios plėtros principas.....	211
6.3. Partnerystės principo taikymas.....	212
7. VEIKSMŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO SISTEMA.....	215
7.1. Institucinė sistema ir administraciniai gebėjimai.....	215
7.2. Administracinės naštos pareiškėjams mažinimas.....	218
7.3. Veiksmų programos įgyvendinimo stebėseną ir vertinimas.....	221
7.4. Techninės paramos panaudojimas.....	223
PASIŪLYMAI DĖL VEIKSMŲ PROGRAMOS TOBULINIMO.....	227
PRIEDAI.....	252

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELĖS

Lentelė 1. Galutinės ataskaitos žemėlapis pagal vertinimo klausimus.....	14
Lentelė 2. Išankstinio vertinimo apimtis.....	17
Lentelė 3. MTEP ir inovacijų infrastruktūros plėtrai paskatinti skirtos intervencijos logika.....	27
Lentelė 4. Intervencijos, skirtos plėtoti sąveiką tarp įmonių, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros centrų bei aukštojo mokslo, logika.....	31
Lentelė 5. Pažangios, saugios ir prieinamos IRT infrastruktūros šalyje, užtikrinant visų šalies gyventojų galimybes ja naudotis, kūrimo intervencijos logika.....	38
Lentelė 6. IRT produktų ir paslaugų, elektroninės prekybos tobulinimas ir IRT paklausos didinimo intervencijos logika.....	41
Lentelė 7. Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimo intervencijos logika.....	44
Lentelė 8. Verslumo ir naujų įmonių steigimo skatinimo intervencijos logika.....	51
Lentelė 9. Naujų MVĮ verslo, ypač internacionalizavimo, modelių kūrimo ir įgyvendinimo intervencinė logika.....	56
Lentelė 10. MVĮ pajėgumų įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus rėmimo intervencijų logika.....	59
Lentelė 11. Atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir skirstymo skatinimo intervencijos logika.....	66
Lentelė 12. Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos naudojimo įmonėse intervencijos logika.....	71
Lentelė 13. Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos naudojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant ir viešuosius pastatus, ir būstų sektoriuje, rėmimo intervencijos logika.....	74
Lentelė 14. Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų kūrimo ir diegimo intervencijos logika.....	78
Lentelė 15. Ekologiškų ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto sistemų kūrimo ir tvaraus judumo miestuose skatinimo intervencijų logika.....	81
Lentelė 16. Dėl klimato kaitos atsirandančių nuostolių mažinimo intervencijų logika.....	90
Lentelė 17. Investicijų į atliekų sektorių siekiant įvykdyti Sąjungos aplinkos <i>acquis</i> reikalavimus intervencijų logika.....	94
Lentelė 18. Vandens telkinių (taip pat Baltijos jūros ir tarpinių vandenu) geros būklės užtikrinimo intervencijos logika.....	98
Lentelė 19. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo ir sistemos valdymo efektyvumo didinimo intervencijos logika.....	101
Lentelė 20. Gamtinio paveldo apsaugos, propagavimo ir vystymo intervencijos logika.....	104
Lentelė 21. Biologinės įvairovės, dirvožemio apsaugos ir atkūrimo bei ekosistemų funkcijų skatinimas, įskaitant „Natura 2000“ ir žaliąsias infrastruktūras, intervencijos logika.....	107
Lentelė 22. Oro taršos ir užterštų teritorijų mažinimo miestuose intervencijų logika.....	110
Lentelė 23. Daugiarūšės bendros Europos transporto erdvės rėmimo intervencijų logika.....	116
Lentelė 24. Regionų judumo didinimo, prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, intervencijų logika.....	120
Lentelė 25. Pažangiųjų energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemų gerinimo intervencijos logika.....	124

Lentelė 26. Tikslinių teritorijų (miestų) konkurencingumo ir gyvenamosios vietos patrauklumo didinimo intervencijų logika	129
Lentelė 27. Valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūros tobulinimo intervencijų logika.....	134
Lentelė 28. Galimybės gauti darbą suteikimo ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims intervencijų logika	136
Lentelė 29. Jaunimo integracijos į darbo rinką intervencijų logika.....	139
Lentelė 30. Investicijų į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą intervencijos logika	145
Lentelė 31. Investicijų į fizinių, ekonominių ir socialinių nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimą intervencijų logika.....	149
Lentelė 32. Aktyvios įtraukties užtikrinimo, siekiant pagerinti sąlygas įsidarbinti, intervencijų logika.....	151
Lentelė 33. Sveikatos priežiūros ir visuotinės svarbos socialinių paslaugų kokybės ir prieinamumo didinimo intervencijų logika.....	154
Lentelė 34. Socialinės verslininkystės ir socialinės ekonomikos skatinimo intervencijos logika	158
Lentelė 35. Bendruomenių inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimo skatinimo intervencijų logika	161
Lentelė 36. Švietimo ir mokymo infrastruktūros tobulinimo intervencijų logika	169
Lentelė 37. Ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimo ir ugdymo pasiekimų gerinimo intervencijų logika	174
Lentelė 38. Aukštojo mokslo kokybės veiksmingumo ir prieinamumo didinimo intervencijų logika	179
Lentelė 39. Mokymosi visą gyvenimą galimybių didinimo intervencijų logika.....	183
Lentelė 40. Investavimo į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo, intervencijos logika	191
Lentelė 41. Veiksmų programos vidinio nuoseklumo trūkumai	198
Lentelė 42. Techninės paramos veiksmų programos administravimui intervencijos logika.....	224
Lentelė 43. Techninės paramos, skirtos informavimui apie VP įgyvendinimą ir VP vertinimui, intervencijos logika	225

PAVEIKSLAI

Paveikslas 1. Kaitos teorija grįstas vertinimas: pagrindiniai etapai	18
Paveikslas 2. MTEP ir inovacijų srities problemų medis	26
Paveikslas 3. Informacinių ir ryšių technologijų naudojimo srities problemų medis	37
Paveikslas 4. Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo problemų medis	50
Paveikslas 5. AEI naudojimo ir energijos efektyvumo problemų medis	65
Paveikslas 6. Klimato kaitos srities problemų medis.....	86
Paveikslas 7. Aplinkos apsaugos srities problemų medis	87
Paveikslas 8. Gamtos ir kultūros paveldo srities problemų medis.....	88
Paveikslas 9. Oro taršos ir užterštų teritorijų problemų medis.....	89
Paveikslas 10. Transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros problemų medis	115
Paveikslas 11. Užimtumo srities problemų medis.....	128
Paveikslas 12. Socialinės atskirties ir skurdo rizikos problemų medis	144
Paveikslas 13. Švietimo srities problemų medis	165
Paveikslas 14. Aukštojo mokslo srities problemų medis.....	166
Paveikslas 15. Profesinio mokymosi ir mokymosi visą gyvenimą srities problemų medis	168
Paveikslas 16. Viešojo valdymo srities problemų medis	190

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ADRP	Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės
AEI	Atsinaujinantys energijos ištekliai
AI	Audito institucija
APC	Atviros prieigos centras
BJRS	Baltijos jūros regiono strategija
BVAR	Daugiamatis (vektorinį) autoregresinis modelis (angl. <i>Bayesian vector autoregression</i>)
BVP	Bendrasis vidaus produktas
DMS	Duomenų mainų svetainė
DPT	Didelio poveikio technologijos
EEE	Europos ekonominė erdvė
EJRŽF	Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESCO	Energetinių paslaugų įmonė (angl. <i>Energy Service Company</i>)
ESF	Europos socialinis fondas
ESI fondai	Europos struktūriniai ir investiciniai fondai
ETB	Europos teritorinis bendradarbiavimas
EŽŪFKP	Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai
IP	Investicinis prioritetas
IRT	Informacinių ryšių technologijos
ISCED	Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (angl. <i>International Standard Classification of Education</i>)
IT	Informacinės technologijos
ITI	Integruotos teritorinės investicijos
KPP	Kaimo plėtros programa
LDB	Lietuvos darbo birža
LEZ	Laisvoji ekonominė zona
LR	Lietuvos Respublika
MI	Mokėjimus atliekančioji institucija
MSI	Mokslo ir studijų institucijos
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTEPI	Moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inovacijos
MTI	Moksliniai tyrimai ir inovacijos
MVĮ	Mažos ir vidutinės įmonės

NEET	Nedirbantys, nesimokantys ir praktikos neatliekantys jauni asmenys (angl. <i>Not in Education, Employment, or Training</i>)
NRD	Nacionalinė reformų darbotvarkė
NVO	Nevyriausybinių organizacijų
PS	Partnerystės sutartis
RAIN	Projektas „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plėtojimo tinklas RAIN“
RAIN2	Projektas „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plėtojimo tinklo RAIN plėtra“
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAF	Sanglaudos fondas
SAM	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
SFMIS	ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos
SVV	Smulkus ir vidutinis verslas
ŠMM	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
TEN-T	į transeuropinį transporto tinklą
TI	Tvirtinančioji institucija
TPVP	Techninės paramos veiksmų programa
VI	Vadovaujanti institucija
VKS	Valdymo ir kontrolės sistema
VP	Veiksmų programa
VRM	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija
VVG	Vietos veiklos grupė
ŽŪM	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

SANTRAUKA

Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos vertinimas buvo atliekamas siekiant pagerinti ES struktūrinių fondų investicijų planavimo ir įgyvendinimo kokybę. Išankstinio vertinimo metu, taikant kaitos teorijos vertinimo pagrindą, buvo rekonstruojama veiksmų programos projekte suplanuotų intervencijų logika ir vertinamas nustatytų tikslų realistiškumas, atliktas ekonometrinis modeliavimas. Laikantis Bendrųjų nuostatų reglamento, įvertinti žmogiškieji ir administraciniai pajėgumai valdyti programą bei programos stebėsenos ir vertinimo sistema, atlikta veiksmų, skirtų įgyvendinti horizontaliuosius prioritetus, analizė. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos vertinimas buvo atliekamas stengiantis užtikrinti vertinimo procesą, grįstą suinteresuotųjų pusių dalyvavimu, konsultacijomis su sprendimų priėmėjais, tikslinėmis grupėmis, socialiniais-ekonominiais partneriais, abipusiu mokymusi, iteratyviu bei interaktyviu darbo pobūdžiu. Taip buvo siekiama ne tik pagerinti ES struktūrinių fondų investicijų planavimo ir įgyvendinimo kokybę, bet ir užtikrinti sklandesnę ir skaidresnę ES struktūrinių fondų lėšų programavimą, formuojant konsensuą tarp svarbiausių sprendimų priėmėjų, skatinant institucijų bendradarbiavimą ir dalijimąsi patirtimi bei socialinių ir ekonominių partnerių bei kitų suinteresuotųjų pusių aktyvų įsitraukimą į diskusijas dėl ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo. Remiantis 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinio vertinimo rezultatais programos rengėjams buvo pateikti pasiūlymai ir rekomendacijos dėl svarbiausių ES struktūrinės paramos planavimo aspektų.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ypač svarbi orientacija į rezultatus ir susitelkimas ties svarbiausiais šaliai kylančiais iššūkiais. Partnerystės sutartyje pateiktas tematinių tikslų pasirinkimo pagrindimas ir išankstinio vertinimo metu atlikta poreikių ir iššūkių analizė parodė, kad 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoje buvo pagrįstai pasirinkti visi vienuolika tematinių tikslų. Nustatyti plėtros poreikiai ir iššūkiai daugiausiai remiasi Nacionalinėje reformų darbotvarkėje nustatytais nacionaliniais strategijos „Europa 2020“ siekiais, 2013 m. ES tarybos rekomendacijomis Lietuvai, 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos tikslais ir uždaviniais. Nors dėl politikos fragmentiškumo ir neįgyvendintos Bendrųjų nuostatų reglamente nustatytos išankstinės sąlygos abejonių kėlė kovai su klimato kaita skirto tematinio tikslo pasirinkimas, buvo nustatyta, kad šiai svarbiai sričiai Lietuvoje iki šiol buvo skiriama nepakankamai dėmesio. Tad planuojamos investicijos šioje srityje prisidės prie nuoseklios prisitaikymo prie klimato kaitos politikos formavimo ir priemonių, skirtų klimato kaitos poveikiui mažinti, ir su klimato kaita susijusių rizikų prevencijai, įgyvendinimo. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos prioritetai ir konkretūs uždaviniai atitinka Bendrųjų nuostatų reglamentą bei Partnerystės sutartį, tačiau pradiniam programavimo etape buvo nevisiškai atsižvelgta į Tarybos rekomendacijas Lietuvai dėl tolimesnio viešosios politikos reformų (valstybės valdomų įmonių ir pensijų reformos) įgyvendinimo. Todėl viena iš išankstinio vertinimo pateiktų rekomendacijų buvo įtraukti atitinkamas veiklas į 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ konkrečius uždavinius.

Nepaisant tinkamo tematinų tikslų pasirinkimo, pradiniu investicijų formulavimo etapu 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos konkretūs uždaviniai apėmė didžiąją dalį Europos socialinio fondo (ESF), Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir Sanglaudos fondo (SaF) investicinių prioritetų. Siekiant stiprinti ES struktūrinės paramos panaudojimo orientaciją į rezultatus, išankstinio vertinimo metu buvo rekomenduota mažinti pasirinktų investicinių prioritetų skaičių ir formuluoti aiškius siekiamus pokyčius nurodančius konkrečius uždavinius. Į šias rekomendacijas buvo atsižvelgta – 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos projekte pasirinktų investicinių prioritetų skaičius buvo sumažintas trečdaliu. Tokiu būdu buvo pagerinta intervencijų logika ir sudarytos prielaidos atitikti tematinės koncentracijos reikalavimus. Išankstinio vertinimo metu buvo pateikti pasiūlymai dėl specifinių uždavinių formulavimo, siekiant kad jie atitiktų nustatytus iššūkius, būtų orientuoti į pokytį ir nusakytų siekiamą rezultatą. Į šiuos pasiūlymus didžiąja dalimi buvo atsižvelgta, pagerinant prioritetų ir atskirų specifinių uždavinių intervencijų logiką, išskiriant remiamų veiklų grupes bei nustatant siekiamus pokyčius atspindinčius rezultato rodiklius.

Konkrečių uždavinių skaičiaus sumažinimas ir intervencijų logikos detalizavimas taip pat prisidėjo prie didesnio veiksmų programos vidinio nuoseklumo bei išorinio suderinamumo. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos rengėjai atsižvelgė į didžiąją dalį išankstinio vertinimo rekomendacijų nustatyti aiškias takoskyras tarp panašų pobūdį turinčių investicijų (pavyzdžiui, verslumo skatinimo, remiant SVV, ir savarankiško užimtumo didinimo, skatinant verslumą) bei užtikrinti ESF ir ERPF investicijų, siekiančių to paties pokyčio, suderinamumą ir papildomumą (pavyzdžiui, ESF ir ERPF investicijos švietimo ir mokymo srityse). Taip pat veiksmų programos tekstas buvo papildytas išankstinio vertinimo pasiūlytomis nuostatomis dėl vidinio planuojamų intervencijų suderinamumo, nustatant projektų/veiksmų atrankos principus. Išorinio 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos suderinamumo buvo siekiama pateikiant rekomendacijas dėl planuojamų investicijų suderinamumo bei galimo dubliavimosi su ES (pavyzdžiui, 2014–2020 m. KPP, „Horizontas 2020“, Europos infrastruktūros tinklų priemonė ir kt.) ir nacionalinėmis programomis, investuojant į MTEP ir inovacijų, transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros, aplinkosaugos, energetikos ir kitas sritis.

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoje numatytas finansavimo pasiskirstymas tarp prioritetų atitinka suformuluotus specifinius uždavinius ir tikėtina, kad leis pasiekti laukiamų rezultatų. Tai, kad 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu santykinai daugiau lėšų planuojama skirti mokslinių tyrimų ir inovacijų sričiai bei investicijoms, skirtoms energijos efektyvumui didinti ir AEI gamybai ir naudojimui skatinti, atitinka EK poziciją ir parodo šių veiksmų programos prioritetų svarbą Lietuvai. Kita prioritetinė investicijų sritis yra žmogiškieji ištekliai: visuomenės švietimui ir mokymui, socialinės įtraukties ir užimtumo skatinimui yra numatyta skirti beveik trečdalį visų ES struktūrinių fondų lėšų 2014–2020 m. laikotarpiu. Anksčiau įvardytoms svarbiausioms investicijų kryptims numatytas finansavimas atitinka Lietuvos įsipareigojimus įgyvendinti sumanaus, tvaraus ir integracinio augimo strategiją „Europa 2020“, siekiant Nacionalinėje reformų darbotvarkėje nustatytų kiekybinių tikslų. Ambicingi šalies tikslai – daugiau nei dvigubai padidinti išlaidas moksliniams tyrimams ir inovacijoms, didinti energijos vartojimo efektyvumą, smarkiai sumažinti skurdo riziką ir socialinę atskirtį bei padidinti

gyventojų užimtumą – reikalauja ypatingo dėmesio ir aiškaus prioritetų nustatymo, planuojant ES struktūrinių fondų finansavimo pasiskirstymą, paramos formas ir įgyvendinimo modelius. Išankstinio vertinimo metu atliktas galimo ES struktūrinių fondų investicijų poveikio makroekonominis modeliavimas parodė, kad numatomas finansavimo pasiskirstymas tarp tokių sričių kaip moksliniai tyrimai ir inovacijos, žmogiškieji išteklių, infrastruktūra ir kitos sritys yra gana optimalus; remiantis simuliacijomis nustatyta, kad didžiausią grąžą Lietuvai tikėtina duotų ES struktūrinės paramos nukreipimas į mokslinius tyrimus ir inovacijas. Remiantis simuliacijomis nustatyta, kad ES struktūrinių fondų investicijos turėtų turėti teigiamos įtakos visiems Lietuvos nacionaliniams strategijos „Europa 2020“ siekiams, išskyrus šiltnamio dujų generavimą. Toks rezultatas visgi neturėtų būti suprastas kaip neigiama investicijų įtaka: besivystančioms ekonomikoms yra įprasta besivejant labiau išsivysčiusias didinti resursų panaudojimo intensyvumą, todėl, nepaisant technologinės pažangos (pvz., aplinką tausojančių technologijų diegimo), vijimosi stadijose ekonomikų didesnis BVP siejamas su didesne tarša. Kartu svarbu atkreipti dėmesį, kad modeliavimo rezultatai nurodo į gana ribotą ES lėšų tęstinį poveikį tokiems kintamiesiems kaip MTEP išlaidų (bendrų ir privačių) dalis nuo BVP. Siekiant efektyvesnio ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo, išankstinio vertinimo metu buvo pateiktos rekomendacijos plačiau naudoti finansinius instrumentus, skatinant MTEP ir inovacijas ir remiant verslumą ir verslo plėtrą, bei svarstyti galimybes taikyti finansinius instrumentus vandens tiekimo ir nuotekų valymo infrastruktūros projektams. Kitos nei negražintinos subsidijos paramos formos (gražintinos subsidijos, prizai) buvo rekomenduotos taikyti daliai investicijų į MTEP skatinimą ir švietimo infrastruktūrą.

Išankstinis vertinimas parodė, kad, nustatant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos rezultato ir produkto rodiklius, buvo vadovaujama EK gairėmis: naudojami bendrieji rodikliai ir formuluojamas ribotas skaičius specifinių rodiklių. Atlikus siūlomų stebėsenos rodiklių analizę, buvo pateiktos rekomendacijos naudoti visus tinkamus bendruosius rodiklius ir tikslinti specifinius rodiklius taip, kad jie būtų aiškiai suprantami ir tinkamai atlieptų intervencijų pobūdį. Teigiamai vertinama tai, kad veiksmų programos projekte, nustatant produkto rodiklių reikšmes, buvo remiamasi 2007–2013 m. patirtimi, apskaičiuojant skirtų lėšų ir sukurtų produktų santykį, arba atliktais vertinimais. Kita vertus, nustatant rezultato rodiklius ERPF ir Sanglaudos fondo intervencijų srityse, dažnai buvo vadovaujama nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose nustatytų vertinimo kriterijų reikšmėmis, todėl atskirais atvejais yra stebimas atotrūkis tarp specifiniam uždaviniui suplanuotų lėšų ir produkto rodiklių reikšmių bei laukiamo rezultato. Tai rodo, kad siekiant veiksmų programos projekte suplanuotų rezultato rodiklių, įtakos turės ir kiti veiksniai, tokie kaip reguliavimo pokyčiai, demografinės tendencijos, ekonominė situacija. Dėl šios priežasties išankstinio vertinimo metu buvo pateiktos rekomendacijos veiksmų programos specifinių uždavinių aprašymuose įvardyti, kokie kitų prioritetų veiksmai ir išorės veiksniai prisidės prie laukiamo rezultato.

Siekiant geresnio horizontalaus lyčių lygybės, nediskriminavimo ir prieinamumo prioriteto integravimo, buvo rekomenduota į ES struktūrinių fondų investicijų programavimo ir įgyvendinimo procesus įtraukti kompetentingas institucijas ir tokiu būdu užtikrinti žiniomis ir įrodymais grįstos politikos įgyvendinimą. Siekiant tvarių pokyčių, buvo pasiūlyta daugiau dėmesio

skirti lyčių lygybės ir nediskriminavimo skatinimo veiksams, skirtiems keisti paklausos pusės (įmonių ir įstaigų) požiūrį, o ne tik darbo ieškančių žmonių ir darbuotojų padėtį darbo rinkoje. Taip pat rekomenduojama užtikrinti informacijos apie ES struktūrinių fondų investicijas prieinamumą visoms suinteresuotoms grupėms, sukuriant žmonėms su sensorine, motorikos ar regėjimo negalia pritaikytą svetainės esparama.lt versiją. Įgyvendinant darnaus vystymosi principą, veiksų programoje siūloma pateikti ne tik intervencijų, prisidedančių prie tvarios plėtros skatinimo, aprašymą, bet ir informaciją apie galimą neigiamą investicijų (pvz., į energetikos ir transporto sritis) poveikį aplinkos (dirvožemio, vandens, oro) kokybei, biologinei įvairovei ir kraštovaizdžiui bei numatytus tokio poveikio mažinimo veiksnius.

Atliktas 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimas parodė, kad 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu turi būti išlaikyta esama administravimo sistema ir jos dalyvių gebėjimai, kartu plėtojant valdymo ir kontrolės sistemos (VKS) dalyvių ir specializuotų institucijų partnerystę, vienodinant administravimo praktikas ir naujas institucijas į VKS įtraukiant tik iš anksto įvertinus jų turimus administracinius gebėjimus. Partnerystės sutartyje numatytos administracinės naštos pareiškėjams mažinimo priemonės atitinka minėto vertinimo pateiktas rekomendacijas, o suplanuota techninė parama veiksų programos administravimui sudaro prielaidas šioms priemonėms įgyvendinti. Išankstinio vertinimo metu atlikta rengiamų teisės aktų analizė taip pat parodė, kad pateiktas išankstinės sąlygos dėl statistinių duomenų prieinamumo ir pakankamumo įgyvendinimo veiksų planas sudaro prielaidas sukurti tinkamą ES struktūrinių fondų veiksų programos stebėsenos sistemą ir rinkti vertinimui reikalingus duomenis.

IVADAS

2013 m. vasarį Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybės narės, tarp jų ir Lietuva, po ilgų derybų pasiekė sutarimą dėl 2014–2020 metų ES finansinės programos, kuriai liepos pradžioje pritarė ir Europos Parlamentas. Pagal šią programą Lietuvai 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu numatytas finansavimas siekia 44 mlrd. litų, iš jų apie 25 mlrd. litų sudaro Europos socialinio fondo (toliau – ESF), Europos regioninio plėtros fondo (toliau – ERPF) ir Sanglaudos fondo (toliau – SaF) lėšos, kitaip tariant ES struktūrinių fondų investicijos.

Pagrindiniai 2014–2020 m. programavimo laikotarpio dokumentai nacionaliniu lygmeniu yra Partnerystės sutartis ir Veiksmų programa. Įgyvendindama 2014–2020 m. ES sanglaudos politiką, kiekviena valstybė narė su Europos Komisija (toliau – EK) sudarys Partnerystės sutartį, kurioje bus apibrėžta integruota plėtros strategija, parodyta, kaip bus investuojamos ES fondų lėšos, bei nustatyti įsipareigojimai dėl įgyvendinimo sąlygų ir planuojamų pasiekti rezultatų. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programa (toliau – VP) yra dokumentas, nustatantis kokių socioekonominių pokyčių bus siekiama, investuojant naujuoju programavimo laikotarpiu Lietuvai skirtas ES struktūrinių fondų lėšas. Šioje programoje turi būti atsižvelgta ne tik į Lietuvos strateginius dokumentus, bet ir į ES pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategiją „Europa 2020“ bei ją įgyvendinančią Lietuvos Nacionalinę reformų darbotvarkę, ES Tarybos specifines rekomendacijas šaliai, taip pat ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą reglamentuojančius ES teisės aktus.

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programų išankstinis vertinimas yra privalomas ir jo rezultatai kartu su veiksmų programa yra teikiami Europos Komisijai galutiniam tvirtinimui. Kita vertus, išankstinis veiksmų programos vertinimas yra svarbi ES sanglaudos politikos įgyvendinimo tobulinimo priemonė, siekiant gerinti programų kokybę ir struktūrą ir patikrinti, ar nustatyti uždaviniai gali būti pasiekti. Išankstinio vertinimo nauda ES struktūrinių fondų investicijų planavimo ir įgyvendinimo kokybei visų pirma susijusi su tuo, kad šis vertinimas:

- a) yra atliekamas veiksmų programos rengimo ir derinimo etapu ir prisideda prie *sklandesnio ir skaidresnio ES struktūrinių fondų lėšų planavimo proceso*;
- b) apima svarbiausius ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo klausimus ir užtikrina *rezultatyvesnę ir efektyvesnę ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą*;
- c) remiasi įrodymais pagrįsta analize bei iteracinio ir interaktyvaus vertinimo priemonėmis, tad *prisideda prie žinių apie ES struktūrinių fondų investicijų planavimą ir įgyvendinimą kūrimo ir sklaidos*.

Apibendrinant, pagrindinis Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinio vertinimo tikslas yra pagerinti ES struktūrinių fondų investicijų planavimo ir įgyvendinimo kokybę.

Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinio vertinimo galutinę ataskaitą sudaro šios pagrindinės dalys:

- *pirmoji dalis* yra skirta išankstinio vertinimo metu naudotiems metodams bei pačiam vertinimo procesui ir partnerių dalyvavimui aprašyti;
- *antrojoje dalyje* yra atskirai įvertintos kiekvieno VP prioriteto intervencijų logikos aiškumas ir nuoseklumas;
- *trečioje ataskaitos dalyje* yra įvertintas stebėsenos rodiklių tinkamumas ir aiškumas;
- *ketvirtoji ataskaitos dalis* yra skirta Veiksmų programos vidiniam nuoseklumui ir suderinamumui su kitomis ES ir nacionalinėmis programomis įvertinti;
- *penktoje ataskaitos dalyje* yra įvertintas programos indėlis, siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų;
- *šeštoji ataskaitos dalis* yra skirta įvertinti, ar Veiksmų programoje yra atsižvelgiama į horizontaliuosius partnerystės, lyčių lygybės ir nediskriminavimo bei tvaraus vystymosi principus, ir ar suplanuoti veiksmai yra tinkami ir pakankami;
- *septintoje dalyje* yra pateikta Veiksmų programos įgyvendinimo sistemos analizė, apimanti institucinės sistemos ir administracinių gebėjimų, administracinės naštos pareiškėjams mažinimo, VP įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo bei techninės paramos panaudojimo įvertinimą;
- pabaigoje yra pateiktos *visos VP rengimo metu pateiktos rekomendacijos dėl veiksmų programos tobulinimo* ir informacija apie tai, ar į jas buvo atsižvelgta. Dalis šių rekomendacijų yra pateikta ir vertinimo ataskaitos tekste, siekiant geriau atskleisti intervencijų logiką ir VP rengimo pažangą.

Ataskaitos prieduose pateikiama:

- Lietuvos plėtros iššūkių ir poreikių 2014–2020 m. analizė (1 priedas).
- Tematinių ir bendrųjų išankstinių sąlygų įvertinimas (2 priedas).
- Veiksmų programos stebėsenos rodiklių įvertinimas (3 priedas).
- Fokusuotų grupių diskusijų ir VP viešųjų aptarimų rezultatų apibendrinimai (4–6 priedai).

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos išankstinio vertinimo galutinė ataskaita apima analizę pagal vertinimo klausimus (žr. žemiau pateiktą ataskaitos žemėlapi), atliktą remiantis parengtu VP projektu, kuris buvo nuolat tobulinamas, atsižvelgiant į Europos Komisijos teikiamas pastabas, išankstinio vertinimo ekspertų pateiktus pasiūlymus bei bendrų konsultacijų su išankstinio vertinimo ekspertais ir kitų institucijų atstovais rezultatus. Vertinimo ataskaitoje atsižvelgiama į surengtų fokusuotų grupinių diskusijų ir Partnerystės sutarties ir Veiksmų programos projektų viešųjų aptarimų rezultatus bei interviu su socialiniais ir ekonominiais partneriais ir kitomis suinteresuotomis pusėmis programos metu gautą informaciją. Atlikto ekonometrinio modeliavimo rezultatai taip pat pateikiami išankstinio vertinimo ataskaitoje. Šioje ataskaitoje pateikta analizė remiasi vasario 19 d. veiksmų programos projektu, kurį yra rengiamasi pateikti Europos Komisijai.

Lentelė 1. Galutinės ataskaitos žemėlapis pagal vertinimo klausimus

Klausimo Nr.	Vertinimo klausimas	Kur ieškoti informacijos?
1.1.	Ar veiksmų programoje pateikta investicinė strategija yra pagrįsta, aiški ir tinkama, atsižvelgiant į nacionalinius ir regioninius poreikius bei strategijos „Europa 2020“ tikslus? Kaip veiksmų programa prisidės prie strategijos „Europa 2020“ kiekybinių tikslų (angl. <i>headlines targets</i>) pasiekimo?	Veiksmų programos investicinės strategijos įvertinimas ir atitiktis nacionaliniams ir regioniniams poreikiams bei strategijos „Europa 2020“ tikslams analizė yra pateikiama ataskaitos 2 dalies 2.1-2.10 skyriuose ir 1 priede. Veiksmų programos indėlio į strategijos „Europa 2020“ kiekybinių tikslų pasiekimą įvertinimas, paremtas makroekonominio modeliavimu, yra pateikiamas ataskaitos 5 dalyje.
1.2.	Ar veiksmų programoje nustatyti teminiai tikslai, prioritetai ir uždaviniai yra tinkamai ir pakankamai suderinti su Bendroju strateginiu dokumentu, Partnerystės sutartimi, Nacionaline reformų darbotvarke, konkrečiai šaliai narei skirtomis specifinėmis rekomendacijomis ir gairėmis, skirtomis ekonominei politikai (sutarties 121 str. (2)) ir užimtumo politikai (sutarties 148 str. (4))? Kiek veiksmų programos lėšų (iš viso ir pagal atskirus fondus) bus skirta Nacionalinės reformų darbotvarkės įgyvendinimui?	Veiksmų programos prioritetų ir uždavinių suderinamumas su Bendroju strateginiu dokumentu, Partnerystės sutartimi ir šaliai skirtomis rekomendacijomis įvertinamas ataskaitos 2 dalies 2.1-2.10 skyriuose ir 1 priede. Veiksmų programos specifinių uždavinių indėlio į Nacionalinės reformų darbotvarkės įgyvendinimą vertinimas pateikiamas ataskaitos 2 dalies 2.1-2.10 skyriuose.
2.1.	Ar veiksmų programoje nustatyti teminiai tikslai ir prioritetai yra tinkamai sujungti į prioritetinę kryptį? Ar veiksmų programos intervencijos loginis pagrindas yra aiškus ir nuoseklus? Ar parinktos intervencijos yra tinkamiausios konkrečios srities / tikslinės grupės / tikslinės teritorijos problemoms spręsti? Ar aišku, kokie vidiniai ir išoriniai veiksniai ir kaip lems planuojamų intervencijų efektyvumą ir rezultatų pasiekimą? Ar užtikrintas vidinis veiksmų programos nuoseklumas?	Veiksmų programos intervencijų logikos aiškumo ir nuoseklumo įvertinimas pateikiamas ataskaitos 2 dalies 2.1-2.10 skyriuose. Intervencijų logikos įvertinimas apima ir vidinių bei išorinių veiksnių ir galimos jų įtakos intervencijų efektyvumui ir rezultatų pasiekimui analizę. Vidiniam ir išoriniam programos nuoseklumui įvertinti yra skirta 4 ataskaitos dalis.
2.2.	Ar numatyti finansiniai ištekliai yra pakankami veiksmų programos tikslams pasiekti?	Vertinimo ataskaitoje ši informacija pateikiama ataskaitos 2 dalyje, skirtoje intervencijų logikai, ir 3 dalyje, kurioje vertinamas stebėsenos rodiklių tinkamumas ir specifiškumas.
2.3.	Ar programoje užtikrintas tinkamas ir pakankamas skirtingų finansavimo instrumentų suderinamumas: tarp fondų bei su ES, EIB ir nacionaliniais finansiniais instrumentais? Ar numatyti veiksmingi finansavimo, gaunamo iš skirtingų šaltinių, koordinavimo mechanizmai??	Ši informacija yra pateikta ataskaitos 4 dalies 4.2. skyriuje, skirtame programos vidiniam nuoseklumui ir suderinamumui su kitais ES ir nacionaliniais instrumentais įvertinti.
2.4.	Ar suplanuotoms intervencijoms parinktos efektyviausios paramos formos?	Paramos formų vertinimas pateikiamas ataskaitos 2 dalies 2.1-2.10 skyriuose, skirtuose intervencijų logikai.
3.1.	Ar tinkamai įvykdyta bendroji <i>ex-ante</i>	Stebėsenos rodiklių sistemos įvertinimo

	<p>įgyvendinimo sąlyga dėl statistinės sistemos ir rezultatų rodiklių? Ar aiškiai apibrėžti ir tinkamai nustatyti rodikliai veiksmų programos stebėsenai ir vertinimui? Ar siekiami kiekybiniai tikslai (produkto ir rezultato rodikliai) yra realistiški, atsižvelgiant į numatomas intervencijas ir suplanuotą finansavimą? Kaip produkto rodikliai lems suplanuotus rezultatus?</p>	<p>apibendrinimas yra pateikiamas ataskaitos 3 dalyje, detali produkto ir rezultato rodiklių analizė pagal Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus yra pateikiama 3 priede. Finansavimo pakankamumo įvertinimas yra pateikiamas prie atskirų veiksmų programos prioritetų intervencijos logikos įvertinimo 2.1.-2.10 skyriuose.</p>
3.2.	<p>Ar nustatytas tinkamas veiklos rezultatų peržiūros planas, reikalavimai kuriam yra apibrėžti Bendrojo reglamento 1 priede?</p>	<p>Kiekvieno VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas yra pateikiamas atskirai, analizuojant intervencijų logiką ataskaitos 2.1-2.10 skyriuose.</p>
4.1.	<p>Ar veiksmų programos įgyvendinimo sistema ir procedūros yra tinkamos, siekiant užtikrinti rezultatyvų veiksmų programos įgyvendinimą? Ar pakankami žmogiškieji ištekliai ir institucijų bei paramos gavėjų administraciniai gebėjimai (ypač atsižvelgiant į naujas intervencijos sritis, tikslines grupes, tikslines teritorijas, paramos formas, inovatyvius finansinius instrumentus)? Ar adekvatus planuojamas techninės paramos panaudojimas?</p>	<p>Veiksmų programos įgyvendinimo sistemos ir procedūrų, administracinių gebėjimų bei techninės paramos panaudojimo įvertinimas yra pateikiamas ataskaitos 7 dalies 7.1, 7.3 ir 7.4 skyriuose.</p>
4.2	<p>Ar tinkamai įvertinta paramos gavėjų administracinė našta? Ar nustatyti tinkami administracinės naštos mažinimo veiksmai ir tikslai?</p>	<p>Analizė pateikiama ataskaitos 7.2 skyriuje.</p>
4.3.	<p>Ar tinkamai įvykdytos teminės <i>ex-ante</i> įgyvendinimo sąlygos? Jei tam tikros teminės įgyvendinimo sąlygos nėra (tinkamai) įvykdytos, ar programoje išsamiai nurodyti veiksmai, skirti joms įvykdyti, ar tinkamas įgyvendinimo grafikas? Jei ne, kokių veiksmų reikėtų imtis, kad jos būtų įvykdytos Bendrojo reglamento 17 straipsnyje nustatytais terminais?</p>	<p>Detalus visų <i>ex-ante</i> sąlygų įvertinimas pateikiamas ataskaitos 2 priede.</p>
4.4.	<p>Kaip veiksmų programoje yra atsižvelgta į bendrąsias <i>ex-ante</i> kovos su diskriminavimu, lyčių lygybės, neįgaliųjų teisių, viešųjų pirkimų, valstybės pagalbos, aplinkos apsaugos srities teisės aktų, susijusių su poveikio aplinkai vertinimu ir strateginiu poveikio aplinkai vertinimu, įgyvendinimo sąlygas? Ar suplanuotos priemonės pakankamos moterų ir vyrų lygybei skatinti ir diskriminacijos prevencijai (ypač galimybių naudotis finansavimu srityje)? Ar suplanuotos priemonės tinkamos tvariam vystymuisi skatinti?</p>	<p>Lyčių lygybės ir nediskriminavimo bei tvarios plėtros principų integravimo į Veiksmų programą įvertinimas pateiktas ataskaitos 6 dalyje. Bendrųjų <i>ex-ante</i> sąlygų dėl valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų ir aplinkos apsaugos srities teisės aktų įgyvendinimo analizė pateikiama ataskaitos projekto 7 dalyje. Detalus visų <i>ex-ante</i> sąlygų įvertinimas pateikiamas ataskaitos 2 priede.</p>
4.5.	<p>Kaip buvo užtikrintas partnerystės principo taikymas, rengiant veiksmų programas? Ar</p>	<p><i>Partnerystės principo kaip vieno iš horizontalių principų taikymo veiksmų</i> programos rengimo</p>

	socialinių, ekonominių ir regioninių partnerių įtraukimas į veiksmų programos rengimo procesą pakankamas?	metu įvertinimas pateiktas ataskaitos projekto 6 dalyje.
5.	Kaip turi būti tobulinamas veiksmų programos turinys ir kokių papildomų priemonių reikia imtis, atsižvelgiant į išankstinio vertinimo metu nustatytus veiksmų programos trūkumus?	Informacija pateikiama paskutinėje ataskaitos dalyje „Pasiūlymai dėl veiksmų programos tobulinimo“ ir atskirose VP dalyse, kur ji yra aktuali, atskleidžiant intervencijų logiką, arba apibendrina atliktą analizę.

1. VERTINIMO METODIKA IR PROCESAS

1.1. VERTINIMO METODIKA

Pagrindinis 2014–2020 m. laikotarpio programavimo skirtumas nuo ankstesnių laikotarpių yra tas, kad išankstiniame vertinime be kitų aspektų turi būti paaiškinta intervencijų logika arba pokyčių teorija: kaip konkretūs veiksmai prisidės prie iškeltų tikslų ir rezultatų pasiekimo ir efektyvaus ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo. Taip pat didelis dėmesys skiriamas stebėsenos rodikliams bei stebėsenos ir vertinimo sistemų veikimui (žr. 1 lentelę). Atsiradus būtinybei, į išankstinį vertinimą įtraukiami ir reikalavimai strateginio poveikio aplinkai vertinimui.

Lentelė 2. Išankstinio vertinimo apimtis

Atliekant 2014–2020 m. veiksmų programų *ex-ante* vertinimus, yra vertinama:

- 1) kaip prisidedama prie Europos Sąjungos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos, atsižvelgiant į pasirinktus teminius tikslus ir prioritetus bei nacionalinius ir regionų poreikius, plėtros potencialą, taip pat ankstesnių programavimo laikotarpių patirtį;
- 2) siūlomos programos ar veiklos vidaus nuoseklumas ir jo ryšys su kitomis susijusiomis priemonėmis;
- 3) paskirtų biudžeto išteklių derėjimas su programos tikslais;
- 4) atrinktų teminių tikslų, prioritetų ir susijusių tikslų derėjimas su Bendrąja strategine programa, partnerystės sutartimi, konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis pagal Sutarties 121 straipsnio 2 dalį ir Tarybos rekomendacijomis, priimtomis pagal Sutarties 148 straipsnio 4 dalį;
- 5) siūlomų programos rodiklių aktualumas ir aiškumas;
- 6) kaip numatytų produktų sukūrimas prisidės prie planuojamų rezultatų pasiekimo;
- 7) ar siekiami kiekybiniai tikslai yra realistiški, atsižvelgiant į numatomą Bendrosios strateginės programos fondų paramą;
- 8) siūlomos paramos formos loginis pagrindimas;
- 9) ar pakankami žmogiškieji ir administraciniai pajėgumai valdyti programą;
- 10) ar tinkamos programos stebėsenai ir vertinimams reikalingų duomenų rinkimo procedūros;
- 11) ar veiklos rezultatų plane pasirinkti orientyrai yra tinkami;
- 12) ar suplanuotos priemonės pakankamos moterų ir vyrų lygybei skatinti ir diskriminacijos prevencijai;
- 13) ar suplanuotos priemonės tinkamos tvariam vystymuisi skatinti.

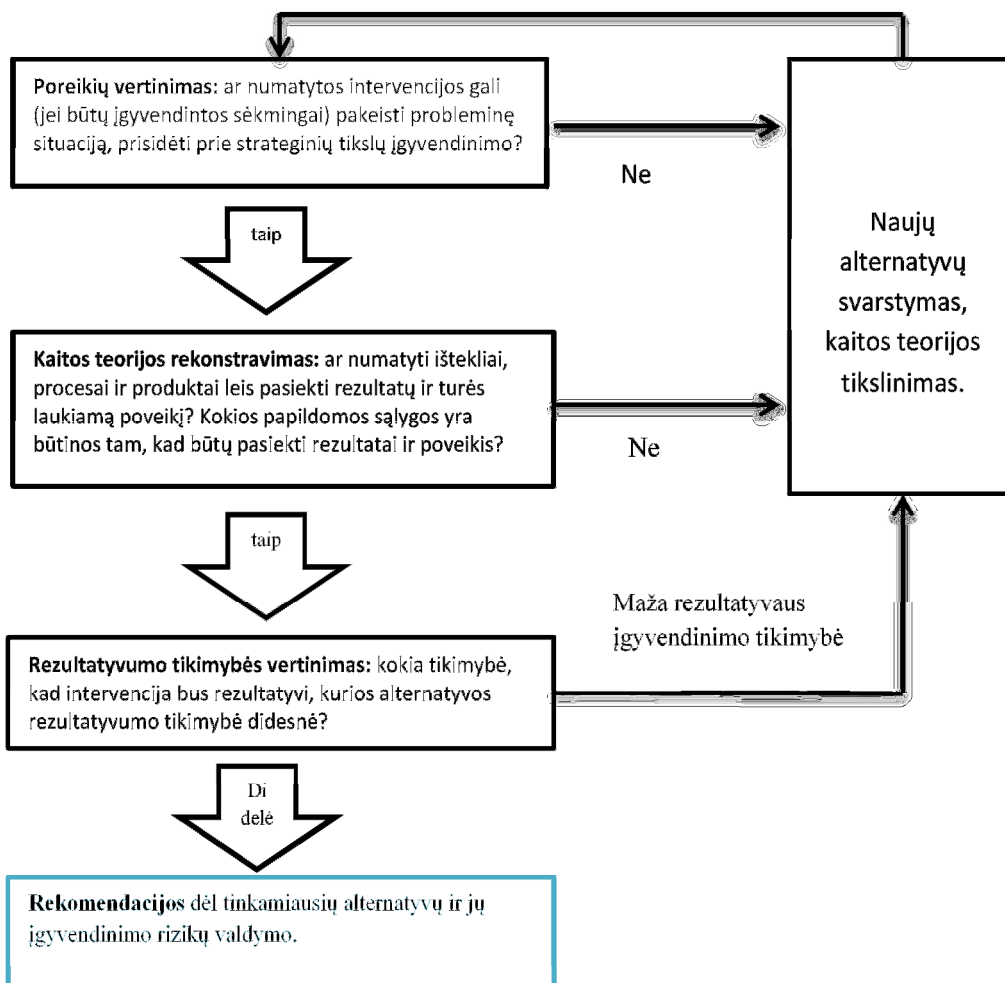
Šaltinis: Regulation (EU) No 1303/2013 of the European parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006.

Išankstinio vertinimo metu buvo taikomi kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo metodai. Toliau trumpai pateikiamas šių tyrimo metodų apibūdinimas.

Kaitos teorija grįstas vertinimas

Kokybinio vertinimo tikslas – nustatyti priežastinius ryšius tarp intervencijos ir laukiamų jos pasekmių. Tam kiekvienos intervencijos atveju ir visai intervencijų visumai buvo rekonstruojamos kaitos teorijos. Pastarosios ne tik parodo loginius ryšius tarp poreikių, siekiamų tikslų, planuojamų intervencijų, produktų, rezultatų ir laukiamų pasekmių, bet ir leidžia nustatyti būtinas papildomas sąlygas tam, kad būtų pasiekti norimi rezultatai ir pasireikštų poveikis. Išankstinio 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos vertinimo metu kaitos teorija grįstas vertinimo metodas buvo taikomas atliekant poreikių analizę, rekonstruojant kaitos teoriją kiekvienai suplanuotai intervencijai bei įvertinant rezultatyvumo tikimybę. Vertinimo procesas buvo iteratyvus – jei viename iš etapų buvo pateikiamas neigiamas vertinimas, buvo grįžtama prie naujų alternatyvų svarstymo ir / arba kaitos teorijos tikslinimo (žr. 1 paveikslą).

Paveikslas 1. Kaitos teorija grįstas vertinimas: pagrindiniai etapai

Šaltinis: sudaryta autorių.

Poreikių analizė dažniausiai atliekama remiantis programos rengėjų pateikiama informacija, kitos turimos informacijos analize, suinteresuotųjų grupių nuomone ir pozicijomis. Rekonstruojant *kaitos teoriją*, yra atkuriami priežastinių įvykių grandinė, sujungianti priemones su laukiamu poveikiu. Svarbiausieji kaitos teorijos veiksniai yra šie:

1. *Ryšys tarp išteklių ir poveikio*: kokios priemonės yra numatytos ir kokie ištekliai bus skirti šioms priemonėms įgyvendinti? Kokius produktus (paslaugas) ir rezultatus numatyta pasiekti? Kokio poveikio laukiama? Tai sudaro *vertikalią intervencijos logiką*, kurioje minėti veiksniai susiję priemonės-padarinio ryšiais.
2. *Prielaidos, nuo kurių priklauso produktai, rezultatai ir poveikis*: kokios išankstinės sąlygos turi būti įvykdytos, kad būtų galima naudoti išteklius ir vykdyti priemones? Kokie išorės veiksniai (prielaidos, kurios turi pasireikšti, ir rizikos, kurios neturi pasireikšti) gali daryti įtaką išteklių panaudojimui, produktų ir rezultatų pasiekimui, poveikio pasireiškimui? Tai sudaro *horizontalią logiką* kaitos teorijoje.
3. *Neplanuotų padarinių (rezultatų ir poveikio) nustatymas*: kokie gali būti neplanuoti rezultatai ir poveikis, įgyvendinant intervencijas?
4. *Kitų aiškinamųjų ir alternatyvių veiksnių (socialiniai ir ekonominiai veiksniai, kitos intervencijos) nustatymas*: koks yra kitų socialinių ir ekonominių veiksnių vaidmuo? Ar jie gali daryti reikšmingą įtaką rezultatams ir poveikiui?

Intervencijų logikai verifikuoti ir rekonstruoti reikalinga informacija iš valstybės tarnautojų ir / arba ekspertų buvo renkama interviu ir fokusuotų grupinių diskusijų metu. Be to, atliekant išankstinį vertinimą, intervencijų logikos buvo verifikuojamos remiantis pirminių ir antrinių šaltinių analizės rezultatais, taip pat kitų suinteresuotųjų grupių nuomone ir pozicijomis, kurios buvo nustatytos fokusuotų grupinių diskusijų bei interviu metu.

Nors išankstinio vertinimo metu nėra įmanoma atlikti visos prisidėjimo analizės¹, galima teigti, jog intervencija yra svarbi sąlyga planuojamiems rezultatams pasiekti ir laukiamam poveikiui pasireikšti, esant toliau pateiktiems įrodymams, kurių buvo ieškoma išankstinio vertinimo metu:

1. *finansuojama intervencija pagrįsta „stipria“ kaitos teorija*: vertikali logika yra patikima, logiška ir remiasi turimos informacijos analize bei suinteresuotųjų grupių nuomone;
2. *sąlygos, prielaidos ir rizikos bus pakankamai kontroliuojamos*: pagal horizontalią logiką tikėtina, kad išankstinės sąlygos bus įvykdytos, prielaidos pasireikš, o rizikos – ne (taip pat remiantis informacijos analize bei suinteresuotųjų grupių nuomone);

---

¹ Kadangi prisidėjimo analizė yra labai reikli laiko ir finansiniams ištekliams bei jai atlikti reikalinga surinkti daug empirinių įrodymų, ji dažniausiai taikoma vienam iš pasirinktų poveikių vertinti, priklausomai nuo prieinamų duomenų.

3. nėra reikšmingų kitų aiškinamųjų ar alternatyvių veiksmų, kurie gali padaryti didelę įtaką intervencijos padariniams, taip pat tikėtina, jog jų įtaka bus santykinai maža (daugiausia remiantis turimos informacijos analize).

Šio vertinimo požiūrio taikymas priklauso nuo informacijos, kuri buvo pateikta VP projekte, įvairiapusiškumo ir išsamumo. Kadangi šio vertinimo požiūrio taikymas priklauso nuo turimos informacijos analizės, svarbus veiksnys buvo ir vertinimo, tyrimų bei studijų rezultatų prieinamumas ir kokybė: nepaisant daugelio vertinimo ataskaitų ir kitų studijų, dažnai trūksta tvirtesnių įrodymų apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo poveikį. Taigi turimos informacijos analizės kokybė svyruoja priklausomai nuo valdymo sričių ir sektorių. Šiai informacijos spragai kompensuoti buvo naudojami kiti informacijos šaltiniai: interviu, fokusuotos grupinės diskusijos ir ekspertų dalyvavimas vertinimo proceso metu.

Ekonometrinis poveikio modeliavimas

Makroekonominio modeliavimo tikslas – kiekybiškai išreikšti tikėtiną ES lėšomis finansuojamų intervencijų poveikį BVP, užimtumui, investicijų lygiui ir kainoms. Tikėtinas poveikis vertinamas lyginant kelis scenarijus: „nieko nedaryti“ (jei intervencijos nebūtų finansuojamos) ir ES bei nacionalinio finansavimo scenarijų (kai intervencijos finansuojamos bendrai iš nacionalinio biudžeto ir ES struktūrinių fondų). Šių scenarijų lyginimas leidžia įvertinti bendrąjį tikėtiną poveikį (BVP, užimtumui ir kt.). Modelis taip pat taikomas siekiant palyginti skirtingų intervencijų ir finansinių proporcijų, skiriamų šių intervencijų finansavimui, tikėtiną poveikį, t. y. kaip keistųsi makroekonominių kintamųjų reikšmės, jei skirtingomis apimtimis būtų finansuojamos skirtingos intervencijų sritys.

Sudėtinė išankstinio ES struktūrinių fondų poveikio Lietuvos ekonomikai vertinimo dalis yra šalies makroekonominės situacijos vertinimas ir tolesnės jos raidos prognozavimas. Nuo ekonomikos struktūrinių savybių priklauso galimybės efektyviai įsisavinti ES struktūrinių fondų lėšas, o struktūrinė ekonominės situacijos analizė taip pat labai svarbi strategiškai planuojant investicijų apimtį ir jos prioritetines kryptis. Šalies makroekonominės raidos programavimo laikotarpiu prognozės reikalingos siekiant įvertinti sąlyginį tikėtiną svarbiausių šalies ekonominių rodiklių raidos scenarijų (be ES struktūrinių fondų lėšų), kuris pasitelktas kaip palyginimo bazė struktūrinių fondų investicijų poveikiui ekonominiams rodikliams įvertinti. Makroekonominės situacijos vertinimas ir tolesnės raidos prognozavimas vykdomas analizuojant ir sisteminant statistinę informaciją, taikant ekonominės teorijos įžvalgas, atliekant ekspertinius vertinimus bei pritaikant ekonometrinį modeliavimą.

Analizuojant šalies ekonominę situaciją, identifikuojami pagrindiniai ekonominio augimo veiksniai (pasiūlos, paklausos, vidaus, išorės), struktūriniai ypatumai, turintys įtakos vidutinio ir ilgesnės trukmės laikotarpio ekonominei raidai, nustatoma šalies ekonominio ciklo fazė. Vykdamas makroekonominės aplinkos analizę, daug dėmesio skiriama šiems aspektams:

- Tikėtina, kad prieš programavimo laikotarpį ir jo pradžioje bei toliau vyks *lėtas šalies ekonomikos atsigavimas po krizės*, susijusios su ankstesnio laikotarpio pertekliniu įsiskolinimu, kredito ir nekilnojamojo turto kainų bumu.

- Paaiškėjus, kad ankstesnė gamybos veiksmų koncentracija į dideliu cikliškumu pasižyminčius sektorius buvo nepakankamai efektyvi ar nuostolinga, vyksta gana lėtas ir ekonomiškai sudėtingas *kapitalo ir darbo jėgos persiorientavimas į našesnius sektorius*.
- Lėtą ekonomikos augimą, be kita ko, lemia išliekantis *didelis struktūrinis nedarbas*, reikšmingi emigracijos srautai. Efektyvios ES struktūrinių fondų investicijos gali turėti itin didelę reikšmę spartinant verslo persitvarkymą ir prisitaikymą prie mažiau palankios ekonominės aplinkos bei didinant darbo jėgos aktyvumą
- Lietuva patiria atsigavimą po perteklinio įsiskolinimo krizės, *nevykstant aktyviai bankų kreditavimo veiklai* (ir tai yra gana tipiškas atvejis kitų šalių kontekste). Pasikeitęs rizikos suvokimas bei prislopę kreditavimo procesai verčia įmones ieškoti alternatyvių investicijų finansavimo šaltinių. Tikėtinas gana didelis struktūrinių fondų lėšų poreikis ir galimai didesnis jų efektyvumas nei išskirtinai lengvai prieinamo ir pigaus kreditavimo sąlygomis.
- Ir toliau tikėtina ganėtinai *sudėtinga viešųjų finansų situacija*, t. y. besitęsianti taupymo politika (daugiausia ribojant diskrecines išlaidas, tokias kaip valdžios sektoriaus investicijos) bei valstybės biudžeto konsolidacija. Tai gali turėti neigiamos įtakos valdžios institucijų finansinėms galimybėms bendrafinansuoti investicinius projektus.
- Gana glaudžios ekonominės ir finansinės integracijos sąlygomis tebesitęsianti *valdžios sektoriaus skolos ir bankų sektoriaus krizė euro zonoje* gali turėti labai reikšmingą poveikį šalies ekonominiams ir finansiniams procesams. Tolesnė krizės raida ir apskritai ekonominis aktyvumas euro zonoje bene labiausiai paliestų eksportuojantį sektorių, tačiau taip pat atsilieptų šalies bankų sistemos funkcionavimui, palūkanų normų aplinkai, vyriausybės skolos refinansavimo galimybėms ir t. t.

1.2. VERTINIMO PROCESAS IR PARTNERYSTĖ

Atliekant Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos vertinimą, buvo stengiamasi užtikrinti dalyvavimu, konsultacijomis su sprendimų priėmėjais, tikslinėmis grupėmis, socialiniais-ekonominiais partneriais, abipusiu mokymusi, iteratyviu bei interaktyviu darbo pobūdžiu grįstą vertinimo procesą. Vertinimo ekspertai aktyviai dalyvavo viso veiksmų programos rengimo metu: nuo situacijos analizės (žr. *1 priedą*) ir strategijos bei prioritetų formulavimo iki rodiklių ir jų reikšmių nustatymo ir kitų ES bendrajame reglamente nustatytų sudėtinių veiksmų programos dalių parengimo. Vertinimo metu buvo rengiami LR finansų ministerijos ir vertinimo ekspertų darbiniai susitikimai vertinimo eigai ir rezultatams aptarti, organizuojamos konsultacijos ir aptarimai su ES struktūrinių fondų investicijų planavime dalyvaujančių institucijų atstovais.

Atliekant išankstinį vertinimą buvo siekiama ne tik pagerinti ES struktūrinių fondų investicijų planavimo ir įgyvendinimo kokybę, bet ir užtikrinti sklandesnę ir skaidresnę ES struktūrinių fondų lėšų programavimą, formuojant konsensusą tarp svarbiausių sprendimų priėmėjų, skatinant

institucijų bendradarbiavimą ir dalijimąsi patirtimi bei skatinant socialinius ir ekonominius partnerius ir kitas suinteresuotąsias puses aktyviai įsitraukti į diskusijas dėl ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo. Už ES struktūrinių fondų lėšų planavimą atsakingoms institucijoms parengus atskiras VP dalis, išankstinio vertinimo ekspertai teikė savo pastabas dėl siekiamų pokyčių formulavimo, intervencijų logikos, rodiklių tinkamumo ir aiškumo, VP vidinio nuoseklumo. Išankstinio vertinimo metu buvo ne tik konsultuojamasi su VP rengime dalyvaujančių institucijų atstovais, bet ir atlikta *interviu su socialiniais ir ekonominiais partneriais ir kitomis suinteresuotosiomis pusėmis programa*. Jos metu, siekiant sužinoti suinteresuotųjų grupių atstovų nuomonę apie tokių intervencijų poreikį ir įgyvendinimo iššūkius, daugiau nei su 20 įvairių sričių partnerių atstovais buvo surengti susitikimai ir detalai išnagrinėtos 2014–2020 m. planuojamos intervencijos. Ši interviu programa išryškino detalios ankstesnės ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo patirties analizės poreikį, siekiant identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius ir tęstinas intervencijas.

Taip pat partneriai buvo kviečiami į fokusuotas grupių diskusijas ir vertinimo rezultatų pristatymo renginius ir raginami teikti savo pastabas ir pasiūlymus VP projektui ES struktūrinės paramos svetainėje esparama.lt. Siekiant apibendrinti iš skirtingų šaltinių turimas žinias ir pasiekti konsensuą dėl vertinimo rezultatų, įvairiais ES struktūrinių fondų veiksmų programos išankstinio vertinimo etapais buvo rengiamos fokusuotos grupių diskusijos:

- *Pirmasis* vidinis vertinimo ekspertų grupių susitikimas buvo skirtas probleminės situacijos konkrečiame sektoriuje analizei ir intervencijų kaitos teorijų rekonstravimui.
- *Antroji*, 2013 m. balandžio 14–15 d. surengta, grupių diskusija, į kurią buvo kviečiami už ES struktūrinių fondų lėšų planavimą atsakingų institucijų atstovai ir kitos suinteresuotosios pusės, buvo skirta pasirinktų veiksmų programos investicinių prioritetų ir specifinių uždavinių struktūrai ir intervencijų logikai aptarti (rezultatų apibendrinimas pateikiamas *4 priede*).
- *Trečioji* fokusuotų grupių diskusija buvo surengta remiantis išankstinio vertinimo tarpinės ataskaitos projekto ir atskirai aktualiam veiksmų programos projektui parengtomis išankstinio vertinimo rekomendacijomis. Diskusija vyko kartu su viešaisiais atskirų VP prioritetų aptarimais 2013 m. spalio 8–16 dienomis (rezultatų apibendrinimas pateikiamas *6 priede*).
- Siekiant užtikrinti interaktyvų vertinimo procesą ir aktyvesnę suinteresuotųjų pusių įsitraukimą į programavimo procesą, išankstinio vertinimo metu buvo rengiami vertinimo rezultatų pristatymai. *Pirmasis išankstinio vertinimo rezultatų pristatymas* buvo surengtas 2013 m. birželio 27 d., pagrindinis jo tikslas – pristatyti veiksmų programos projektą ir išankstinio vertinimo ekspertų įžvalgas valstybės ir savivaldybių institucijų atstovams, socialiniams ir ekonominiams partneriams ir kitoms suinteresuotoms pusėms. Renginio metu dalyviai buvo kviečiami aktyviai diskutuoti dėl siūlomų intervencijų tinkamumo ir efektyvumo, sprendžiant svarbiausius šalies plėtros iššūkius ir problemas. Renginio metu ir po jo pateikti pasiūlymai buvo įvertinti ir panaudoti formuluojant išankstinio vertinimo

rekomendacijas dėl VP projekto tobulinimo. Informacija apie surengtą viešąjį aptarimą yra prieinama ES struktūrinės paramos tinklapyje, diskusijos apibendrinimas pateikiamas šios ataskaitos 5 priede.

- *Antrasis išankstinio vertinimo rezultatų pristatymas* buvo surengtas 2013 m. spalio 17 d. 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos komisijos posėdyje. Komisijos nariams, tarp jų ir socialiniams, ekonominiams ir regioniniams partneriams, buvo pristatyti tarpiniai išankstinio vertinimo rezultatai ir spalio 8–16 dienomis vykusių viešųjų aptarimų metu pateikti pasiūlymai VP projektui. Tokiu būdu visi posėdžio dalyviai turėjo galimybę susipažinti ne tik su išankstinio vertinimo ekspertų įžvalgomis, bet ir su partnerių pateiktomis pastabomis VP projektui ir VP planuojamų intervencijų įgyvendinimo procesui.
- *Trečiasis išankstinio vertinimo rezultatų pristatymo renginys* buvo organizuotas 2013 m. gruodžio 13 d. Kernavėje. Jo metu buvo surengtos devynios grupinės diskusijos su planuojant ES struktūrinių fondų investicijas dalyvaujančiais institucijų atstovais. Diskusijų metu buvo bandoma susitarti dėl 2014–2020 m. siekiamų pokyčių ir VP formuojamų konkrečių uždavinių ir rezultatų rodiklių. Moderuojant išankstinio vertinimo ekspertams, institucijų atstovai tikslino VP intervencijų logiką, atsižvelgdami ir į EK pateiktas pastabas. Šio renginio metu pasiekti sutarimai dėl konkrečių uždavinių ir juos matuojančių rodiklių institucijoms tapo pagrindu tolimesniam VP projekto tobulinimui, rengiantis oficialiam jo pateikimui EK.

Parengus galutinį VP projektą ir išankstinio vertinimo ataskaitą, programavimo ir vertinimo procesas bei rezultatai bus pristatyti informacijos sklaidos priemonėse, kurios bus skirtos:

1. Visapusiškai informuoti ES struktūrinių fondų investicijų planavimo procese dalyvaujančių institucijų atstovus, siekiant, kad vertinimo rezultatai būtų praktiškai taikomi priimant sprendimus dėl naujojo 2014–2020 m. programavimo laikotarpio procedūrų, taisyklių, funkcijų pasiskirstymo, numatomų vertinimų ir kt.
2. Pristatyti 2014–2020 m. prioritetus ir ES struktūrinių fondų programos naudą visuomenei, siekiant mažinti „informacijos vakuumą“, stiprinti visuomenės teigiamą požiūrį į ES struktūrinių fondų investicijų praktinę naudą bei skatinti aktyvesnį socialinių ir ekonominių partnerių dalyvavimą sprendimų formavimo ir priėmimo procese 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu.

Apibendrinant, fokusuotos grupinės diskusijos, vertinimo eigos ir rezultatų pristatymas renginiuose, interviu programa ir numatytos informacijos sklaidos priemonės sudaro sąlygas platesniam partnerių įsitraukimui ir dalyvavimui VP rengimo ir išankstinio vertinimo procese, kas savo ruožtu didina ES struktūrinių fondų lėšų planavimo proceso skaidrumą ir efektyvumą.

2. VEIKSMŲ PROGRAMOS STRATEGIJOS ĮVERTINIMAS

2.1. „MOKSLINIŲ TYRIMŲ, EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS IR INOVACIJŲ SKATINIMAS“

Atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad pagrindiniai Lietuvai kylantys iššūkiai, sprendžiant žemo MTEP ir inovacijų lygio problemą, yra žema MTEP kokybė ir nepakankamos jos apimtys, nulemtos ribotų žmogiškųjų išteklių pajėgumų ir neišnaudojamo sukurtos MTEP ir inovacijų infrastruktūros potencialo. Kita vertus, žemą MTEP ir inovacijų lygį taip pat lemia menka MTEP ir inovacijų paklausa, kurią riboja daugelis veiksnių, susijusių su maža šalies rinka, finansavimo stoka, ribotu įmonių, mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimu ir santykinai mažu tyrėjų skaičiumi.

Išankstinio vertinimo metu nustatytus MTEP ir inovacijų srityje kylančius iššūkius atitinka Partnerystės sutarties projekte įvardytos šio VP prioriteto specifika atitinkančios problemos: 1) nepakankamos (ypač privataus sektoriaus) investicijos į MTEP ir inovacijas; 2) nesukoncentruotas ir neišnaudojamas mokslo sektoriaus potencialas; 3) santykinai maža žinioms imlaus, inovatyvaus verslo dalis ir ribota inovacijų paklausa; 4) menkos mokslo-verslo bendradarbiavimo apimtys ir nepakankami bendradarbiavimo rezultatų komercinimo mastai. Kita vertus, PS analitinėje dalyje nėra skiriama dėmesio viešojo sektoriaus inovacijų poreikiui įvertinti, nepaminimas jau veikiančios MTEP ir inovacijų infrastruktūros, žinių ir technologijų perdavimo bei inovacijų paramos infrastruktūros (mokslo ir technologijų parkų, verslo inkubatorių) veiklos efektyvumo trūkumas – tai problemos, identifikuotos išankstinio vertinimo metu. Jų aktualumą pagrindžia anksčiau atlikti vertinimai ir ES strateginiuose dokumentuose (pavyzdžiui, pavyzdinėje iniciatyvoje „Inovacijų sąjunga“) akcentuojami veiksmai, kurių šalys narės turėtų imtis, siekdamas skatinti investicijas į MTEP ir inovacijas.

2014–2020 m. veiksmų programos projekte pasirinkti 1 tematinio tikslo „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ investiciniai prioritetai, nukreipti į a) mokslinių tyrimų ir inovacijų (MTEPI) infrastruktūros tobulinimą, gebėjimų tobulinti MTEPI kompetenciją lavinimą ir kompetencijos centrų skatinimą; b) verslo investicijų į MTEPI skatinimą, įmonių, mokslinių tyrimų ir inovacijų centrų bei aukštojo mokslo sektoriaus ryšių ir sąveikos plėtojimą. Pasirinkti investiciniai prioritetai atitinka svarbiausius šalies poreikius MTEPI srityje ir yra suderinami su strategijos „Europa 2020“ nuostatomis.

Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje² keliamas tikslas iki 2020 m. sukurti inovacijomis, naujomis technologijomis ir kvalifikuotais žmogiškaisiais ištekliais grindžiamą žinių ekonomiką ir sudaryti geresnes bendrąsias ir finansavimo sąlygas plėtoti MTEPI, taip pat

² „Lietuva: 2013 m. Nacionalinė reformų darbotvarkė“, Vilnius, 2013.

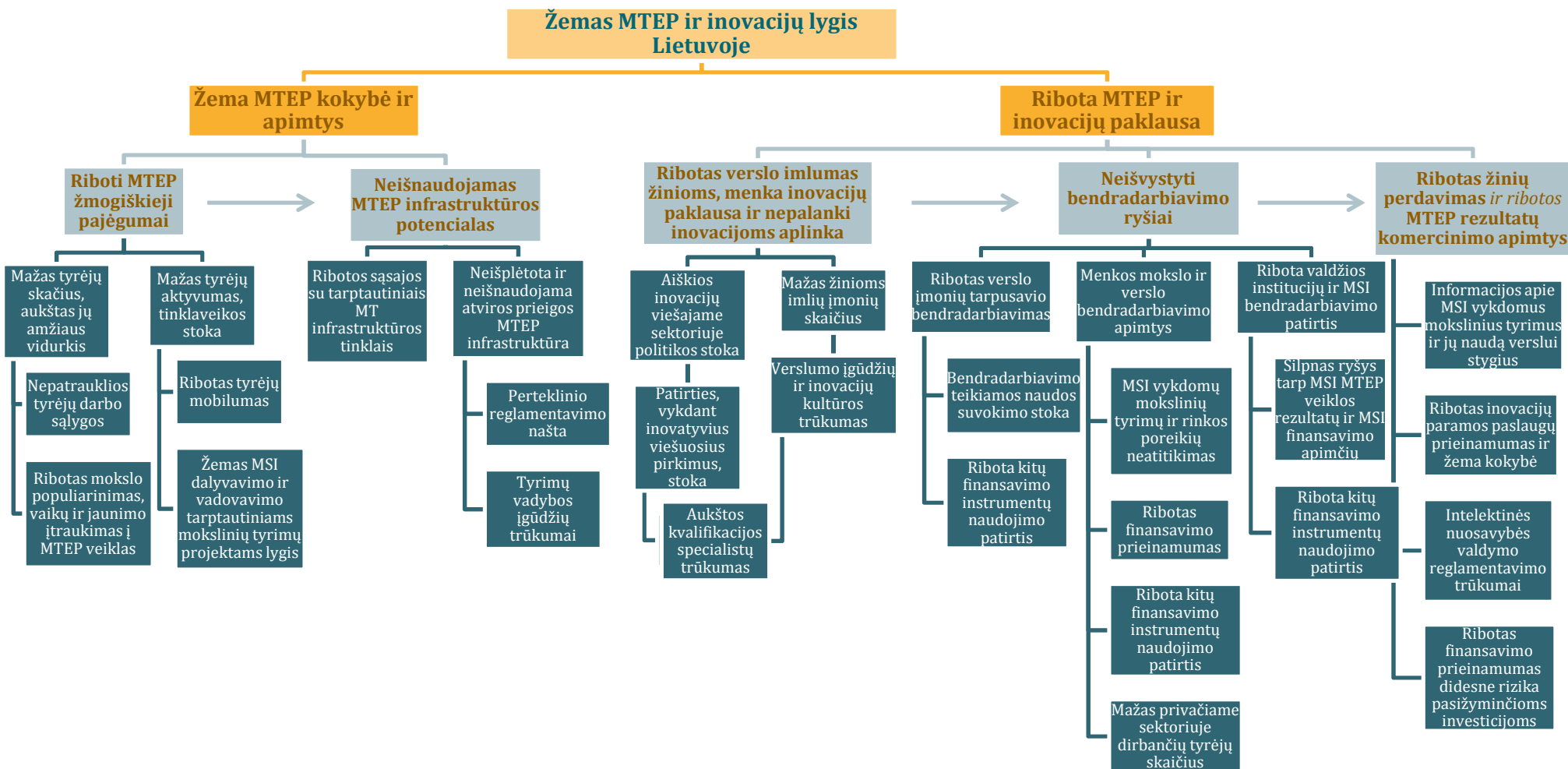

užtikrinti, kad novatoriškos idėjos virstų prekėmis ir paslaugomis, skatinančiomis augimą ir naujų darbo kūrimą. Šie pokyčiai yra esminė strategijoje „Europa 2020“ keliamo tikslo padidinti išlaidas, skiriamas MTEP, pasiekimo prielaida. Taigi šio VP prioriteto veiksmams finansuoti suplanuotos ES struktūrinių fondų lėšos smarkiai prisidės prie Nacionalinėje reformų darbotvarkėje identifikuotų uždavinių įgyvendinimo.

Toliau pateikiamas detalus MTEP ir inovacijų srities problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima VP projekte identifikuotų ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomų svarbiausių pokyčio kryptių bei veiksmų VP nustatytiems rezultatams pasiekti įvertinimą, taip pat prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Skyriaus pabaigoje yra įvertinamas 1 VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros planas.

Žemiau pavaizduotas paveikslas tik apibendrina iššūkių analizę MTEP ir inovacijų plėtros srityje, o išsami analizė pateikiame 1 priede.

Paveikslas 2. MTEP ir inovacijų srities problemų medis

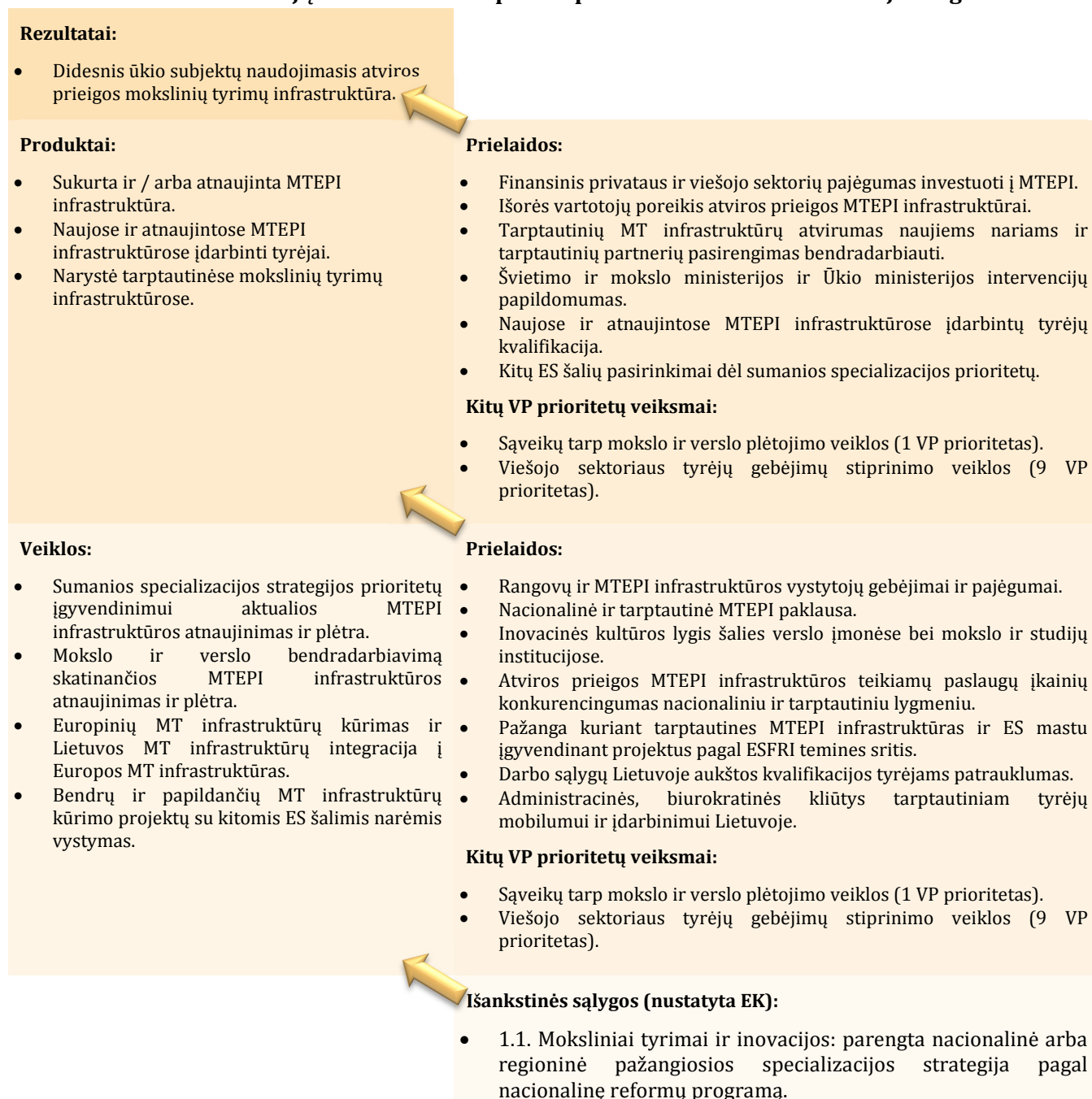

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis atlikta iššūkių ir poreikių analize

Investicinio prioriteto „Mokslinių tyrimų ir inovacijų (MTI) infrastruktūros tobulinimas, gebėjimų plėtoti MTI stiprinimas ir kompetencijos centrų, ypač europinės svarbos, veiklos skatinimas“ (ERPF) analizė

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į PS nustatytą poreikį žymiai padidinti verslo investicijas į MTEP ir inovacijas ir tokiu būdu mažinti Lietuvos atsilikimą nuo šalių novatorių-lyderių MTEP ir inovacijų srityje bei užtikrinti stabilų progresą, išlaikant panašią į ligšiolinę augimo spartą. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas specifinis uždavinys „Aktyvinti turimos ir naujai kuriamos MTEPI infrastruktūros panaudojimą“ atitinka siekiamą pokytį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų intervencijų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (3 lentelė).

Lentelė 3. MTEP ir inovacijų infrastruktūros plėtrai paskatinti skirtos intervencijos logika

- 1.2. Mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūra: parengtas daugiamečių biudžeto ir investavimo prioritetų planas.

VP projekte siūlomos veiklos atitinka MTEP ir inovacijų skatinimo intervencijų sritį, tačiau siekiant didesnio intervencinės logikos aiškumo, jas būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. MTEP žmogiškųjų išteklių pajėgumų stiprinimas. Sėkmingas veiksmų, skatinančių vietos tyrėjų kvalifikacijos tobulinimą ir gebėjimų stiprinimą bei aukšto lygio tyrėjų iš užsienio pritraukimą, įgyvendinimas yra esminė efektyvaus ir rezultatyvaus MTEPI infrastruktūros išnaudojimo prielaida. Nesant kvalifikuotų ir tarptautiniu mastu dirbančių ir bendradarbiaujančių mokslininkų ir kitų tyrėjų bei kompetentingo MTEP personalo, gebančio išnaudoti jau sukurtą ir planuojamą sukurti / atnaujinti MTEPI infrastruktūrą esama didelės rizikos, jog dėl gebėjimų ir pajėgumų stokos ims strigti sumanios specializacijos strategijos prioritetų įgyvendinimas – aktualių kritinių technologijų ir procesų vystymas. Nepaskatinus pokyčių dabartinėje MTEP žmogiškųjų išteklių struktūroje, kurioje dominuoja viešojo sektoriaus tyrėjai, galimos problemos įgyvendinant bendrus / jungtinius projektus. Skiriant nepakankamai dėmesio tyrėjų ir MTEP personalo vadybinių gebėjimų stiprinimui, tikėtini sunkumai užtikrinant efektyvų atviros prieigos infrastruktūros išnaudojimą bei sėkmingą struktūrų, atsakingų už žinių ir technologijų perdavimą bei inovacijų paramos paslaugų teikimą, veiklą. Nors žmogiškųjų išteklių pajėgumų stiprinimo veiksmai nėra priskiriami 1 tematinio tikslo intervencijos sričiai, mokslinės ekselencijos ir gebėjimų bendradarbiauti stiprinimas turėtų būti įvardijami 9 VP prioriteto 9.3.3. konkrečiame uždavinyje. Skiriant nepakankamą dėmesį ar vėluojant pradėti įgyvendinti intervencijas pagal šį 9 VP prioriteto uždavinį, bus neišnaudoti sinerginiai šių investicijų ir MTEPI infrastruktūros atnaujinimo bei plėtros efektai, didės dalies infrastruktūrinių investicijų rizika.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste pažymėti, kad žmogiškųjų išteklių MTEP ir inovacijų srityje kokybė yra labai svarbus kriterijus, įgyvendinant nacionalinės sumanios specializacijos strategijos prioritetus.

2. Aktyvesnis ir efektyvesnis MTEPI infrastruktūros išnaudojimas. Į MTEP infrastruktūrą ir į inovacijų infrastruktūrą bei valstybei priklausančią ir nepriklausančią (privačią ar partnerystės pagrindu įkurta) MTEPI infrastruktūrą investuojama iš vieno VP prioriteto, kuriam taikoma išankstinė sąlyga dėl sumanios specializacijos. Taigi intervencijų įgyvendinimo metu privalo būti užtikrintas investicijų derinimas, plėtojant MTEPI infrastruktūrą viešajame ir privačiame sektoriuose – investuojama į infrastruktūrą tuomet, kai ji yra aktuali, įgyvendinant sumanios specializacijos strategiją, ir atliepia kito sektoriaus poreikius. Šiuo metu investicijos į MTEPI infrastruktūrą viešajame sektoriuje ir privačiame sektoriuje yra išskaidytos per kelis 1 VP prioriteto uždavinius, tad įgyvendinimo metu turėtų būti užtikrintas atskirų veiksmų koordinavimas.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Nurodyti VP, kad į viešąją MTEPI infrastruktūrą, remiantis 1 VP prioriteto 1 ir 2 IP uždaviniais, bus investuojama tik tais atvejais, kai tokių investicijų poreikis yra tiesiogiai

įvardinamas konkrečiame sumanios specializacijos prioriteto įgyvendinimo kelrodyje.

Investuojant į MTEPI infrastruktūrą ypatingas dėmesys turi būti skiriamas trūkstamos grandies – infrastruktūros, kuri skatintų mokslo ir verslo bendradarbiavimą vystant konkrečias technologijas ir tiesiogiai užsiimtų naujų produktų kūrimo ir diegimo į rinką darbais – vystymui. Užsimezgs bendradarbiavimui ir didėjant privataus sektoriaus užsakymams, padidėtų ir mokslinių tyrimų poreikis, būtų galima užtikrinti intensyvesnį mokslinių tyrimų infrastruktūros apkrovimą. Šiuo metu VP tokios struktūros vadinamos MTEP vykdančiais moksliniais centrais (įskaitant atviros prieigos), technologijų centrais ir kompetencijos centrais, tad, įgyvendinimo metu siekiant išvengti nesuderintų investicijų į panašias funkcijas atliekančių struktūrų steigimą ir jų veikimui reikalingos infrastruktūros kūrimą, turi būti aiškiai apibrėžtos sąvokos ir sutarta dėl jų vartojimo.

Atsižvelgiant į deklaraciją dėl pokyčio, kurio siekiama įgyvendinant 1.1.1 uždavinį, veiklai „Bendrus projektus su verslo atstovais vykdyti pajėgaus mokslo potencialo stiprinimas, sutelkiant atitinkamų mokslo ir studijų institucijų infrastruktūrinius resursus“ trūksta aiškumo planuojamų veiksmų ir produktų atžvilgiu. Kyla klausimas, kokie mokslo ir studijų institucijų infrastruktūriniai resursai (pastatai, įranga, e. ištekliai ir sistemos, aktualios paslaugos ir pan.) turimi omenyje ir ką reiškia jų sutelkimas? Savime MTEPI infrastruktūros sutelkimas nėra tikslingas, nes MTEPI infrastruktūra gali būti tiek sutelkta (angl. *single-sited*), tiek išskaidyta (angl. *distributed*). Be to, iš formuluotės negalima suprasti, kaip konkrečiai planuojami veiksmai prisidės prie aktyvesnio bendradarbiavimo su verslu ir kokio dydžio investicijos bus reikalingos šia veiklai įgyvendinti.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Tikslinti 1.1.1 uždavinio veiklos „Bendrus projektus su verslo atstovais vykdyti pajėgaus mokslo potencialo stiprinimas, sutelkiant atitinkamų mokslo ir studijų institucijų infrastruktūrinius resursus“ formuluotę, įvardijant omenyje turimą infrastruktūrą ir pagrindinius intervencijų tipus.

Finansavimo pakankamumas

Įgyvendinant šio investicinio prioriteto uždavinį, iki 2023 m. siekiama nuo 273 (2013 m.) iki 3 000 padidinti atnaujinta atviros prieigos mokslinių tyrimų infrastruktūra pasinaudojusių išorės vartotojų iš ūkio subjektų. Lyginant su pradine reikšme, siekis nėra ambicingas, nes šis skaičius yra bendra nuo visų atviros prieigos centrų (toliau APC) veiklos pradžios iki 2023 m. pabaigos APC infrastruktūra pasinaudojusių išorės vartotojų suma. Vertinant tai, kad šiuo metu APC dar tik pradeda savo veiklą, o 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijos yra nukreiptos į aktyvesnį MTEP infrastruktūros panaudojimą ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo skatinimą, tikėtina, kad planuojama 3 000 reikšmė (t. y. apie 300 vartotojų per metus) bus pasiekta arba viršyta. Planuojamos 2014–2020 m. investicijos į viešąją MTEPI infrastruktūrą (245 mln. eurų) yra pakankamos rezultato rodikliui pasiekti, tačiau jam įtakos turės ir sukurtos ar atnaujintos infrastruktūros valdymo reguliavimas bei vadybiniai pajėgumai pritraukti išorės vartotojus iš ūkio subjektų. Savo ruožtu veikloms matuoti nustatytų produkto rodiklių „Tyrejai, dirbantys pagerintoje tyrimų infrastruktūrų bazėje“ ir „Tarptautinės mokslinių tyrimų infrastruktūros, kurių narė yra Lietuva“ siektinoms reikšmėms trūksta pagrindimo, numatyto finansavimo atžvilgiu.

Planuojamas įdarbintų tyrėjų skaičius (370) yra daugiau nei dvigubai mažesnis nei 2007–2013 m. atitinkamas rezultatas (remiantis pasirašytais sutartimis bus įdarbinta 760 tyrėjų), nors investicijų suma skiriasi tik apie 15 procentų, o Lietuvos narystės tarptautinėse mokslinių tyrimų infrastruktūrose reikšmė yra nustatyta remiantis Valstybinės studijų, mokslinių tyrimų ir ekspertimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programos kiekybiniais tikslais. Tikėtina, kad numatytos investicijos yra pakankamos nustatytiems produkto reikšmėms pasiekti, o remiantis istoriniais duomenimis, galima būtų planuoti didesnę tyrėjų, dirbančių pagerintoje infrastruktūroje, siektiną reikšmę.

Paramos formų efektyvumas

Įgyvendinant šio investicinio prioriteto uždavinio veiklas, MTEP ir inovacijas numatoma skatinti skiriant negražintinas subsidijas. Skiriant negražintinas subsidijas būtina, jog, įgyvendinant projektus, naudos gavėjai prisidėtų nuosavu indėliu, taip pat įvertintų investicijų atsiperkamumą, atsižvelgdami į amortizacines išlaidas ir kitus infrastruktūros išlaikymo kaštus. Be to, atsižvelgiant į deklaruojamą siekį 1 VP prioriteto lėšomis skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą įgyvendinant bendrus projektus ir didinti MTEP rezultatų komercinimo apimtį, projektų vykdytojai, įgyvendinus projektą, turėtų būti pajėgūs gražinti dalį investuotų lėšų, todėl bent dalis investicijų į infrastruktūros (pavyzdžiui, kompetencijos ir technologijų centrų) kūrimą ir / ar atnaujinimą galėtų būti skiriama gražintinos subsidijos forma. Tokia paramos forma aktuali ir kaip motyvacinė priemonė, skatinanti siekti geresnių rezultatų ir neinvestuoti į MTEPI infrastruktūras, kurios nekuria vertės.

Investicinio prioriteto „Verslo investicijų į MTI skatinimas, įmonių, MTI centrų ir aukštojo mokslo sektoriaus ryšių bei sąveikos plėtojimas, visų pirma skatinant investicijas į produktų ir paslaugų plėtrą, technologijas, socialines ir viešosioms paslaugoms teikti skirtas inovacijas; taip pat paklausos, jungimosi į tinklus, grupių ir atvirų inovacijų skatinimas pagal pažangiosios specializacijos strategiją remiant technologinius ir taikomųjų mokslų tyrimus, bandomųjų linijų diegimą, išankstinio produktų patvirtinimo veiksmus ir didelio poveikio technologijų pažangiosios gamybos pajėgumus, pirminės gamybos bei bendrosios paskirties technologijų sklaidą“ (ERPF) analizė

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į PS nustatytą poreikį smarkiai padidinti verslo investicijas į MTEP ir inovacijas bei plėtoti sąveiką tarp įmonių, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros centrų bei aukštojo mokslo. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojami trys specifiniai uždaviniai – „Padidinti MTEPI veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje, įskaitant klasterių ir kitų partnerysčių kūrimosi ir plėtros skatinimą“, „Padidinti įmonių inovatyvumą, plėtojant inovacijoms kurti ir diegti palankią aplinką“ ir „Padidinti žinių komercinimo ir technologijų perdavimo mastą“ – atitinka siekiamą pokytį, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (žr. 4 lentelę).

Lentelė 4. Intervencijos, skirtos plėtoti sąveiką tarp įmonių, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros centrų bei aukštojo mokslo, logika

Rezultatai:

- Padidėjusios verslo sektoriaus išlaidos MTEP.
- Išaugusi ūkio subjektų finansuota mokslo ir studijų institucijų MTEP išlaidų dalis.
- Daugiau su partneriais bendradarbiaujančių inovatyvių įmonių.
- Išaugusi inovatyvių įmonių dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių.

Produktai:

- Subsidijas gavusios įmonės.
- Pritrauktos privačios investicijos į inovacijas arba MTEP projektus.
- Įmonės, gavusios paramą naujiems produktams kurti.
- Įmonės, bendradarbiaujančios su mokslinių tyrimų institucijomis.
- Paremtos viešosios teritorijos.
- Įsteigtos naujos žinioms imlios įmonės.
- Mokslo ir studijų institucijų pateiktos patentų paraiškos.
- Nefinansinę paramą gavusios įmonės.

Prielaidos:

- Augantis vartojimas vietos ir užsienio rinkose.
- Finansavimo prieinamumas sukurtų produktų tvarumui užtikrinti.
- Finansinis privataus ir viešojo sektorių pajėgumas investuoti į MTEP ir inovacijas.
- MTEP veiklose dalyvaujančių asmenų kvalifikacija.
- Kitų ES šalių narių pasirinktos sumanios specializacijos kryptys.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- MTEP ir inovacijų infrastruktūros plėtros veiklos (1 VP prioritetas).
- Viešojo sektoriaus tyrėjų gebėjimų stiprinimo veiklos (9 VP prioritetas).

Veiklos:

- Parama įmonių intelektinei nuosavybei kurti, apsaugoti ir licencijuoti.
- Parama naujiems produktams įmonėse kurti visais MTEP etapais.
- Ankstyvoji naujai sukurtų produktų validacija.
- Parama ūkio subjektų išitraukimui į tarptautines MTEPI iniciatyvas / projektus skatinti.
- Įmonių MTEPI infrastruktūros kūrimas.
- Pramonės inovatyvumui ir visos ekonomikos augimui svarbių didelio poveikio technologijų diegimas.
- Parama laisvųjų ekonominių zonų ir pramoninių parkų infrastruktūrai įrengti ir jų rinkodarai.
- Užsienio įmonių investicijų pritraukimas.
- Parama bendriems mokslo-verslo projektams vykdyti.
- Parama kompetencijos ir ekselencijos centruose vykdomoms MTEP veikloms skatinti.
- Parama MTEP vykdančių mokslinių centrų veiklos skatinti.
- Parama mokslo ir studijų institucijose vykdomų MTEP veiklų rezultatų komercinimui paskatinti.
- Inovacijų paramos paslaugų prieinamumo ir kokybės stiprinimas.
- Technologinio inkubatoriaus, sudarančio sąlygas inkubuotis naujoms technologinėms įmonėms, sukūrimas.
- Inovacijų paklausos skatinimas.
- MTEPI grįstų socialinių ir kultūrinių inovacijų skatinimas.

Prielaidos:

- Intelektinės nuosavybės teisių reguliavimas tarptautiniu, nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu.
- Nacionalinių ir / ar tarptautinių partnerių, su kuriais bendradarbiaujama įgyvendinant bendrus / jungtinius projektus, kvalifikacija ir pajėgumai.
- Tarptautinių tinklų atvirumas naujiems nariams.
- Užsienio įmonėms sudarytas Lietuvos investicinės aplinkos įvaizdis.
- Inovacinių viešųjų pirkimų vykdymo reglamentavimas

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūros plėtros veiklos (1 VP prioritetas).
- MTEP sistemos dalyvių potencialo stiprinimo veiklos (9 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos (nustatyta EK):

- 1.1. Moksliniai tyrimai ir inovacijos: parengta

nacionalinė arba regioninė pažangiosios specializacijos strategija pagal nacionalinę reformų programą.

VP projekte siūlomos veiklos atitinka MTEP ir inovacijų skatinimo intervencijų sritį, tačiau siekiant didesnio intervencinės logikos aiškumo, jas būtų galima suskirstyti į kelias pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. Verslo imlumo žinioms didinimas, bendradarbiavimo, žinių ir technologijų perdavimo bei MTEP rezultatų komercinimo mastų didinimas. VP projekte pabrėžiamas tikslas naujuoju programavimo laikotarpiu ekonomikoje padidinti MTEPI veiklą vykdančių įmonių skaičių, remiant naujų inovatyvių įmonių steigimąsi ir įmonių tarpusavio bei verslo ir mokslo sektorių bendradarbiavimą. Taip būtų skatinamas tarpsektorinių ryšių tiek su nacionaliniais, tiek su tarptautiniais partneriais stiprinimas. Pagrindinis šio bendradarbiavimo tikslas – naujų produktų ir paslaugų kūrimas ir pateikimas rinkai. Viešuosiuose VP projekto aptarimuose dalyvavę socialiniai partneriai pasiūlė taikyti platesnę inovacijų sąvoką ir vadovautis Oslo vadovo „minimaliu reikalavimu“, kai inovacija yra laikomi nauji produktai ir paslaugos įmonėje³, tačiau projektų atrankos ir vertinimo metu prioritetą teikti projektams, kurie kurs inovacijas rinkos arba pasaulio mastu, kurs ir diegs į eksportą orientuotas inovacijas⁴.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. Atitinkamo VP konkretaus uždavinio aprašyme pabrėžti ir, įgyvendinant intervencijas, vadovautis nuostata, kad teikiant paramą projektams, skatinantiems įmonių tarpusavio ir mokslo-verslo bendradarbiavimą (Lietuvos ir užsienio), visų pirma turi būti skatinamas naujų produktų ir paslaugų rinkai kūrimas.

Siekiant padidinti verslo imlumą žinioms bei verslo išlaidas MTEP, taip pat tikslinga remti veiklas, galinčias pritraukti tokias užsienio kapitalo įmones, kurios sudarytų prielaidas sumanios specializacijos strategijai įgyvendinti ar ją paremti.

2. Inovacijų paklausos skatinimas bei aplinkos kurti ir diegti inovacijas gerinimas. Siekiant padidinti inovacijų paklausą, vien investicinių priemonių nepakanka – turi būti tobulinamas su mokslo-verslo bendradarbiavimu ir viešųjų pirkimų vykdymu susijęs reguliavimas. Atsižvelgiant į VP išreikštą poziciją vykdyti inovatyvius viešuosius ir ikiprekybinius pirkimus ir į tai, kad tokių pirkimų vykdymas valstybės institucijoms bus nauja praktika, pagal 10 VP prioritetą tikslinga būtų numatyti papildančias priemones, skirtas stiprinti valstybės institucijų pajėgumus šioje srityje.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste pažymėti, kad inovacijų paklausos skatinimui, vykdant inovatyvius ir ikiprekybinius pirkimus, yra svarbus valstybės institucijų pajėgumų vykdyti tokius pirkimus stiprinimas, kurį tikslinga būtų finansuoti pagal 10 VP prioritetą.

³ OECD, „Oslo Manual. Proposed guidelines for collecting and interpreting technological innovation data“, 2005.

⁴ Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, ekspertimentinės lėtos ir inovacijų skatinimas“ viešasis aptarimas, 2013 m. spalio 9 d.

Europos Komisijos 2012 m. organizuotos viešos konsultacijos dėl inovacijų paklausos priemonių lydinčiajame dokumente pabrėžiama, kad prie inovacijų paklausos gali prisidėti ne tik inovaciniai viešieji ir ikiprekybiniai pirkimai, tačiau ir labiau tradicinės priemonės, kurios nebūtinai tiesiogiai skatina inovacijų pasiūlą arba paklausą. Į tokių papildomų priemonių sąrašą patenka atvirų inovacijų skatinimas, „minios paslaugų“ (angl. *crowd-sourcing*) išnaudojimas, sumanios specializacijos strategijų taikymas, prizų skyrimas, viešųjų ir privačių partnerysčių, orientuotų į socialinių iššūkių sprendimą, skatinimas, viešojo sektoriaus bei socialinių inovacijų rėmimas ir pan.⁵ Šiomis išvalgomis būtu galima pasinaudoti plėtojant VP programos projekte įvardintas „kitas paklausos skatinimo priemones, skirtas skatinti kurti ir / ar teikti į rinką ir įsigyti inovatyvias prekes ir paslaugas visuomenei aktualių socialinių–ekonominių problemų sprendimui“. Aptariant VP projektą su socialiniais partneriais, buvo pateiktas pasiūlymas į inovacijų paklausos skatinimą įtraukti ir kitas organizacijas (viešąsias įstaigas, verslo įmones), neapsiribojant vien valstybės institucijomis. Taip pat iškeltas klausimas dėl viešosioms paslaugoms teikti skirtų inovacijų rėmimo: ar 1 VP prioriteto intervencijos apims ir šias inovacijas, ar jos, priklausomai nuo intervencijų srities, bus remiamos pagal kitus VP prioritetus (2, 7, 8, 9, 10).

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Patikslinti, kuriame VP prioritete (-uose) yra planuojama parama viešosioms paslaugoms teikti skirtoms inovacijoms: ar ši parama bus integruotai teikiama pagal 1 VP prioritetą ar atitinkami veiksmai bus remiami pagal kitus VP prioritetus (2, 7, 8, 9, 10) ir kokia bus šių intervencijų takoskyra.

Šio investicinio prioriteto konkrečių uždavinių įgyvendinimo sėkmei didelę įtaką, tikėtina, darys su reguliavimu (intelektinės nuosavybės apsaugos, inovacinių viešųjų pirkimų, doktorantūros proceso) susijusios rizikos. Neatmestina administracinės naštos, pasirinktų paramos formų ir sąlygų įtaka produktų pasiekimui: 2007–2013 m. priemonių, skatinančių verslo ir mokslo sektorių bendradarbiavimą, įgyvendinimo patirtis rodo, kad intervencijų efektyvumą mažina ilgai trunkantis paraiškų vertinimas, finansavimo intensyvumas / didžiausia galima finansavimo apimtis, sudėtingos paraiškos teikimo ir projekto administravimo procedūros (ypač viešųjų pirkimų procedūros) ir dėl to patiriamos išlaidos, projekto finansavimo sąlygų aprašuose numatomi apribojimai veiklai, partneriams ir pan. kliūtys⁶.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP prioriteto konkrečių uždavinių aprašymus papildyti nuostata, kad pokyčiams pasiekti šalia investicinių priemonių įgyvendinimo turės būti tobulinamas viešųjų

⁵ Background paper accompanying the public consultation on demand-side policies to spur industrial innovations. Informacija internete: <hVP prioritetasp://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/consultation/background-paper-demand-side-policies_en.pdf>

⁶ Viešosios politikos ir vadybos institutas, Žinių ekonomikos forumas, „Lietuvos verslo ir mokslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimas“. Vilnius, 2011.

pirkimų, intelektinės nuosavybės teisių apsaugos ir kt. srityse reguliavimas, mažinama administracinė našta (ypač kalbant apie naujų, žinioms imlių verslų steigimą ir plėtrą).

Finansavimo pakankamumas

Šiame investiciniame prioritete numatyta finansuoti trijų uždavinių veiklas. Jas įgyvendinus numatoma daugiau nei 36 eurai padidinti vienam gyventojui tenkančių verslo sektoriaus išlaidų MTEP dalį ir 3 proc. padidinti inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalį nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių. Taip pat siekiama nuo 3,5 iki 7 proc. padidinti mokslo ir studijų institucijų MTEP išlaidų dalį, kurią finansuotų ūkio subjektai, ir nuo 15,7 iki 19,4 proc. padidinti inovatyvių įmonių dalį nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių. Visi deklaruoti siekiai yra ambicingi ir susiję su planuojamomis intervencijomis. Pavyzdžiui, pirmajam siekiui įgyvendinti reikia, kad vienam gyventojui tenkančios verslo sektoriaus išlaidos kiekvienais metais padidėtų mažiausiai 3 eurai. Nors panašūs augimo tempai Lietuvoje fiksuoti 2009–2011 m. laikotarpiu, remiantis 2012 m. duomenimis prognozuojama, kad ateityje augimas bus lėtesnis⁷. Šio investicinio prioriteto uždavinių įgyvendinimui numatytas finansavimas nėra pakankamas, kad būtų pasiektos planuojamos reikšmės, tačiau numatytų įgyvendinti veiklų reikšmė gali būti pakankama, kad susidarytų bendradarbiauti tarpusavyje pasirengusių Lietuvos verslo ir mokslo sektorių atstovų kritinė masė bei bendroje ūkio struktūroje padidėtų žinioms imlių inovatyvių įmonių dalis. Kita vertus, rezultatų pasiekimui įtakos turės ir tokie veiksniai kaip intelektinės nuosavybės teisių reguliavimo pokyčiai, gebėjimas investuoti į bendradarbiavimą ir inovatyvumo privačiame sektoriuje didėjimą, neišstumiant privačių investicijų, ar sėkmingas projektų vykdytojų nuosavo indėlio pritraukimas.

Paramos formų efektyvumas

Įgyvendinant šio investicinio prioriteto uždavinio veiklas, paramą planuojama skirti derinant negrąžintinas subsidijas ir finansinius instrumentus. Pavyzdžiui, teikiant paramą ankstyvos vystymosi stadijos įmonėms, numatoma pasitelkti rizikos kapitalo priemones, tad numatytas finansinių instrumentų taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma. Savo ruožtu į inovacijų infrastruktūros kūrimą ir / ar atnaujinimą turėtų būti investuojama derinant grąžintinos ir negrąžintinos subsidijos formas, negrąžintinių subsidijų atveju taikant finansavimo intensyvumo lygmenį, nesukuriantį „investicijų išstūmimo“ efekto.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Veiklos rezultatų peržiūros planui pasirinkti produkto rodikliai atspindi 1 VP prioriteto įgyvendinimo pažangą, nes apima 57 proc. šio prioriteto veiksmams suplanuotų lėšų, taip pat apima dviejų investicinių prioritetų intervencijas – investicijas į MTEPI infrastruktūrą ir subsidijas, skirtas MTEPI veiklų aktyvumui privačiame sektoriuje didinti. Produkto rodikliui, matuojančiam tyrėjų, įdarbintų pagerintoje tyrimų infrastruktūroje, skaičių, pasirinktas

⁷ Eurostato duomenys [[rd e berdindr2](#)]

įgyvendinimo žingsnis yra tinkamas sprendimas, atsižvelgiant į tai, kad nėra baigta rengti sumanios specializacijos strategija, o jai įgyvendinti planuojama rengti sumanios specializacijos įgyvendinimo kelrodžius. Pasirinkta tarpinė įgyvendinimo žingsnio reikšmė (80 proc. nuo siektinos reikšmės) yra paremta ankstesnio laikotarpio patirtimi ir atitinka tikėtiną programos įgyvendinimo pažangą. Kito pasirinkto produkto rodiklio „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ tarpinė reikšmė (apie 24 proc. nuo siektinos reikšmės) planuojama pakankamai ambicingai, atsižvelgiant į parengiamuosius sumanios specializacijos strategijos rengimo darbus, paraiškų teikimo, vertinimo ir pasirašymo procedūrų trukmę ir tai, kad tarpinei reikšmei skaičiuojami tik užbaigtų įgyvendinti projektų sukurti produktai. Nustatant šio rodiklio tarpinę reikšmę taip pat yra remiamasi 2007–2013 m. laikotarpio patirtimi, kai, įgyvendinant panašias intervencijas, atitinkama lėšų dalis (beveik 24 proc.) buvo pripažinta deklaruotinomis EK, o virš 22 proc. lėšų buvo išmokėta baigtiems projektams. Suplanuotas produkto rodiklių reikšmės atspindi finansinio rodiklio tarpinė reikšmė (apie 32 proc.), tačiau, palyginus su atitinkamo 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo tempais (2011 m. pabaigoje deklaruotinomis EK buvo pripažintos apie 20 proc. lėšų), ji yra planuojama optimistiškai.

2.2. „INFORMACINĖS VISUOMENĖS SKATINIMAS“

Atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad pagrindiniai informacinės visuomenės plėtrą Lietuvoje ribojantys veiksniai yra didelė skaitmeninė gyventojų atskirtis bei neišnaudojamas IRT teikiamų galimybių potencialas versle ir viešajame sektoriuje. Maža plačiajuosčio ryšio skverbtis ir riboti atskirų gyventojų grupių gebėjimai iš dalies lemia žemą naudojimosi e. viešosiomis paslaugomis lygį. Kita vertus, viešasis sektorius susiduria su koordinavimo ir žmogiškųjų išteklių pajėgumų stoka, perkeliant viešąsias paslaugas į e. erdvę bei užtikrinant valstybės informacinių išteklių infrastruktūros saugumą ir sąveikumą.

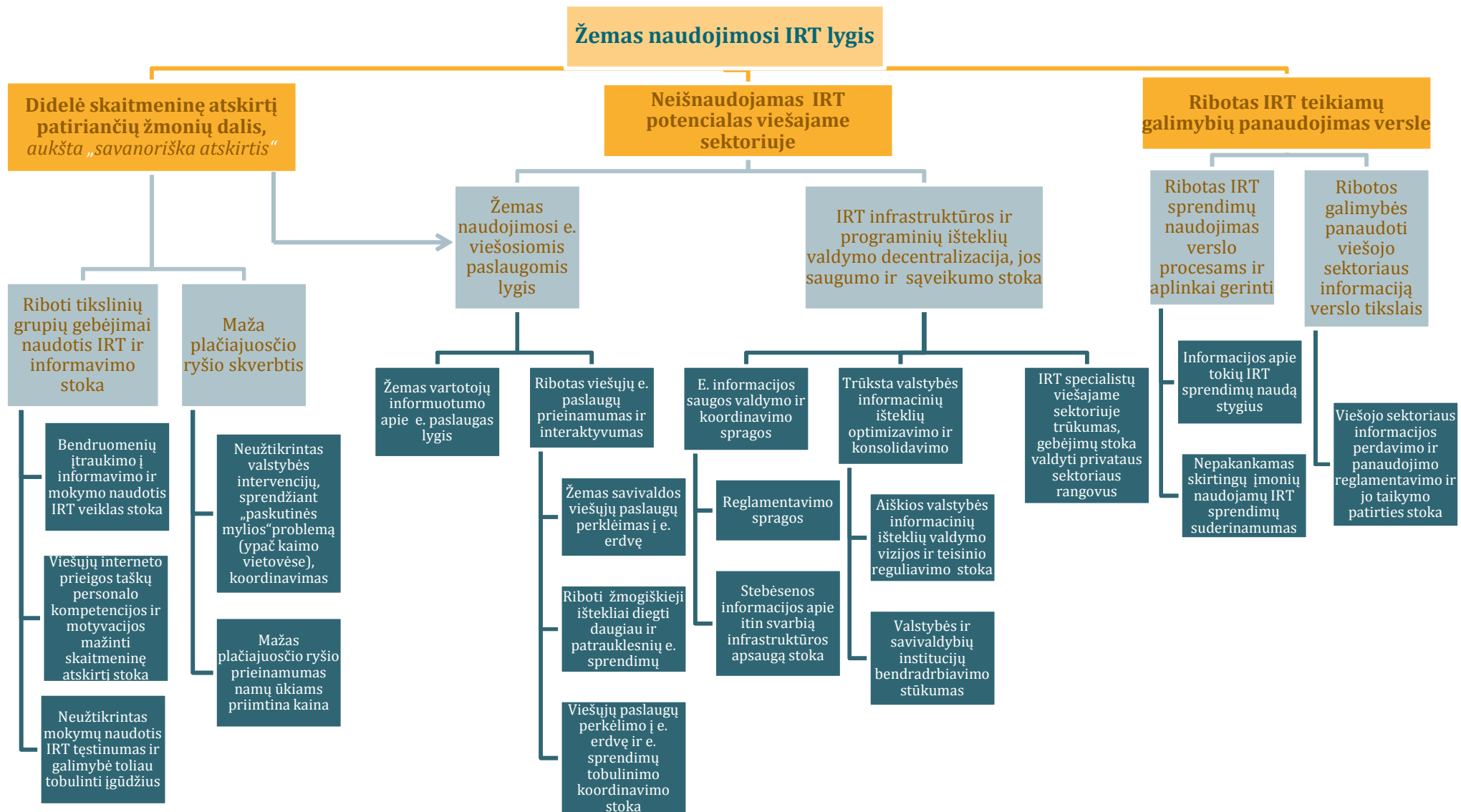
Partnerystės sutarties projekte įvardytos problemos atitinka Informacinės visuomenės skatinimo prioriteto specifiką: (1) maža plačiajuosčio ryšio skverbtis; (2) neužtikrinta ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros objektų apsauga; (3) decentralizuota viešojo sektoriaus IRT infrastruktūra ir informaciniai ištekliai (sąveikumo trūkumas); (4) nemaža Lietuvos gyventojų dalis niekada nėra naudojusi interneto; (5) mažai Lietuvos gyventojų naudojami viešosiomis e. paslaugomis ir e. demokratija ar perka internetu; (6) viešojo sektoriaus duomenys nėra prieinami pakartotiniam panaudojimui; (7) žemas viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą lygis (ypač savivaldos). Kita vertus, PS projekte nėra minimos šios vertinimo metu nustatytos problemos: Lietuvos verslo įmonės yra menkai integravusios vidinius IRT sistemų procesus ir retai naudoja automatinį keitimąsi verslo dokumentais, taip pat Lietuva atsilieka nuo kitų ES narių IRT žaliųjų pirkimų srityje, o viešojo sektoriaus institucijos yra linkusios diegti naujus IRT sprendimus, o ne dalytis už viešojo sektoriaus lėšas jau nupirktais sprendimais.

2014–2020 m. veiksmų programos projekte pasirinkti 3 tematinio tikslo „Informacinių ir ryšių technologijų prieinamumo, naudojimo didinimas ir kokybės gerinimas“ investiciniai prioritetai –

skirti, diegti ir plėtoti plačiajuosčius tinklus, tobulinti IRT produktus, paslaugas ir elektroninę prekybą bei tobulinti e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties ir kt. programas – atitinka svarbiausius šalies poreikius. Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, nustatančioje strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo veiksmų kryptis ir nacionalinius tikslus, numatyta įgyvendinti priemonės, skirtas Europos skaitmeninės darbotvarkės ir Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2011–2019 m. programos tikslams pasiekti, t. y. plėtoti plačiajuosčio interneto infrastruktūrą ir gerinti Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybę bei įmonių veiklos aplinką, naudojantis informacinių ryšių technologijų teikiamomis galimybėmis. Taigi, VP prioriteto „Informacinės visuomenės skatinimas“ veiksmams finansuoti suplanuotos ES struktūrinės paramos lėšos tiesiogiai prisidės įgyvendinant Nacionalinę reformų darbotvarkę.

Toliau yra pateikiamas detalus IRT plėtros srities problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat išankstinių prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Žemiau pateikiamas paveikslas apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę, išsami analizė pateikiama 1 priede.

Paveikslas 3. Informacinių ir ryšių technologijų naudojimo srities problemų medis

Investicinio prioriteto „Plačiajuosčio ryšio diegimas ir didelės spartos tinklų plėtra, taip pat naujų skaitmeninei ekonomikai skirtų technologijų ir tinklų rėmimas“ (ERPF) analizė

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į poreikį toliau gerinti plačiajuosčio ryšio ir naujosios kartos prieigos prieinamumą – ypač kaimiškose vietovėse ir pažeidžiamoms grupėms. 2004–2006 m. ir 2007–2013 m. laikotarpio lėšomis (RAIN, RAIN2 projektai) labiausiai buvo sprendžiamas vadinamasis „vidurinėsios mylios“ klausimas, tačiau ir įgyvendinus šiuos projektus išliks vietovių, kuriose bus aktuali „vidurinėsios mylios“ problema. Savo ruožtu „paskutinioji mylia“ mažiau tankiai apgyvendintose vietovėse ir toliau išliks rimta problema. Be to, šios investicijos yra tiesiogiai susijusios su „Europa 2020“ strategijos „Skaitmeninės darbotvarkės“ pavyzdinės iniciatyvos siekiu iki 2020 m. užtikrinti plačiajuosčio ryšio (30 Mbps) prieinamumą visiems gyventojams ir padidinti namų ūkių, kurie naudojami 100 Mbps ir spartesniu plačiajuosčio interneto ryšiu, dalį iki 50 procentų (Lietuvoje šis rodiklis 2013 m. siekė 6,4 proc.⁸). 2014–2020 m. veiksmų programos projekte šiam investiciniam prioritetui suformuluoti du konkretūs uždaviniai: „Padidinti plačiajuosčių elektroninių ryšių tinklų infrastruktūros prieinamumą ir naudojimą vietovėse, kuriose naujos kartos prieigos infrastruktūros plėtros ir paslaugų teikimo negali užtikrinti rinka“ ir „Užtikrinti efektyvią valstybės informacinės infrastruktūros ir išteklių apsaugą“. Veiksmų programos projekte pasirinkta intervencinė logika yra tinkama, tačiau sėkmingas rezultatų pasiekimas labiausiai priklausys nuo sugebėjimo pasirinkti tinkamą finansavimo tvarką, parengti ir įgyvendinti projektus bei įvykdyti svarbias susijusias sąlygas.

Lentelė 5. Pažangios, saugios ir prieinamos IRT infrastruktūros šalyje, užtikrinant visų šalies gyventojų galimybes ja naudotis, kūrimo intervencijos logika

Rezultatai:	
<ul style="list-style-type: none"> • Didesnė dalis namų ūkių naudosis plačiajuosčio interneto ryšiu, kurio sparta siekia 100 Mbps ir daugiau. • Beveik visi valstybės informaciniai išteklių atitiks saugos reikalavimus. 	
Produktai:	Išorės veiksniai / prielaidos:
<ul style="list-style-type: none"> • Išaugęs namų ūkių, kurie turi priėjimą prie plačiajuosčio interneto (30 Mbps ir daugiau) skaičius. • Įgyvendinti plačiajuosčio elektroninio ryšio plėtros sprendimai. • Įgyvendinti valstybės informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros apsaugos sprendimai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pakankama viešųjų ir komercinių e. paslaugų pasiūla (kurianti paskatas naudotis internetu namų ūkiuose). • Pakankamos kaimiškų vietovių / pažeidžiamų grupių gyventojų pajamos (sudarančios sąlygas susimokėti už internetą). • Sukurtos tinkamos sąlygos plėtojant plačiajuosčių ryšių išnaudoti vadinamąją „pasyviąją“ infrastruktūrą (energijos, transporto, telekomunikacijų). • Sumažinta valstybės informacinių išteklių fragmentacija. • Tinkamai funkcionuojanti e. informacijos saugos valdymo ir koordinavimo sistema, išspręsti teisinio reglamentavimo klausimai, veikia stebėsenos sistema itin svarbios infrastruktūros apsaugos srityje.

⁸ LR ryšių reguliavimo tarnyba, „2013 m. II ketvirtį vykdytos elektroninių ryšių veiklos ataskaita pagal elektroninių ryšių operatorių ir paslaugų teikėjų pateiktą informaciją“. Vilnius, 2013-09-19.

	<p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parama gyventojų (ypač – pažeidžiamų grupių) kompiuterinėms kompetencijoms ugdyti (2 ir 9 VP prioritetai). • Parama e. viešųjų paslaugų plėtrai (2 VP prioritetas). • Parama e. turinio (pvz., kultūros paveldas) plėtrai (2 VP prioritetas).
<p>Veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plačiajuosčio interneto ryšio infrastruktūros plėtra, įskaitant „paskutinės mylios“ sprendimus, vietovėse, kuriose šios infrastruktūros plėtros ir paslaugų teikimo negali užtikrinti rinkos dalyviai. • Plačiajuosčio elektroninio ryšio pasiūlos skatinimas, kuriant efektyvesniam rinkos reguliavimui ir plėtrai skirtus technologinius sprendimus. • Ypatingai svarbios valstybės IRT infrastruktūros apsaugos priemonių diegimas. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Užtikrintas bendradarbiavimas su interneto ryšio tiekėjais (sprendžiant „paskutiniosios mylios“ problemą). • Užtikrintas bendradarbiavimas su savivaldos institucijomis (sprendžiant plačiajuosčio ryšio plėtros infrastruktūros problemas). • Tinkamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir koordinavimas (ypač sprendžiant infrastruktūros problemas).
	<p>Išankstinės sąlygos (nustatyta EK):</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.2. Naujos kartos tinklų (NKT) infrastruktūra: parengti nacionaliniai arba regioniniai NKT planai.

Investicinio prioriteto „Plačiajuosčio ryšio diegimo plėtra ir sparčiųjų tinklų plėtojimas ir naujų technologijų ir skaitmeninės ekonomikos tinklų pasirinkimo rėmimas“ veiklas galima suskirstyti į tris pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių kryptių analizė.

1. Plačiajuosčio interneto ryšio infrastruktūros plėtra. Plačiajuosčio interneto ryšio plėtra, įskaitant „vidurinėsios“ ir „paskutinės mylios“ sprendimus vietovėse, kuriose šios infrastruktūros plėtros ir paslaugų teikimo negali užtikrinti rinkos dalyviai, prisidės prie Europos skaitmeninės darbotvarkės tikslų dėl plačiajuosčio interneto prieinamumo visiems gyventojams. Plėtojant interneto ryšio infrastruktūrą, didžiausias iššūkis bus rasti tinkamą įgyvendinimo modelį (viešoji ar privati infrastruktūra, subsidijavimo lygis, subsidijų subjektas – interneto ryšio operatoriai ar namų ūkiai). Svarbu, kad identifikuojant vadinamas „pilkąsias“ naujos kartos prieigos zonas bei kuriant plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtros įgyvendinimo modelį, aktyviai įsitrauktų ir Ryšių reguliavimo tarnyba bei ryšio operatoriai, taip pat svarbu užtikrinti šių investicijų koordinavimą su 2014–2020 m. kaimo plėtros veiksmų programos priemonėmis. Būtina išspręsti teisinio reglamentavimo klausimus, kurie trukdo plačiajuosčio ryšio plėtrai tinkamai išnaudoti vadinamąją „pasyviają infrastruktūrą“. Galiausiai vien tik infrastruktūros plėtra nepadidins naudojimosi plačiajuosčiu internetu lygio – lygiagrečiai turi būti plėtojami gyventojų gebėjimai (ypač pažeidžiamų grupių ir kaimiškose vietovėse gyvenančių asmenų), tobulinamos elektroninės paslaugos, kuriamas kitas interneto turinys (pvz., Lietuvos kultūros paveldas internete).

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad svarbu koordinuoti plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtrai skirtus veiksmus su 2014–2020 m. kaimo plėtros veiksmų programos priemonių įgyvendinimu.

2. *Plačiajuosčio elektroninio ryšio pasiūlos skatinimas.* Įvairių apie plačiajuosčių elektroninių ryšių tinklų būklę ir paslaugų pasiekiamumą leidžiančių sužinoti įrankių paslaugų teikėjams ir naudotojams kūrimas bei plačiajuosčių tinklų statybos kaštų mažinimo priemonių diegimas yra svarbi sąlyga užtikrinant plačiajuosčio ryšio prieinamumą gyventojams. Siekiant užtikrinti didžiausią šių veiklų efektyvumą, svarbu į jas įtraukti visas suinteresuotas grupes (Ryšių reguliavimo tarnybą, telekomunikacijų operatorius ir kt.).

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad, plėtojant įrankius paslaugų teikėjams ir naudotojams, būtina įtraukti visas suinteresuotas grupes (pvz., Ryšių reguliavimo tarnybą, telekomunikacijų operatorius ir kt.) ir koordinuoti skirtingų veikėjų planus ir veiksmus.

3. *Ypatingai svarbios valstybės IRT infrastruktūros apsaugos priemonių diegimas.* Lietuvoje labai aktualu investuoti į valstybės informacinių išteklių saugumo gerinimą (ypač į labai svarbios valstybės IRT infrastruktūros apsaugą). Šiuo metu tiek viešajame, tiek ir privačiame sektoriuje ne visada pakanka lėšų investicijoms ir tinkamų specialistų. Tačiau tam, kad investicijos būtų sėkmingos, lygiagrečiai būtina spręsti ir reguliacines / teisines bei koordinavimo problemas. Lietuvoje e. informacijos valdymo koordinavimo sistema pradėta kurti palyginti neseniai ir iki šiol egzistuoja didelė e. informacijos saugos koordinavimo fragmentacija (už šią sritį atsakingos kelios institucijos: Vidaus reikalų ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Ryšių reguliavimo tarnyba). Trūksta viešojo ir privataus sektoriaus bei mokslo bendradarbiavimo, nesukurta atitinkama teisinė bazė (pavyzdžiui, nėra reglamentuota kritinės infrastruktūros priežiūra ir valdymas), nėra stebėsenos informacijos apie ypatingos svarbos infrastruktūros objektų saugos būklę. Kadangi šiuo metu trūksta informacijos apie saugos būklę, tikslinga atlikti išsamią pradinę analizę, kuri apimtų objektų saugos būklės analizę, rizikos vertinimą, numatytų atkūrimo scenarijus kibernetinių atakų atveju.

Finansavimo pakankamumas

Šio investicinio prioriteto intervencijoms numatytų rezultato ir produkto rodiklių siektinos reikšmės buvo nustatytos statistinės analizės ir ekspertinio vertinimo būdu. Siekiamas rezultato rodiklis 22 proc. (nuo 73 iki 95 proc.) padidinti namų ūkių, esančių 30 Mbps ir spartesniu plačiajuosčio interneto ryšiu padengtoje teritorijoje, dalį yra ambicingas, tačiau trūkstant informacijos apie viešųjų investicijų į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą poreikį ir tolimesnį plačiajuosčio interneto ryšio plėtros modelį (paaiškės, kai bus įgyvendinta tematinė išankstinė sąlyga dėl naujos kartos prieigos infrastruktūros plano parengimo), yra sudėtinga įvertinti finansavimo pakankamumą. Plačiajuosčio ryšio plėtrai numatyto finansavimo suma yra kiek mažesnė nei 2007–2013 m. laikotarpiu, tačiau tuo atveju, jei dalis plačiajuosčio ryšio

infrastruktūros bus patikėta plėtoti telekomunikacijų operatoriams, finansinių instrumentų taikymas leis pasiekti nustatytus produkto ir rezultato rodiklius suplanuotomis lėšomis.

Kito rezultato rodiklio „Saugos reikalavimus atitinkančių valstybės informacinių išteklių ir kritinės informacinės infrastruktūros objektų dalis“, kurio siektina reikšmė nustatyta remiantis Elektroninės informacijos saugos (kibernetinio saugumo) plėtros 2011–2019 m. programa, pasiekimui įtakos turės ne tik ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendinami informaciniai sprendimai, bet ir tokios priemonės kaip parengta ypatingai svarbios IRT infrastruktūros objektų stebėsenos metodika ir priemonės. Nors VP pateikta informacija neleidžia tiksliai nustatyti šiems veiksams suplanuoto finansavimo, tikėtina, kad tobulinant visą ypatingai svarbios IRT infrastruktūros saugos sistemą (tiek reguliacinėmis, metodinėmis, tiek ir investicinėmis priemonėmis), suplanuotas rezultatas bus pasiektas.

Paramos formų efektyvumas

Kadangi nėra aiškus investicijų į plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtrą poreikis bei tokios infrastruktūros plėtros įgyvendinimo modelis, trūksta informacijos ir paramos formų efektyvumui įvertinti. Tačiau tuo atveju, jei plačiajuosčio ryšio infrastruktūros (ypač „paskutinės mylios“) plėtojimas bus patikėtas telekomunikacijų operatoriams, tikslinga bus taikyti finansinius instrumentus. Investuojant į valstybės informacinių išteklių ir kritinės informacinės infrastruktūros objektų saugumą, dėl intervencijos pobūdžio ir pareiškėjo tipo negrąžintina subsidija yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Investicinio prioriteto „IRT produktų ir paslaugų, elektroninės prekybos tobulinimas ir IRT paklausos didinimas“ (ERPF) analizė

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į poreikį skatinti IRT paklausą (ypač tarp gyventojų) ir suteikti galimybes verslui pasinaudoti viešąja informacija, kuriant naujus produktus ir paslaugas. 2014–2020 m. veiksmų programos projekte šiam investiciniam prioritetui suformuluoti du konkretūs uždaviniai: „Padidinti viešojo sektoriaus informacijos pakartotinį panaudojimą verslo ir visuomenės poreikiams“ ir „Padidinti IRT paklausą ir naudojimą gyventojų tarpe“. Veiksmų programos projekte pasirinkta intervencinė logika yra tinkama, tačiau, ar rezultatai bus sėkmingai pasiekti, labiausiai priklausys nuo sugebėjimo pasirinkti tinkamą finansavimo tvarką, parengti ir įgyvendinti projektus bei įvykdyti svarbias susijusias sąlygas.

Lentelė 6. IRT produktų ir paslaugų, elektroninės prekybos tobulinimas ir IRT paklausos didinimo intervencijos logika

Rezultatai:	
<ul style="list-style-type: none"> • Daugiau įmonių naudoja viešojo sektoriaus informaciją, kurdamos komercinius produktus (arba) paslaugas. • Daugiau gyventojų nuolat naudojami internetu. 	
Produktai:	Išorės veiksniai / prielaidos:
<ul style="list-style-type: none"> • Įgyvendinti viešojo sektoriaus informacijos 	<ul style="list-style-type: none"> • Pakankama viešųjų ir komercinių e. paslaugų pasiūla

pakartotinio panaudojimo komerciniams tikslams sprendimai.

- Atnaujinta IRT infrastruktūra viešosios interneto prieigos vietose.
- Gyventojų, kurie dalyvavo skaitmeninio raštingumo ir / arba gebėjimo sumaniai naudotis internetu iniciatyvose, skaičius.

(kuriant paskatas naudotis internetu namų ūkiuose).

- Pakankamos kaimiškų vietovių / pažeidžiamų grupių gyventojų pajamos (leidžiančios susimokėti už internetą).
- Tinkama teisinė aplinka, užtikrinanti viešosios informacijos prieinamumą ir galimybes ją naudoti kuriant komercinius produktus.
- Tinkamai funkcionuojanti e. informacijos saugos valdymo ir koordinavimo sistema.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- IRT infrastruktūros plėtra (plačiajuosčio ryšio plėtra, naujosios kartos prieiga) (2 VP prioritetas).
- Skatinama viešųjų ir komercinių e. paslaugų pasiūla (2 VP prioritetas).
- Skaitmeninio raštingumo mokymai suaugusiems (8 ir 9 VP prioritetai).
- SVV pajėgumo įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus rėmimas (3 VP prioritetas).

Veiklos:

- Viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio panaudojimo, verslui kuriant komercinius ir nekomercinius skaitmeninius produktus ir paslaugas, sprendimų rėmimas.
- Viešųjų prieigos prie interneto taškų šalies viešosiose bibliotekose infrastruktūros atnaujinimas.
- Iniciatyvų, skirtų IRT produktų ir paslaugų paklausai tarp gyventojų didinti.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Užtikrintas bendradarbiavimas su Švietimo ministerija, Kultūros ministerija ir kitomis suinteresuotomis institucijomis, savivaldybėmis.
- Pasinaudota projekto „Bibliotekos Lietuvos pažangai“ pasiekimais.
- Išspręstos kompiuterinio raštingumo mokymų projektams būdingos žinių ir įgūdžių trūkstumo problemos.
- Užtikrintas bendradarbiavimas su Ūkio ministerija (kuri koordinuoja paramą verslo įmonėms): teikiant paramą verslui minimaliai iškreipiama konkurencija.

Išankstinės sąlygos (nustatyta EK):

- 2.1. Skaitmeninis augimas: parengta skaitmeniniam augimui skirta strateginė politikos programa.

Investicinio prioriteto „IRT produktų ir paslaugų, elektroninės prekybos tobulinimas ir IRT paklausos didinimas“ veiklas galima sugrupuoti į tris pagrindines pokyčių kryptis:

1. *Viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio panaudojimo rėmimas.* Skiriant paramą verslui, kuriančiam komercinius ir nekomercinius skaitmeninius produktus, reikia atkreipti dėmesį, kad tai yra rizikingi projektai, be to, gali pasireikšti rinkos iškreipimo efektai. Todėl teigiamai vertinamos VP projekte numatytos veiklos, skirtos visų pirma priemonėms ir technologiniams sprendimams, orientuotiems į viešojo sektoriaus informacijos efektyvų atvėrimą pakartotiniam naudojimui, kuriant tiek komercinius, tiek nekomercinius skaitmeninius produktus ir paslaugas. Remiant tokiais sprendimais bus siekiama užtikrinti prieigą prie skirtingose institucijose, skirtingais formatais saugomų duomenų taip, kad jie galėtų būti pakartotinai panaudoti, kuriant naujus e. produktus ar e. paslaugas.

Vienas pagrindinių trukdžių pakartotiniam informacijos panaudojimui yra reguliavimo spragos ir organizaciniai pajėgumai. Didelei daliai institucijų nėra aišku, kuo remdamosi jos gali teikti

viešuosius duomenis komerciniam naudojimui. Dar didesnė problema kyla tada, jeigu sėkmingam produktui sukurti reikia sujungti kelių institucijų duomenis: tokiais atvejais tenka spręsti tiek teisinius (pvz., asmens privatumo, įmonių duomenų konfidencialumo), tiek ir techninius klausimus (kokia organizacija ir kokiomis priemonėmis sujungia duomenis).

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad šalia paramos technologiniams sprendimams, skirtiems efektyviai pateikti viešojo sektoriaus informaciją verslui, turėtų būti užtikrintos teisinės ir organizacinės prielaidos viešosios informacijos panaudojimui komerciniais tikslais.

2. *Viešųjų prieigos prie interneto taškų Lietuvos viešosiose bibliotekose infrastruktūros atnaujinimas.* Įgyvendinant šią veiklą, svarbu tinkamai pasinaudoti 2007–2013 m. laikotarpiu ES struktūrinės paramos ir kitomis lėšomis finansuotų projektų rezultatais ir patirtimi. Pavyzdžiui, reikia pasinaudoti projekto „Bibliotekos Lietuvos pažangai“ įdirbiu, produktais, bendradarbiavimo tinklais, o viešųjų interneto prieigos taškų infrastruktūros bibliotekose atnaujinimą derinti su tolimesniu darbuotojų kompetencijos IRT srityje tobulinimu.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad būtina užtikrinti veiksmų ir intervencinės logikos koordinavimą su Švietimo ministerija, kuri yra atsakinga už suaugusiųjų mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą (taip pat ir skaitmeninio raštingumo mokymus).

3. *Lietuvos gyventojų gebėjimų naudotis e. erdve (tarp jų – gebėjimo saugiai naudotis internetu) plėtojimas.* Įgyvendinant šią veiklą, tinkamai pasinaudoti 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos ir kitų projektų rezultatais ir patirtimi. Pavyzdžiui, 2007–2013 m. patirtis parodė, kad tiesioginės subsidijos kompiuterinio raštingumo mokymams yra naudingos, tačiau jos neišsprendžia įgytų žinių ir įgūdžių tęstinumo problemos (pvz., kur kreiptis, jei kyla klausimų pasibaigus mokymams). Be to, daugelis projektų buvo vykdomi tuose pačiuose rajonuose ir buvo skirti toms pačioms tikslinėms grupėms, todėl projektų vykdytojams teko „konkuruoti“ dėl projektų dalyvių. Todėl reiktų galvoti apie inovatyvesnius gebėjimų skatinimo projektus, kurie užtikrintų ilgalaikę ir aktualias veiklas išitraukusių bibliotekos darbuotojų motyvaciją ir labiau įtrauktų vietos bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. Siūloma pasirinkti įvairesnius ir inovatyvesnius modelius gyventojų skaitmeniniam raštingumui skatinti, įtraukiant vietos bendruomenes ir NVO bei skatinant savanorystę.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Veiksmų programoje aiškiau susieti investicinius prioritetus, nurodant, kad, siekiant padidinti IRT paklausą tarp gyventojų, svarbią įtaką turės tiek pirmame investiciniame

prioritete skatinamas infrastruktūros / paslaugos prieinamumas priimtina kaina, tiek trečiame plėtojamas e. turinys.

Finansavimo pakankamumas

Šio IP intervencijoms rezultato ir produkto rodiklių reikšmės buvo suplanuotos remiantis statistine analize ir ekspertiniu vertinimu. Tačiau ambicingai suplanuotas rezultato rodiklis 22 proc. padidinti gyventojų, kurie nuolat naudojami internetu, dalį kelia iššūkių planuojant veiksmus tiek pagal šį, tiek ir pagal kitus 2 VP prioriteto specifinius uždavinius (pvz., investuojant į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą ar didinant viešųjų ir administracinių paslaugų prieinamumą ir kokybę). Suplanuotas produkto rodiklis į skaitmeninio raštingumo kampanijas ir iniciatyvas įtraukti 50 000 gyventojų tik iš dalies paveiks rezultato rodiklį, ir nors šiems veiksams suplanuotos lėšos sudaro santykinai nedidelę (apie 10 proc.) 2 VP prioritetui numatyto finansavimo dalį, tikėtina, kad pasirinkti inovatyvūs įgyvendinimo modeliai leis pasiekti nustatytą rodiklį esamomis lėšomis.

Kito rezultato rodiklio, matuojančio įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją komercinei veiklai, dalies didėjimo planuojamas beveik 30 proc. pokytis (nuo 56,1 iki 85 proc.) taip pat yra ambicingas. Tačiau, remiantis 2007–2013 m. patirtimi, tikėtina, kad suplanuotas informacinių sprendimų, skirtų viešojo sektoriaus informacijos pakartotiniam panaudojimui, finansavimas ir didėjantys viešojo sektoriaus institucijų organizaciniai pajėgumai leis pasiekti šį pokytį.

Paramos formų efektyvumas

Šio specifinio uždavinio intervencijoms neplanuojama taikyti finansinių instrumentų, o parama bus teikiama kaip negrąžintinos subsidijos valstybės projektų planavimo ar konkurso būdu atrinktiems projektams. Atsižvelgiant į intervencijų specifiką, tokia paramos forma yra tinkama ir efektyvi, nes planuojami finansuoti veiksmai nėra tiesiogiai susiję su ekonomine veikla ir pelno siekimu.

Investicinio prioriteto „Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimas“ (ERPF) intervencinės logikos įvertinimas

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant tiek į e. paslaugų skaitmeninimo spragas, tiek ir į tai, kad vis dar sąlyginai mažai gyventojų naudojami e. paslaugomis. 2014–2020 m. veiksmų programos projekte šiam investiciniam prioritetui yra suformuluotas vienas konkretus uždavinys – „Technologiškai pažangiais ir į vartotoją orientuotais elektroniniais sprendimais didinti viešųjų ir administracinių paslaugų prieinamumą ir kokybę“. Veiksmų programos projekte pasirinkta intervencinė logika (veiklos – produktai – rezultatai) yra tinkama, tačiau, ar rezultatai bus sėkmingai pasiekti, priklausys nuo sugebėjimo pasirinkti tinkamą finansavimo tvarką, parengti ir įgyvendinti projektus bei įvykdyti svarbias susijusias sąlygas.

Lentelė 7. Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimo intervencijos logika

Rezultatai:

- Daugiau gyventojų naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis.
- Daugiau valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudojami valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos paslaugomis.

Produktai:

- Paremtos elektroninės paslaugos.
- Paremti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūrai optimizuoti, sąveikumui ir saugai užtikrinti.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pakankamos kaimiškų vietovių / pažeidžiamų grupių gyventojų pajamos (sudaranti sąlygas susimokėti už internetą).
- Tinkamai veikia valstybės informacinių išteklių sąveikumo platforma (kaip numatyta valstybės informacinių išteklių valdymo įstatyme).
- Aiški valstybės informacinių išteklių optimizavimo ir konsolidavimo vizija.
- Tinkamai funkcionuojanti e. informacijos saugos valdymo ir koordinavimo sistema, išspręsti teisinio reglamentavimo klausimai, veikia stebėsenos sistema itin svarbios infrastruktūros apsaugos srityje.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Parama plačiajuosčio ryšio (naujos kartos prieigos) plėtrai (2 VP prioritetas).
- Parama gyventojų (ypač pažeidžiamų grupių) kompiuterinių kompetencijų ugdymui (2 VP prioritetas).
- Parama viešojo sektoriaus gebėjimams IRT srityje stiprinti, įskaitant viešojo sektoriaus IRT darbuotojus (9 ir 10 VP prioritetas).

Veiklos:

- Elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų plėtra ir tobulinimas, užtikrinant kompleksinę paslaugų teikimo pertvarką, jų orientavimą į vartotoją.
- Naujų, pažangių IT sprendimų lietuvių kalba taikymas, kuriant į vartotoją orientuotas e. paslaugas.
- Lietuvos elektroninės sveikatos sistemos ir elektroninės sveikatos paslaugų plėtra, užtikrinant jau sukurtų sprendimų panaudojimą, sąveikumą ir integraciją.
- Lietuvos kultūros paveldo perkėlimas į skaitmeninę erdvę ir inovatyvių, pažangių e. paslaugų ir e. produktų kūrimas.
- Kultūros skaitmeninio turinio ir paslaugų, atitinkančių šiandienos visuomenės poreikius ir raidos tendencijas, kūrimas ir sklaida.
- Erdvinių duomenų tvarkymo paslaugų ir infrastruktūros plėtra.
- Elektroninės demokratijos sprendimų ir priemonių, užtikrinančių viešumą bei skaidrumą, kūrimas ir diegimas.
- Asmens tapatybės nustatymo ir privatumo

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Užtikrintas bendradarbiavimas su visomis suinteresuotomis institucijomis (ypač su VRM) ir savivaldybėmis.
- Kuriant bet kokią naują infrastruktūrą ypač atsižvelgiama į jos palaikymo / veiklos tęstinumo kaštus.
- Užtikrinta reikiama viešojo sektoriaus IRT darbuotojų kompetencija inicijuoti, suformuluoti projektus, prižiūrėti jų įgyvendinimą ir užtikrinti tolimesnį palaikymą (galimos intervencijos pagal 9 ir 10 prioritetus).
- Sukurta valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformai reikalinga teisinė bazė.

išsaugojimo elektroninėje erdvėje sprendimų diegimas.

- Viešojo sektoriaus bendro naudojimo IRT infrastruktūros optimizavimo, sąveikumo ir saugumo priemonių diegimas.

Išankstinė sąlyga:

- 2.1. Skaitmeninis augimas: parengta skaitmeniniam augimui skirta strateginė politikos programa.

Investicinio prioriteto „Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimas“ veiklas galima sugrupuoti į dvi pagrindines pokyčių kryptis:

1. *E. viešųjų paslaugų diegimas ir plėtra (intelektualios transporto sistemos, erdvinių duomenų tvarkymo paslaugos, lietuvių kalbos, kultūros paveldo, kultūros skaitmeninio turinio ir sveikatos paslaugos). 2007–2013 m. laikotarpiu (taip pat ir 2004–2006 m.) daug lėšų investuota į viešąją IRT infrastruktūrą ir jau akivaizdu, kad jos einamasis palaikymas (energijos sąnaudos, priežiūros ir naudojimo kaštai, techninės ir programinės įrangos atnaujinimo kaštai) institucijoms yra labai didelis iššūkis. Dėl šios priežasties, prieš patvirtinant projektus, būtina aiškiai žinoti, kaip bus dalinamasi sukurta infrastruktūra ir kaip bus užtikrintas jos palaikymas projektui pasibaigus. Gerosios praktikos pavyzdys – įgyvendinant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos priemonę „Elektroninės valdžios paslaugos savivaldybėse“, nuspręsta sukurti ir įdiegti centralizuotą informacinį sprendimą, kuris veiktų Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos aplinkoje ir leistų kiekvienai savivaldybei susikonfigūruoti teikiamas paslaugas kaip aplikacijas ir teikti šias paslaugas beveik nenaudojant vidinės IRT infrastruktūros.*

✓ **Atsižvelgta**

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad inicijuojant projektus ir priimant sprendimus dėl finansavimo, bus nuosekliai įvertinami kuriamų sistemų palaikymo ir ateities veiklos kaštai.

2. *Viešojo sektoriaus IRT infrastruktūros optimizavimo, sąveikumo ir saugumo priemonių įgyvendinimas, asmens tapatybės nustatymo priemonių diegimas. Tinkamas valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos funkcionavimas ir visų valstybės institucijų naudojimas jos paslaugomis yra svarbus investicijų efektyvumui užtikrinti. Platesne prasme, valstybėje turi būti sukurta valstybės informacinių išteklių optimizavimo ir konsolidavimo vizija (valstybės informacinių išteklių sąveikumo platforma būtų šios vizijos sudėtinė dalis arba centrinė ašis) ir veiksmų planas, kuriuose būtų aptarti ir perėjimo iš dabartinės (decentralizuotos, fragmentuotos) sistemos klausimai (pvz., kokius valstybės duomenų centrus ir registrus reiktų panaikinti), debesų kompiuterijos galimybių naudojimas, valstybės informacinių išteklių dalinimosi principai ir t. t. Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos paskirtis, veikimo principai, teikiamos paslaugos yra įtvirtintos 2011 m. valstybės informacinių išteklių valdymo įstatyme. Tačiau dar nėra įgyvendintos svarbios teisinės ir kitos paruošiamos veiklos (pvz., valstybės informacinių išteklių inventorizacija), kurios būtinos sąveikumo platformos tinkamam funkcionavimui užtikrinti. Šiuo metu yra atliekamas valstybės informacinių technologijų infrastruktūros, planuojamos finansuoti ES struktūrinių fondų paramos lėšomis 2014–2020 metų laikotarpiu,*

tendencijų ir perspektyvų vertinimas, apimantis ir studiją, skirtą inventorizuoti valstybės informacinius išteklius ir suformuluoti pasiūlymus dėl optimalaus valstybės informacinių technologijų infrastruktūros architektūros modelio. Iki 2014 m. pabaigos, remiantis šia studija ir siekiant konsoliduoti viešojo sektoriaus IT infrastruktūrą bei optimizuoti jos valdymą⁹, numatoma sukurti valstybės informacinių išteklių valdymo modelį.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste tiesiogiai nurodyti, kad bus sukurta valstybės informacinių išteklių optimizavimo ir konsolidavimo vizija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas, kuriame būtų aptarti perėjimo iš dabartinės (decentralizuotos, fragmentuotos) sistemos klausimai, debesų kompiuterijos galimybių naudojimas, valstybės informacinių išteklių dalinimosi principai ir pan.

Yra kelios esminės prielaidos, būtinos siekiant padidinti gyventojų, besinaudojančių elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalį ir valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudojasi valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos paslaugomis, dalį. Suplanuotiems rezultatams pasiekti būtinas tolesnis gyventojų skaitmeninių kompetencijų augimas, taip pat tolesnė pažanga gerinant interneto ryšio prieinamumą (šiose srityse numatytos investicijos pagal kitus investicinius prioritetus). Be to, labai svarbu, kad augtų valstybės tarnautojų IRT kompetencijos ir būtų tinkamai investuojama į viešojo sektoriaus IRT darbuotojų gebėjimus. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu investicijų į IRT projektų finansavimo sąlygose yra nurodomas reikalavimas turėti atskirą IRT projekto techninę priežiūrą, taip siekiant kompensuoti viešojo sektoriaus IRT darbuotojų skaičiaus ir kompetencijų trūkumą. Tačiau tai labiau kompensacinė priemonė, nepadėsianti išspręsti viešojo sektoriaus IRT darbuotojų trūkumo, ribojančio investicijų šiame sektoriuje efektyvumą, problemas.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste numatyti, kad investuojant pagal šį investicinį prioritetą bus atsižvelgiama į konkrečių organizacijų ar jų grupės viešojo sektoriaus darbuotojų kompetenciją inicijuoti projektus IRT srityje, prižiūrėti jų įgyvendinimą ir užtikrinti tolimesnį palaikymą, pagal poreikį numatant šių kompetencijų stiprinimą pagal 9 ir 10 prioritetus

Finansavimo pakankamumas

Šio investicinio prioriteto veikloms suplanuota finansavimo suma (daugiau nei 500 mln. litų) bei remiantis ankstesnio programavimo laikotarpio patirtimi nustatytos produkto rodiklių reikšmės (200 sukurtų e. paslaugų ir 7 sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo infrastruktūrai optimizuoti) leidžia teigti, kad numatytas finansavimas turėtų būti pakankamas produkto rodiklių reikšmėms pasiekti. Kita vertus, siekiamas pokytis nuo 37 iki 63 proc. padidinti

⁹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LR susisiekimo ministerijos pateikta informacija. ES struktūrinės paramos tinklapiu informacija apie atliekamą vertinimą: < [hVP prioritetas://www.esparama.lt/projektas?id=35747&pgsz=10](http://www.esparama.lt/projektas?id=35747&pgsz=10)>

gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalį (rezultato rodiklis) priklausys ne tik nuo paremtų paslaugų skaičiaus, bet ir nuo jų patrauklumo vartotojams, taip pat plačiąjuosčio ryšio infrastruktūros prieinamumo ir dėl jaunosios kartos augančio naudojimosi internetu. Savo ruožtu valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų naudojimas valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos paslaugomis (siekiama nuo 17 iki 50 proc. padidinti tokių institucijų ir įstaigų dalį) šalia informacinių sprendimų priklausys ir nuo valstybės informacinių technologijų infrastruktūros architektūros modelio. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės informacinių išteklių sąveikumo platforma tik pradeda veikti, galima daryti prielaidą, kad iki 2023 m. suplanuotas rezultato rodiklis bus pasiektas arba net viršytas.

Paramos formų efektyvumas

Pagal ši konkretų uždavinį ES struktūrinių fondų lėšas planuojama skirti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms bei kitoms viešąsias paslaugas teikiančioms organizacijoms, tad pasirinkta negražintinos subsidijos paramos forma atitinka planuojamų investicijų pobūdį.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Šio prioriteto įgyvendinimo pažangai vertinti pasirinktas produkto rodiklis „Sukurtos elektroninės paslaugos“ atitinka veiklos rezultato peržiūros plano rodikliams keliamus reikalavimus, nes apima daugiau nei pusę (67 proc.) prioritetui skirtą finansavimą. Sprendimas numatyti įgyvendinimo žingsnį yra tinkamai pagrįstas tuo, kad, rengiantis investuoti į elektroninių paslaugų plėtrą, planuojama įvertinti ankstesnio programavimo laikotarpio rezultatus ir sukurti elektroninių paslaugų apibrėžimo, tipizavimo ir vertinimo modelį, kuris sudarytų galimybes visapusiškai vertinti kuriamas elektronines paslaugas. Suplanuota įgyvendinimo žingsnio reikšmė (77 proc. visos siektinos reikšmės) yra pakankamai ambicinga ir atspindi ankstesnio programavimo laikotarpio intervencijų įgyvendinimo spartą. Finansinio rodiklio tarpinė reikšmė (beveik 29 proc. nuo 2023 m. siektinos reikšmės) taip pat yra pagrįsta 2007–2013 m. laikotarpio patirtimi, kai 2011 m. pabaigoje deklaruotomis EK išlaidomis buvo pripažinta apie 23 proc. panašioms intervencijoms skirtų lėšų.

2.3. „SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO KONKURENCINGUMO SKATINIMAS“

Remiantis strateginiais dokumentais, statistiniais duomenimis ir vertinimais, atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad pagrindiniai žemą smulkiojo ir vidutinio verslo (toliau – SVV) konkurencingumą lemiantys veiksniai yra: 1) žemas bendras verslumo lygis, kurį lemia nepalanki verslo aplinka, ribotas finansavimo prieinamumas, verslumo gebėjimų stoka ir mažas dėmesys atskirų gyventojų grupių specifiniams poreikiams; 2) žemas SVV inovatyvumas, kurį lemia santykinai maža inovacijų paklausa ir riboti įmonių inovaciniai gebėjimai.

Išankstinio vertinimo metu nustatytus SVV konkurencingumui kylančius iššūkius atitinka Partnerystės sutarties (PS) projekte¹⁰ įvardytos geresnės verslo aplinkos kūrimo problemos: 1) santykinai didelė reguliavimo ir mokestinė našta verslui; 2) ribotas viešųjų paslaugų ir finansavimo prieinamumas verslo pradžiai ir plėtrai; 3) MVĮ veiklos taprtautiškumo ir integracijos į užsienio rinkas stoka; 4) riboto inovacijų diegimo nulemtas žemas verslo produktyvumas; 4) neišnaudojamas tvaraus ir aplinką tausojančio verslo plėtros potencialas. Dalis šių problemų yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, pavyzdžiui, žemas įmonių inovatyvumas ir žemas darbo našumas arba nepakankamas ekonomikos atvirumas. Kita vertus, PS projekte nėra skiriama dėmesio atskirų gyventojų grupių verslumo problemai: šią problemą parodo tiek netolygus viešųjų paslaugų verslui prieinamumas regionuose, tiek dideli verslumo lygio mieste ir kaime skirtumai arba vyrų ir moterų savarankiško užimtumo lygio skirtumai.

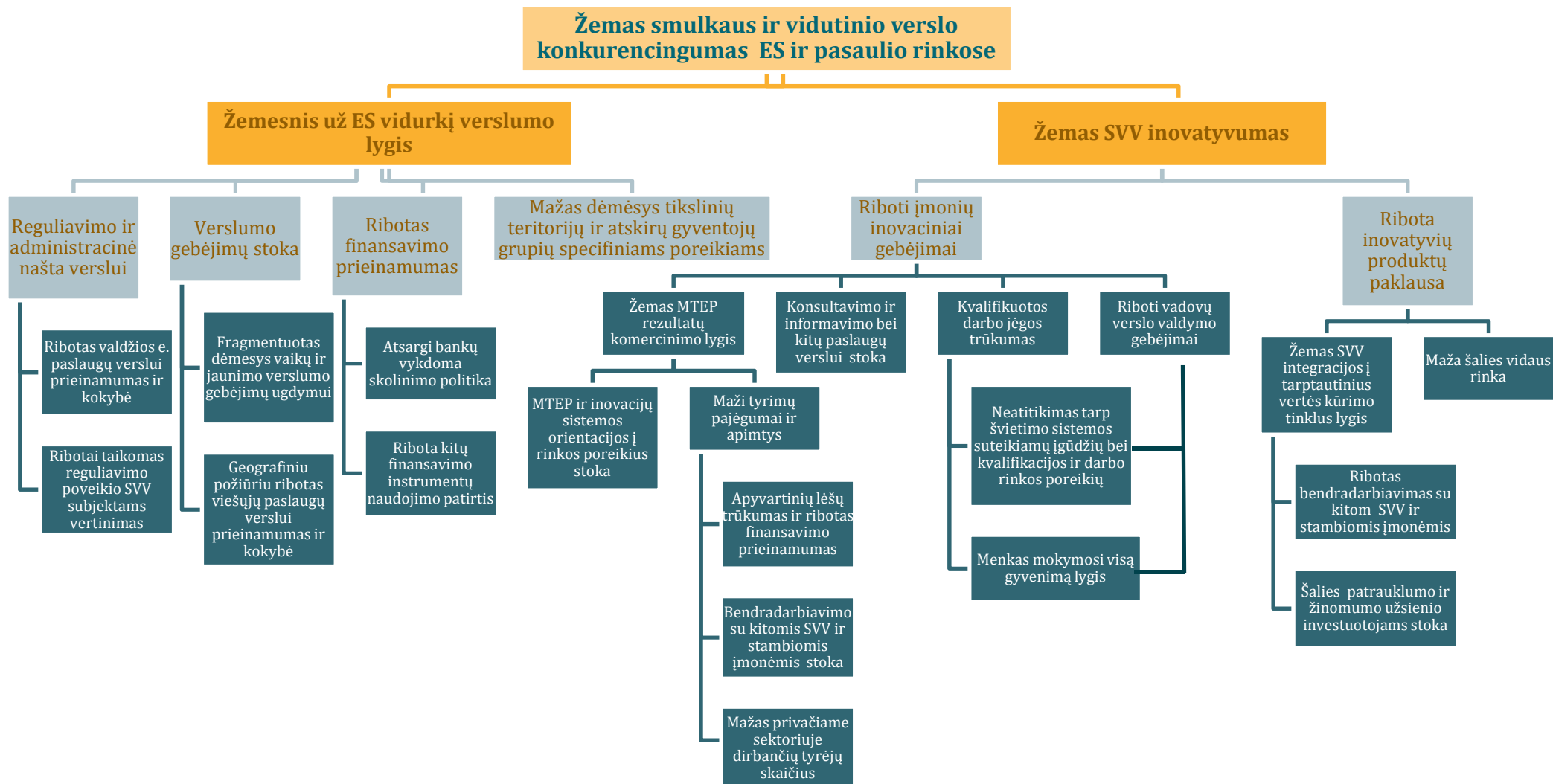
2014–2020 m. veiksmų programos projekte programos rengėjų pasirinkti 3 tematinio tikslo „Mažųjų ir vidutinių įmonių konkurencingumo didinimas“ investiciniai prioritetai, nukreipti į verslumo ir naujų įmonių steigimo skatinimą, MVĮ veiklos internacionalizavimą ir pajėgumų įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus stiprinimą, atitinka svarbiausius šalies poreikius ir strategijos „Europa 2020“ nuostatas. Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, nustatančioje strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo veiksmų kryptis ir nacionalinius tikslus, kaip viena pagrindinių gyvybingos ekonomikos sąlygų yra įvardijama aukštesnės pridėtinės vertės prekių gamyba ir eksportuojamų paslaugų, tarp jų turizmo ir žinioms imlių paslaugų dalies bei aukštųjų technologijų produkcijos, dalies didinimas. Taip pat pabrėžiama būtinybė gerinti verslo aplinką ir infrastruktūrą, skatinti MTEP ir inovacijas bei didinti užsienio ir vietines investicijas¹¹. Tad šio VP prioriteto veiksmams finansuoti suplanuotos ES struktūrinių fondų lėšos reikšmingai prisidės prie Nacionalinės reformų darbotvarkės įgyvendinimo.

Toliau yra pateikiamas detalus SVV konkurencingumo problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte esančias, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomas svarbiausias pokyčių kryptis ir veiksmus, skirtus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiamas paveikslas apibendrina šalies SVV konkurencingumo plėtros iššūkių analizę. Išsami analizė pateikiama 1 priede.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Partnerystės sutarties projektas, 2014 m. sausis.

¹¹ „Lietuva: 2013 m. Nacionalinė reformų darbotvarkė“, Vilnius, 2013.

Paveikslas 4. Smulgiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo problemų medis

Investicinio prioriteto „Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas“ (ERPF) intervencinės logikos įvertinimas

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį didinti verslumo lygį šalyje, gerinant sąlygas steigti ir plėtoti verslą. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas specifinis uždavinys „Padidinti verslumo lygį“ atitinka šį poreikį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų ir įgyvendintų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (žr. 8 lentelę.).

Lentelė 8. Verslumo ir naujų įmonių steigimo skatinimo intervencijos logika

akta.

VP projekte siūlomos veiklos atitinka verslumo skatinimo intervencijų sritį, tačiau, siekiant didesnio intervencinės logikos aiškumo, galima išskirti keturias pagrindines verslumo didinimo pokyčių kryptis.

1. *Reguliavimo ir administracinės naštos verslui mažinimas.* Veiksmų, nukreiptų į reglamentavimo tobulinimą ir administracinės naštos verslui mažinimą, įgyvendinimas yra esminė prielaida, norint sėkmingai investuoti į verslumo gebėjimų stiprinimą ir taikyti finansavimo prieinamumą didinančius instrumentus. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų iš ES struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas parodė, kad skatinant verslumą, visų pirma turi būti užtikrintas pakankamas dėmesys ir finansavimas bendrai verslo aplinkai gerinti ir sudarytos galimybės įmonėms efektyviai panaudoti resursus (administracinės naštos mažinimas, teisinio reguliavimo supaprastinimas, vienodų konkurencinių sąlygų sudarymas)¹². Nors šie veiksmai nėra priskiriami 3 tematinio tikslo intervencijos sričiai, jie turi būti įvardyti pateikiant nuorodą į kitus VP prioritetus (2 ir 10) ir užtikrinant, kad jų aprašymuose šioms veikloms bus skirtas pakankamas dėmesys.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad svarbiu verslumą ir įmonių steigimąsi ribojančiu veiksniu išlieka ne tik finansų ir paslaugų verslui prieinamumas, bet ir reguliavimas – mokestinė aplinka, taip pat administracinė ir reguliavimo našta, kurioms mažinti numatomos intervencijos pagal 2 ir 10 VP prioritetus.

2. *Verslumo gebėjimų stiprinimas.* Viešųjų paslaugų verslui prieinamumo ir atitikimo įmonių poreikiams didinimas turėtų prisidėti prie didėjančios įmonėms suteiktų konsultavimo ir inkubavimo paslaugų apimties bei verslumo lygio augimo. Tačiau svarbu ir tai, kad, investuojant į viešųjų paslaugų verslui ir inkubavimo infrastruktūros ir kokybės gerinimą, būtų parengtas aiškus prieinamų ir įmonių poreikius atitinkančių viešųjų paslaugų verslui teikimo modelis. Taip būtų sukurtas efektyviai veikiantis paramos verslo pradžiai ir plėtrai tinklas ir užtikrintas integruotas finansinės ir nefinansinės paramos teikimas. Į tokį paramos verslo plėtrai kūrimo procesą turėtų būti įtrauktos ir pagrindinės smulkaus ir vidutinio verslo interesus atstovaujanti asocijuotos struktūros, kurių turima patirtis ir sukauptos žinios gali būti naudingos.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad į viešųjų paslaugų verslui gerinimą bus investuojama parengus tokių paslaugų verslui modelį, apimantį pagalbą naujai įsteigtoms įmonėms,

¹² UAB „BGI Consulting“. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš Europos struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas. Galutinė ataskaita, 2011 m. gruodžio 23 d. < [hVP prioritetasp://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)>

inkubavimo paslaugas, viešąsias paslaugas veikiančioms SVV subjektams.

Stiprinant šalies gyventojų verslumo gebėjimus, turėtų būti įgyvendinamos ne tik viešųjų paslaugų verslui poreikį patenkinti skirtos veiklos, , bet ir veiklos, nukreiptos į šalies gyventojų, ypač vaikų ir jaunimo, verslumo įgūdžių formavimą. Nors pagal šį investicinį prioritetą yra planuojama įgyvendinti verslumą skatinančias iniciatyvas, tikėtina, kad jos pasieks tik dalį tikslinės auditorijos. Tad siekiant verslumo lygio augimo, turi būti suplanuotos ir sisteminės vaikų ir jaunimo verslumo įgūdžių ugdymo priemonės, atitinkančios ESF intervencijų sritį.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti poreikį investuoti į vaikų ir jaunimo verslumo įgūdžių ugdymą ir užtikrinti, kad šioms veikloms būtų skiriamas deramas dėmesys planuojant 9 VP prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ veiklas.

3. *Finansavimo prieinamumo didinimas.* VP projekte numatytas verslo poreikius atitinkančių finansavimo modelių rėmimas yra svarbi veiklų grupė dėl to, kad būtent mažos ir vidutinės įmonės dažniausiai susiduria su finansavimo užtikrinimo problema. Taip pat 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos priemonių įgyvendinimo patirtis parodė, kad turėtų būti remiamos naujai besikuriančios ir sparčiai augančios, į tarptautines rinkas orientuotos inovatyvios įmonės¹³, ypač Lietuvos pasirinktose sumanios specializacijos srityse. Tokių įmonių svarbą atspindi ir Europos Komisijos pozicija dėl būtinumo sukurti naują rodiklį, kuriuo būtų vertinama sparčiai augančioms novatoriškoms įmonėms tenkanti rinkos dalis¹⁴. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų sričių vertinimas parodė, kad naujų ūkio sričių vystymui yra tinkamos finansų inžinerijos priemonės, ypač rizikos kapitalo, todėl siekiant paspartinti šalies ūkio artėjimą inovacijomis grįstos ekonomikos link ir plėtoti naujus sektorius, būtų tikslinga didinti rizikos kapitalo priemonių taikymą¹⁵. Kita vertus, interviu su asocijuotų verslo interesus atstovaujančių organizacijų atstovais atskleidė, kad rizikos kapitalo fondai dažnai pasigenda rinkai patrauklių ir išplėtotų verslo idėjų pasiūlos¹⁶. Todėl verslo poreikius atitinkančių finansavimo modelių kūrimas ir taikymas, norint užtikrinti veiksmingą pagalbą įgyvendinantiems naujas verslo idėjas ir kuriantiems novatoriškus produktus bei paslaugas, turės būti glaudžiai susijęs su kompleksinių viešųjų paslaugų verslui ir

¹³ VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas, asociacija „Žinių ekonomikos forumas“. Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimo paslaugų galutinė vertinimo ataskaita. 2011 m. gruodžio 20 d., 166 psl.

¹⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“. COM (2010) 546 galutinis, Briuselis, 2010-10-06.

¹⁵ UAB „BGI Consulting“. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš Europos struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas. Galutinė ataskaita, 2011 m. gruodžio 23 d. < [hVP prioritasp://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)>

¹⁶ Interviu su Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos atstovu, 2013-06-25. Interviu su Lietuvos pramoninkų konfederacijos atstovu, 2013-07-05.

inovacijoms prieinamumo didinimu. Šiuo atveju turi būti įvertinta, kad inovatyvių / žiniomis besiremiančių įmonių steigimą planuojama remti ir pagal 1 VP prioritetą.

4. *Verslumo skatinimas tikslinėse teritorijose ir tarp atskirų gyventojų grupių.* Nors PS projekte verslumo skatinimo tikslinėse teritorijose ir tarp atskirų gyventojų grupių poreikis nebuvo nustatytas, VP projekte numatyta, kad visos veiklos galės būti remiamos ir tikslinėse teritorijose. Šiuo metu VP projekte nedetalizuojama, kokios yra šios tikslinės teritorijos, tačiau būtų tikslinga šių intervencijų įgyvendinimą derinti su investicijomis, taikant integruotos teritorinės plėtros modelius pagal 7 ir 8 VP prioritetus.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad verslumo skatinimo tikslinėse teritorijose veiksmai bus derinami su investicijomis, taikant integruotos teritorinės plėtros modelius pagal 7 ir 8 VP prioritetus.

Atskirų specifinių poreikių turinčių gyventojų grupių verslumo skatinimas tai pat turėtų būti bendros nacionalinės paramos verslumui skatinti strategijos dalis. Atskirų gyventojų grupių verslumo skatinimas yra priskiriamas ESF intervencijų sričiai, tiksliau pagal 7 VP prioritetą numatytam labiausiai pažeidžiamų gyventojų verslumo ir savarankiško užimtumo specifiniam uždaviniui. Siekiant išvengti dubliavimosi, svarbu yra nubrėžti šių 3 ir 7 VP prioritetų intervencijų takoskyras, nustatant objektyvius kriterijus paramai gauti: šiuo metu yra nustatyti įmonės veiklos trukmės ir prašomos paramos sumos kriterijai, į kuriuos atsižvelgiant įmonė turi galimybę gauti paramą pagal vieną arba kitą VP prioritetą, tačiau šie kriterijai neatspindi skirtingų intervencijų tikslinių grupių.

Šalia kitų tikslinių gyventojų grupių jaunimo verslumo klausimas yra ypač aktualus tiek visos ES mastu, tiek ir Lietuvai. Jaunimo verslumo skatinimas yra problematiškas, nes patenka į dviejų valstybės intervencijos sričių – jaunimo politikos ir verslumo politikos – sankirtą. Jaunimo verslumo skatinimo vertinimas atskleidė, kad tiek jaunimo užimtumo politika, tiek verslumo politika siekia atskirų (nors iš dalies ir panašių) tikslų ir įgyvendina priemones tiems tikslams pasiekti. Taip sukuriama rizika, kad jaunimo verslumas nebus tinkamai planuojamas ir koordinuojamas. Todėl vertinime buvo rekomenduota dar planavimo etapu sukurti veiksmingą koordinavimo mechanizmą, taip pat užtikrinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą įgyvendinimo etapu¹⁷. Nors šiuo metu tikimasi, kad jaunimo verslumo skatinimas labiau atitinka Europos socialinio fondo lėšomis remiamas intervencijas, išlieka didelė tikimybė, kad bus kreipiamasi ir dėl iš Europos regioninės plėtros fondo skiriamos paramos verslumui skatinti. Todėl LR ūkio ministerija ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija turi sukurti bendradarbiavimo mechanizmą jaunimo verslumo skatinimo srityje.

¹⁷ LR finansų ministerija. „Jaunimo verslumą skatinančių priemonių vertinimas“, 2012 m. spalio 8 d., Vilnius.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad verslumo skatinimo veiksmai pagal 3 VP prioritetą bus koordinuojami su pažeidžiamų grupių (taip pat ir jaunimo) verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimu pagal 7 VP prioritetą.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

Nustatytas siekis nuo 37 iki 48 padidinti 1 tūkst. gyventojų tenkančių įmonių ir savarankiškai dirbančių fizinių asmenų skaičių yra labai ambicingas, nes, darant prielaidą, kad Lietuvos gyventojų skaičius išliks 2012 m. lygio (2,986 mln.), reiškia, kad turės būti įsteigta beveik 33 tūkst. naujų SVV subjektų. Savo ruožtu produkto rodikliai rodo, kad planuojama, jog parama bus suteikta 57 naujoms įmonėms, subsidijas gavusių įmonių skaičius 2023 m. sieks 87, nefinansine parama pasinaudos 1 600 įmonių, o kita nei subsidijos finansine parama bus suteikta 1 458 įmonėms. Tokį atotrūkį lėmė tai, kad, siekiant užtikrinti finansavimo pakankamumą, produkto rodiklių siektinos reikšmės buvo nustatomos remiantis 2007–2013 m. laikotarpio patirtimi, o rezultato rodiklio reikšmė – remiantis strateginiais dokumentais. Tačiau turi būti įvertinti ir kiti veiksniai, galintys turėti įtakos šio rodiklio pasikeitimui. Pirma, verslumo lygio didėjimui įtakos gali turėti gyventojų skaičiaus mažėjimas. Be to, prie šio rezultato rodiklio prisidės ir pagal kitus 2014–2020 m. veiksmų programos prioritetus planuojami įgyvendinti veiksmai: parama inovatyvių ir žiniomis besiremiančių įmonių steigimui (1 VP prioritetas) ir potencialiai pažeidžiamų gyventojų grupių verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimui (7 VP prioritetas). Galiausiai, naujų įmonių kūrimą planuojama finansuoti ir įgyvendinant Lietuvos 2014–2020 m. kaimo plėtros programos priemones, tačiau rezultato rodiklis „Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1 000 gyventojų, skaičius“ šio sektoriaus įmonių neapima.

Paramos formų efektyvumas

Šiuo metu paramą verslumo skatinimo veikloms planuojama skirti negražintinos subsidijos forma, taip pat taikyti finansinius instrumentus (lengvatinės paskolos, garantijos, rizikos kapitalo priemonės, kt.). 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo patirtis rodo, kad finansų inžinerijos priemonės turėtų būti taikomos aktyviau, plėtojant finansavimo formų įvairovę. Kadangi nuo 2014–2015 m. SVV neturės galimybės pasinaudoti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamų priemonių teikiamomis galimybėmis, naujos finansinės priemonės ar anksčiau įgyvendintų priemonių tolesnis vykdymas SVV subjektams suteiks naujų galimybių steigti ir plėtoti veiklą.

Investicinis prioritetas „Naujų MVĮ verslo modelių, ypač internacionalizavimo, kūrimas ir įgyvendinimas“ (ERPF)

VP projekte formuluojamas specifinis uždavinys „Padidinti MVĮ tarptautiškumą“ apima verslo veiklos internacionalizavimo, skatinant įmonių tarpusavio bendradarbiavimą ir didinant jų produkcijos ir paslaugų žinomumą užsienyje, siekį. Tai atitinka EK poziciją, kad nauji MVĮ verslo modeliai visų pirma turėtų būti siejami su naujų vertės grandinių kūrimu ir rinkodaros organizavimu, ypač nukreiptu į įmonių veiklos internacionalizavimą.

Lentelė 9. Naujų MVĮ verslo, ypač internacionalizavimo, modelių kūrimo ir įgyvendinimo intervencinė logika

Rezultatai: <ul style="list-style-type: none"> MVĮ eksportuojamos vietinės kilmės produkcijos ir paslaugų dalies didėjimas. 	
Produktai: <ul style="list-style-type: none"> Įmonių ir jų grupių (klasterių, asociacijų) atlikti rinkos tyrimai, parengtos plėtros strategijos ir rinkodaros priemonės. Suteiktos konsultacinės paslaugos. Surengti Lietuvos SVV įmonių ir jų gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų pristatymai užsienyje. Sertifikuoti eksportui skirti gaminiai. Paremti atsiskaitymus su užsienio partneriais lengvinantys modeliai. 	Prielaidos: <ul style="list-style-type: none"> Užsienio prekybai palanki politinė situacija. Augantis vartojimas užsienio rinkose. Palankus investicinis klimatas šalyje (taip pat mokestinė ir reguliacinė bazė). Kiti VP prioritetų veiksmai: <ul style="list-style-type: none"> Verslumo ir naujų įmonių steigimo skatinimas (3 VP prioritetas). Inovatyvių produktų ir paslaugų kūrimas (3 VP prioritetas). Administracinės / reguliavimo naštos verslui vertinimas ir mažinimas (10 VP prioritetas). Verslo priežiūros sistemos efektyvumo didinimas (10 VP prioritetas). E. paslaugų verslui prieinamumo ir kokybės didinimas (2 VP prioritetas).
Veiklos: <ul style="list-style-type: none"> Parama įmonių ir jų grupių rinkodaros priemonių ir plėtros strategijų rengimui ir tobulinimui, naujų eksporto rinkų paieškai. Parama MVĮ produkcijos pristatymui užsienyje (renginiai, parodos). Parama eksportui skirtiems produktams sertifikuoti. Konsultavimo eksporto ir naujų rinkų paieškos klausimais paslaugų verslui prieinamumo ir kokybės didinimas. Atsiskaitymus su užsienio partneriais lengvinančių finansavimo modelių sukūrimas ir įgyvendinimas. 	Prielaidos: <ul style="list-style-type: none"> Efektyvus už eksporto skatinimą atsakingų institucijų / organizacijų veiklos modelis. Kiti VP prioritetų veiksmai: <ul style="list-style-type: none"> Viešųjų paslaugų verslui prieinamumo ir efektyvumo didinimas (3 VP prioritetas).
Išankstinės sąlygos: <ul style="list-style-type: none"> Nėra. 	

VP projekte siūlomos veiklos atitinka šio investicinio prioriteto intervencijų sritį ir gali būti sujungtos į dvi pagrindines pokyčio kryptis: 1) Įmonių tarpusavio bendradarbiavimo skatinimas, didinant jų veiklos lankstumą ir gyvybingumą; 2) MVĮ ir jų gaminamos produkcijos bei teikiamų paslaugų žinomumo užsienyje didinimas.

1) Įmonių bendradarbiavimo skatinimas.

Įgyvendinant VP numatytas į didesnę MVĮ integraciją į tarptautinius vertės kūrimo tinklus nukreiptas veiklas, galėtų būti rengiamos arba tobulinamos įmonių grupių eksporto plėtros strategijos ir rinkodaros priemonės, teikiamos MVĮ reikalingos konsultacijos dėl bendradarbiavimo su kitomis įmonėmis galimybių, remiama kita su integracija į tarptautines

rinkas susijusi klasterių veikla. Remiant šią pokyčių kryptį, dalis ES struktūrinių fondų lėšų bus skirta tiesiogiai MVĮ ar jų grupių įgyvendinamiems projektams, tačiau planuojama remti ir konsultavimo bei kitas paslaugas verslui teikiančių įstaigų bei organizacijų, kurių veikla yra nukreipta į eksporto skatinimą, projektus. Į įmonių bendradarbiavimą nukreiptos veiklos buvo finansuojamos ir 2007–2013 m. laikotarpiu¹⁸, tačiau jų įgyvendinimo vertinimas parodė, kad klasterizacijos procesų skatinimui turėtų būti skiriama daugiau dėmesio¹⁹. Siekiant padidinti įmonių tarpusavio bendradarbiavimą, būtina įvertinti veiksnius, galinčius paskatinti įmones jungtis į vertės kūrimo tinklus, pvz., konkurencija tarptautinėje rinkoje. Šiuo metu VP yra numatytos atskiros veiklų grupės, skirtos įmonių grupių ir pavienių įmonių projektams, nukreiptiems į didesnę jų veiklos integraciją į užsienio rinkas. Tačiau šias veiklas galima būtų planuoti ir integruotai, prioritetą teikiant įmonių grupių projektams ir taip paskatinant įmonių tarpusavio bendradarbiavimą.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. 3.2.1. konkretaus uždavinio „Padidinti MVĮ tarptautiškumą“ ir veiklų aprašymus papildyti informacija apie tai, kokios įmonių bendradarbiavimo skatinimo priemonės bus taikomos, siekiant padidinti jų veiklos tarptautiškumą.

Kita vertus, įmonių bendradarbiavimo skatinimas, siekiant didinti jų veiklos tarptautiškumą, gali būti siejamas ne tik su jų gaminamos produkcijos tiesioginiu eksportu, bet ir su užsienio investuotojų pritraukimu į Lietuvą. Galimi du būdai, kaip teikiant paramą SVV ir jų grupėms galėtų būti skatinamos užsienio kompanijų investicijos Lietuvoje. Pirma, remiant SVV veiklos internacionalizaciją ir paskatinus įmonių tarpusavio bendradarbiavimą, tokios Lietuvoje veikiančios vertės kūrimo grandinės galėtų pritraukti dideles užsienio kompanijas. Įsteigusios savo padalinius Lietuvoje, užsienio kompanijos bendradarbiautų su atitinkamais vietos klasteriais ir skatintų Lietuvos MVĮ integruotis į tarptautines vertės kūrimo grandines, pasinaudojant jų atveriamomis plėtros galimybėmis. Antra, vykdant tikslinę investuotojų paiešką, į Lietuvą gali būti siekiama pritraukti šalies verslui patrauklias užsienio kompanijas, o vėliau teikiama parama atitinkamą veiklą vykdančioms SVV įmonėms steigti ir plėtrai bei naujiems veiklos modeliams, nukreiptiems į internacionalizaciją ir klasterizaciją, kurti. Tokiu būdu aplink naują užsienio kompaniją būtų kuriamas su ja bendradarbiaujančių įmonių tinklas, kuris padėtų išlaikyti šias užsienio investicijas šalyje tam, kad tarptautinės kompanijos veikla nebūtų perkelta į palankesnes sąlygas verslui turinčią šalį. Šiuo metu TUI skatinimo veiklos yra planuojamos pagal 1 VP prioritetą, tačiau jos gali turėti įtakos ir įmonių bendradarbiavimo bei MVĮ veiklos internacionalizavimo skatinimo intervencijų įgyvendinimui.

¹⁸ 2007–2013 m. įmonių bendradarbiavimui paskatinti buvo įgyvendinamos priemonės „Inoklaster LT“ ir „Inoklaster LT+“, tačiau jos buvo skirtos bendradarbiavimui MVP PRIORITETASP srityje paskatinti ir nebuvo tiesiogiai nukreiptos į verslo veiklos tarptautiškumo didinimą.

¹⁹ UAB „BGI Consulting“. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš Europos struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas. Galutinė ataskaita, 2011 m. gruodžio 23 d. < [hVP prioritetasp://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)>

2. *MVĮ ir jų gaminamos produkcijos žinomumo užsienyje didinimas.* VP numatyta parama Lietuvos MVĮ ir jų gaminamos produkcijos bei teikiamų paslaugų pristatymui tarptautinėse parodose, užsienio rinkų tyrimams, rinkodarinės medžiagos rengimui, MVĮ konsultavimui eksporto plėtros klausimais, gaminių ir paslaugų sertifikavimui sudarys sąlygas didinti MVĮ veiklos tarptautiškumą. Analogiškos veiklos buvo finansuojamos ir 2007–2013 m. laikotarpiu²⁰, tačiau Lietuvos siekis didinti integracijos į užsienio rinkas laipsnį rodo, kad tokių priemonių įgyvendinimas lieka aktualus ir naujuoju laikotarpiu. Įgyvendinant šią pokyčių kryptį svarbu ne tik remti MVĮ ar jų grupių vykdomus projektus, bet ir didinti konsultavimo bei kitų paslaugų verslui prieinamumą ir kokybę, pasinaudojant įvairių įstaigų ir organizacijų (įskaitant verslo asocijuotas struktūras) šioje srityje sukauptą patirtimi. Pastarųjų organizacijų atstovų nuomone, skatinant eksportą, ypatingas dėmesys turi būti teikiamas pagalbai neeksportuojančioms įmonėms, taip pat ir tikslinėms priemonėms, skirtoms Lietuvos įmonių įsitvirtinimui didesne rizika pasižyminčiose rinkose²¹. Tikėtina, kad didesnis viešųjų paslaugų eksportuoti besiruošiančioms įmonėms prieinamumas ir kokybė, kartu su planuojamais sukurti finansavimo modeliais atsiskaitymams su užsienio partneriais palengvinti, paskatins įmones plėsti veiklą ir integruotis į užsienio rinkas.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti.

Konkrečiam uždaviniui „Padidinti MVĮ tarptautiškumą“ suplanuota rezultato rodiklio „Lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksporto dalis nuo BVP“ siekiama reikšmė (55,96 proc. palyginus su 40 proc. 2012 m.) buvo nustatyta remiantis 2010–2012 m. augimo tempais ir Ūkio ministerijos atliktomis prognozėmis. Kadangi panašios eksporto plėtros priemonės buvo remiamos ir 2007–2013 m. laikotarpiu, tikėtina, kad toks prognozavimas yra pagrįstas, tačiau rezultato pasiekimas nedaug priklausys nuo planuojamų intervencijų. Remiantis 2007–2013 m. patirtimi, šiam konkrečiam uždaviniui suplanuoti bendrieji produkto rodikliai rodo, kad subsidijas ir kitų formų finansinę paramą planuojama skirti santykinai nedideliam įmonių skaičiui (iš viso 225 įmonėms, kas yra mažiau nei 1 proc. visų MVĮ 2012 m.), tad intervencijos indėlis į rezultato rodiklio pasiekimą bus labai ribotas. Be to, nustatytas rezultato rodiklis apima ne tik MVĮ, bet ir kitų įmonių eksportuojamas prekes ir paslaugas, o jo reikšmei įtakos turės kitų VP suplanuotų veiksmų įgyvendinimas, pvz., investicijos į MVĮ produktyvumą didinančias ir tvarią verslo plėtrą skatinančias inovacijas pagal 3.3.1 ir 3.3.2 konkrečius uždavinius. Kaip parodė 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programos priemonės „Lyderis LT“ įgyvendinimo vertinimas, būtent įdiegtos naujos gamybos technologijos turėjo teigiamos įtakos paramos gavėjų eksporto didėjimui²².

²⁰ 2007–2013 m. verslo internacionalizavimui ir tiesioginių užsienio investicijų skatinimui buvo skirtos Ekonomikos augimo veiksmų programos priemonės „Naujos galimybės VP2-2.1-ŪM-04-K“, „ASISTENTAS-3 VP2-2.2-ŪM-03-V“.

²¹ Interviu su Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos atstovu, 2013-06-25. Interviu su Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų atstovu, 2013-07-08.

²² Ten pat, 80–81.

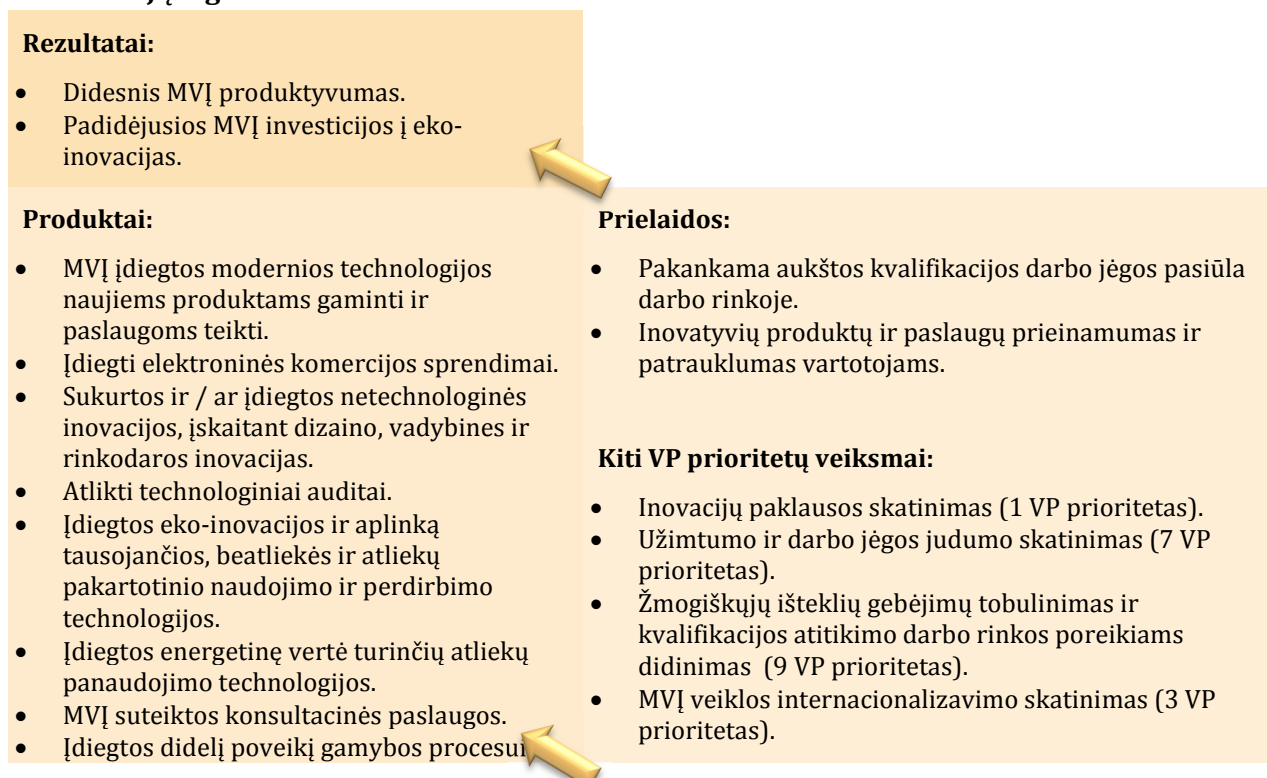
Paramos formų efektyvumas

Šio investicinio prioriteto intervencijoms pasirinkti bendrieji produkto rodikliai parodo, kad paramą šio uždavinio veikloms planuojama skirti taikant tiek negražintinas subsidijas, tiek ir kitas finansinės paramos formas, įskaitant finansų instrumentus. Tačiau teikiant negražintinas subsidijas, būtina atsižvelgti į 2007–2013 m. patirtį ir taikyti finansavimo intensyvumą, kuris sumažintų privačių investicijų pakeitimo riziką, arba rinktis kitą paramos formą.

Investicinis prioritetas „MVĮ gebėjimų dalyvauti ekonomikos augimo ir inovacijų procesuose rėmimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į poreikį didinti įmonių produktyvumą, skatinti įmonių inovatyvumą bei naujų produktų ir paslaugų kūrimą ir pardavimą. Kadangi paramą MTEP rezultatų komercinimui ir su MTEP susijusioms įmonių inovacijoms planuojama teikti pagal 1 VP prioritetą, šio investicinio prioriteto intervencijos bus visų pirma nukreiptos į inovacijas, kurios prisideda prie didesnio SVV produktyvumo bei pajėgumų pateikti rinkai naujus ir inovatyvius produktus ir paslaugas. VP projekte siūlomi konkretūs uždaviniai – „Padidinti įmonių produktyvumą“ ir „Padidinti MVĮ investicijas į eko-novacijas ir kitas, efektyviai resursus naudojančias technologijas“ – be į darbo našumą nukreiptų inovacijų diegimo ir inovatyvių produktų ir paslaugų kūrimo, pabrėžia ir darnaus vystymosi principu grindžiamų gamybos ir paslaugų teikimo technologijų ir modelių skatinimą. Konkretūs uždaviniai atitinka situacijos analizėje nustatytus plėtros iššūkius bei IP intervencijų sritį, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų ir įgyvendintų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui

Lentelė 10. MVĮ pajėgumų įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus rėmimo intervencijų logika

darančios technologijos (DPT).

Veiklos:

- Parama technologinių inovacijų diegimui, MVĮ kuriant naujus gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumus.
- Parama elektroninės komercijos sprendimų diegimui.
- Parama netechnologinėms inovacijoms.
- Parama technologiniams auditams.
- Parama eko-inovacijoms, aplinką tausojančių, beatliekių ir atliekų pakartotinio naudojimo ir perdirbimo technologijoms diegti.
- Parama energetinę vertę turinčių atliekų panaudojimo technologijoms diegti.
- MVĮ konsultavimas efektyvaus išteklių naudojimo klausimais.
- Parama didelio poveikio technologijoms diegti.

Prielaidos:

- Inovatyvių produktų gamybai ir paslaugų teikimui skirtų sprendimų ir technologijų pasiūla rinkoje.
- Inovatyvių rinkodaros ir organizacinių sprendimų pasiūla rinkoje.

Kiti VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūros kūrimas, mokslo ir verslo bendradarbiavimo ir inovacijų paklausos skatinimas pagal 1 VP prioritetą.

Išankstinės sąlygos:

- 3.1. Imtasi konkrečių veikslių, kad būtų remiamas verslumo skatinimas, atsižvelgiant į Smulčiojo verslo aktą.

Didesnį MVĮ produktyvumą ir aplinkos atžvilgiu tvaresnę verslo plėtrą paskatinti gali šių pokyčio kryptių įgyvendinimas: 1) inovacijų diegimo prieinamumo verslui didinimas; 2) verslo valdymo gebėjimų ir darbuotojų kvalifikacijų atitikties verslo poreikiams didinimas; 3) SVV veiklos ir gamybos plėtra tikslinėse teritorijose.

1) *Inovacijų diegimo prieinamumo verslui didinimas.* Pagal šį IP planuojamos vykdyti veiklos, remiant modernių technologijų diegimą gamybos procese, e. komercijos sprendimų, netechnologinių inovacijų, ekologinių ir kitų aplinką tausojančių (tarp jų ir didelio poveikio technologijų) inovacijų diegimą MVĮ, tiesiogiai prisidės prie didesnio MVĮ produktyvumo ir įmonių investicijų į eko-inovacijas didėjimo. Siekiant padidinti visų rūšių inovacijų diegimo prieinamumą verslui, svarbu ne tik skirti finansavimą inovatyvioms gamybos ir paslaugų teikimo technologijoms ir veiklos valdymo modeliams įsigyti bei įdiegti, bet ir remti šių inovacijų kūrimą (pagal 1 VP prioritetą). Taip pat svarbu sudaryti įmonėms galimybes konsultuotis ir atlikti technologinius auditus ir veiklos procesų vertinimus, kurie leistų nustatyti naujų technologijų ir kitų inovacijų (tarp jų ir ekologinių) diegimo poreikius ir galimybes.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. 3.3. IP uždavinių aprašymuose nurodyti, kad bus užtikrintas konsultacinių paslaugų prieinamumas inovacijas diegti besiruošiančioms įmonėms ir parama technologiniam auditui atlikti.

2) *Verslo valdymo gebėjimų ir darbuotojų kvalifikacijų atitikimo verslo poreikiams didinimas.* Įmonėse įdiegtos naujos technologijos kartu su veiklos valdymo ir rinkodaros sprendimais prisidės prie įmonių produktyvumo ir sukuriamos pridėtinės vertės padidėjimo. Tačiau tam reikalingas ne tik naujų technologijų ir sprendimų diegimo finansavimo prieinamumas, bet ir į inovacijas orientuoti vadovų verslo valdymo gebėjimai ir aukštą kvalifikaciją turinčių darbuotojų pasiūla darbo rinkoje. Nepaisant šalyje fiksuojamo nedarbo lygio, Lietuvos įmonės vis dažniau susiduria su kvalifikuotos darbo jėgos trūkumu, kurį lemia neatitiktis tarp švietimo ir mokymo įstaigų mokymo programų ir darbo rinkos poreikių, ribota vidaus migracija ir kvalifikuotos darbo jėgos išvykimas į užsienį. Tad sėkmingam šio specifinio uždavinio įgyvendinimui svarbios yra pagal 7 ir 9 VP prioritetus numatytos darbo jėgos judumo skatinimo ir švietimo bei mokymo kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams didinimo veiklos.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad veiksmus pagal 3.3. investicinį prioritetą papildys 7 ir 9 VP prioritetų intervencijos, skirtos didinti darbo jėgos judumą ir švietimo bei mokymo suteikiamų kompetencijų atitiktį darbo rinkos poreikiams.

Taip pat inovacijų potencialas SVV labiausiai priklauso nuo vadovavimo ir lyderystės gebėjimų, kuriems, planuojant žmogiškųjų išteklių potencialo plėtrai skirtas veiklas, iki šiol nebuvo skiriama reikiamo dėmesio.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Planuojant žmogiškųjų išteklių potencialo plėtrai skirtas 9 VP prioriteto veiklas, daugiau dėmesio skirti vadovavimo ir lyderystės gebėjimų ugdymui.

3) *Gamybos plėtra tikslinėse teritorijose.* Pagal šį investicinį prioritetą numatyta galimybė remti naujų gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumų kūrimą tikslinėse teritorijose. Nors gamybos perkėlimas į tikslines teritorijas regionų augimo skatinimo kontekste yra vertinamas teigiamai, visų pirma turi būti išanalizuotos galimybės užtikrinti tinkamos kvalifikacijos darbuotojų pasiūlą tame regione bei įvertinta planuojamų investicijų grąža. Jei šioms intervencijoms būtų taikomas nekonkursinis finansavimas, tokias investicijas reikėtų koordinuoti su pagal 9 VP prioritetą planuojamomis investicijomis į mokymosi visą gyvenimą sistemos tobulinimą, siekiant užtikrinti jos teikiamų paslaugų atitiktį darbo rinkos poreikiams. Kita vertus, tokiems projektams teikiama nekonkursinė parama gali neatitikti ES taikomų valstybės pagalbos taisyklių, tad turi būti parengtas aiškus ir tinkamas finansuoti gamybos plėtros tikslinėse teritorijose modelis.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. Numatyti tikslinėse teritorijose planuojamų įgyvendinti intervencijų sąsajas su 9 VP prioriteto investicijomis į mokymosi visą gyvenimą sistemos tobulinimą.

Finansavimo pakankamumas

Suplanuota konkretaus uždavinio „Padidinti MVĮ produktyvumą“ rezultato rodiklio „Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui“ siekiama reikšmė (17 726 eurai per metus) yra labai ambicinga, nes planuojamas pokytis yra daugiau nei 42 proc. padidinti MVĮ sukuriama pridėtinę vertę vienam darbuotojui ir priartėti prie ES-27 vidurkio. Statistiniai duomenys rodo, kad 2011 m. pastebimas žymus šio rodiklio augimas, tačiau 2012 m. augimas sulėtėjo ir planuojamos VP intervencijos galėtų prisidėti prie tolimesnio MVĮ produktyvumo didinimo. Be to, taikant kitas nei subsidija finansavimo formas, pagal šį investicinį prioritetą planuojama paremti daugiau nei 1 595 įmones, taip padidinant paramos efektyvumą ir labiau prisidedant prie siekiamų rezultatų.

Intervencijoms, nukreiptoms į eko-inovacijų diegimo skatinimą, produkto rodiklių siektinos reikšmės buvo apskaičiuotos remiantis 2007–2013 m. patirtimi. Santykinai ambicingas planavimas (425 subsidijas gavusios, 323 kitos formos finansinę paramą gavusios ir 162 nefinansinę paramą gavusios įmonės) leidžia tikėtis, kad įgyvendinamos veiklos pritrauks daugiau investicijų į eko-inovacijas ir kitas išteklius tausojančias technologijas. Tikėtina, kad suplanuotas finansavimas bus pakankamas produkto rodiklių reikšmėms pasiekti, kita vertus rezultato rodiklio „Investicijų, kurių daugiau kaip 50 proc. sumos investuojama į eko-inovacijas, dalis nuo visų investicijų“ siekiamas pokytis – 2,6 proc. padidinti tokių investicijų apimtis – priklausys ne tik nuo MVĮ įgyvendinamų projektų, bet ir nuo viešojo sektoriaus investicijų į eko-inovacijas (pvz., vandentvarkos, atliekų tvarkymo srityje).

Paramos formų efektyvumas

Įgyvendinant veiklas pagal šį investicinį prioritetą, planuojama taikyti negražintinas subsidijas arba finansinius instrumentus. 2007–2013 m. vertinimas parodė, kad, taikant negražintinas subsidijas įmonėms, investuojančioms į gamybinių pajėgumų stiprinimą (priemonė „Lyderis LT“), pasireiškė investicijų išstūmimo efektas, nes net 18,2 proc. įmonių, kurios teikė paraiškas, bet jų projektai nebuvo finansuoti, įgyvendino planuotus projektus. Be to apklausa parodė, kad 36,4 proc. respondentų, įsikūrusių Vilniuje, būtų įgyvendinę suplanuotus projektus ir negavę paramos. Taip pat net 72,2 proc. „Lyderis LT“ priemonės finansuojamus projektus vykdančių respondentų būtų teikę paraišką paramai gauti, jei paramos intensyvumas būtų buvęs mažesnis, iš jų 27,7 proc. respondentų paraiškas būtų teikę ir tuo atveju, jei parama būtų sudariusi ne daugiau 20 proc. projekto vertės²³. Todėl 2014–2020 m. panašioms priemonėms turėtų būti aktyviau taikomi finansiniai instrumentai, gražintinos subsidijos arba mažo intensyvumo negražintinos subsidijos.

---

²³ UAB „BGI Consulting“. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš Europos struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas. Galutinė ataskaita, 2011 m. gruodžio 23 d. < [hVP prioritetasp://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)>

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. Aktyviau taikyti finansinius instrumentus arba svarstyti gražintinų subsidijų ar mažo intensyvumo negražintinų subsidijų galimybes, siekiant išvengti privačių investicijų išstūmimo efekto.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Prioriteto įgyvendinimo pažangai įvertinti į veiklos rezultatų peržiūros planą įtraukti du bendrieji produkto rodikliai „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ ir „Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“ atspindi prioriteto įgyvendinimo eigą, nes apima 91 proc. suplanuoto finansavimo lėšų. Tačiau tarpinės produkto ir įgyvendinimo žingsnio reikšmės planuojamos atsargiai: numatyta, kad iki 2018 m. pabaigos įmonėms bus suteikta tik kiek daugiau nei 20 proc. subsidijų, o skirstant kitos formos nei subsidija finansinę paramą bus pradėta įgyvendinti mažiau nei trečdalis įmonių projektų.

Atsižvelgiant į 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtį, šias veiklos rezultato peržiūros plano rodiklių reikšmes tikslinga būtų planuoti ambicingiau, nes atitinkamu 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimo etapu buvo užbaigta įgyvendinti apie 30 proc. projektų, kuriems buvo teikiama subsidija, ir jiems bus išmokėta apie 50 proc. viso numatyto finansavimo. Veiksmams, kuriems bus taikomi finansiniai instrumentai, atsižvelgiant į panašių intervencijų įgyvendinimo patirtį, taip pat būtų galima planuoti apie 50 proc. įgyvendinimo žingsnio reikšmę ir dar ambicingesnę EK deklaruotinių išlaidų reikšmę (apie 86 proc.). Šiuo metu suplanuota finansinio rodiklio reikšmė apima virš 40 proc. viso finansavimo ir labiau atitinka tikėtiną VP ciklą skirstant subsidijas, tad, atsižvelgiant į finansinių instrumentų panaudojimo patirtį, taip pat galėtų būti planuojama didesnė finansinio rodiklio reikšmė.

2.4. „ENERGIJOS EFEKTYVUMO IR ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ GAMYBOS IR NAUDOJIMO SKATINIMAS“

Atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad Lietuva neišnaudoja darnaus išteklių naudojimo ir energijos taupymo potencialo dėl mažo atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) naudojimo centralizuotai tiekiamos šilumos ir elektros energijos gamybai (ypač kogeneravimui) ir aukšto energijos vartojimo intensyvumo pastatų, transporto ir pramonės sektoriuose. Siekiant geriau išnaudoti visą biomasės kaip vieno pagrindinių AEI energijos potencialą, svarbu tinkamai panaudoti žemės ūkio sektoriuje turimas biodujų bei šiaudų galimybes, taip pat efektyviau panaudoti biokuro gamybai miško kirtimo atliekas bei sumažinti neefektyvų biomasės vartojimą šilumos gamybai prie centralizuotai tiekiamos šilumos sistemos neprijungtuose namų ūkiuose.

Siekiant efektyvesnio energijos vartojimo, svarbu paskatinti AEI naudojimą ir energijos vartojimo efektyvumo iniciatyvas (susidomėjimą jomis ir jų diegimą) Lietuvos įmonėse bei padidinti energijos vartojimo efektyvumą viešajame bei būsto sektoriuose, taikant ankstesniuose laikotarpiuose pasiteisinusias bei diegiant naujas, pažangias priemones (ypač energijos taupymo sutartimis grįstą ESCO modelį). Šiuos išankstinio vertinimo metu nustatytus energijos efektyvumo ir AEI gamybos ir naudojimo skatinimo iššūkius labiausiai atitinka Partnerystės sutarties projekte²⁴ įvardyti plėtros poreikiai

2014–2020 m. veiksmų programos projekte pasirinkti 4 tematinio tikslo „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas“ investiciniai prioritetai, nukreipti į atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir skirstymo skatinimą, energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos vartojimo įmonėse skatinimą, energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir atsinaujinančiosios energijos vartojimo viešosiose infrastruktūrose (įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių) rėmimą bei pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų diegimą ir plėtojimą, atitinka svarbiausius Lietuvos poreikius ir esmines ES bei nacionalinių (Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos, Nacionalinio atsinaujinančių energijos išteklių veiksmų plano) strateginių dokumentų nuostatas.

Šiame veiksmų programos prioritete pasirinkta energijos efektyvumo didinimo strategija tiesiogiai atliepia Lietuvai skirtą konkrečią rekomendaciją suintensyvinti priemones, skirtas pastatų energetiniam efektyvumui pagerinti. Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, nustatančioje strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo veiksmų kryptis ir nacionalinius tikslus, kaip viena pagrindinių tvarios ekonomikos sąlygų yra įvardijamas AEI sunaudojimo ir galutinės energijos vartojimo efektyvumo didinimas²⁵. Tad šio VP prioriteto veiksmams finansuoti suplanuotos ES struktūrinės paramos lėšos reikšmingai prisidės prie Nacionalinės reformų darbotvarkės įgyvendinimo.

Toliau yra pateikiamas energetikos srities problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat išankstinių prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiamas paveikslas apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę: išsami analizė pateikiama 1 priede.

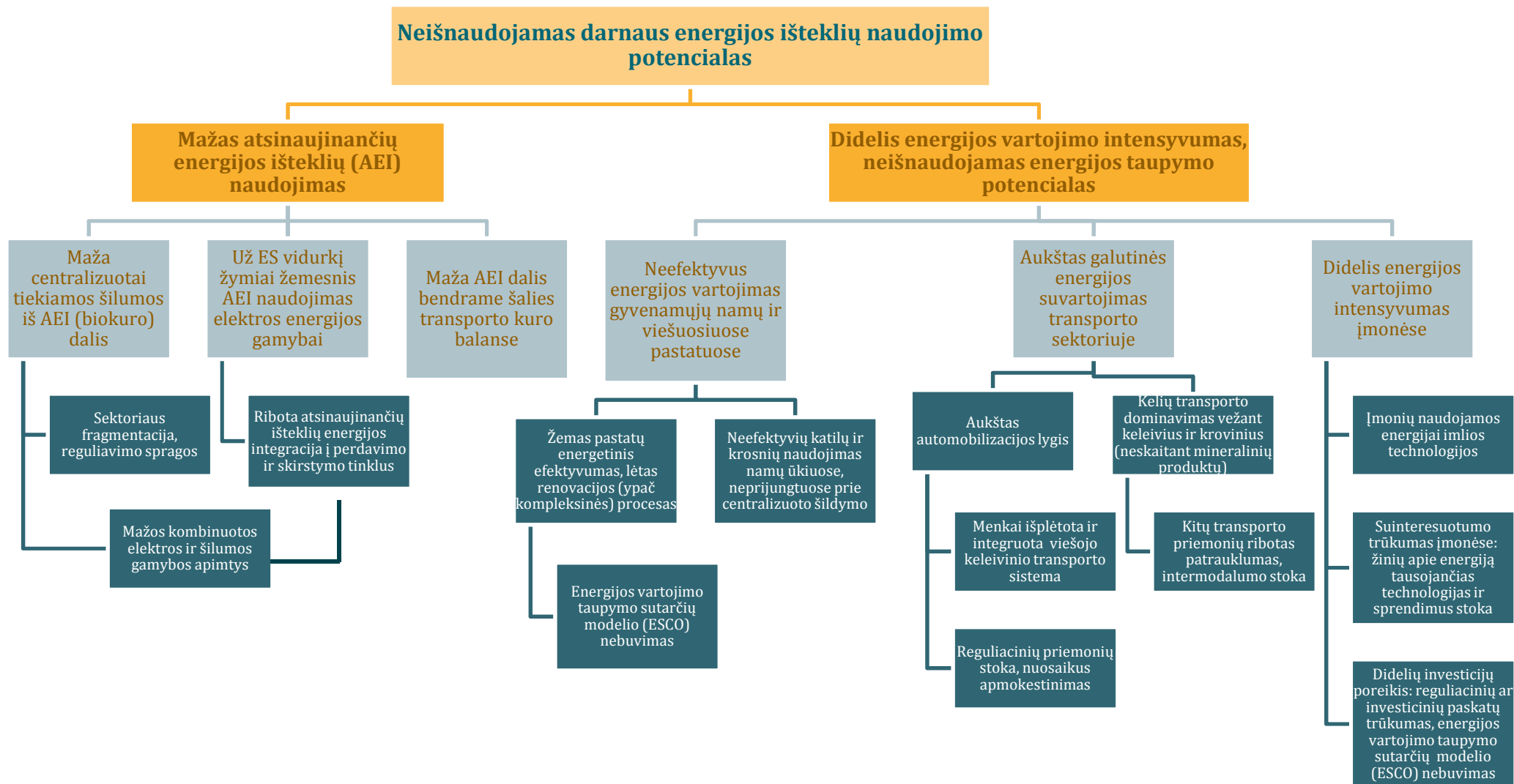
---

²⁴ Lietuvos Respublikos Partnerystės sutarties projektas, 2014 m. sausis.

²⁵ „Lietuva: 2013 m. Nacionalinė reformų darbotvarkė“, Vilnius, 2013.

Paveikslas 5. AEI naudojimo ir energijos efektyvumo problemų medis

Investicinis prioritetas „Atsinaujančių energijos išteklių gamybos ir skirstymo skatinimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį didinti atsinaujančių energijos išteklių naudojimą energijos gamybai ir įgyvendinti išpareigojimus ES (padidinti atsinaujančių energijos išteklių dalį, atsižvelgiant į bendrąją galutinę energijos suvartojimą. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas konkretus uždavinys „Padidinti atsinaujančių energijos išteklių naudojimą, stiprinant tiekimo saugumą bei didinant konkurencingumą“ atitinka reikalingus pokyčius, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamiems rezultatams. Toliau pateikiame mūsų siūlomą intervencijų logiką.

Lentelė 11. Atsinaujančių energijos išteklių gamybos ir skirstymo skatinimo intervencijos logika

<p>Svarbiausieji rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iš atsinaujančių energijos išteklių pagaminamos šilumos energijos dalis centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos sektoriuje yra ne mažesnė nei 60 proc. • Iš atsinaujančių energijos išteklių pagaminamos elektros energijos dalis elektros gamybos sektoriuje yra ne mažesnė nei 20 proc. • Atsinaujančių energijos išteklių energijos dalis, palyginus su galutiniu energijos suvartojimu, yra ne mažesnė nei 23 proc. 	
<p>Svarbiausieji produktai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sukurti papildomi atsinaujančios (biokuro, visų pirma, atliekinės medienos) energijos (šilumos ir elektros) gamybos pajėgumai. • Pasiiektas bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimas. • Sustiprinta biokuro (visų pirma, atliekinės medienos) žaliavos mobilizavimo, gamybos, transportavimo ir sandėliavimo infrastruktūra. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prekybos biokuru reglamentavimas (ilgalaičių sutarčių pakeitimas, prekyba biokuru biržoje). • Mokestinė aplinka. • Atsinaujančių energijos išteklių panaudojimo / prekybos reglamentavimas (įskaitant iš AEI pagamintos energijos kainą bei jos skaičiavimo metodiką). • Energijos paklausos pokyčiai Lietuvos ūkyje. • Informacijos apie atsinaujančius energijos išteklius sklaida. • Vartotojų parama iš atsinaujančių energijos išteklių gaminamos energijos iniciatyvoms.
<p>Svarbiausios veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • AEI plėtra centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos ir elektros energijos kogeneracijos sektoriuose. • Biokuro (visų pirma, atliekinės medienos) mobilizavimo ir logistikos sistemų kūrimas ir modernizavimas. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Techniniai elektros energijos kogeneracijos ir centralizuotos šilumos tiekimo sektorių pajėgumai naudoti įvairų biokurą, ypač atliekinę medieną. • Techniniai tinklų pajėgumai integruoti iš atsinaujančių energijos išteklių pagamintą energiją.

- Atsinaujinančių energijos išteklių prieinamumas / pakankamumas šalyje.
- Reikalingų įrenginių, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius energijos gamyboje, prieinamumas.

Išankstinė sąlyga:

4.3. Imtasi veiksmų siekiant skatinti atsinaujinančiųjų energijos šaltinių gamybą ir paskirstymą.

Šio investicinio prioriteto intervencinė logika yra orientuota į tai, kad iki 2020 m. AEI dalis bendrame galutiniame energijos suvartojimo balanse pasiektų ne mažiau kaip 23 proc. Siekiant šio pokyčio aktualios trys kryptys:

- centralizuotai tiekiamos šilumos iš AEI (biokuro) dalis turi būti padidinta ne mažiau kaip iki 60 proc. (2012 m. sudarė apie 26 proc.);
- elektros, pagamintos iš AEI, dalis (palyginus su bendrosiomis elektros energijos sąnaudomis), turi būti padidinta iki 20 proc. (2010 m. sudarė 7,4 proc.);
- transporto sektoriuje 10 proc. kuro turi būti pagaminta iš AEI (2010 m. sudarė apie 3,6 proc.).

Šiuo investiciniu prioritetu labiausiai atsižvelgiama į pirmą kryptį, kuri bus aptariama toliau. Antrajai skiriama mažiau dėmesio, nors joje minimas reikalingas pokytis yra ne mažesnis nei pirmojoje. Būtina pažymėti, kad VP numatyti rezultato rodikliai neapima Lietuvos išsipareigojimo didinti atsinaujinančių energijos išteklių dalį elektros gamybos sektoriuje, nors dalis veiklų yra nukreipta į elektros sektorių. Iššūkis susijęs su tuo, kad Lietuvos atveju bendra ilgalaikė strategija dėl elektros, pagamintos iš AEI, nėra aiški, labiau akcentuojami atskiri jos komponentai (šioje VP – elektros gamyba iš biokuro kogeneracijos būdu). Šiuo metu dar trūksta kai kurių svarbių nacionalinių strateginių dokumentų (pvz., Nacionalinės atsinaujinančių energijos išteklių plėtros programos, jos tarpinstitucinio veiklos plano, AEI naudojimo skatinimo programos ir jos veiksmų plano ir t. t.), Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo (toliau – AIEĮ) įgyvendinančiųjų teisės aktų (pvz., Nepatvirtintas LR teritorinės jūros, LR išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje ir pajūrio juostos naudojimo vėjo elektrinių statybai ir eksploatacijai leidimų išdavimo tvarkos aprašas), o AIEĮ numatyti apribojimai instaliuotai AEI galiai biomasės ir vėjo energijos srityje šiuo metu jau pasiekti, saulės – viršyti daugiau nei 6 kartus (šiose srityse skatinimas taikant tarifą kvotų paskirstymo aukciono būdu sustabdytas 2013 m.) ir tik hidroenergijos atveju išlieka tebetaikomos laisvos skatinimo kvotos. Dėl šių priežasčių sunku įvertinti pasirinkimą VP lėšas investuoti tik į elektros kogeneravimą iš biomasės, nes išlieka neaišku kaip, kokia apimtimi ir būdais bus skatinamos likusių AEI naudojimas (pavyzdžiui, vėjo energija, kurios ištekliai pajūrio zonoje yra gana nemaži).

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste aiškiau pristatyti, kokia apimtimi ir kaip numatomomis investicijomis siekiama paveikti elektros, pagamintos iš AEI (biokuro), dalį, taip pat numatyti

atitinkamą rezultato rodiklį. Atitinkamai patikslinti produkto rodiklį papildant informacija apie tai, ar numatomi papildomi atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumai apima tik šilumą ar ir elektrą (jei taip – kokia apimtimi).

Šis investicinis prioritetas visiškai neapima trečiosios krypties – AEI naudojimo transporto srityje. VP 6 prioritetu „Tvaraus transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“ bus siekiama užtikrinti ekologiškų ir anglies dioksido neišskiriančių transporto sistemų ir infrastruktūros bei atsinaujinančių energijos išteklių infrastruktūros plėtrą. Tikimasi, kad tai prisidės prie atsinaujinančių energijos išteklių dalies didėjimo, palyginus su bendru šalies galutinės energijos suvartojimu. Taip pat šiuo metu rengiamos Sumanios specializacijos strategijos mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų srityje projektas numato prioritetus, kurie susiję su antros ir trečios kartos biodegalų gamybos ir naudojimo plėtra. Todėl yra tikėtina, kad į šią sritį bus investuojama remiantis VP 1 prioritetu.

Grįžtant prie pirmos krypties (centralizuotai tiekiamos šiluma iš AEI (biokuro) dalies didinimas), kuriai šiuo investiciniu prioritetu skiriamas pagrindinis dėmesys, didžiausio pokyčio tikimasi didžiųjų miestų – Vilniaus ir Kauno – atveju. Nors juose sunaudojama didžioji dalis (apie 60 proc.) visos centralizuotai vartotojams tiekiamos šilumos, abiejuose miestuose atsinaujinančių energijos išteklių dalis šilumos kuro balanse yra itin nedidelė: Vilniuje sudaro 14 proc., Kaune – vos 4 proc. Atsižvelgiant į tai, kad ekonomine ar finansine prasme ši situacija sunkiai paaiškinama (turint galvoje, kad biokuras jau kurį laiką pigesnis nei dujos, ir daugelyje kitų miestų ir miestelių biokuras naudojamas generuoti didelę dalį centralizuotai tiekiamos šilumos), jos priežasčių galima ieškoti įvairiuose reguliavimo aspektuose, pavyzdžiui, savivaldos ir šilumos ūkį prižiūrinčio koncesininko santykiuose, taikomoje šilumos kainos skaičiavimo metodikoje ar pan. Tad nors potencialiai šio investicinio prioriteto investicijos gali paskatinti AEI plėtrą centralizuotai tiekiamos šilumos sektoriuje, kartu leisdamos sumažinti šilumos kainą vartotojams, efektyvus reguliavimas bus viena esminių prielaidų šiam laukiamam teigiamam pokyčiui.

Svarbus pokytis reguliuojant biokuro tiekimo rinką yra tai, kad biokuro birža įteisinta kaip vienas iš privalomų būdų energijos išteklių, naudojamų šilumos ir elektros gamybai, įsigyti. Taip pat yra nustatyti įpareigojimai šilumos tiekėjams dalį naudojamo biokuro įsigyti biokuro biržoje. 2012 m. spalį Lietuvoje pradėjo veikti biokuro birža, kuri turėtų padaryti prekybos procesą atviresnį ir skaidresnį.²⁶ Remiantis centralizuotos prekybos biokuru taisyklėmis ir kitais biokuro biržą reglamentuojančiais teisės aktais, biokuru prekiaujantys juridiniai asmenys privalės dalyvauti viešuose konkursuose ir anonimiškai siūlyti savo biokuro kainą centralizuoto šilumos tiekimo įmonėms²⁷. Šie pokyčiai sukuria tarpinių biokuro sandėlių ir kitų biokuro logistikos sistemos elementų kūrimo poreikį, kuris numatomas ir šiame investiciniame prioritete. Tiesa, išlieka neaišku, kas konkrečiai valdytų šiuos augančią konkurenciją tarp biokuro tiekėjų turinčius užtikrinti logistikos sandėlius ir kas konkrečiai būtų numatomos investicinės paramos gavėjas.

²⁶ Energijos išteklių rinka BALTPPOOL < [hVP_prioritetasp://www.baltpool.lt/lt/biokuro-birza-458](http://www.baltpool.lt/lt/biokuro-birza-458) >

²⁷ Aktualūs biokuro prekybą reglamentuojantys dokumentai < [hVP_prioritetasp://www.baltpool.lt/lt/pradzia-457/aktualus-dokumentai](http://www.baltpool.lt/lt/pradzia-457/aktualus-dokumentai) >

Atsinaujinančių energijos išteklių pakankamumas Lietuvoje, ypač biokuro srityje, daro esminę įtaką atsinaujinančių energijos išteklių plėtrai. Įsigaliojus naujoms prekybos biokuru taisyklėms, kyla rizika pritrūkti žaliavų dėl galimų prognozavimo / planavimo klaidų. Be reguliacinių nuostatų, yra svarbu pabrėžti tokius pagrindinius įtaką darančius išorės veiksnius kaip techniniai šalies pajėgumai tiek naudoti atsinaujinančius išteklius gaminant energiją, tiek tiekti iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą energiją į esančius perdavimo tinklus ir kitą infrastruktūrą. Be to, žemės nuosavybės klausimai yra itin svarbūs tokioms sritims kaip vėjo energija ir / ar biokuro sandėliavimas / logistikos centrai²⁸.

Intervencijos sėkmė taip pat priklauso ir nuo tinkamos informacijos sklaidos bei visuomenės nusiteikimo atsinaujinančių išteklių energijos atžvilgiu. Informacijos sklaidą lemia politinis palaikymas, kuris yra stiprus tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu. Visuomenės teigiamas arba neigiamas požiūris priklauso nuo energijos kainų, kurių viena iš sudedamųjų dalių yra kuro kaina ir turto, dalyvaujančio energijos gamyboje, kaina. Kuro kainai įtaką daro pasaulio ir šalies ekonominė situacija, aplinkos veiksniai (pvz., uraganai, šalta oro temperatūra ir pan.) ir jau minėtas teisinis reguliavimas (pavyzdžiui, šiuo metu biokuro pardavėjams taikomi sutarčių vykdymo garantiniai mokesčiai gali lemti kuro kainos augimą). O atsinaujinančių išteklių energijos gamyboje naudojama techninė įranga ir infrastruktūra reikalauja didelių investicijų, kurios gali turėti poveikį nustatant galutinę kuro kainą vartotojams²⁹. Investiciniame prioritete numatomos ir investicijos į biokuro mobilizavimą.

Viena vertus, toks siekis atspindi šiuo metu egzistuojančią situaciją, kai Lietuvoje iki galo nepanaudojamas visas biomasės energijos potencialas. Neišnaudojamas ne tik biodujų, šiaudų ir pan. potencialas, kurio plėtrai numatomos investicijos žemės ūkio sektoriuje. Kalbant apie medieną, kol kas aktyviau naudojama malkinė mediena (kuri aktuali ir aktyviai besiplėtojančiai baldų pramonei), o atliekinės medienos paklausa sudarė vos dešimtadalį galimos pasiūlos. Kita vertus, jei investiciniame prioritete minimos investicijos į biokuro mobilizavimą reikštų investicinę paramą biokuro gamybos ir transportavimo įrenginiams, ją būtų sudėtinga paskirstyti tarp daugelio potencialių naudos gavėjų, kad nebūtų iškreipta besiformuojanti biokuro rinka ir būtų paskatinta konkurencija joje.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste tiksliau pristatyti, kokia apimtimi ir kaip numatomomis investicijomis bus siekiama pagerinti biokuro mobilizavimą.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

Pagrindiniu šio investicinio prioriteto rezultatu laikomas išaugusi atsinaujinančių energijos išteklių dalis galutiniame energijos balanse. Tačiau atsižvelgus į tai, kad iš trijų šiam galutiniam

²⁸E. Doris et al., *State of States 2009: Renewable Energy Development and the Role of Policy*. Technical Report, 2009 < [hVP.prioritetasp://www.nrel.gov/tech_deployment/state_local_activities/pdfs/tap_webinar_20091118_46667.pdf](http://www.nrel.gov/tech_deployment/state_local_activities/pdfs/tap_webinar_20091118_46667.pdf) > Clean Energy Policy Analyses < [hVP.prioritetasp://www.nrel.gov/tech_deployment/state_local_activities/cepa.html](http://www.nrel.gov/tech_deployment/state_local_activities/cepa.html) >

²⁹ Ten pat.

rezultatui pasiekti reikalingų pokyčio sričių (centralizuotai tiekiamos šilumos iš AEI dalies, elektros, pagamintos iš AEI, dalies ir kuro iš AEI dalies transporto sektoriuje didėjimas) šis investicinis prioritetas labiausiai telkiasi į pirmąją ir iš dalies į antrąją pokyčio sritį, tiksliau būtų rezultatą apibrėžti kaip laukiamus pokyčius šiose dvejose konkrečiose srityse.

Finansavimo pakankamumą šiuo metu VP tekste deklaruojamam rezultatui pasiekti sudėtinga įvertinti ne tik dėl to, kad (kaip diskutuota aukščiau) didelę įtaką tam turi tiek investicinės, tiek ir reguliacinės priemonės, bet ir dėl to, kad skirtingos VP investicijos gali turėti skirtingą poveikį: pvz., trečiame investiciniame prioritete numatytos investicijos į efektyvesnę biokuro vartojimą šilumai gaminti prie centralizuoto šilumos tiekimo neprijungtuose namų ūkiuose atsinaujinančių energijos išteklių dalį galutiniame energijos balanse gali net sumažinti (nes tam pačiam šilumos kiekiui pagaminti po modernizacijos namų ūkiai sunaudotų iki perpus mažiau biokuro). Nepaisant to, atsižvelgiant į pastarųjų metų tendencijas, pagrindinis pokytis – atsinaujinančių energijos išteklių dalies galutiniame energijos balanse padidėjimas iki 23 proc. yra labai tikėtinas. Kaip jau minėta anksčiau, aktualiau būtų matuoti centralizuotai tiekiamos šilumos iš AEI (biokuro) dalį bei elektros, pagamintos iš AEI, dalį, jų augimą, nes čia užsibrėžtam tikslui pasiekti reikalingas ryškus pokytis.

Finansavimo pakankamumo rezultatams pasiekti vertinimą riboja ir tai, kad nei finansinis planas, nei produkto rodikliai neleidžia tiksliau įvertinti, kokią dalį investicinio prioriteto lėšų numatoma investuoti į šilumos, o kokią – į elektros generavimą. Tai apsunkena ir produkto rodiklių siektinų reikšmių vertinimą. Pvz., produkto rodiklis „Papildomi atsinaujinančiosios energijos gamybos pajėgumai“ neleidžia atskirti šilumos ir elektros gamybos, nors jų instaliavimo sąnaudos skiriasi kelis kartus. Atsižvelgiant į 2007–2013 m. laikotarpio patirtį (kai investavus apie 270 mln. litų VP lėšų, numatoma instaliuoti apie 300 MW šilumos gamybos pajėgumų), jei didžioji dalis investicijų ateityje tektų vien šilumos gamybos (o ne elektros kogeneravimo) pajėgumams modernizuoti ir plėtrai, VP numatytai siektinai reikšmei (iki 2023 m. instaliuoti 700 MW pajėgumai) planuojamas finansavimas (beveik 1,4 mlrd. litų) būtų santykinai per didelis.

Paramos formų efektyvumas

Svarbiausiu aspektu šioje investavimo srityje išliks finansinės paramos intensyvumo ir formos klausimas, siekiant sumažinti galimus išstūmimo ir pakeitimo efektus. Be minėto poreikio aiškiau pagrįsti, koks valstybės intervencijos vaidmuo kuriant ir modernizuojant biokuro mobilizavimo ir logistikos sistemas, kurios labai priklauso nuo rinkos reguliavimo (pvz., nesenas ilgalaikių sutarčių pakeitimas prekyba biokuro biržoje), investuojant į centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos pajėgumus, būtų svarbu nustatyti tokį VP lėšų investavimo mechanizmą, kuris skatintų programos tekste deklaruojamų tikslų (pvz., šilumos kainos galutiniam vartotojui sumažėjimas) pasiekimą. Tam, pavyzdžiui, galima būtų naudoti gražintinas subsidijas, kurių (ne)gražinama dalis būtų susieta su šių nustatytų tikslų pasiekimu.

Investicinis prioritetas „Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos vartojimo įmonėse skatinimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį šalies įmonėse skatinti energijos vartojimo efektyvumą, mažinti įmonėse suvartojamos energijos intensyvumą bei atsinaujinančių išteklių naudojimą. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas konkretus uždavinys „Sumažinti energijos vartojimo intensyvumą pramonės įmonėse“ atitinka reikalingus pokyčius, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamiems rezultatams. Toliau pateikiame mūsų siūlomą intervencijų logiką.

Lentelė 12. Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos naudojimo įmonėse intervencijos logika

Svarbiausieji rezultatai:

- Didesnė įmonių dalis savo energijos poreikius patenkinanti kogeneracijos ir / ar AEI panaudojimo būdu.
- Pasiektas bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimas.
- Sumažėjęs energijos vartojimo intensyvumas / išaugęs energijos vartojimo efektyvumas.

Svarbiausieji produktai:

- Padidėję kogeneracijos pajėgumai įmonėse.
- Išaugęs AEI naudojimas (pramonės) įmonėse savo poreikiams naudojamai energijai gaminti.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Reguliacinė ir mokestinė aplinka.
- Energijos paklausos pokyčiai šalies ūkyje.
- Informacijos apie atsinaujinančius energijos išteklius sklaida.
- Įmonių parama iš atsinaujinančių energijos išteklių gaminamos energijos iniciatyvoms.
- Adekvačios intervencijų finansavimo schemas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 3. Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas.
- 5. Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos (5.2. Investicijos į atliekų sektorių, siekiant įvykdyti Europos sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus).

Svarbiausios veiklos:

- Energijos vartojimo audito atlikimas įmonėse.
- Efektyvų energijos vartojimą skatinančių programų įgyvendinimas.
- Kogeneracijos jėgainių įrengimas įmonėse.
- AEI naudojančių energijos gamybos pajėgumų įrengimas įmonėse.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Aktyvus įmonių dalyvavimas, kreipiantis dėl paramos suplanuotiems projektams.
- Įmonių socialinės atsakomybės kultūra.
- Pakankama paramos gavėjų organizacinė branda.
- Mikrogeneracijos teikiama finansinė / ekonominė nauda.
- Reikalingų pradinių investicijų kaina.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 3. Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas.
- 5. Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos (5.2. Investicijos į atliekų

sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus).

Išankstinė sąlyga:

4.3. Imtasi veiksmų siekiant skatinti atsinaujinančiųjų energijos šaltinių gamybą ir paskirstymą.

Investicinio prioriteto intervencinė logika yra aiški ir pagrįsta. Numatomi pokyčiai, kurių siekiama šia intervencija, atitinka strateginiuose dokumentuose įtvirtintus Lietuvos įsipareigojimus ES energetikos srityje. Būtina pažymėti, kad VP numatyti rezultato rodikliai matuoja energijos naudojimo intensyvumo mažinimą, o tai yra tiesiogiai susiję su strategijos „Europa2020“ tikslais.

Investicinis prioritetas yra susijęs su 3 prioritetu „Smulkią ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ ir 5 VP prioritetu „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“. 3 VP prioritetas yra orientuotas į inovatyvias įmonių konkurencingumo didinimo priemones, tarp jų ir į įmonės veiklos efektyvumo, kuris gali būti pasiektas įmonės energijos reikmes tenkinant pasitelkus mikrogeneraciją, skatinimą. 5 VP prioritetas yra tiesiogiai susijęs su atliekų perdirbimu, kuris 4 VP prioritete yra minimas kaip vienas iš galimų energijos gamybos šaltinių pramonės įmonėse. Įvertinus VP pateiktą informaciją, prioritetai ir jų numatomi finansuoti veiksmai tarpusavyje nesidubliuoja. O kompleksinis, horizontalus požiūris į darnų ir tausų išteklių naudojimą teigiamai prisidės prie siekiamų pagrindinių strateginių tikslų.

Visos VP numatytos investicinio prioriteto veiklos atitinka numatytus produktus ir siekiamus pokyčius. Tokios veiklos kaip kogeneracijos priemonių diegimas įmonėse prisidės prie energijos vartojimo efektyvumo. Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas įmonėse prisidėtų prie kelių pagrindinių siekiamų tikslų – įmonių sąnaudų energijai minimizavimo ilguoju laikotarpiu ir mažesnės CO₂ emisijos mastų. Kita vertus, AEI naudojančių energijos gamybos pajėgumų įrengimas išlieka technologiškai sudėtingas procesas. Platesnis praktinis pritaikymas tikėtinas tik, pavyzdžiui, naudojant biodujas prie fermų ar panašiomis palankiomis aplinkybėmis. Šiandieninėmis sąlygomis mikro(ko)generacija efektyvi tik iš gamtinių dujų ir tik ten, kur yra nuolatinis šilumos poreikis.

Atsinaujinančių išteklių naudojimą, mikro(ko)generaciją įmonėse skatina esanti reguliacinė ir ypač mokestinė aplinka. Kitas įtaką darantis veiksnys yra pačios intervencijos patrauklumas, kuris gali būti sukurtas parinkus adekvatų paramos mechanizmą. Įmonių sprendimai daugiau taikyti kogeneracijos priemones yra tiesiogiai ir neišvengiamai susiję su šių inovacijų finansine ir ekonomine nauda įmonei. Todėl, siekiant palankaus požiūrio į alternatyvius energijos gamybos metodus bei skatinant pasinaudoti ES struktūrinių fondų galimybėmis, yra reikalinga aiškiai pristatyti teikiamą naudą ilguoju laikotarpiu³⁰.

³⁰ P02a Working Paper Three, *The Economic Value of Micro Generation*

<[hVP prioritetasp://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100919181607/hvp.prioritetasp://www.ensg.gov.uk/assets/12_01_2005_ws4_p02a_wp3_the_economic_value_of_microgeneration_nov_20_04.pdf](http://hvp.prioritetasp://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100919181607/hvp.prioritetasp://www.ensg.gov.uk/assets/12_01_2005_ws4_p02a_wp3_the_economic_value_of_microgeneration_nov_20_04.pdf)>

Intervencijos sėkmė taip pat priklauso ne tik nuo tinkamos informacijos sklaidos, bet ir nuo tokių vidinių prielaidų kaip įmonių organizacinė branda, jų motyvacija diegti inovacijas savo kasdienėje veikloje bei socialinės atsakomybės kultūra. Tikėtina, kuo labiau įmonė bus įsitraukusi į visuomeninę veiklą, tuo palankiau bus priimtos mikro(ko)generacijos ir AEI panaudojimo energijos gamybai iniciatyvos. Būtina paminėti, jog daugumą įmonių nuo investicijų į atsinaujinančius energijos išteklius atgraso didelės pirminės investicijos, brangus aptarnavimas ir ilgas atsipirkimo laikotarpis³¹. Tuo požiūriu ypač aktuali yra gerosios praktikos sklaida, taip pat pagrįstas ir pasvertas VP lėšų investavimas (pvz., remiantis atliktu energetiniu auditu).

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste aiškiau numatyti, kad į energetinio efektyvumo didinimo priemonės pramonės įmonėse bus investuojama tik remiantis atliktais įmonių energetiniais auditais. Taip pat numatyti galimybę investuoti į gerosios praktikos sklaidos, viešinimo veiklą (pavyzdžiui, galėtų būti organizuojamas kai kuriose ES šalyse narėse vis labiau populiarėjantis apdovanojimų / prizų už energijos efektyvumą ir AEI naudojimą skyrimas verslo įmonėms).

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

Numatomos ribotos investicijos turės tiesioginės įtakos tik nedidelei daliai šio investicinio prioriteto rezultato deklaruojamo pokyčio: energijos suvartojimo intensyvumo sumažėjimui maždaug 25 proc. (iki 2020 m., lyginant su 2011 m.). Savaiame šis pokytis yra tikėtinas atsižvelgiant į tai, kad nuo 2000 m. iki 2010 m. Lietuvoje šis dydis sumažėjo apie 40 procentų. Aktualu ir tai, kad žvelgiant pagal ūkio sektorius, didžiausią pažangą padarė pramonės ir statybos sektoriai, o transporto ar žemės ūkio sektoriai išlieka labiau problematiški. Apibendrinant, tiksliau būtų stebėti galutinės energijos intensyvumo indeksą pramonės sektoriuje (pvz., 2010 m. galutinės energijos intensyvumas pramonėje sudarė apie 40 proc. 1995 m. lygio ir beveik nekito nuo 2008 m.).

Produktų atveju numatomi pasiekimai apibrėžti orientuojantis į 2007–2013 m. laikotarpiu stebėtą investicijų ir pasiekimų santykį, todėl yra tikėtini.

Paramos formų efektyvumas

Pagal šį investicinį prioritetą numatoma investuoti tiek skiriant negražintinas subsidijas, tiek taikant finansinius instrumentus (lengvatinės paskolos, garantijos, rizikos kapitalo priemonės, kt.). Efektyvumą sąnaudų atžvilgiu užtikrintų didesnės lėšų dalies skyrimas finansiniams instrumentams ir pagalbos intensyvumo ribojimas taikant negražintinas subsidijas. Taip pat, kaip jau minėta aukščiau, viešinimo ir gerosios praktikos tikslais aktualu būtų taikyti prizus.

Review of Energy Efficiency and Microgeneration Support in Scotland, 2008

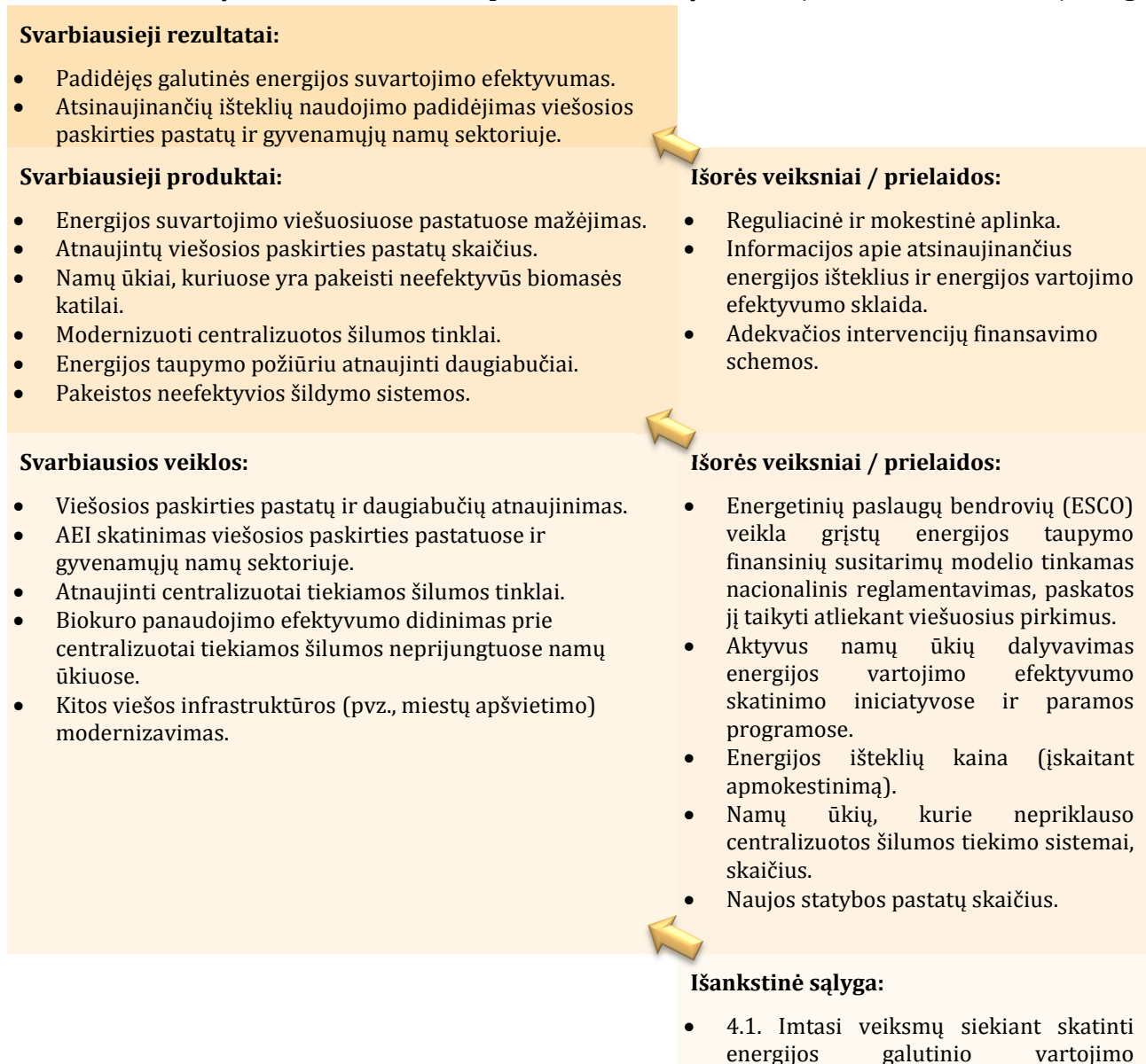
< hvp.prioritetasp://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/225346/0060948.pdf >

³¹ Ten pat.

Investicinis prioritetas „Energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir atsinaujinančios energijos naudojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių, rėmimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį didinti energijos vartojimo efektyvumą Lietuvos pastatų sektoriuje, įskaitant viešąją infrastruktūrą, viešuosius pastatus ir gyvenamuosius namus. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojami konkretūs uždaviniai „Mažinti energijos suvartojimą viešosios paskirties pastatuose ir daugiabučiuose namuose“ bei „Didinti energijos vartojimo efektyvumą viešojoje infrastruktūroje ir namų ūkiuose“ atitinka reikalingus pokyčius, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamiems rezultatams. Toliau pateikiame mūsų siūlomą intervencijų logiką.

Lentelė 13. Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos naudojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant ir viešuosius pastatus, ir būstų sektoriuje, rėmimo intervencijos logika

efektyvumo gerinimą ir investicijas efektyviai ir ekonomiškai efektyvumą statant arba renovuojant pastatus.

Investicinio prioriteto intervencinė logika ir VP pateiktas jos pagrindimas yra nuoseklūs. Numatomos net 4 esminės investavimo į siekiamą pokytį kryptys: 1) daugiabučių renovacija ir modernizavimas; 2) viešosios paskirties pastatų ir viešosios infrastruktūros renovacija ir modernizavimas; 3) energijos gamybos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo prie centralizuotai tiekiamos šilumos sistemos neprijungtuose namų ūkiuose didinimas; 4) centralizuotai tiekiamos šilumos tinklų modernizacija ir plėtra.

Pirmosios dvi iš aukščiau minėtų investavimo krypčių yra aktualiausios ta prasme, kad jose, VĮ Energetikos agentūros vertinimu, glūdi apie pusė galutinės energijos vartojimo Lietuvoje taupymo potencialo. Žinoma, siekiamą sutaupymą lems ne tik planuojamos VP investicijos: atsinaujinančių išteklių naudojimą ir energijos efektyvumo skatinimą viešosios infrastruktūros, viešųjų pastatų ir gyvenamųjų namų sektoriuje labai veikia teisinė ir mokestinė aplinka. Energijos efektyvumo reikalavimai naujos statybos pastatams taip pat teigiamai prisideda prie energijos intensyvumo mažinimo ir vartojimo efektyvumo skatinimo. Be to, sėkmingą intervencijos įgyvendinimą lemia energijos išteklių kainos ir techniniai pajėgumai naudoti atsinaujinančius energijos išteklius. Namų ūkių, kurie yra neprijungti prie centralizuotai teikiamos šilumos sistemos, skaičiaus didėjimas, esant nepakankamai informacijos sklaidai ir gyventojų sąmoningumui, gali lemti silpnesnę intervencijos poveikį. Svarbu pažymėti, kad 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu įgyvendintos daugiabučių renovacijos iniciatyvos buvo nesėkmingos dėl netinkamai parinkto finansavimo modelio bei nereguliuotos teisinės aplinkos, susijusios su daugiabučių bendrijų veikla ir investicinių sprendimų priėmimu jose. Todėl ateinančiu laikotarpiu yra svarbu sukurti adekvačias paramos schemas bei teisinį reguliavimą, kurie ne tik generuotų mažus administracinius kaštus, bet ir stiprintų potencialių paramos gavėjų motyvaciją. Pastaruoju metu pradėtas taikyti naujasis daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) finansavimo modelis yra svarbus žingsnis šia kryptimi. Taip pat labai svarbu, kad VP numatomas viešosios paskirties pastatų ir daugiabučių namų atnaujinimo skatinimas, pasitelkiant viešinimo ir informavimo, gerosios praktikos sklaidos priemones, rengiant tipinius (pavyzdinius) projektus, sprendimus.

Būsimų investicijų efektyvumą lems ir pasirinktas investavimo būdas. Tiek investuojant į daugiabučius, tiek į viešus pastatus ir infrastruktūrą, labai svarbu daugiau dėmesio skirti siekiui paskatinti ir išplėtoti energijos vartojimo taupymo sutarčių modelio (ESCO) taikymą, kartu numatant, kad perkančiosios organizacijos aktyviau vykdys energijos taupymo rezultatais grįstus viešuosius pirkimus (angl. *Energy performance contracting*).

Iš dalies atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste numatyti, kad tiek investuojant į daugiabučius, tiek į viešus pastatus ir infrastruktūrą, bus aktyviai remiamasi energijos vartojimo taupymo sutarčių modeliu (ESCO), ypač perkančioms organizacijoms vykdant energijos taupymo rezultatais grįstus viešuosius

pirkimus (angl. *Energy performance contracting*).

Tokios investavimo kryptys kaip miestų apšvietimo modernizavimas ir centralizuotai teikiamos šilumos tinklų modernizacija reikalauja papildomo pagrindimo ir gilesnės investicijų poreikio analizės. Miestų apšvietimas yra svarbus bendrą energijos vartojimo efektyvumą lemiantis veiksnys. Naujų, pažangių apšvietimo sprendimų plėtros poreikis taip pat akcentuojamas ES žaliajoje knygoje „Ateities šviesa – Spartesnis pažangių apšvietimo technologijų diegimas“³². Europoje apie 20 proc. elektros energijos yra suvartojama apšvietimui. Gatvių apšvietimo infrastruktūra yra stipriai nusidėvėjusi, pavyzdžiui, Vilniuje nusidėvėjimas siekia 89,5 proc. Tokia infrastruktūra neužtikrina normatyvuose nustatyto apšvietimo lygio, gedimai pastebimi pavėluotai³³. Pastaruoju metu, siekiant sumažinti šį rodiklį, yra skatinama keisti įprastas kaitinamąsias lempas energijos vartojimo atžvilgiu efektyvesnėmis ekologiškomis naujomis technologijomis. Vis dėlto miestų apšvietimo modernizavimas gali būti įgyvendinamas ne tik pasitelkus ES struktūrinę paramą, bet ir pasinaudojant viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės teikiamomis galimybėmis. Du didžiausi Lietuvos miestai – Vilnius ir Kaunas – šiuo metu planuoja arba jau pradeda įgyvendinti viešosios ir privačios partnerystės projektus miesto apšvietimui atnaujinti. Apibendrinant galima teigti, kad ES struktūrinės paramos poreikis nėra akivaizdus arba jis galėtų apsiriboti kapitalo prieinamumo tokio tipo investicijoms užtikrinimu, remiantis energijos vartojimo taupymo sutarčių modeliu, ESCO.

Centralizuotai teikiamos šilumos tinklų modernizavimo poreikis taip pat turėtų būti pakartotinai įvertintas. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenimis, nuo 1996 m. iki 2010 m. nuostoliai tinkluose buvo sumažinti nuo 32 iki 15 proc. ir pagal šį rodiklį Lietuvos centralizuoto šilumos tiekimo sistemos priartėjo prie Skandinavijos šilumos ūkio, kur vamzdynuose prarandama nuo 8 iki 12 proc. šilumos. Taip pat būtina paminėti, kad didžioji šilumos energijos dalis yra prarandama ne dėl šilumos tinklų pralaidumo, bet dėl energijos taupymo požiūriu prastos daugiabučių būklės³⁴. Taigi centralizuotai tiekiamos šilumos tinklų modernizavimas yra tiesiogiai susijęs su daugiabučių renovacija. Renovavus daugiabučius, šilumos poreikis galėtų sumažėti 30–50 proc. Diegiant AEI daugiabučiuose (pvz., saulės kolektorius vandeniui pašildyti), šis sumažėjimas, ypač vasarą, būtų dar didesnis. Atsižvelgiant į tai, kad nuostoliai tinkluose labiausiai priklauso nuo pačių tinklų, o ne nuo suvartojamos energijos kiekio, daugiabučių renovacija (ypač jei daugiabučiai bus renovuojami kvartalais) pareikalaus didelių sąnaudų šilumos trasoms atnaujinti.

³² Žalioji knyga „Ateities šviesa – Spartesnis pažangių apšvietimo technologijų diegimas“, KOM/2011/0889 <[hVP_prioritetas://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0889:FIN:LT:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0889:FIN:LT:HTML)>

³³ Vilniaus miesto gatvių apšvietimo tinklų renovacijos ir eksploatavimo projektas <[hVP_prioritetas://www.ppplietuva.lt/projektai/projektu-aprasymai/vilniaus-miesto-gatviu-apsvietimo-tinklu-renovacijos-ir-eksploatavimo-projektas.html](http://www.ppplietuva.lt/projektai/projektu-aprasymai/vilniaus-miesto-gatviu-apsvietimo-tinklu-renovacijos-ir-eksploatavimo-projektas.html)>

³⁴ Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos parengta informacija apie centralizuoto šilumos tiekimo tinklų būklę Lietuvoje <[hVP_prioritetas://www.lsta.lt/lt/articles/view/209](http://www.lsta.lt/lt/articles/view/209)>

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

VP tekste (4.3.1. konkretaus uždavinio aprašyme) numatoma iki 2020 metų pabaigos skaičiuojamąsias metines šiluminės energijos (kuro) sąnaudas gyvenamuosiuose pastatuose ir jų inžinerinėse sistemose sumažinti iki 5,2 TWh, o visuomeninės paskirties pastatuose ir jų inžinerinėse sistemose – 2,5 TWh. Šis siekiamas pokytis yra labai didelis, lyginant su VP investicijas pasitelkiant siekiamais sukurti produktais: renovuota ir modernizuota apie 30 000 butų, o metinis pirminės energijos suvartojimo modernizuotuose viešuosiuose pastatuose sumažėjimas – apie 0,06 TWh. Šiame investiciniame prioritete numatomų sukurtų produktų (du anksčiau minėti, taip pat 800 km modernizuotų centralizuoto šilumos tiekimo tinklų ir 660 000 šilumos vartotojų, kuriems pagerėja šilumos tiekimo kokybė) siektinos reikšmės yra nustatytos gana nuosaikiai, atsižvelgiant į iki šiol taikytą (pvz., 2007–2013 m. laikotarpio) investavimo praktiką.

Siekis renovuoti ir modernizuoti apie 30 000 butų yra ambicingas, atsižvelgiant į tai, kad 2005–2013 m. pasinaudojus valstybės finansine parama, daugiabučiuose namuose iš viso atnaujinta apie 24 000 butų (namų ūkių). Metinis pirminės energijos suvartojimo viešuosiuose pastatuose sutaupymas remiasi prielaida, kad bus investuojama beveik 100 proc. intensyvumo negrąžintinų subsidijų būdu, ir neatsižvelgia į papildomą sutaupymo potencialą, kuri planuojamos VP lėšos leistų pasiekti tinkamai išplėtojus energijos vartojimo taupymo sutarčių modelį (ESCO), paremtą aktyvesniu energijos taupymo rezultatais grįstų viešųjų pirkimų (angl. *Energy performance contracting*) taikymu.

Problematiška finansavimo pakankamumo požiūriu yra ir energijos gamybos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemų neprijungtuose namų ūkiuose didinimo kryptis. Numatoma remti neefektyviai biomasę naudojančių katilų tokiuose namų ūkiuose keitimą į efektyvesnes technologijas, naudojančias atsinaujinančius energijos išteklius šilumai gaminti. VP tekste formuluojamas siekis, kad tokių namų ūkių, įgyvenus programą, bus 3 000. Viena vertus, toks nedidelis skaičius nurodo, kad skaičiuojama greičiausiai remiantis visomis būsimų investicijų sąnaudomis, t.y. namų ūkiams numatoma kompensuoti didžiąją dalį efektyvesnių technologijų diegimo investicinių sąnaudų. Daugelyje ES šalių narių propaguojama alternatyva būtų nustatyti standartinį konkrečių technologinių sprendimų subsidijavimo įkainį, kuris turėtų labiau paskatinamąjį poveikį ir kompensuotų ne daugiau kaip 20–30 proc. bendrų investicinių sąnaudų. Toks paramos mechanizmas leistų pasiekti didesnę namų ūkių skaičių. Šiuo metu nustatyta 3 000 namų ūkių siektina reikšmė kelia klausimą dėl tokios intervencijos pridėtinės vertės, nes ji sudaro tik apie 1–2 proc. biokurą šilumai gaminti naudojančių individualių namų.

Paramos formų efektyvumas

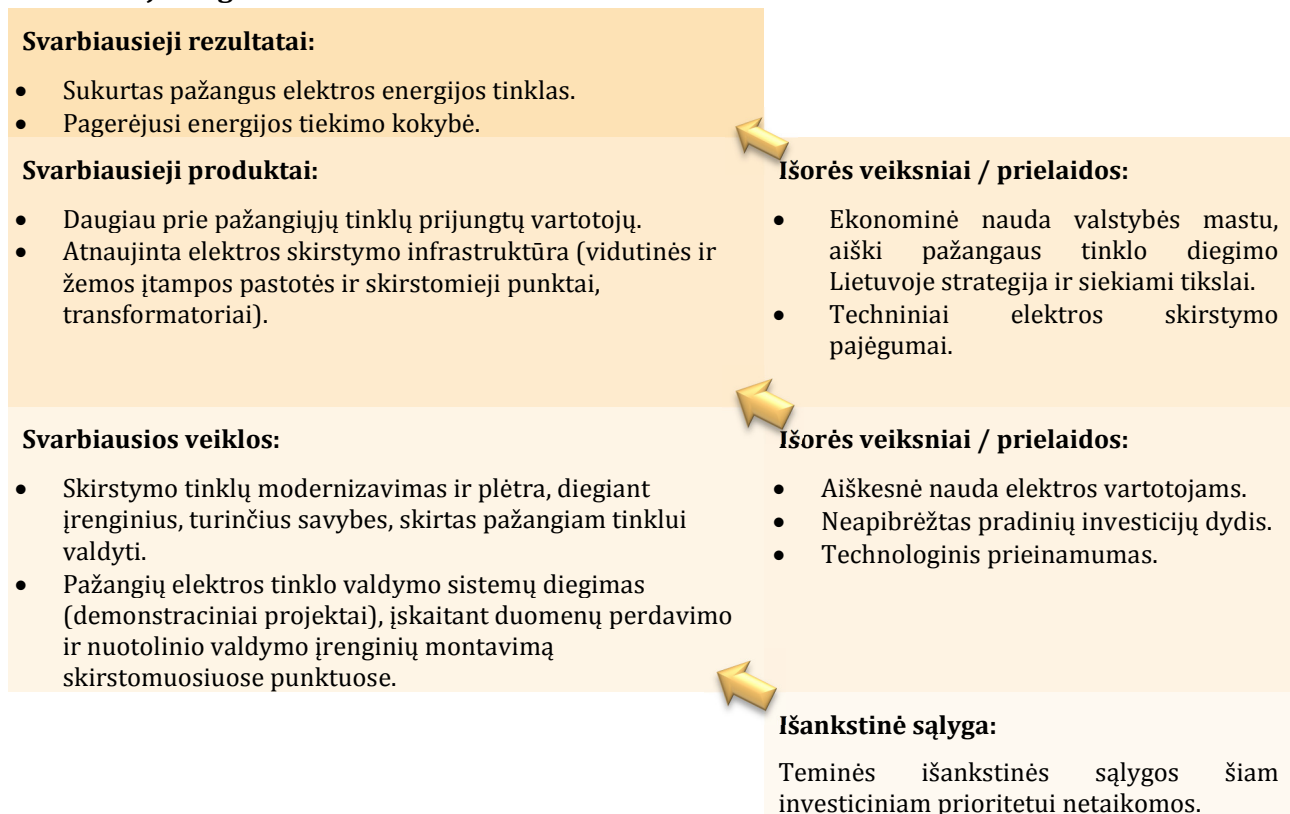
Šiame investavimo prioritete finansinės paramos intensyvumo ir formos klausimas bus ypatingai svarbus. VP tekste numatoma, kad daugiabučių namų ir viešųjų pastatų energijos vartojimo efektyvumo projektams finansuoti numatoma teikti lengvatines paskolas, finansinių tarpininkų teikiamoms paskoloms – garantijas, derinant su palūkanų kompensavimu ir subsidijomis; platesnės finansinių instrumentų panaudojimo galimybės tebėra analizuojamos. Siekiant kad VP lėšos būtų

naudojamos efektyviau, įgyvendinant šį prioritetą būtų tikslinga riboti negražintinų subsidijų naudojimą, labiau telkiantis į finansinius instrumentus bei energijos taupymu grįstus investavimo modelius (ESCO). Taip pat, kaip ir prieš tai nagrinėto investicinio prioriteto atveju, būtų aktualu už numatomų investicijų į viešinimą ir gerosios praktikos sklaidą taikyti prizus.

Investicinis prioritetas „Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų diegimas ir plėtojimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį gerinti elektros tiekimo kokybę ir skatinti atsinaujinančių išteklių naudojimą, energijos vartojimo efektyvumą. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas specifinis uždavinys „Numatyti pažangiojo tinklo technologijų diegimo perspektyvas“ atitinka reikalingus pokyčius, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamiems rezultatams. Toliau pateikiame rekonstruotą investicinio prioriteto intervencijų logiką.

Lentelė 14. Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų kūrimo ir diegimo intervencijos logika

Investicinis prioritetas akcentuoja dvi glaudžiai susijusias, tačiau ne tapačias sritis – žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų patikimumą ir pažangaus tinklo (angl. *smart grid*) plėtrą.

Pažangaus elektros tinklo kūrimo būdai ir priemonės kelia nemažai diskusijų tiek Lietuvos, tiek ES lygmeniu. Kartu nėra iki galo sutariama dėl akivaizdžios tokių intervencijų naudos. Todėl natūralu, kad apžvalgos³⁵ rodo, jog šiuo metu ES šalyse narėse dominuoja mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bei demonstraciniai (bandomieji) projektai, o aktyvesnės investicijos į patį diegimą (angl. *roll-out*) išlieka ribotos (išskyrus kai kurias ES šalis nares, pvz., Italija ar Švedija). Nei Partnerystės sutartyje, nei VP tekste nėra plačiau komentuojama, kokie yra esminiai pažangaus tinklo plėtros iššūkiai ir kryptys Lietuvoje (išskyrus finansinio išmaniųjų skaitiklių diegimo neatsipirkimo): pvz., pažangaus tinklo valdymas (stebėseną ir kontroliavimą), paskirstytojo generavimo integravimas, stambių AEI grįstų gamybos pajėgumų integravimas, agregavimas (reagavimas į paklausą, virtualios elektrinės), išmanus vartotojas ir išmanūs namai, elektromobilių integravimas ar pan.

Daugiausia dėmesio skiriama pažangiai apskaitai (angl. *smart metering*). Technologijų ir inovacijų centro duomenimis, nuotoliniu būdu 2011 m. buvo nuskaitoma apie 60 proc. verslo klientų suvartojamo elektros energijos kiekio. Tačiau 2012 m. atlikta studija „Išmanioji elektros energijos apskaita. Kaštai ir nauda“ parodė, kad Lietuvos atveju išmanusis apskaitos tinklas visais nagrinėtais scenarijais yra nuostolingas. Remiantis atlikta analize, išmanioji apskaita (bent jau kol kas) nesukuria pakankamos ekonominės naudos masiniam diegimui, todėl išmaniosios apskaitos diegimas turėtų būti tęsiamas tik tiems klientams, kurie patirtų ekonominę naudą³⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad tokie projektai jau yra įgyvendami 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu, todėl būtų vertinga įvertinti šių iniciatyvų poveikį ir naudą. Šis investicinis prioritetą yra susijęs su 6 prioritetu „Tvaraus transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“. Pastarasis VP prioritetą yra orientuotas į dujų ir elektros paskirstymo, perdavimo ir saugojimo sistemų plėtrą ir modernizavimą, integruojantis į Europos sąjungos energetikos vidaus rinką, stiprinant tiekimo saugumą, didinant energijos suvartojimo efektyvumą.

Partnerystės sutartyje pateikiami plėtros iššūkiai bei VP tekstas kartu aiškiai nurodo, kad pagal šį investicinį prioritetą numatoma investuoti į žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų patikimumą. Kalbant konkrečiau, planuojama finansuoti vidutinės ir žemos įtampos skirstomojo tinklo pastočių, skirstomųjų punktų ir linijų atnaujinimą, diegiant naujus įrenginius ir (ar) tinklo elementus su papildomomis įrenginių ir (ar) tinklo elementų techninėmis-funkcinėmis savybėmis, skirtomis pažangiam tinklui valdyti. Iš esmės tai reikštų, kad investuojama į konkrečių sprendimų diegimą, aiškiau neapsibrėžus aukščiau minėto pažangaus tinklo Lietuvoje diegimo modelio. Viena vertus, ten, kur apsimoka, skirstomojo tinklo operatorius tai daro bet kuriuo atveju (2011 m. nuotoliniu būdu buvo nuskaitoma apie 60 proc. verslo klientų suvartojamo elektros energijos

³⁵ European Commission/JRC. „Smart Grid projects in Europe: Lessons learned and current developments“, 2013. <hVP.prioritetasp://ses.jrc.ec.europa.eu/sites/ses.jrc.ec.europa.eu/files/documents/ld-na-25815-en-n_final_online_version_april_15_smart_grid_projects_in_europe_-_lessons_learned_and_current_developments_-_2012_update.pdf>

³⁶ Išmaniosios elektros energijos apskaitos tinklo vystymo Lietuvoje kaštų ir naudos analizė. UAB „Ernst&Young Baltic“, 2012 m. <hVP.prioritetasp://www.enmin.lt/lt/naujienos/Kastu_naudos_analizes_tarpine_ataskaita.pdf>

kiekio), todėl VP investicijos turėtų menką skatinamąjį poveikį. Antra vertus, planuojamos VP investicijos sudarytų tik labai nedidelę dalį skirstymo tinklo operatoriaus metinių investicijų į elektros tinklo plėtrą ir jo modernizavimą (apie 300 mln. litų kasmet), todėl sunku būtų tikėtis didesnio jų poveikio.

Apibendrinant, Lietuvos atveju efektyviausia būtų tęsti pažangaus tinklo diegimo studijas, ieškant geriausio sprendimo Lietuvai bei įgyvendinant mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (šios investicijos numatomos pagal VP 1 prioritetą) bei demonstracinius (bandomuosius) projektus (pastarieji galėtų būti finansuojami ne tik pagal čia nagrinėjamą VP prioritetą, bet ir pagal VP pirmą prioritetą).

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Pakartotinai įvertinti poreikį VP numatyti atskirą investicinį prioritetą pažangaus tinklo plėtrai ir jo prioritetiškumą planuojant ribotus viešuosius išteklius. Siūloma alternatyva būtų pažangaus elektros tinklo iniciatyvą plėtoti toliau, įgyvendinant mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (šios investicijos numatomos pagal VP 1 prioritetą) bei demonstracinius (bandomuosius) projektus (pastarieji galėtų būti finansuojami ne tik pagal čia nagrinėjamą VP prioritetą, bet ir pagal VP pirmą prioritetą), taip pat ir inicijuojant ikiprekybinius pirkimus.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

VP pateikiami rezultato rodikliai iš esmės susiję su žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų patikimumo didinimu. Šios ataskaitos 1 priede pateikiama situacijos analizė rodo augantį poreikį aktyviau investuoti į tinklo plėtrą ir atkūrimą (pastaraisiais metais aktyviau investuojama buvo į naujų vartotojų prijungimą). Senstant įrenginiams sparčiai didėja gedimų skaičius, pavyzdžiui, 2010 m. buvo užfiksuota daugiausiai (38, o 2009 m. užfiksuota 12 gedimų, 2011 m. – 17) 330 kV pastočių ir skirstyklų elektros įrenginių gedimų. 2011 m. buvo užfiksuoti 106 110 kV pastočių ir skirstyklų elektros įrenginių gedimai – 25 proc. daugiau gedimų nei 2010 m. Senėjimas taip pat yra ir pagrindinė transformatorių pastočių ir skirstomųjų punktų gedimų priežastis³⁷. Kita vertus, tokios investicijos yra ir turėtų būti dengiamos iš elektros tarifo. Be to, VP numatytos 15 naujų (ar atnaujintų) transformatorių pastočių ir (arba) skirstyklų sudaro tik nedidelę dalį AB LESTO valdomų beveik 400 transformatorių pastočių; be to, į kai kurias skirstyklas numatoma investuoti pagal 6 VP prioritetą.

Apibendrinant, numatytas finansavimas būtų pakankamas įvairiems demonstraciniams (bandomiesiems) projektams įgyvendinti (kaip minėta aukščiau, derėtų patikslinti jų sritis ir kryptis), tačiau greičiausiai nedarytų esminio poveikio, įgyvendinant VP pateikiamus rezultato rodiklius.

³⁷ LR energetikos ministerija, *Tiekimo saugumas Lietuvos elektros energijos rinkoje. Monitoringo ataskaita*. 2012 m. <[hVP_prioritetasp://www.ena.lt/aktai/MONITORINGAS%202012.pdf](http://www.ena.lt/aktai/MONITORINGAS%202012.pdf)>

Paramos formų efektyvumas

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo investuojama į žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų atnaujinimą ir tai buvo daroma negrąžintinių subsidijų forma. Tokia forma galėtų tikti įgyvendinant įvairius demonstracinius (bandomuosius) projektus. Sprendžiant platesnę tinklo patikimumo problemą, VP investicijos galėtų būti efektyvesnės tik kaip investicijų katalizatorius (pvz., suteikiant lengvatines paskolas ar garantijas AB LESTO paskoloms).

Investicinis prioritetas „Anglies dioksido kiekio mažinimo strategijų įgyvendinimo visų rūšių, ypač miesto, teritorijose skatinimas, tvaraus ir įvairių rūšių judumo miestuose ir priemonių, skirtų poveikiui aplinkai sušvelninti, diegimas“ (ERPF, SaF)

Šis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į Europos Komisijos pateiktas rekomendacijas³⁸ bei nacionalinius strategijos „Europa 2020“ siekius. Investicinis prioritetas prisidės prie strategijos „Europa 2020“ tikslo – šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažinimo 20 proc. (palyginti su 1990 m. rodikliais) – įgyvendinimo bei prie 2007 m. Europos Komisijos parengtoje transporto žaliajoje knygoje „Nauja mobilumo mieste kultūra“ iškeltų penkių uždavinių, užtikrinančių ekonominę miestų plėtrą, tinkamą miestų gyventojų gyvenimo kokybę ir aplinkos apsaugą, sprendimo. Investicinis prioritetas taip pat prisidės prie nacionalinės pažangos programos 8 prioriteto 8.2 tikslo „Užtikrinti sveikatai palankią aplinką“ įgyvendinimo.

Šio IP veiklos atitinka pagal problemų medį nustatytas tobulinimo kryptis dėl oro taršos mažinimo bei spūsčių problemų sprendimo, iš dalies prisideda prie eismo saugos problemos sprendimo, todėl laikytina, kad IP pasirinktas tinkamai.

Lentelė 15. Ekologiškų ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto sistemų kūrimo ir tvaraus judumo miestuose skatinimo intervencijų logika

Rezultatai:	
<ul style="list-style-type: none"> • Sumažėjęs transporto sektoriaus išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis. • Sumažintas žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičius miestuose. • Išlaugę viešuoju keleiviniu transportu vežamų keleivių skaičius. • Padidėjęs viešojo transporto prieinamumas riboto judumo ir fizinę negalią turintiems asmenims. 	
Produktai:	Išorės veiksniai / prielaidos:
<ul style="list-style-type: none"> • Rekonstruoti ir nutiesti nauji keliai miestuose. • Įdiegtos saugaus eismo priemonės. • Įsigytos naujos ekologiškos viešojo 	<ul style="list-style-type: none"> • Pastovus gyventojų skaičius atskiruose regionuose. • Papildomos skatinimo priemonės įsigyti transporto priemonės, varomas alternatyviu

³⁸ Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in LITHUANIA for the period 2014-2020. Ref. Ares(2012)1273776 - 26/10/2012.

transporto priemonės ir pritaikyta (įdiegta nauja) infrastruktūra joms.

- Įrengti nauji ir rekonstruoti dviračių ir / ar pėsčiųjų takai.
- Sukurtos viešo ir privataus transporto sąveikos sistemos.
- Pritaikytos transporto paslaugos ir infrastruktūra riboto judumo ir fizinę negalią turinčių asmenų poreikiams.
- Įrengta infrastruktūra, reikalinga elektromobiliams, kištukinėms–hibridinėms (PHEV) ir kitoms alternatyvius degalus naudojančioms transporto priemonėms.
- Padidėjęs elektromobilių, kištukinių–hibridinių (PHEV) ir kitų alternatyvius degalus naudojančių transporto priemonių naudojimas viešiesiems poreikiams.

iškastiniam kuru.

- Visuomenės informavimas ir aplinką tausojančio transporto naudojimo įgūdžių ugdymas.
- Finansavimo prieinamumas aplinką tausojančių ir tvarų judumą miestuose skatinančių projektų įgyvendinimui.
- Projektams įgyvendinti reikalingų teritorijų prieinamumas.
- Įgyvendinami kompleksiniai veiksmai / projektai, skirti aplinkos apsaugai.

Veiklos:

- Aplinkosauginių priemonių transporto sektoriuje diegimas, įskaitant alternatyvius degalus naudojančių transporto priemonių naudojimo viešiesiems poreikiams skatinimą, taikant „žaliuosius pirkimus“ ir kitas priemones.
- Dviračių ir / ar pėsčiųjų takų ir / ar trasų ir susijusios infrastruktūros plėtra ir modernizavimas.
- Miestų gatvių infrastruktūros modernizavimas ir plėtra, įskaitant eismo saugos priemonių diegimą miestų gatvėse.
- Viešojo transporto infrastruktūros plėtojimas, viešojo ir privataus transporto sąveikos sistemų kūrimas (angl. *Park and Ride* aikštelės ir kt.).
- Transporto paslaugų ir infrastruktūros riboto judumo ir fizinę negalią turinčių asmenų poreikiams tenkinti modernizavimas ir plėtra.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Parengta dviračių takų ir jų sąveikos su viešuoju transportu schema atskiruose miestuose.
- Nuoseklus veikslių programos laikymasis, užtikrinant ilgalaikių prioritetų vykdymą.
- Pakankamas skirtingų savivaldos ir valstybinių institucijų veiklos suderinimas.

Išankstinė sąlyga:

- Nėra.

Numatytos ir tikslingos šio IP veiklos gali būti apjungtos į šias pokyčių kryptis:

1. *Pasiekiamumo (angl. accessibility) didinimas.* Šalies miestams labai aktualus viešojo transporto skatinimo ir plėtros politikos įgyvendinimas ir tam skirtos priemonės. Tačiau, kad turėtų poveikį – padidėjusį naudojimąsi viešuoju transportu – ypač svarbu ne tik įsigyti viešojo transporto priemones, bet ir kompleksiskai ir koordinuotai pritaikyti kitas priemones, pavyzdžiui, diegti automobilių stovėjimo aikšteles (angl. *park & ride*), derinant jų išdėstymą, valdymą, kainodarą, apmokėjimo sistemas su viešojo transporto analogiškais elementais. Miestams plečiantis į periferiją, dažnai gyvenvietės lieka už savivaldybės teritorijos ribos, todėl nebūna aprūpintos miesto viešuoju transportu. Tad yra būtina derinti atskirtoms, su miestais besiribojančioms

gyvenvietėms skirtas pasiekiamumo didinimo priemonės su judumo galimybių tarp atskirų savivaldybių didinimo veiksmais. Taigi, veikslių programoje turi būti aiškiai numatoma, jog parama viešojo transporto infrastruktūros gerinimui turėtų būti nukreipta į nutolusių nuo miesto centro gyvenviečių pasiekiamumo gerinimą.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP veiklas formuluoti aiškiau įvardijant, jog infrastruktūros gerinimas turi padidinti nutolusių nuo miesto centro gyvenviečių pasiekiamumą.

2. *Spūsčių ir oro taršos miestų gatvėse mažinimas.* IP veiklose numatoma remti ekologiškų transporto priemonių įsigijimą, tačiau norint užtikrinti šią pokyčių kryptį, itin svarbu įvertinti, kad tik ekologiškų transporto priemonių naudojimas iš esmės prisideda prie prioriteto įgyvendinimo.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP numatyti, kad parama bus teikiama tik ekologiškų transporto priemonių įsigijimui.

Numatytas rezultato rodiklis atspindi tik padidėjusį naudojamą viešuoju transportu, tačiau neatspindi poreikio viešajam transportui naudoti labiau aplinką tausojančias transporto priemones. Todėl tikslinga būtų įtraukti rezultato rodiklį, matuojantį CO₂ emisijos sumažėjimą.

Finansavimo pakankamumas

Pagal IP uždavinius išskelti rezultato rodikliai – sumažinti kombinuotos kelionės laiką ir padidinti viešuoju transportu vežamų keleivių skaičių 5 proc. – bei produkto rodikliai – įsigyta 120 naujų ekologiškų viešojo transporto priemonių, rekonstruoti ar modernizuoti automobilių keliai, dviračių / pėsčiųjų takai. Šiems produkto rodikliams pasiekti numatyta virš 50 mln. eurų iš ERPF ir SaF. Atsižvelgiant į tai, kad vienas ekologiškas autobusas rinkoje vidutiniškai kainuoja nuo 0,2 mln. eurų (atsižvelgiant į Vilniaus miesto savivaldybės patirtį 2014 metais įsigyjant naujus dujinius autobusus), numatytų SaF lėšų šiai veiklai įgyvendinti pakanka nustatytai rodiklio reikšmei pasiekti. Tačiau produkto rodiklių reikšmių pasiekimas tik iš dalies prisidės prie rezultato rodiklių. Pirma, šiuo metu nėra aišku kokiuose miestuose / teritorijose bus skaičiuojamas kombinuotos kelionės laikas. Antra, naujų viešojo transporto priemonių (tiek ekologiškų, tiek ne) įsigijimas gali prisidėti didinant viešuoju transportu vežamų keleivių skaičių, tačiau didesnis vaidmuo teks visos viešojo transporto sistemos patrauklumui ir pajėgumams (jei ekologiškos transporto priemonės tiesiog pakeis šiuo metu naudojamus autobusus, keleivių pervežimo pajėgumai liks tokie patys).

Paramos formų efektyvumas

Šiuo metu paramą IP veiklų įgyvendinimui numatoma skirti negražintinos subsidijos forma. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo patirtis rodo, jog tai yra efektyviausia paramos forma, nes viešosios transporto infrastruktūros projektai nėra skirti tiesioginei finansinei naudai

gauti. Taip pat, kadangi IP veiklose paramą yra numatoma teikti viešiesiems viešojo transporto tiekėjams, kurių veikla net ir šiuo metu, neįsigyjant naujų transporto priemonių, yra dažnai subsidijuojama, kadangi viešosios paslaugos teikimas naudos neneša (pajamos iš bilietų dažnai nepadengia vežimų sąnaudų), taikyti finansų inžinerijos priemonės nėra tikslinga.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Šio VP prioriteto įgyvendinimo pažangai stebėti pasirinkti produkto rodikliai bei suplanuotos jų tarpinės reikšmės, įgyvendinimo žingsniai ir finansinio rodiklio tarpinė reikšmė remiasi ankstesnio programavimo laikotarpio patirtimi ir atitinka intervencijų specifiką bei pasirengimą panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas.

2.5. „APLINKOSAUGA, GAMTOS IŠTEKLIŲ DARNUS NAUDOJIMAS IR PRISITAIKYMAS PRIE KLIMATO KAITOS“

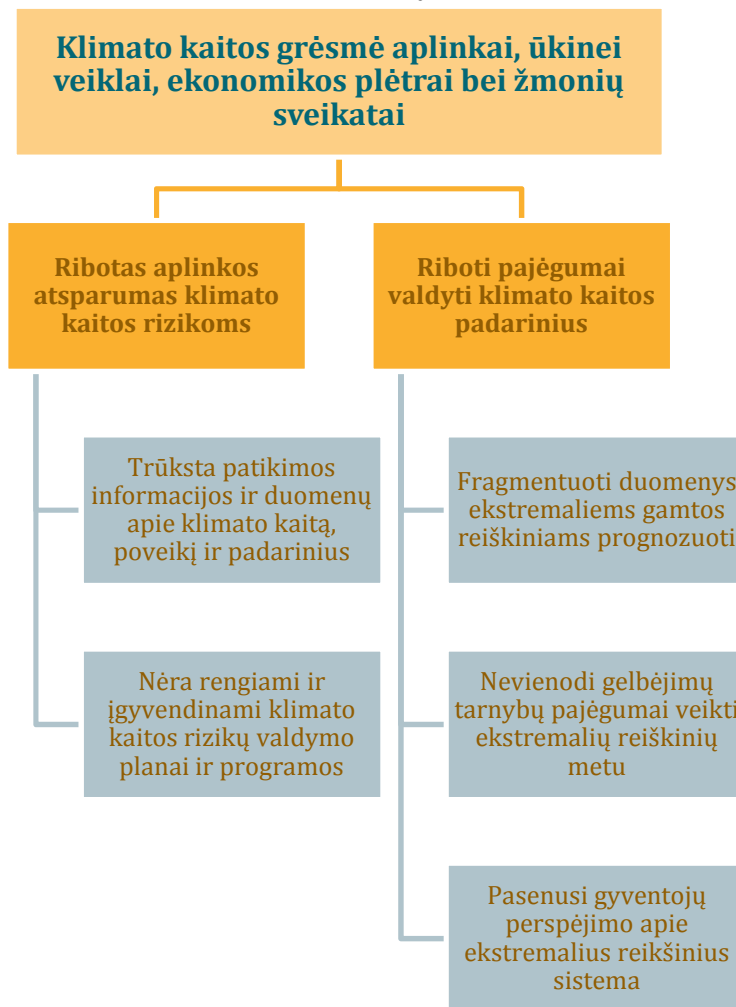
Atlikta esamos situacijos analizė parodė, kad Lietuvai kyla iššūkių prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos poveikio mažinimo srityje, užtikrinant gerą aplinkos būklę bei biologinės įvairovės apsaugą, taip pat užtikrinant darnų gamtos ir kultūros paveldo naudojimą.

Išankstinio vertinimo metu nustatytus iššūkius aplinkos apsaugos srityje atitinka Partnerystės sutarties projekte įvardytos šio VP prioriteto specifiką atitinkančios problemos: gamtinių ekosistemų ir šalies sektorių pažeidžiamumas klimato kaitos požiūriu, nepakankamas informacijos apie prisitaikymą prie klimato kaitos koordinavimas ir sklaida, aplinkos monitoringas, vertinimas, kontrolės techniniai pajėgumai ir klimato kaitos žinių bazė bei gelbėjimo institucijų parengtis valdyti dėl klimato kaitos kylančias nelaimes. Taip pat dar trūksta pajėgumų sistemingam krantotvarkos priemonių įgyvendinimui bei veiksmingos potvynių rizikos vertinimo ir valdymo sistemos kūrimui. Atliekų tvarkymo srityje yra fiksuojamas didelis sąvartynuose šalinamų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekis, taip pat nėra užtikrintas atliekų tvarkymo prioritetų eiliškumo įgyvendinimas, neišplėtota atskiro atliekų surinkimo sistema. Kol kas paviršinių vandens telkinių būklė neatitinka „geros ekologinės ir cheminės būklės“ kriterijų, be to, nepakankama gyventojų dalis gauna tinkamą vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugą. Nepakankamai stiprios gamtinio karkaso funkcijos, nesutvarkyti įvairaus lygmens kraštovaizdžio arealai, neatkurtos pažeistos ekosistemos ir jų teikiamos paslaugos. Taip pat vis dar susiduriama su pažeistų natūralių buveinių, nepakankamo invazinių rūšių populiacijų reguliavimo, fragmentuotų ekosistemų problema. Išankstinio vertinimo metu atlikta analizė rodo, kad būtina skatinti gyventojų informavimą, švietimą apie aplinkos problemas ir gyventojų aktyvumą sprendžiant aplinkosaugos problemas, taip pat kultūros infrastruktūros modernizavimą ir paveldo aktualizavimą.

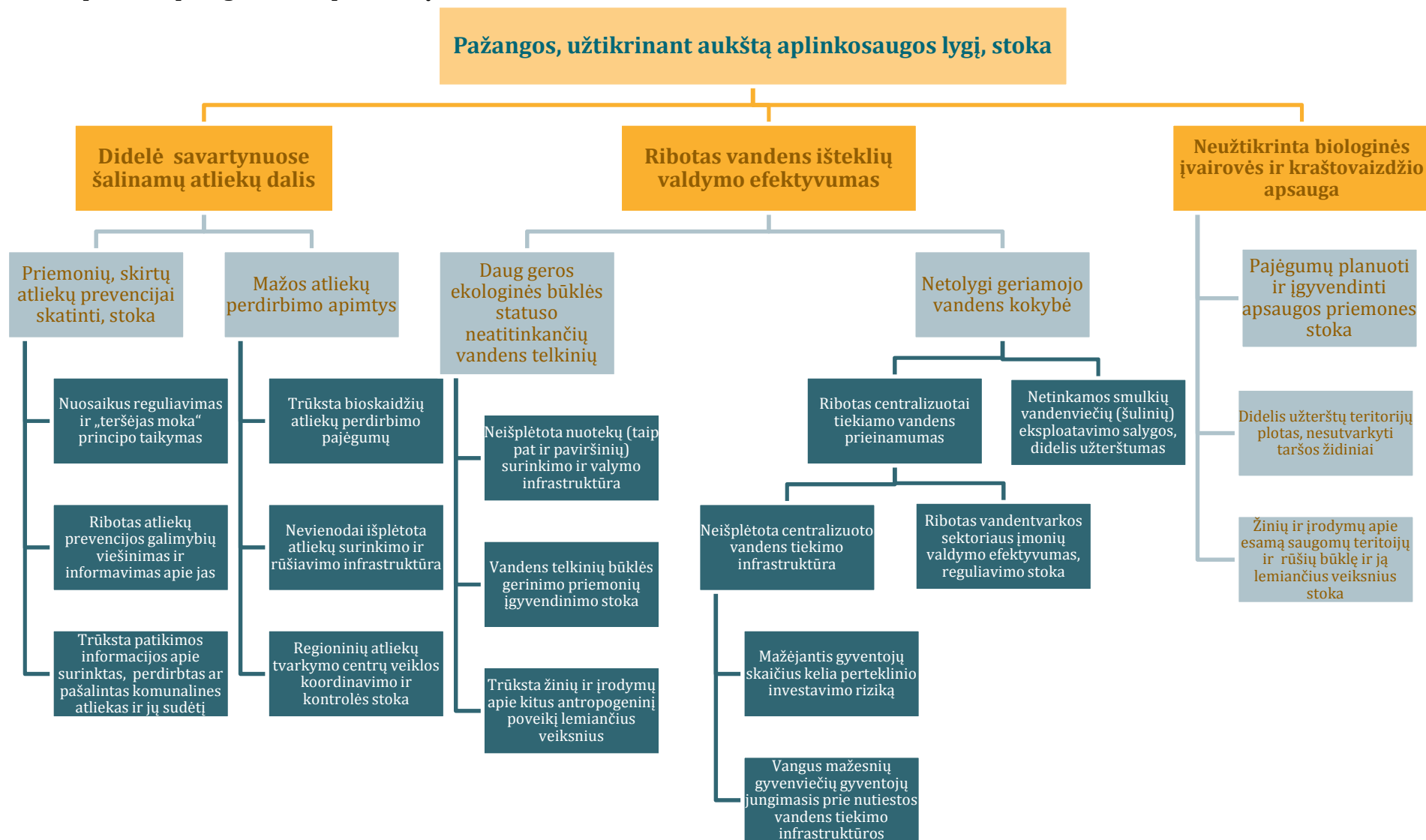
Svarbios yra ir PS projekte įvardytos šio VP prioriteto specifiką atitinkančios problemos: 1) žymus Lietuvos atsilikimas nuo ES vidurkio pagal ES tvaraus vystymosi strategijoje numatytą tvaraus vartojimo ir gamybos rodiklį – išteklių našumą; 2) nepakankamas visuomenės sąmoningumas – gyventojų požiūris į tvarų gamtos išteklių naudojimą keičiasi lėčiau nei kuriama nauja infrastruktūra.

Toliau yra pateikiami klimato kaitos, atliekų ir vandens išteklių valdymo, biologinės įvairovės ir gamtos bei kultūros paveldo sričių problemų medžiai ir jais remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte nurodytus, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, bet ir išankstinių prielaidų bei išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiami paveikslai apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę, o išsami analizė pateikiama 1 priede.

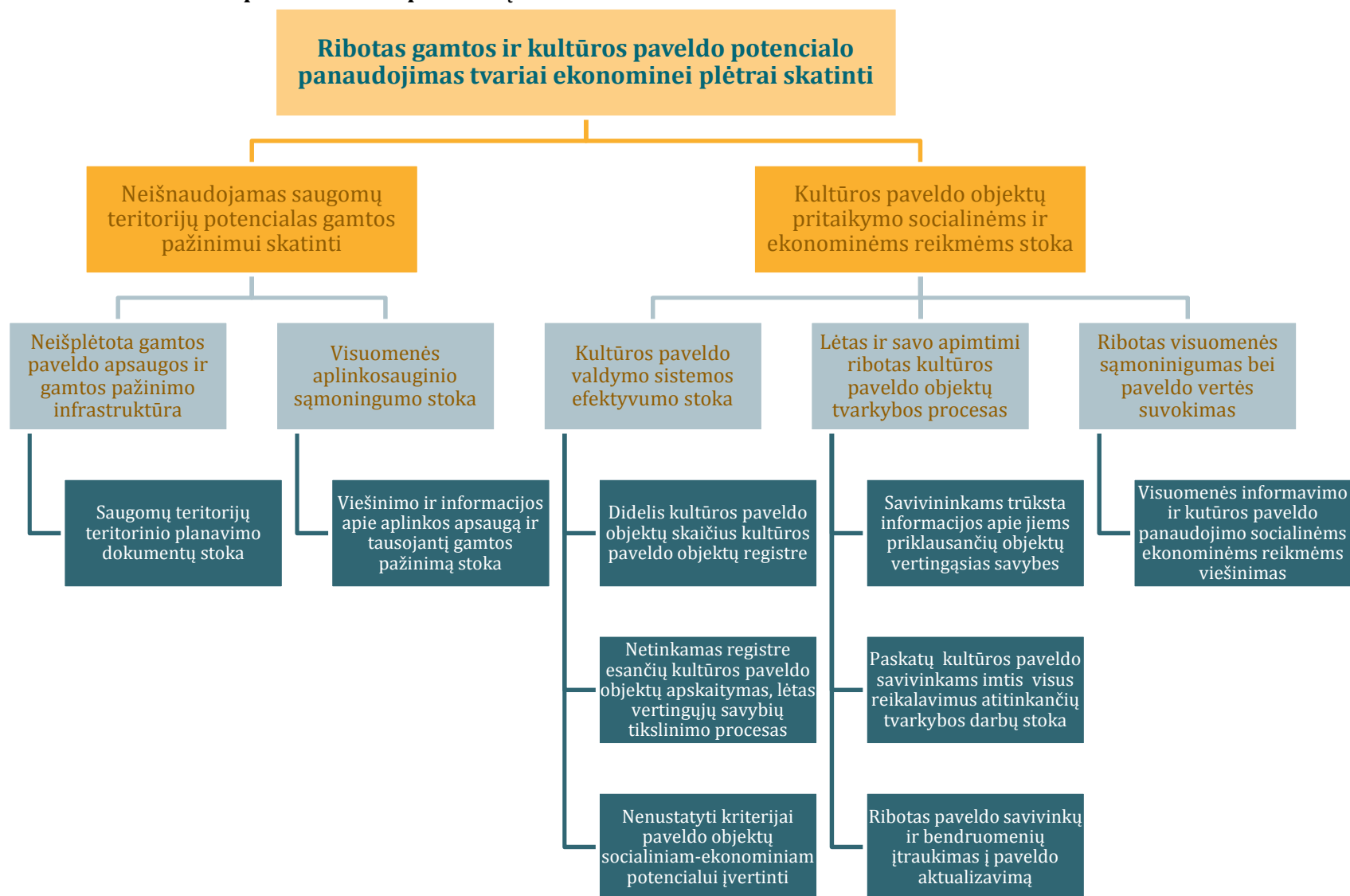
Paveikslas 6. Klimato kaitos srities problemų medis

Paveikslas 7. Aplinkos apsaugos srities problemų medis

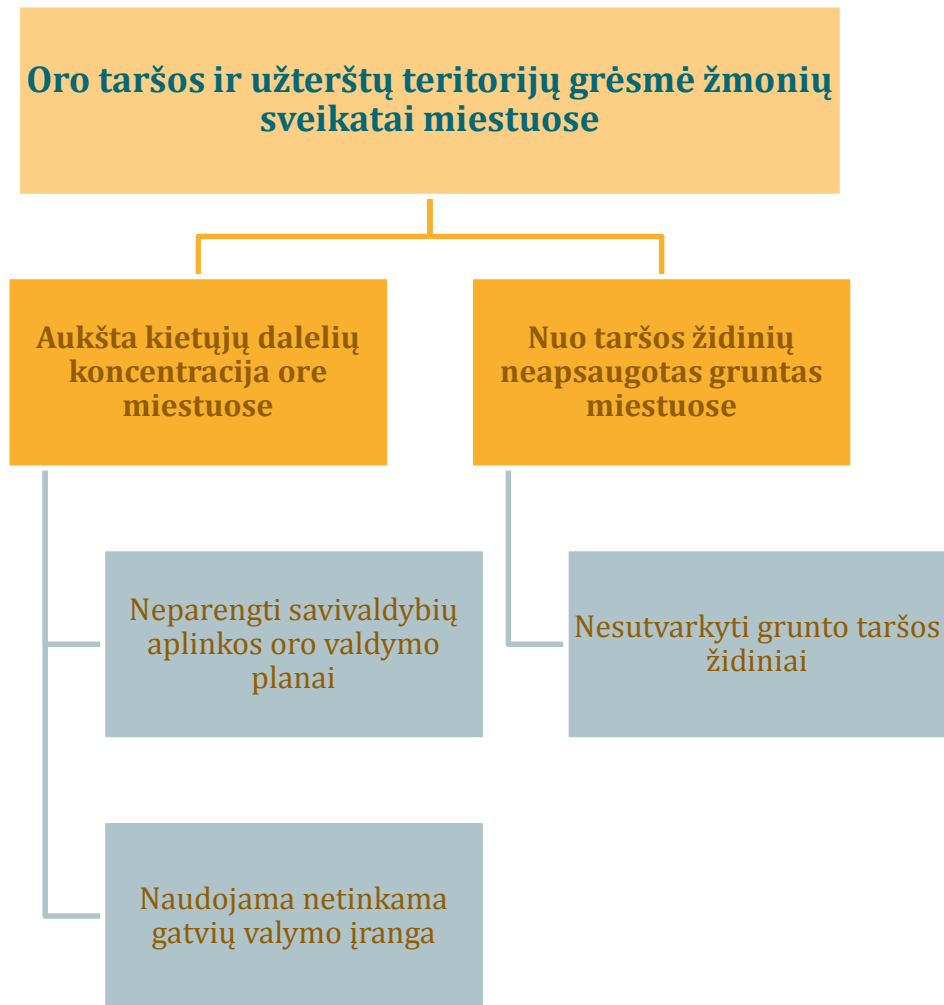

Paveikslas 8. Gamtos ir kultūros paveldo srities problemų medis

Paveikslas 9. Oro taršos ir užterštų teritorijų problemų medis

Investicinis prioritetas „Investicijų, susijusių su prisitaikymu prie klimato kaitos, įskaitant pagrįstas ekosisteminiu požiūriu, skatinimas“ (ERPF)

2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas specifinis uždavinys „Mažinti dėl klimato kaitos atsirandančius nuostolius“. Šis uždavinys atitinka siekiamą pokytį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (žr. žemiau siūlomą intervencijų logiką).

Lentelė 16. Dėl klimato kaitos atsirandančių nuostolių mažinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Veiksmingesnis aplinkos ir klimato kaitos monitoringas.
- Mažesni potvynių padaryti nuostoliai.
- Geresnis pajūrio juostos apsaugos ir potvynių rizikos valdymas.

Produktai:

- Patobulinta ir išplėsta įranga visų aplinkos komponentų monitoringui vykdyti.
- Veikianti efektyvi aplinkos ir klimato kaitos informacinė sistema.
- Patobulinta miškų kontrolės sistema.
- Patobulinta paviršinių (lietaus) nuotekų tvarkymo sistema.
- Sutvarkyta pajūrio juosta.
- Įgyvendintos potvynių prevencinės priemonės.
- Įsigyta gyventojų perspėjimo ir gelbėjimo įranga.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pakankamas visuomenės ir verslo subjektų supratimas apie klimato kaitos rizikų svarbą.
- Tinkama urbanizacijos politika.
- Prisitaikymo prie klimato kaitos koncepcijos įtraukimas į visus sektorius.
- Atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo užtikrinimas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas (1 prioritetas).
- Informacinės visuomenės skatinimas (2 prioritetas).
- Aplinką tausojančių ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto, įskaitant upių ir jūros transportą, uostų ir įvairiarūšių jungčių, sistemų plėtojimas (6 prioritetas).
- Institucinių gebėjimų plėtra ir veiksmingesnis viešasis administravimas bei viešosios paslaugos (10 prioritetas).
- Tausojančio gamtos pažinimo ir aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas (5 prioritetas).
- Anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamos visų tipų teritorijų, o ypač miestų vietovių, strategijos skatinimas, taip pat darnaus judumo miestuose skatinimas ir atitinkamų priemonių pritaikymas klimato kaitai švelninti (4 prioritetas).

Veiklos:

- Aplinkos monitoringo laboratorinės įrangos atnaujinimas.
- Aplinkos ir klimato kaitos informacinės sistemos optimizavimas.
- Taršos objektų rizikos vertinimo sistemos kūrimas.
- Pajūrio juostos apsaugos priemonių įgyvendinimas.
- Potvynių rizikos valdymas bei prevencinių priemonių įgyvendinimas.
- Paviršinių (lietaus) nuotekų surinkimo ir valymo infrastruktūros modernizavimas ir įrengimas.
- Gyventojų perspėjimo apie pavojus sistemos plėtra.
- Gelbėjimo sistemų ir gelbėjimo tarnybų pajėgumų stiprinimas.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pakankama atsakingų institucijų kompetencija.
- Mokslininkų įtraukimas.
- Atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo užtikrinimas.
- Pakankamas projektų finansavimas.
- Pakankami projektų vykdytojų pajėgumai ir kompetencija.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas (1 prioritetas).
- Informacinės visuomenės skatinimas (2 prioritetas).
- Aplinką tausojančių ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto, įskaitant upių ir jūros transportą, uostų ir įvairiarūšių jungčių, sistemų plėtojimas (6 prioritetas).
- Institucinių gebėjimų plėtra ir veiksmingesnis viešasis administravimas bei viešosios paslaugos (10 prioritetas).
- Tausojančio gamtos pažinimo ir aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas (5 prioritetas).
- Anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamos visų tipų teritorijų, o ypač miestų vietovių, strategijos skatinimas, taip pat darnaus judumo miestuose skatinimas ir atitinkamų priemonių pritaikymas klimato kaitai švelninti (4 prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- Nėra.

Veiksmų programos projekte specifiniam uždaviniui įgyvendinti yra suplanuotos keturios veiklų grupės: 1) aplinkos monitoringo, vertinimo, kontrolės techninių pajėgumų optimizavimas ir klimato kaitos žinių bazės plėtra; 2) pajūrio juostos apsaugos ir potvynių rizikos valdymas bei prevencinių priemonių įgyvendinimas; 3) paviršinių (lietaus) nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra ir renovacija; 4) gyventojų perspėjimo apie pavojus ir gelbėjimo sistemų tobulinimas ir plėtra.

VP projekte siūlomos veiklos atitinka pritaikymo prie klimato kaitos sritį, tačiau siekiant didesnio intervencinės logikos aiškumo, jas galima būtų suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių kryptių analizė.

1. Aplinkos atsparumo klimato kaitai didinimas. Siekiant valdyti ir prognozuoti klimato pokyčius ir atitinkamai didinti atsparumą jiems valstybiniu ir tarptautiniu mastu, reikalinga informacija apie gamtinę būklę ir jos pokyčius. Šiai informacijai surinkti ir aplinkai stebėti yra reikalingi aplinkos ir klimato kaitos monitoringo (stebėsenos) institucijų pajėgumai, laboratorinė įranga, kontrolės techninės priemonės, modernios informacinės sistemos, taršos objektų rizikos vertinimo metodai ir kt. Numatytos veiklos leis pagerinti informacijos apie aplinką ir jos pokyčius patikimumą. Tačiau, siekiant, kad rezultatai būtų optimalūs, reikėtų užtikrinti bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, ypač atsakingomis už urbanizacijos, energetikos ir transporto, sveikatos apsaugos politiką. Tam yra būtina ir aktyvi už klimato kaitos politiką atsakingų institucijų pozicija, siekiant klimato kaitos prioriteto integravimo kitose srityse bei užtikrinant veiksmų koordinavimą. Taip

pat svarbų vaidmenį vaidina visuomenės ir verslo subjektų informuotumas ir supratimas apie prisitaikymo prie klimato kaitos pokyčių svarbą. Todėl toks visuomenės ir verslo informavimo apie atitinkamas rizikas bei atskirų sektorių bendradarbiavimo būtinybę elementas turėtų tapti būsimų intervencijų privaloma dalimi.

Lietuvos pajūrio juostai reikalingas specialus dėmesys, kadangi gamtinės ir daugiau antropogeninės priežastys (taip pat ir Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtra bei urbanizacijos pajūryje politika) daro didelį poveikį jūros krantų raidai ir krantodaros procesams. Švari bei sutvarkyta pajūrio juostos infrastruktūra gerina rekreacinę aplinką, turizmo sąlygų plėtojimą ir regiono plėtrą. Todėl veiklos, skirtos pajūrio juostai tvarkyti, labai prisidės didinant regiono konkurencingumą ir patrauklumą. Tačiau, siekiant užtikrinti tvarius rezultatus, būtina remtis ankstesnių programavimo laikotarpių patirtimi, taip pat įtraukti ir šioje srityje dirbančius mokslininkus, inicijuojant mokslinių tyrimų atlikimą (pagal 1 VP prioritetą) ir naujausių žinių panaudojimą priimant sprendimus.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste aiškiai įvardyti klimato kaitos srityje planuojamų intervencijų sąsajas su kitų VP prioritetų uždaviniais ir veiklomis. Vertinti kituose VP prioritetuose planuojamas intervencijas klimato kaitos požiūriu ir užtikrinti tinkamą klimato kaitos prioriteto integravimą kitose srityse.

2. *Pajėgumų valdyti klimato kaitos padarinius stiprinimas.* Gyventojų perspėjimo apie pavojus ir gelbėjimo sistemų stiprinimo veiklos, nukreiptos į potvynio zonų gyventojų perspėjimo apie pavojus sistemos modernizavimą ir gelbėjimo tarnybų pajėgumų efektyviai teikti pagalbą gyventojams potvynių metu, prisidės prie klimato kaitos pasekmių poveikio mažinimo. Tačiau svarbu pabrėžti, kad kol kas VP tekste daugiau dėmesio vis dar skiriama kovai su klimato kaita ir jos poveikio bei pasekmių šalinimui, o ne prisitaikymo veiksams ir jų efektyvumui vertinti ir stebėti. Prisitaikymo priemonių identifikavimas, įvertinimas, planavimas ir taikymas turi tapti integralia būsimų intervencijų dalimi. Šių priemonių ir šios srities tyrimų svarbą pabrėžė ir partneriai viešojo aptarimo metu.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. Planuojant intervencijas daugiau dėmesio skirti prisitaikymo prie klimato kaitos priemonių identifikavimui, įvertinimui, planavimui ir taikymui.

Paviršinių (lietaus) nuotekų surinkimo ir valymo plėtos ir tobulinimo rezultatai leis geriau prisitaikyti prie potvynių bei vis dažniau pasitaikančių stiprių liūčių. Taip pat pagerės paviršinių vandens telkinių kokybė. Pastarųjų metų duomenys rodo, kad dėl pasiekto pakankamai gero komunalinių nuotekų išvalymo tolesnės investicijos į vandenvals efektyvumo didinimą daro palyginti nedidelį efektą aplinkosaugai. Todėl, vertinant aplinkosauginiu požiūriu, ypatingai didelis dėmesys turėtų būti skiriamas paviršinių (lietaus) nuotekų tvarkymui, kurių surinkimo sistemos yra nepakankamai pralaidžios ir pasenusios, o valoma tik maža dalis. Siekiant didesnio

atsparumo potvyniams ir efektyvesnio jų valdymo, miestuose numatoma inventorizuoti virš 10 000 gyventojų paviršinių nuotekų infrastruktūrą, įrengti ir / ar rekonstruoti paviršinių nuotekų tinklus ir kitą susijusią infrastruktūrą, paviršinių nuotekų valyklas, purvo ir naftos produktų atskirtuvus, filtrus, sedimentacijos tvenkinius ir kt.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

Specifinis rezultato rodiklis šiam konkrečiam uždaviniui yra vienas – neigiamų potvynių padarinių potenciali žala ekonominei veiklai, o jį atitinkantis produkto rodiklis – gyventojai, kuriems yra naudingos apsaugos nuo potvynių priemonės. Išankstinio vertinimo ekspertams nebuvo pateikta potencialios žalos skaičiavimo metodika, tačiau jei tai tik potenciali žala, reikėtų, kad įsigyta įranga užtikrintų didesnės potencialios žalos nei yra šiuo metu prevenciją, nes tikėtina, kad iki 2023 metų potencialios žalos rodiklis dėl su klimato kaita susijusių procesų didės, o ne mažės.

Pagal šį investicinį prioritetą numatoma modernizuoti aplinkos monitoringo, vertinimo, kontrolės techninius pajėgumus, įsigyjant aplinkos monitoringo, taršos mažinimo ir gyventojų perspėjimo ir gelbėjimo įrangą. Šiuo metu gyventojų gelbėjimo ir perspėjimo įrangai (22 vnt.) įsigyti yra numatyta kiek daugiau nei 4 mln. eurų ERPF lėšų, savo ruožtu SaF lėšos, skirtos prisitaikymo prie klimato kaitos veikloms (beveik 105 mln. eurų), yra planuojamos pagal tą pačią išlaidų kategoriją. Nors informacija apie ES struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymą tarp SaF remiamų veiklų yra ribota, tikėtina, kad nustatytos aplinkos monitoringo, taršos mažinimo ir gyventojų perspėjimo ir gelbėjimo įrangos įsigijimo rodiklių reikšmės yra realistiškos, nes jas apskaičiuojant buvo remiamasi ankstesnių programavimo laikotarpių patirtimi ir projektus vykdžiusių institucijų sukauptomis žiniomis. Kita vertus, pats rodiklis yra nevienareikšmis ir tai gali turėti įtakos jo pasiekimui suplanuotomis lėšomis.

Produkto rodiklio, matuojančio gyventojų, kuriems buvo naudingos apsaugos nuo potvynių priemonės, skaičių, siektina reikšmė (16 300) yra realistiška ir konkrečiam uždaviniui numatytas finansavimas turėtų būti pakankamas jai pasiekti. Savo ruožtu rodiklio, skirto lietaus nuotėkio plotui, iš kurio surenkamam paviršiniam vandeniui tvarkyti įrengta ar rekonstruota infrastruktūra, matuoti siektina reikšmė VP rengimo metu sumažėjo beveik trigubai ir dabar yra 5 000 ha, tačiau nesant tikslios informacijos apie šiai veiklai suplanuotą finansavimą, sudėtinga įvertinti siektinos reikšmės ambicingumą.

Paramos formų efektyvumas

Paramą investicijoms, susijusioms su prisitaikymu prie klimato kaitos, planuojama skirti kaip negrąžinamas subsidijas. Labai svarbu, kad šie veiksmai būtų efektyviai derinami su 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ veiksmiais, nukreiptais į valstybės institucijų ir įstaigų administracinių pajėgumų didinimą. Be to, paviršinių nuotekų tvarkymo sistemų įrengimas turi būti derinamas su pramonės įmonių miestuose atitinkama veikla, panaudojant šiam sektoriui ir kitas finansines priemones bei užtikrinant sąnaudų susigrąžinimo ir „teršėjas moka“ principų įgyvendinimą.

Investicinis prioritetas „Investicijos į atliekų sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus ir patenkinti valstybių narių nustatytus poreikius, viršijančius tuos reikalavimus“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas skirtas gerinti atliekų tvarkymo sistemos administravimą ir valdymą, skatinti atliekų prevenciją, naudojimą ir perdirbimą. 2014–2020 m. veiksmų programoje numatytas uždavinys „Mažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekį“ atitinka pageidaujamus pokyčius, nors jo įgyvendinimas priklauso nuo sukaupto patyrimo bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (žr. žemiau pateikiamą intervencijos logiką).

Lentelė 17. Investicijų į atliekų sektorių siekiant įvykdyti Sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus intervencijų logika

<p>Rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mažesnė sąvartynuose šalinamų atliekų dalis. • Didėjanti panaudojamų (perdirbamų) komunalinių atliekų dalis. 	
<p>Produktai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detali ir patikima atliekų apskaitos informacinė sistema. • Atliktos atliekų rūšių ir tvarkymo būdų identifikavimo studijos. • Įdiegtos ir veikiančios atliekų rūšiavimo ir kitos paruošimo perdirbti linijos ir įrenginiai. • Įgyvendintos atliekų prevencijos skatinimo ir viešinimo priemonės. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veiksminga regioninių atliekų tvarkymo centrų veikla. • Pakankamas verslo sąmoningumas atliekų vengimo ir panaudojimo klausimais. • Efektyviai veikiantis gamintojų atsakomybės principas. • „Teršėjas moka“ principo įgyvendinimas, atsižvelgiant į atliekų rūšiavimo bei paruošimo naudojimui ir perdirbimui rezultatus. • Bioskaidžių atliekų atskiro surinkimo ir kompostavimo namų ūkiuose sistema. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naujų mažaatliekių technologijų bei pažangių atliekų tvarkymo technologijų populiarinimas ir diegimas (1 ir 3 prioritetas).
<p>Veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atliekų tvarkymo sistemos valdymas, stebėseną ir planavimas. • Atliekų prevencijos skatinimas ir viešinimas. • Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra, įsigyjant trūkstamą atliekų perdirbimo įrangą. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įmonių poreikius atitinkančios paramos formos ir sąlygos. • Pakankami atliekų, įskaitant bioskaidžias, perdirbimo ir naudojimo energijai gauti pajėgumai. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokslo, studijų ir verslo bendradarbiavimo skatinimas, verslo procesų ir technologinių pajėgumų tobulinimas (1 prioritetas). • Pramonės perėjimo prie tausius išteklius naudojančios ekonomikos rėmimas ir ekologiško augimo skatinimas (4 prioritetas).
	<p>Išankstinės sąlygos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6.2. Atliekų sektorius: ekonominiu ir aplinkos požiūriu tvaraus investavimo į atliekų sektorių, visų pirma

rengiant atliekų tvarkymo planus pagal Direktyvą 2008/98/EB ir pagal atliekų hierarchiją, skatinimas.

Veiksmų programoje siūlomos veiklos atitinka siekiamus pokyčius, kuriuos būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. Atliekų prevenciją, rūšiavimą ir perdirbimą skatinanti sistema. Šiam uždaviniui įgyvendinti būtina sukurti strateginę pagrindą, skatinantį ekonomiškai ir aplinkos požiūriu tvarų investavimą į atliekų sektorių. 2013 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. D1-782 LR aplinkos ministras patvirtino Valstybinę atliekų prevencijos programą 2014–2020 metams, o iki 2014 m. balandžio planuojama atnaujinti Valstybinį atliekų tvarkymo planą. Nors pagrindinės atliekų tvarkymo sistemos plėtros gairės šiuo metu yra nustatytos Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane, tačiau jis jau netenka esamų poreikių. Sėkmingas ir laiku įvykdytas šių dokumentų parengimas ir atnaujinimas yra viena iš svarbių specifinio uždavinio įvykdymo sąlygų, o nustatyti skirtingų rūšių atliekų tvarkymo prioritetai turėtų užtikrinti tinkamą finansavimo paskirstymą.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą šiuo metu Lietuvoje gauna gana daug gyventojų. 2010–2011 metais miestuose, turinčiuose daugiau kaip 1 000 gyventojų, paslauga buvo teikiama 98 proc., o miesteliuose ir kaimuose, kuriuose yra mažiau nei 200 gyventojų, – 72 proc. gyventojų. Tolimesnė atliekų tvarkymo paslaugų plėtra į atokias kaimo vietas reikalauja didelių išlaidų ir turi būti planuojama labai apgalvotai, atsižvelgiant į paslaugos teikimo sąnaudas ir gyventojų mokumą. Bet kuriuo atveju, sąnaudų efektyvumo principo taikymas ir sąnaudų / naudos analizė turi būti būtina sąlyga bet kokiai priemonei ar jų grupei, skirtai atliekų tvarkymo sistemai tobulinti.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad planuojant remti atliekų tvarkymo paslaugų teritorinę plėtrą, bus atsižvelgiama į sąnaudų efektyvumo principą, paslaugos teikimo sąnaudas ir gyventojų mokumą.

Kita planuojama veikla – atliekų tvarkymo informacinės sistemos tobulinimas – yra akivaizdi prioritetinga užduotis, tačiau informacija nėra galutinis tikslas – tai tik priemonė sistemos planavimui ir administravimui stiprinti. Atsižvelgiant į tai, rekomenduotina reikiamą dėmesį skirti ne tik atliekų tvarkymo informacinei sistemai tobulinti, bet ir ekonominėms paskatoms, pirmiausiai „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principams įgyvendinti. Šių principų taikymas daro esminę įtaką atliekų tvarkymo sistemos plėtrai ir sėkmingam antrinių išteklių atskyrimui bei apdorojimui. 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programoje pabrėžiama, kad atliekų tvarkymui neefektyviai taikant „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principus, kyla grėsmė veiksmingos atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimui ir ES nustatytų užduočių

įgyvendinimui³⁹. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje taip pat teigiama, kad principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas yra būtina veiksmingos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo sąlyga⁴⁰.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad šalia investicinių priemonių bus taikomos ir ekonominės paskatos, pirmiausiai „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimas.

Tiesioginė atsakomybė už komunalinių atliekų tvarkymą tenka savivaldybėms ir regioniniams atliekų tvarkymo centrams, kurie nustato konkrečias „teršėjas moka“ principo įgyvendinimo formas. Pirmieji bandymai sieti „teršėjas moka“ principą su atliekų rūšiavimu ir priminių apdorojimu jau pradedami. Vis dėlto, siekiant sklandesnės pažangos ir geresnių rezultatų savivaldybėms ir regioniniams atliekų tvarkymo centrams reikalinga metodinė pagalba, kuri galėtų būti teikiama finansuojant atliekų tvarkymo sistemos valdymo ir planavimo veiksmus. Žmogiškieji gebėjimai dažnai dėl objektyvių priežasčių (ypač dėl didelės darbuotojų kaitos) nėra pakankami efektyviam atliekų sistemos valdymui, todėl atitinkamų institucijų ir įmonių darbuotojų bei gyventojų švietimas ir informavimas apie atliekų tvarkymo sistemą ir jos gerinimo svarbą bei teikiamą naudą turėtų būti neatsiejama investicinių intervencijų dalis.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Šalia atliekų tvarkymo sistemos valdymo veiklos numatyti metodinės pagalbos teikimą, siekiant gerinti regioninių atliekų tvarkymo centrų administravimą ir jų teikiamų atliekų tvarkymo paslaugų kokybę.

2. Pakankami atliekų tvarkymo pajėgumai. Taip pat planuojama fizinė atliekų tvarkymo sistemos plėtra, kurios pagrindiniai komponentai turėtų būti: 1) atliekų rūšiavimas ir perdirbamų atliekų, įskaitant žaliąsias ir virtuvės atliekas, atskyrimas; 2) mišrių atliekų srauto apdorojimas bei 3) radioaktyvių atliekų saugyklos Maišiagalėje likvidavimas. Didžiosios šio komponento dalies įgyvendinimas tiesiogiai tenka regioniniams atliekų tvarkymo centrams. Šiuo metu pagrindinė komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų problema yra ne jų kiekybinė plėtra, o kokybė, kuri daugeliu atvejų net ir didžiuosiuose miestuose yra nepakankama. Kokybė pagerėtų atliekų susidarymo vietose atskirai renkant antrines žaliavas ir kompostuojant bioskaidžias atliekas. Tokių atliekų apdorojimo ir perdirbimo pajėgumų plėtra labiausiai priklauso nuo tinkamai parengtų ir efektyviai taikomų teisinių ir ekonominių paskatų bei efektyvaus atliekų tvarkymo sistemos ir jos atskirų dalių administravimo.

³⁹ LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014-2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“. VŽ, 2012, Nr. 144-7430.

⁴⁰ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Žin., 2003, Nr. 89-4029, 2009, Nr. 121-5215.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. Tobulinant atliekų tvarkymo sistemos valdymą, būtina stiprinti atsakingų institucijų ir atliekų tvarkymo įmonių žmogiškųjų išteklių pajėgumus, todėl turi būti užtikrintos sąsajos su 9 ir 10 VP prioritetais.

Finansavimo pakankamumas

Numatoma sukurti / pagerinti atskiro komunalinių atliekų surinkimo pajėgumus iki 150 tūkst. t per metus ir komunalinių atliekų paruošimo perdirbti ir / ar kitaip naudoti pajėgumus iki 300 tūkst. t per metus. Kartu tai sudaro apie 33 proc. bendro susidarančių komunalinių atliekų kiekio (2011 m. susidarė apie 1,37 mln. tonų, įskaitant atskirai surinktas komunalinių pakuočių atliekas). Atsižvelgiant į ribotas lėšas (apie 91 mln. eurų), veiklos turės koncentruotis į nustatytus atliekų tvarkymo sistemos trūkumus: atskiro atliekų surinkimo pajėgumų stiprinimą ir paruošimo perdirbti ar kitaip naudoti stiprinimą. Taip pat bus svarbu įgyvendinti gyventojų švietimo ir informavimo kampanijas. Atsižvelgiant į 2007–2013 m. patirtį, numatytos lėšos turėtų būti pakankamos nustatytiems produkto rodikliams pasiekti.

Pagal specifinius programos rezultato rodiklius sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis 2023 m. turi sumažėti iki 35 proc., t. y. perdirbamų ir panaudojamų atliekų kiekis turi pasiekti 65 proc. Šis rodiklis turėtų bus pasiektas pastačius atliekų deginimo įmones Klaipėdoje, Kaune ir Vilniuje, kurios kartu galės sudeginti iki 680 tūkst. tonų (t. y. beveik pusę šiuo metu susidarančių) komunalinių atliekų per metus, tad tikėtina, kad kartu sustiprinus atliekų surinkimo ir paruošimo perdirbti ar kitaip naudoti pajėgumus, bus pasiektas ir rezultato rodiklis.

Paramos formų efektyvumas

Paramą komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtrai planuojama skirti kaip negrąžinamas subsidijas, tačiau svarstoma galimybė naudoti finansinius instrumentus. Atsižvelgiant į tai, kad projektų vykdytojai yra ekonominę veiklą vykdančys subjektai, tai galėtų būti gera alternatyva negrąžintinių subsidijų teikimui.

Kaip rodo 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo patirtis, planuojamos užduotys gali likti neįvykdytos, jei, nepriklausomai nuo taikomos paramos formos, nebus sudarytos geros organizacinės sąlygos ir taikomi tinkami ekonominiai instrumentai. Todėl VP projekte numatomas atliekų tvarkymo sistemos valdymo tobulinimas, atliekų apskaitos informacinės sistemos modernizavimas, laboratorinės įrangos įsigijimas, atliekų rūšių ir tvarkymo būdų identifikavimo studijos. Prie šių tikslų siekimo prisidės ir numatomi taikyti ekonominiai instrumentai – planuojamas mokestis už sąvartynuose šalinamas atliekas, diferencijuotas komunalinių atliekų tvarkymo apmokestinimas bei užstato sistema vienkartinę gėrimų pakuotei. Be to, planuojama įvertinti mokesčio už atliekų apdorojimą mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiuose ir mokesčio už atliekų panaudojimą energijai gauti įvedimo tikslingumą.

Investicinis prioritetas „Investicijos į vandens sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos aplinkos acquis reikalavimus ir patenkinti valstybių narių nustatytus poreikius, viršijančius tuos reikalavimus“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas siekiant užtikrinti aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimą vandens išteklių srityje. Investicinio prioriteto tikslams įgyvendinti formuluojami du konkretūs uždaviniai: „Gerinti Baltijos jūros ir kitų paviršinių vandens telkinių būklę“ ir „Didinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir sistemos efektyvumą“.

Pirmasis uždavinys atitinka Bendrijos veikslių vandens politikos srityje pagrindų direktyvos bei Jūrų strategijos pagrindų direktyvos siekius mažinti antropogeninės veiklos poveikį bei užtikrinti gerą vandens išteklių būklę. Uždavinio įgyvendinimas taip pat prisidės įgyvendinant Baltijos jūros regiono strategijos, Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos ir Nacionalinės pažangos programos tikslus. Šis konkretus uždavinys atitinka poreikį pagerinti vandens išteklių apsaugos bei valdymo efektyvumo lygį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų ir įgyvendintų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 18. Vandens telkinių (taip pat Baltijos jūros ir tarpinių vandenų) geros būklės užtikrinimo intervencijos logika

- Baltijos jūros ir kitų paviršinių vandens telkinių ir požeminio vandens būklės stebėsenos sistemos tobulinimas.
- Baltijos jūros kitų paviršinių vandens telkinių ir požeminio vandens savybių, pavojų ir poveikių tyrimai.
- Baltijos jūros teršimo rizikos valdymo planų rengimas.
- Vandens telkinių būklės gerinimo priemonių įgyvendinimas.
- Pakankama atsakingų institucijų kompetencija ir gebėjimai.
- Mokslininkų įtraukimas.
- Pakankamas tyrimams reikalingų duomenų bei informacijos kiekis.
- Atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo užtikrinimas.
- Politinė valia, susidūrus su interesų grupių pasipriešinimu.
- Pakankamas vandens telkinių būklės gerinimo priemonių finansavimas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas (1 prioritetas).
- Pritaikymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir valdymo skatinimas (5 prioritetas).
- Aplinką tausojančių ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto, įskaitant upių ir jūros transportą, uostų ir įvairiarūšių jungčių, sistemų plėtojimas (6 prioritetas).
- Institucinių gebėjimų stiprinimas ir veiksmingesnis viešasis administravimas bei viešosios paslaugos, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo (10 prioritetas).
- Tausojančio gamtos pažinimo ir aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas (5 prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

- 6.1. *Vandens sektorius*: a) nustatyta vandens kainodaros politika, kuria vartotojai tinkamai skatinami veiksmingai naudoti vandens išteklius, ir b) įvairiose vandens naudojimo srityse tinkamai prisidedama prie vandens paslaugų sąnaudų susigrąžinimo, taikant patvirtintame upių baseinų valdymo plane nustatytą normą, skirtą pagal programas remiamoms investicijoms.

VP numatytos uždavinio įgyvendinimo veiklas būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. *Didėjantis geros ekologinės būklės reikalavimus atitinkančių vandens telkinių skaičius*. Vandens telkinių, taip pat ir Baltijos jūros, valdymas ir būklės gerinimas yra labai plati ir kompleksinė užduotis. Remiantis Bendrijos veikslių vandens politikos srityje pagrindų direktyva, Jūrų strategijos direktyva ir atitinkamais Lietuvos teisės aktais, reikalaujama užtikrinti gerą vandens telkinių ekologinę būklę. Tą pasiekti planuojama veiklas vykdant dviem kryptimis, t. y. atskiriant Baltijos jūros aplinkos būklės stebėseną, vertinimą bei taršos mažinimą nuo kitų vandens išteklių valdymo. Toks veiklų išskyrimas yra logiškas, leidžiantis atsižvelgti į skirtingų vandens išteklių problemų specifiką.

Ekologinės būklės gerinimo priemonių poreikio nustatymas bei parinktų priemonių įgyvendinimo užtikrinimas yra dvi svarbiausios prielaidos siekiant užtikrinti geros ekologinės būklės

reikalavimus atitinkančių vandens telkinių skaičiaus didėjimą. Tinkamiausių ekologinės būklės gerinimo priemonių pasirinkimą apsunkina tai, jog ekosistemų būklė, ekosistemų sąveikos ir antropogeninių poveikių įtaka joms dar nėra ištyrta pakankamai. Ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių ekspertai deda daug pastangų, kad būtų labiau ištyrinėta vandens telkinių būklė ir įtaką jai darantys veiksniai. Todėl, norint tinkamai parengti Baltijos jūros ir upių baseinų rajonų valdymo planus ir užtikrinti efektyvų vandens išteklių valdymą, reikės daug smulkesnių vertinimų, tyrimų bei analizių. Išsamiais ir patikimais tyrimais remiantis parengti valdymo planai ir priemonių programos turėtų sudaryti tvirtą pagrindą įgyvendinti optimaliausias Baltijos jūros, paviršinių ir požeminių vandens telkinių būklės gerinimo, padarinių švelninimo, atkūrimo ir kitas priemones.

Numatytos veiklos iš esmės atitinka intervencinę logiką, nes yra skirtos padėti nustatyti optimalias vandens telkinių būklės gerinimo priemones. Šių priemonių įgyvendinimas bus matuojamas produkto rodikliu, todėl labai svarbu, kad veiklos koncentruotųsi ne vien tik į planavimo veiksmus, bet pakankamas dėmesys ir pajėgumai būtų skirti pačioms priemonėms įgyvendinti. Taip pat svarbu, kad nepakistų antropogeninio poveikio charakteristikos, neatsirastų poveikių, kuriems priemonės nebuvo numatytos. Pastarąją sąlygą galima įgyvendinti laikantis visų aplinkos apsaugos reikalavimų ūkio sektoriuose, kuriuose numatomos veiklos, galinčios paveikti vandens išteklius. Įgyvendinant vandens telkinių būklės gerinimo priemones, kyla rizika, kad dalis reikalingų priemonių, įpareigosiančių imtis investicijų reikalaujančių veiksmų, gali būti „nepopuliarios“ ir dėl to jų įgyvendinimui gali kilti kliūčių dėl suinteresuotų grupių pasipriešinimo. Todėl vandens telkinių ekologinės būklės gerinimas gali pareikalauti ne vien pakankamų finansinių išteklių, techninių sprendimų, bet ir politinės valios.

2. Sustiprėję vandens išteklių valdymo techniniai ir instituciniai pajėgumai. Siekiant užtikrinti efektyvią vandens išteklių būklės stebėseną, neabejotinai svarbus vaidmuo tenka techniniams pajėgumams, kurių trūkumas neleidžia užtikrinti efektyviam vandens išteklių valdymui reikiamo duomenų kiekio ir kokybės. Užtikrinus efektyvią stebėseną, bus nustatyti būklės rodikliai, atsiras galimybių tiksliau vertinti būklės kitimo tendencijas ir joms įtaką darančius veiksniai. Remiantis surinktais stebėsenos duomenimis bei atliktais tyrimais, turės būti įvertintas taršos bei kitos antropogeninės veiklos poveikio mažinimo poreikis, identifikuotas vandens išteklių būklės gerinimo priemonių poreikis, nustatytos jų taikymo apimtys. Bus atnaujinti upių baseinų rajonų valdymo planai bei priemonių programos vandensaugos tikslams pasiekti. Dėl didelės apimties bei kompleksiško, numatytoms veikloms įgyvendinti reikia nemažų žmogiškųjų išteklių bei kompetencijos. Ankstesnė valdymo planų rengimo patirtis rodo, kad kompetencijos prasme yra labai naudingas mokslininkų įtraukimas į valdymo procesą, todėl svarbu užtikrinti sąsajas su 1 VP prioriteto intervencijomis. Mokslininkų dalyvavimas užtikrina naujausių mokslo žinių pritaikymą praktikoje, todėl jų įtraukimas, siekiant efektyvesnio vandens išteklių valdymo, turėtų būti naudingas ir ateityje.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nustatyti, kad atnaujinant upių baseinų valdymo planus bei priemonių programas vandens apsaugos tikslams pasiekti, bus užtikrinamas mokslininkų įtraukimas (sąsajos su 1 VP prioritetu), siekiant užtikrinti naujausių mokslo žinių panaudojimą

priimant sprendimus.

Vandens išteklių valdymo efektyvumas labiausiai priklausys nuo turimų duomenų bei informacijos kiekio, tikslumo bei patikimumo. Informacijos bei duomenų trūkumas dažnai tampa trukdžiu priimant sprendimus, dėl to jie nukeliami ateičiai. Todėl viena iš sėkmingo veiklų įgyvendinimo sąlygų yra efektyvus ir geranoriškas bendradarbiavimas tarp atsakingų institucijų, keičiantis informacija bei koordinuojant vykdomas veiklas. Neužtikrinus bendradarbiavimo, kyla grėsmė neįgyvendinti reikalingų priemonių ir neracionaliai valdyti vandens išteklius. Įgyvendinant vandens telkinių būklės gerinimo veiksmus, bus naudingi keletas kitų investicinių prioritetų veiklų rezultatai ir produktai. Pavyzdžiui, 5.1. investicinio prioriteto „Specialių prisitaikymo prie klimato kaitos investicijų skatinimas“ veiklų rezultatai, suteiksiantys daugiau duomenų apie aplinkos būklę, galės būti naudojami būklei valdyti.

Antrasis šio IP uždavinys atitinka siekius didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą bei gerinti jų kokybę kuo didesnei šalies gyventojų daliai. Jis atitinka Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategijos ir kitų susijusių nacionalinių ir ES vandens politikos dokumentų tikslus geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą užtikrinti ne mažiau kaip 95 proc. Lietuvos gyventojų ir pasiekti, kad 100 proc. geriamojo vandens kokybė atitiktų saugos ir kokybės reikalavimus, o 100 proc. surenkamų nuotekų būtų išvaloma iki nustatytų normų. Specifiniam uždaviniui įgyvendinti VP yra numatytos dviejų krypčių veiklos: 1) geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra ir renovacija; 2) vandentvarkos ūkio valdymo efektyvumo didinimas. Numatytos veiklos atitinka intervencinę logiką ir tiesiogiai siejasi su numatytais uždavinio įgyvendinimo tikslais.

Lentelė 19. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo ir sistemos valdymo efektyvumo didinimo intervencijos logika

Rezultatai:

- Daugiau gyventojų, gaunančių saugų geriamąjį vandenį bei galintys naudotis nuotekų tvarkymo paslaugomis.
- Pagerėjusi paviršinių ir požeminių vandens telkinių būklė.
- Veiksmingesnė vandentvarkos sistema.

Produktai:

- Rekonstruoti bei nutiesti geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų surinkimo tinklai.
- Rekonstruotos bei pastatytos nuotekų valyklos.
- Renovuoti ir pastatyti vandens gerinimo įrenginiai.
- Parengti ir įgyvendinti vandens tiekimo įmonių restruktūrizacijos bei veiklos optimizavimo planai.

Prielaidos:

- Gyventojų noras ir pajėgumas jungtis prie centralizuotos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemos.
- Pakankamas įgyvendintų priemonių veiksmingumas.
- Pakankamas laikas efektui pasireikšti.
- Nepolitizuoti vandentvarkos įmonių optimizavimo sprendimai.
- Nepolitizuotas vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainos nustatymas.

Veiklos:

- Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra ir

Prielaidos:

- Tinkamai parinkta projektų finansavimo intensyvumas ir paramos formos.

renovacija.

- Savivaldybių viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose esančio turto inventorizacija.
- Vandentvarkos ūkio valdymo efektyvumo didinimas.

- APVA pajėgumai vertinti projektų technines ir inžinerines savybes.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Pristatymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir valdymo skatinimas (5 prioritetas).
- Investuoti į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo (10 prioritetas).

Išankstinės sąlygos (nustatyta EK):

- 6.1. *Vandens sektorius:* a) nustatyta vandens kainodaros politika, kuria vartotojai tinkamai skatinami veiksmingai naudoti vandens išteklius ir b) įvairiose vandens naudojimo srityse tinkamai prisidedama prie vandens paslaugų sąnaudų susigrąžinimo, taikant patvirtintame upių baseinų valdymo plane nustatytą normą, skirtą pagal programas remiamoms investicijoms.

VP numatytos uždavinio įgyvendinimo veiklas būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. *Didesnis geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų surinkimo paslaugų prieinamumas ir geresnė paslaugų kokybė.* Vandens tiekimo ir nuotekų valymo infrastruktūros plėtros, statybos bei renovacijos projektų sėkmingo įgyvendinimo ir rezultatyvumo pagrindinė prielaida – tinkamas projekto parengimas, atliekant investicijų finansinio tvarumo (atsiperkamumo) analizę. Išplėtus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūrą, gyventojams bus sudarytos sąlygos gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį bei centralizuotą nuotekų surinkimą. Tačiau rezultatas priklausys nuo gyventojų noro ir pajėgumų prisijungti prie centralizuotos sistemos. Lietuvos teisės aktai nenumato gyventojams prievolės jungtis prie centralizuotos nuotekų surinkimo sistemos, numatyta tik prievolė nuotekas tvarkyti teisės aktų nustatyta tvarka. 2007–2012 m. programavimo laikotarpio patirtis rodo, kad gyventojai (ypatingai mažesniuose miesteliuose ir gyvenvietėse) dėl negalėjimo apmokėti sąskaitas ar kitų priežasčių gana nenoriai jungiasi prie centralizuotos vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemos. Todėl kyla rizika, kad šios infrastruktūros plėtra neprisidės prie siekiamo pokyčio padidinti vandens tiekimo ir nuotekų valymo paslaugų prieinamumą. Todėl, planuojant vandentvarkos projektus, turi būti įvertinta 2007–2013 m. laikotarpio patirtis ir demografinės tendencijos, rodančios gyventojų skaičiaus mažėjimą.

✓ Atsižvelgta iš dalies

Rekomendacija. VP tekste pabrėžti, kad, siekiant sumažinti perteklinio investavimo plėtojant vandentvarkos infrastruktūrą riziką, iš pradžių būtina atlikti vandentvarkos ūkio inventorizaciją, inicijuoti vandens tiekimo įmonių stambinimo procesą, taip pat atlikti kiekvieno infrastruktūros projekto finansinio tvarumo analizę.

Viešojo aptarimo metu partneriai identifikavo ir kitas intervencijų vandentvarkos srityje įgyvendinimo sąlygas, tokias kaip valstybės, savivaldybių ir vandens tiekimo įmonių pajėgumai planuoti ir įgyvendinti vandentvarkos projektus ir metodinių gairių projektų finansinio atsiperkamumo / ribinio naudingumo analizei atlikti poreikis⁴¹.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. Reikėtų skirti dėmesio žmogiškųjų pajėgumų didinimui tiek valstybės institucijose ir savivaldybėse, tiek vandens tiekimo įmonėse.

Nuotekų surinkimo bei valymo plėtos ir tobulinimo rezultatai turėtų pagerinti paviršinių vandens telkinių kokybę, tačiau su sąlyga, kad atlikti darbai duos pakankamą taršos sumažinimo efektą. Teigiamiems aplinkos pokyčiams užfiksuoti gali prireikti tam tikro laiko, jei efekto tikimasi tokiose lėtai į pokyčius reaguojančiose sistemose kaip ežerai ir tvenkiniai. Pastarųjų metų duomenys rodo, kad dėl pasiekto pakankamai gero komunalinių nuotekų išvalymo tolesnės investicijos į vandenvalos efektyvumo didinimą duoda palyginti nedidelį aplinkosauginį efektą.

2. Gerinti vandentvarkos ūkio valdymą. Kaip buvo nustatyta atliekant situacijos analizę, Lietuvos vandentvarkos ūkio sistema neveikia veiksmingai. Todėl būtina tobulinti vandentvarkos ūkio valdymą, atliekant esančio turto inventorizaciją, rengiant infrastruktūros plėtos bei vandens tiekimo ir nuotekų valymo įmonių stambinimo planus. Šios veiklos turėtų būti įgyvendinamos pradinio VP įgyvendinimo etapu, siekiant efektyviai planuoti investicijas, skirtas vandentvarkos infrastruktūros plėtrai.

Finansavimo pakankamumas

Pirmajam konkrečiam uždaviniui numatyto rodiklio, matuojančio vandens telkinių, kuriems buvo taikomos būklės gerinimo priemonės, skaičių, siektina reikšmė (20 vandens telkinių) yra realistiška, todėl tikėtina, kad numatytas finansavimas bus pakankamas jai pasiekti. Tačiau egzistuoja tam tikras atotrūkis tarp santykinai mažos produkto rodiklio reikšmės, sudarančios tik 2,4 proc. visų vandens telkinių, ir užsibrėžto rezultato – beveik penktadaliu (18 proc.) padidinti geros būklės paviršinių telkinių dalį ir perpus sumažinti azoto koncentraciją Baltijos jūroje. Nors tikėtina, kad 20-yje telkinių, įgyvendinus būklės gerinimo priemones, pagerės ir kitų (pvz., žemiau esančių) vandens telkinių būklė, tačiau yra rizika, kad numatytas produkto rodiklis nepakankamai ambicingas, kad būtų pasiekti užsibrėžti rezultato rodikliai.

Gerinant vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo paslaugų prieinamumą, kaip produkto rodiklis yra numatytas paslaugų pagerinimas 60 000 (apie 2 proc.) gyventojų. Tikėtina, kad šiems produkto rodikliams pasiekti numatytas finansavimas (apie 1,4 mlrd. Litų) bus pakankamas, todėl būtų galima planuoti ambicingesnes produkto rodiklių reikšmes. Kita vertus, palyginus su

⁴¹ 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ viešasis aptarimas, 2013 m. spalio 11 d.

planuojamomis produkto rodiklio reikšmėmis, rezultatų rodikliai numato gerokai didesnę paslaugų prieinamumo padidėjimą. Planuojama, kad vandens tiekimo paslaugų prieinamumas išaugs 14 proc. (nuo 76 iki 90 proc.), o nuotekų tvarkymo – 23 proc. (nuo 67 iki 90 proc.). Aplinkos ministerijos teigimu, šis rodiklis bus pasiektas didžiąją dalį gyventojų prijungiant prie 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtos infrastruktūros. Todėl atrodo, kad numatytas rezultato rodiklis atspindi ne vien tik veiksmų programoje numatytų priemonių, tačiau ir praėjusio laikotarpio priemonių rezultatus.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į intervencijų pobūdį, 5.3. investicinio prioriteto projektai bus rengiami taikant valstybės ir regioninių projektų planavimo procedūras ir negražintinas subsidijas, tačiau vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo projektams galėtų būti taikomi finansiniai instrumentai, derinant juos su vandentvarkos ūkio valdymo ir reguliavimo tobulinimo instrumentais.

Investicinis prioritetas „Kultūrinio ir gamtinio paveldo konservacija, apsauga, propagavimas ir vystymas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas pasirinktas norint prisidėti išsaugant kraštovaizdžio ir biologinę šalies įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, atkurti pažeistus gamtinius elementus bei užtikrinti racionalų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės naudojimą. Remiantis šiuo investiciniu prioritetu, VP yra formuluojamas vienas specifinis uždavinys: „Didinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką“. Pagal piliečių aplinkosaugos aktyvumo ir aplinkai palankios asmeninės elgsenos rodiklius Lietuva atsilieka nuo ES vidurkio. Eurobarometro⁴² duomenimis, Lietuvoje tik 16 proc. gyventojų mano, kad patys veikia pakankamai, jog apsaugotų aplinką ir veiksmingai naudotų gamtos išteklius (ES ši dalis sudaro 25 proc.). Tad 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas specifinis uždavinys atitinka siekiamą pokytį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 20. Gamtinio paveldo apsaugos, propagavimo ir vystymo intervencijos logika

<p>Rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Didesnis aplinkosauginis visuomenės sąmoningumas. • Geresnis aplinkosauginio paveldo pritaikymas lankymui. • Padidėjęs paveldo objektų lankomumas, sukuriama nauji turistų srautai. • Augantis mažiau išsivysčiusių vietovių patrauklumas. 		<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p>
<p>Produktai:</p>		

⁴² Europos Komisijos Eurobarometro 2011 metų tyrimas apie Europos piliečių požiūrį į aplinkos apsaugą [hVP prioritetas://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_365_fact_lt_en.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_365_fact_lt_en.pdf)

- Saugomos teritorijos, pritaikytos gamtos pažinimui ir lankymui.
- Atnaujinti gamtos ir kultūros paveldo objektai.
- Atnaujinti gamtos muziejai ir sodai.
- Sutvarkyti vertingi paveldo objektai.
- Paveldo objektai, pritaikyti kultūriniam turizmui.
- Privačių savininkų paveldo objektai, pritaikyti socialinėms – ekonominėms veikloms.

- Palanki įstatyminė bazė.
- Tinkama urbanizacijos politika.
- Pakankamas bendradarbiavimas tarp atsakingų institucijų, savivaldybių ir visuomeninių organizacijų.
- Augantis visuomenės ir paveldo savininkų sąmoningumas bei paveldo vertės suvokimas.
- Paveldo savininkų ir bendruomenių įsitraukimas į paveldo aktualizavimą.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Biologinės įvairovės, dirvožemio apsaugos ir atkūrimo bei ekosistemų funkcijų skatinimas, įskaitant „Natura 2000“ ir tausias infrastruktūras (5 prioritetas).
- Gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką, miestelių ir kaimų bendruomeninę ir viešąją infrastruktūrą, naudoti jų socialinį, kultūrinį ir gamtinį potencialą darniai gyvenamosios aplinkos plėtrai (8 prioritetas).
- Stiprinti institucinius gebėjimus viešajame valdyme ir gerinti viešojo valdymo sprendimų kokybę (10 prioritetas).

Veiklos:

- Saugomų teritorijų tvarkymas, pritaikymas lankymui ir propagavimas.
- Gamtos muziejų ir sodų atnaujinimo darbai.
- Visuomenės informavimas ir švietimas apie aplinką.
- Paveldo objektų sutvarkymas ir pritaikymas kultūros, edukacinėms, ekonominėms ir socialinėms reikmėms.
- Parama turizmo plėtros regionų, produktų ir trasų rinkodaros veikloms.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pakankamai lanksčios veiklų įgyvendinimo sąlygos, leidžiančios pasirinkti inovatyviausias technologijas.
- Spartus paveldo objektų vertingųjų savybių nustatymas.
- Paskatų sukūrimas paveldo objektų savininkams užsiimti tvarkybos darbais pagal visus paveldo objektų tvarkybos reikalavimus.
- Paveldo objektų, kurių sutvarkymas bei prieinamumo didinimas sukurtų didžiausią socialinę-ekonominę naudą, identifikavimas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Biologinės įvairovės, dirvožemio apsaugos ir atkūrimo bei ekosistemų funkcijų skatinimas, įskaitant „Natura 2000“ ir tausias infrastruktūras (6 prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (8 prioritetas).
- Stiprinti institucinius viešojo valdymo gebėjimus ir gerinti viešojo valdymo sprendimų kokybę (10 prioritetas).
- Plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos paveldą (5 prioritetas).
- Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą, pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės tapatybės stiprinimo, kultūrinio ir pažintinio turizmo poreikiams (5 prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

Nėra.

VP projekte siūlomos veiklos atitinka šią kultūrinio ir gamtinio paveldo apsaugos sritį, tačiau siekiant didesnio intervencinės logikos aiškumo, jas būtų galima suskirstyti į kelias pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė. 1. *Labiau išplėtoti*

gamtos paveldo apsauga ir pažinimas. Veiksmų programoje siūlomi veiklų pavyzdžiai atitinka kultūrinio ir gamtinio paveldo apsaugos, propagavimo ir vystymo intervencijos logiką ir leistų pasiekti didesnę piliečių aplinkosauginio aktyvumo lygį. Siekiant didinti aplinkosauginį sąmoningumą, bus plėtojama gamtos pažinimo infrastruktūra, pritaikant saugomas teritorijas lankymui, skiriamas finansavimas rinkodaros plėtrai ir visuomenės švietimui ir informavimui apie aplinką. Taip pat planuojama modernizuoti Lietuvos zoologijos sodą ir kitus gamtos muziejus ir sodus. Labai svarbus visuomenės požiūris į gamtos paveldo paminklus ir supratimas apie biologinės įvairovės bei kraštovaizdžio reikšmę. Tad turėtų būti skirtas deramas dėmesys visuomenės informavimo ir mokymo veikloms.

Kraštovaizdžio ir gamtos paminklų tinkamai apsaugai didelės reikšmės turi tinkama įstatyminė bazė ir urbanizacijos politika. Pastarieji elementai labai priklauso nuo atsakingų institucijų bendradarbiavimo ir nuolatinio konsultavimosi. Todėl šio investicinio prioriteto intervencijos turi būti nuolat derinamos su suinteresuotomis pusėmis.

2. Geresnis kultūros paveldo potencialo panaudojimas. Siekiant, kad atnaujinti paveldo objektai pritrauktų kuo daugiau naujų turistų, būtina identifikuoti didžiausią traukos potencialą turinčius objektus. Dalis tvarkytinų paveldo objektų, turinčių potencialą būti pritaikytais socialinėms-ekonominėms veikloms, priklauso privatiems asmenims. Todėl turėtų būti parengtos finansavimo schemas, kuriančios paskatas objektų savininkams įsitraukti į tvarkybos darbus, atliekamus pagal visus paveldosaugos reikalavimus, ir tokiu būdu išnaudoti šių objektų potencialą. Taip pat svarbu tinkamai informuoti ir šviesti paveldo objektų savininkus ir visuomenę apie paveldo objektų vertę ir jų tvarkymą.

Turi būti identifikuotos įdomiausių paveldo objektų sancaupos ir parengti galimų kultūros turizmo kelių žemėlapiai. Turizmo keliuose esančių objektų atnaujinimo finansavimas padėtų sutelkti išteklius ir pasiekti didesnių turistų srautų. Vienas pagrindinių iššūkių, investuojant į paveldo objektų išsaugojimą ir pritaikymą, yra skirtingų investavimo prioritetų suderinimas. Skirtingi investavimo prioritetai turi kiek galima labiau atsispindėti kiekviename iš finansuotų projektų, nes tik tokiu atveju bus pasiekiami bendrieji tikslai. Pavyzdžiui, įgyvendinus paveldo objekto, kurio pasirinkimas buvo visų pirma nulemtas išskirtinės jo vertės, tvarkybą, taip pat turi būti investuojama į objekto prieinamumo visuomenei didinimą ir garsinimą. Taip pat turi būti bandoma pritaikyti objektą socialinėms-ekonominėms veikloms, todėl, planuojant kultūros paveldo objektų modernizavimą, būtina įtraukti vietos bendruomenes.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste numatyti, kad planuojant investicijas, skirtas paveldo objektams atnaujinti ir pritaikyti socialinėms ir ekonominėms reikmėms, bus įtraukiamos vietos bendruomenės.

3. Labiau išplėtotą aplinkai draugišką turizmo infrastruktūrą. Reikia pabrėžti, kad paveldo objektų atnaujinimas nėra vienintelė sąlyga turistų srautams augti. Turistų srautams palaikyti reikalinga ir turizmo infrastruktūros visuma (apgyvendinimo, maitinimo paslaugos ir pan.), taip pat viešoji

turizmo infrastruktūra bei rinkodaros priemonės, nes izoliuotos investicijos, skirtos paveldui atnaujinti, ne visada duotų laukiamų rezultatų. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos lėšomis planuojamos įgyvendinti rinkodaros priemonės ir sukurta turizmo objektų, maršrutų ir trasų ženklavimo sistema (informaciniai stendai, ženklai, užrašai, nuorodos ir kt.) sudarys geresnes sąlygas turistams ir lankytojams lengvai orientuotis ir gauti visą reikalingą informaciją, susijusią su turizmo ištekliais.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

Šio investicinio prioriteto konkrečiau uždavinio siekiamam pokyčiui matuoti yra nustatyti du rezultato rodikliai. Tikėtina, kad investicinio prioriteto veiklų finansavimas leis pasiekti pirmąjį numatytą rezultatą – iki 2023 m. pabaigos padidinti apie aplinkos išteklius gerai informuotų gyventojų dalį 10 proc. (nuo 55 iki 65 proc.). Šiam rezultatui pasiekti bus įgyvendinamos visuomenės informavimo kampanijos (planuojamos 25 tokios kampanijos), saugomų teritorijų ir turizmo plėtros regionų ir trasų rinkodaros veiklos, sukurta šešių turizmo maršrutų informacinė ir ženklavimo infrastruktūra. Pakankamai ambicingai planuojamas ir apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose ir turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas (250 tūkst.). Šiuo metu suplanuotas atitinkamas rezultato lygmens rodiklis „Turistų skaičiaus padidėjimas prioritetiniuose turizmo plėtros regionuose“ yra tinkamas ir specifinis, tačiau matavimo vienetas „procentai“ ir pradinė reikšmė „0“ nesuteikia finansavimo pakankamumui įvertinti reikalingos informacijos.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į intervencijų pobūdį ir projektų vykdytojų statusą (valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, viešosios įstaigos), paramą saugomų teritorijų tvarkymui, pritaikymui turizmui bei visuomenės švietimui planuojama skirti kaip negražinamas subsidijas. Atsižvelgiant į tai, kad pagal IP nebus skiriamos lėšos privatiems kultūros paveldo savininkams, pasirinkta paramos forma yra tinkama.

Investicinis prioritetas „Biologinės įvairovės, dirvožemio apsauga ir atkūrimas, ekosistemų paslaugų, įskaitant „Natura 2000“, ir žaliosios infrastruktūros skatinimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas pasirinktas norint prisidėti išsaugant biologinę šalies įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, atkurti pažeistus gamtinius elementus bei užtikrinti racionalų biologinės įvairovės naudojimą. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamo specifinio uždavinio „Gerinti vietinės augalijos ir gyvūnijos rūšių, buveinių ir kraštovaizdžio arealų būklę“ sėkmingas įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (žr. žemiau esantį paveikslėlį).

Lentelė 21. Biologinės įvairovės, dirvožemio apsaugos ir atkūrimo bei ekosistemų funkcijų skatinimas, įskaitant „Natura 2000“ ir žaliąsias infrastruktūras, intervencijos logika

Rezultatai:

- Geresnė buveinių, rūšių ir genetinių išteklių apsaugos būklė.

- Veiksmingas invazinių rūšių populiacijų reguliavimas.

Produktai:

- Parengti saugomų rūšių apsaugos ir saugomų teritorijų planavimo dokumentai ir įgyvendinamos atitinkamos priemonės.
- Parengti invazinių rūšių gausos reguliavimo dokumentai ir įgyvendinamos priemonės.
- Parengti etaloniniai kraštovaizdžio ir gamtotvarkos planai.
- Įgyvendintos kraštovaizdžio atkūrimo, formavimo ir priežiūros priemonės.
- Sukurta veiksminga pažeistų teritorijų inventorizavimo, kontrolės ir apskaitos sistema.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Palanki įstatyminė bazė.
- Tinkama urbanizacijos politika.
- Finansavimo tęstinumas.
- Pakankamas bendradarbiavimas tarp atsakingų institucijų, savivaldybių ir visuomeninių organizacijų.
- Suderinti kaimyninių šalių veiksmai.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Gamtos pažinimo ir aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas (5 prioritetas).
- Pristatymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir valdymo skatinimas (5 prioritetas).
- Investicijos į atliekų sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos *acquis* reikalavimus (5 prioritetas).
- Investicijos į vandens sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos *acquis* reikalavimus (5 prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (8 prioritetas).

Veiklos:

- Saugomų rūšių apsaugos dokumentų rengimas ir apsaugos priemonių įgyvendinimas.
- Invazinių rūšių būklės tyrimai, gausos reguliavimo dokumentų rengimas ir reguliavimo priemonių įgyvendinimas.
- Pažeistų teritorijų kontrolės ir apskaitos sistemos kūrimas.
- Gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo vietinio lygmens struktūrų projektavimas ir jų apsaugos priemonių įgyvendinimas.
- Pažeistų teritorijų inventorizavimas ir tvarkymas.
- Veiksmingos pažeistų teritorijų kontrolės ir apskaitos sistemos kūrimas.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pakankamai lanksčios veiklų įgyvendinimo sąlygos, leidžiančios pasirinkti inovatyviausias technologijas.
- Pakankamas bendradarbiavimas tarp atsakingų institucijų, savivaldybių ir visuomeninių organizacijų
- Suderinti kaimyninių šalių veiksmai.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Tausojančio gamtos pažinimo ir aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas (5 prioritetas).
- Pristatymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir valdymo skatinimas (5 prioritetas).
- Investicijos į atliekų sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos *acquis* reikalavimus (5 prioritetas).
- Investicijos į vandens sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos *acquis* reikalavimus (5 prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (8 prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- Nėra.

Veiksmų programoje siūlomi veiklų pavyzdžiai atitinka Biologinės įvairovės, dirvožemio apsaugos ir atkūrimo bei ekosistemų funkcijų skatinimo, įskaitant „Natura 2000“ ir tausias infrastruktūras, intervencijos logiką. Siekiant šio uždavinio, planuojama remti buveinių, rūšių, genetinių išteklių išsaugojimą ir atkūrimą, invazinių rūšių populiacijų reguliavimą, ekosistemų fragmentacijos mažinimą, saugomų teritorijų ir kraštovaizdžio planavimą, stebėseną ir tvarkymą. VP numatytos uždavinio įgyvendinimo veiklos atitinka pagrindinę siekiamo pokyčio kryptį – *didinti pajėgumus planuoti ir įgyvendinti biologinės įvairovės apsaugos priemones*.

Kad būtų galima įvertinti biosaugos riziką ir pavojų ekosistemoms bei nustatyti valdymo ir prevencijos priemones, Lietuvoje būtina sukurti biosaugos stebėsenos ir kontrolės sistemą. Vis didėjančią grėsmę Lietuvos ir visos ES augalijai ir gyvūnijai kelia vietinės rūšis išstumiančios invazinės rūšys. Siekiant sudaryti sąlygas vietinėms rūšims išsaugoti ir jų gyvavimo sąlygoms gerinti, būtina formuoti gamtinį karkasą – vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų ir kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių ir augalų bei gyvūnų migraciją tarp jų. Šiam tikslui pasiekti būtini ir kaimyninių šalių veiksmai, nes dažnai (ypač Baltijos jūros teritorijoje) vienos šalies veiksmų nepakanka kovai su invazinėmis rūšimis. Viešojo aptarimo su partneriais metu taip pat buvo identifikuotas poreikis rengti metodinius (ypač invazinių rūšių srityje) ir strateginius dokumentus biologinės įvairovės apsaugos srityje⁴³.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste pabrėžti, kad įgyvendinant siūlomas veiklas, ypač susijusias su invazinėmis rūšimis, bus numatytos bendradarbiavimo ir veikimo kartu su kaimyninėmis šalimis priemonės.

Atitinkamos bioįvairovės ir kraštovaizdžio sektorių veiklos buvo finansuojamos ir 2007–2013 m. laikotarpiu. Strateginių dokumentų ir jų įgyvendinimo analizės rezultatai rodo, kad ES struktūrinės paramos lėšos labai pagerino kraštovaizdžio apsaugos situaciją, ypač rengiant saugomų teritorijų tvarkymo planus, techninio projektavimo dokumentus, saugomų teritorijų planavimo ir tvarkymo programas, vizualines (lauko) informacines sistemas, tvarkant tinklui „Natura 2000“ priklausančias teritorijas, griaunant apleistus pastatus, atkuriant pažeistus kraštovaizdžio kompleksus ir objektus ir t. t. Tačiau projektų ir lėšų poreikis kraštovaizdžio apsaugos srityje išlieka didelis. Daugelis anksčiau minėtų darbų yra dinaminiai ir tęstiniai, todėl juos reikia nuolat atnaujinti bei papildyti, todėl 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programoje turi būti numatomas nuoseklus jų finansavimas.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Planuojant biologinės įvairovės apsaugos priemones ir siekiant tvarių rezultatų, įvertinti ankstesnių programavimo laikotarpių patirtį įgyvendinant analogiškas intervencijas.

Kraštovaizdžio ir saugomų teritorijų tinkamai apsaugai didelės reikšmės turi tinkama įstatyminė bazė ir urbanizacijos politika. Pastarieji elementai labai priklauso nuo atsakingų institucijų bendradarbiavimo ir nuolatinio konsultavimosi. Todėl šio investicinio prioriteto intervencijos turi būti derinamos su kitų VP intervencijomis. Pavyzdžiui, 8.2 investicinio prioriteto „Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui“ uždavinio „Sumažinti gyvenamosios aplinkos kokybės skirtumus tarp miesto ir

⁴³ 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ viešasis aptarimas, 2013 m. spalio 11 d.

kaimo“ įgyvendinimas, už kurį atsakinga Vidaus reikalų ministerija, yra tiesiogiai susijęs su kraštovaizdžio apsaugos tikslais, todėl šių uždavinių veiklos turi būti koordinuojamos. Taip pat ir Ūkio ministerijos planuojamos turizmo informacinės ir ženklavimo infrastruktūros plėtros veiklos privalo būti koordinuojamos su Saugomų teritorijų tarnybos įgyvendinamais uždaviniais.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste numatyti, kad biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos veiklos bus koordinuojamos su kitomis VP intervencijomis (5 ir 8 VP prioritetai).

Finansavimo pakankamumas

Finansavimo pakankamumo analizė rodo, kad suplanuotos lėšos atitinka numatytas produkto rodiklių siektinas reikšmes ir sudaro sąlygas numatytoms veiklos įgyvendinti. Kita vertus, egzistuoja tam tikras atotrūkis nuo nustatyto rezultato rodiklio „Lietuvoje aptinkamų Europos Bendrijos svarbos buveinių tipų palanki apsaugos būklė“ siektinos reikšmės nuo 20 proc. iki 40 proc. padidinti palankios apsaugos būklės buveinių tipus. Turint galvoje bendrą rūšių nykimo tendenciją ir priemones, reikalingas „Natura 2000“ tinklui išlaikyti, palankios būklės buveinių tipų padidėjimas du kartus atrodo labai optimistinis, tad reikalauja papildomo pagrindimo.

Paramos formų efektyvumas

Paramą augalijos ir gyvūnijos buveinėms planuojama skirti kaip negrąžinamas subsidijas. Atsižvelgiant į intervencijų pobūdį, ši paramos forma yra tinkama ir efektyvi, nes reikalauja valstybės įgyvendinamų intervencijų.

Investicinis prioritetas „Miestų aplinkos gerinimo, miestų atgaivinimo, apleistų pramoninių teritorijų (įskaitant pertvarkomas teritorijas) išvalymo ir atstatymo, oro taršos bei triukšmo mažinimo priemonių skatinimas“ (ERPF)

Formuojant šį investicinį prioritetą jau atsižvelgta į pasiūlymą atskirti šį uždavinį nuo Klimato kaitos investicinio prioriteto, į kurį jis buvo įtrauktas anksčiau. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas specifinis uždavinys „Mažinti miestų oro ir grunto taršą“. Šis uždavinys atitinka siekiamus pokyčius, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui (žr. žemiau siūlomą intervencijų logiką).

Lentelė 22. Oro taršos ir užterštų teritorijų mažinimo miestuose intervencijų logika

Rezultatai:

- Ribinių verčių neviršijančios vidutinės paros KD_{10} koncentracijos.
- Sumažėjęs cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų plotas miestuose.

Produktai:

- Parengti savivaldybių aplinkos oro taršos mažinimo planai.
- Įsigyti gatvių valymo įrenginiai.
- Sutvarkyti cheminėmis medžiagomis

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pakankamas savivaldybių supratimas apie oro taršos rizikos svarbą.
- Tinkama urbanizacijos politika.
- Tinkama miestų transporto sistema.

<p>užteršti židiniai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo užtikrinimas. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas (1 prioritetas). • Informacinės visuomenės skatinimas (2 prioritetas). • Institucinių gebėjimų plėtra ir veiksmingesnis viešasis administravimas (10 prioritetas). • Naujų mažaatliekinių technologijų bei pažangių atliekų tvarkymo technologijų populiarinimas ir diegimas (1 ir 3 prioritetas). • Pramonės perėjimo prie tausius išteklius naudojančios ekonomikos rėmimas ir ekologiško augimo skatinimas (4 prioritetas).
<p>Veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miestų aplinkos oro taršos mažinimo planų ruošimas. • Gatvių valymo technologijos atnaujinimo skatinimas. • Užterštų teritorijų miestuose rekultivavimas. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo užtikrinimas. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas (1 prioritetas). • Informacinės visuomenės skatinimas (2 prioritetas). • Pramonės perėjimo prie tausius išteklius naudojančios ekonomikos rėmimas ir ekologiško augimo skatinimas (4 prioritetas). • Institucinių gebėjimų plėtra ir veiksmingesnis viešasis administravimas (10 prioritetas).
	<p>Išankstinė sąlyga: Nėra.</p>

Veiksmų programos projekte specifiniam uždaviniui įgyvendinti yra suplanuotos dvi veiklų grupės: 1) miestų oro kokybės valdymas ir taršos kietosiomis dalelėmis mažinimo priemonių įgyvendinimas; 2) cheminėmis medžiagomis užterštų urbanizuotų teritorijų tvarkymas. VP projekte siūlomos veiklos atitinka investicinio prioriteto intervencijų sritį, tačiau siekiant didesnio intervencinės logikos aiškumo, jas būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių kryptių analizė.

1. Sumažėjusi oro tarša (ypatingai kietosiomis dalelėmis) miestuose. Kietosios dalelės kelia didelę grėsmę žmonių sveikatai, kadangi yra labai mažos ir gali prasiskverbti į gilesnius kvėpavimo takus ir patekti į kraujotakos sistemą. Jos į aplinką patenka iš kuro deginimo įrenginių, transporto, dėl dirvos erozijos, statybų, nuo gatvių (dėl jų barstymo smėlio ir druskos mišiniu žiemą) ir pan. Taip pat jos gali susidaryti atmosferoje, tarpusavy reaguojant kitiems teršalams. Dėl to labai svarbus atsakingų institucijų ir ypač savivaldybių (atsakingų už oro kokybę savo teritorijose) supratimas apie oro kokybės valdymo procesus bei tinkamai parengti oro taršos mažinimo planai. Pagal šiuos planus įgyvendinami konkretūs veiksmai, taip pat ir gatvių priežiūros įrangos įsigijimas leis pasiekti norimą rezultatą.

Kad planai būtų efektyvūs, o pagal juos pasiekti rezultatai optimalūs, reikėtų užtikrinti bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, ypač atsakingomis už urbanizacijos, energetikos ir transporto, sveikatos apsaugos politiką. Tam pasiekti yra būtina, kad už aplinkos oro kokybę

atsakingos institucijos užtikrintų veiksmų koordinavimą. Taip pat svarbų vaidmenį atlieka visuomenės ir verslo subjektų informuotumas ir supratimas apie oro kokybę ir jos svarbą žmonių sveikatai. Todėl toks visuomenės ir verslo informavimo apie atitinkamas rizikas bei atskirų sektorių bendradarbiavimo būtinybę elementas turėtų tapti būsimų intervencijų privaloma dalimi. Be to, siekiant užtikrinti tvarius rezultatus, būtina remtis ankstesnių programavimo laikotarpių patirtimi, taip pat įtraukti ir šioje srityje dirbančius mokslininkus, inicijuojant mokslinių tyrimų atlikimą (pagal 1 VP prioritetą) ir naujausių žinių integravimą į sprendimų priėmimo procesus.

✓ Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste numatyti, kad siekiant efektyviai panaudoti miestų oro taršos mažinimui skirtas lėšas, būtina stiprinti už aplinkos oro kokybės politikos formavimą ir įgyvendinimą atsakingų institucijų pajėgumus vadovauti ir koordinuoti kitų institucijų bei mokslininkų veiksmus aplinkos oro kokybės valdymo srityje.

2. *Pagerėjusi grunto apsauga nuo cheminių medžiagų taršos židinių.* Didžiausia dirvožemio tarša Lietuvoje fiksuojama aplink didžiuosius miestus. Miestų dirvožemyje pavojingų cheminių medžiagų kiekiai ypač padidėja pramoninėse zonose. Remiantis suminio užterštumo rodikliu, šiose teritorijose dirvožemis yra pavojingai arba itin pavojingai užterštas mikroelementais. Šios teritorijos reikalauja tinkamos apsaugos ir tvarkymo, siekiant lokalizuoti galimą poveikį aplinkai – dėl to numatyta remti užterštų teritorijų likvidavimą (rekultivavimą). Tačiau dar ne visa miestų teritorija yra ištirta, todėl daugiau dėmesio reikėtų skirti ir dirvožemio monitoringui bei tyrimams.

Finansavimo pakankamumas

Nustatytos produkto rodiklių reikšmės – 20 ha rekultivuotos žemės plotas ir 50 įsigytų gatvių valymo įrenginių skaičius – atitinka suplanuotas lėšas ir leidžia tikėtis, kad jos bus pasiektos. Tačiau investuojant į gatvių valymo įrenginius, būtina įvertinti jų eksploatacines sąnaudas bei savivaldybių finansinius pajėgumus išlaikyti ir naudoti šiuos įrenginius. Kita vertus, sukurtų produktų indėlis į planuojamo rezultato rodiklį – asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, susiduriančiuose su oro ir aplinkos užterštumu, kurį sukelia eismas ar pramonė, dalies mažėjimą – turėtų būti labiau pagrįstas. Tikėtina, kad numatytas tokių gyventojų dalies sumažėjimas nuo 15 proc. iki 12 proc. (t. y. apie 90 tūkst. gyventojų) iki 2023 m. bus pasiektas, tačiau prie to prisidės ir kitos, ne tik miestuose įgyvendinamos priemonės.

Paramos formų efektyvumas

Paramą miestų užterštumui mažinti planuojama skirti kaip negražinamas subsidijas. Tokia paramos forma atitinka planuojamas intervencijas, tačiau svarbu paminėti, kad planuojamos veiklos gali būti tinkamai įvykdytos tik tuo atveju, jei savivaldybėse bus geros organizacinės sąlygos, tinkami administraciniai gebėjimai ir jei bus užtikrintas veiksmingas bendradarbiavimas tarp valstybės institucijų, savivaldybių ir atitinkamas komunalines paslaugas teikiančių įmonių.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Šio VP prioriteto veiklos rezultato peržiūros planui buvo pasirinkti 5 produkto rodikliai ir keturiems iš jų nustatyti įgyvendinimo žingsniai. ERPF intervencijų pažangai stebėti buvo pasirinktas sutvarkytus, įrengtus ir pritaikytus lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektus ir teritorijas matuojantis rodiklis, 2018 m. nustatant jam įgyvendinimo žingsnį, kuris sudaro daugiau nei 58 proc. siektinos reikšmės. Tokia tarpinė įgyvendinimo žingsnio reikšmė ir planuojama ERPF finansinio rodiklio tarpinė reikšmė (beveik 30 proc.) atspindi intervencijų specifiką, 2007–2013 m. atitinkamų intervencijų įgyvendinimo patirtį, taip pat parengiamųjų darbų, investuojant į gamtos ir kultūros paveldo objektus ir teritorijas, poreikį.

SaF intervencijų pažangai stebėti pasirinkti papildomi gyventojų, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos, produkto rodikliai, taip pat rodikliai, matuojantys atnaujintų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgį ir sukurtus / pagerintus komunalinių atliekų surinkimo pajėgumus. Vandentvarkos veiklų produkto rodikliams numatytų įgyvendinimo žingsnių tarpinės reikšmės galėtų būti planuojamos ambicingiau, tačiau, tikėtina, kad santykinai atsargus planavimas yra susijęs ir su planuojamomis vandens ūkio sektoriaus valdymo optimizavimo priemonėmis. Savo ruožtu ambicingai planuojama atskiro komunalinio atliekų surinkimo pajėgumų tarpinė reikšmė, sudaranti 50 proc. siektinos reikšmės, atspindi šio sektoriaus pasirengimą įsisavinti santykinai nedideles ir 2007–2013 m. intervencijas papildančias investicijas. SaF intervencijos suplanuota finansinio rodiklio reikšmė sudaro 47 proc. 2023 m. deklaruoti EK suplanuotų lėšų ir atitinka planuojamų veiksmų įgyvendinimo tempus.

2.6. „TVARAUS TRANSPORTO, PAGRINDINIŲ TINKLŲ INFRASTRUKTŪROS SKATINIMAS“

Atlikta esamos situacijos analizė parodė, kad Lietuva vis dar susiduria su šiais esminiais transporto tvarumo iššūkiais: 1) prieinamumas (angl. *accessibility*), tiesiogiai priklausantis nuo infrastruktūros jungčių, ir transporto paslaugų pakankamumas; 2) efektyvumas ir greitis, priklausantis nuo infrastruktūros techninių projektinių parametrų bei rūšių sąveikos ir valdymo sumanūs sprendimai; 3) eismo sauga, priklausanti nuo infrastruktūros techninės būklės ir eismo saugos priemonių; 4) draugiškumas aplinkai, priklausantis nuo infrastruktūros pakankamumo, ypač mažinant spūstis ir jų keliamas CO₂ emisijas, transporto priemonės ir sumanūs transporto rūšių sąveikos bei eismo valdymo sprendimai.

Išankstinio vertinimo metu nustatytus tvaraus transporto iššūkius atitinka Partnerystės sutarties projekte įvardytos šio VP prioriteto specifiką atitinkančios problemos: 1) žuvusiųjų ir sužeistųjų kelių transporte skaičius vis dar yra pusantro karto didesnis nei ES vidurkis; 2) kelių projektinė infrastruktūra ir jos techninė būklė lemia prastą pasiekiamumą, nesaugų eismą, mažą greitį bei

oro taršą (oro tarša kietosiomis dalelėmis dėl eismo žvyrkeliais); 3) susisiekimasis geležinkeliais yra lėtas dėl infrastruktūros bei riedmenų techninių parametrų ir nepakankamai ekologiškas dėl itin mažo elektrifikacijos lygio; 4) skirtingų transporto rūšių sąveika yra silpna dėl infrastruktūros nepakankamumo tiek vežant krovinius, tiek ir keleivius. PS projekte pasigendama transportinio judumo priežastinės sąsajos su regionų konkurencingumu ir socialine gerove pagrindimo, nors regionų jungtys su pagrindiniu transporto tinklu yra itin svarbios, siekiant mažinti regionų atskirtį, mažinti nedarbą regionuose, pritraukti investicijas į pramonę ir paslaugų sektorių.

2014–2020 m. Veiksmų programos projekte pasirinkti 7 tematinio tikslo „Tvaraus transporto skatinimas ir kliūčių pagrindinėse tinklo infrastruktūros dalyse šalinimas“ investiciniai prioritetai, nukreipti į daugiaryšės bendros Europos transporto erdvės rėmimą, investuojant į transeuropinį transporto tinklą (TEN-T), regionų judumo didinimą, prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo skatinimą visų rūšių teritorijose, ypač miesto teritorijose, atitinka svarbiausius šalies poreikius ir strategijos „Europa 2020“ nuostatas.

VP prioritetui „Tvaraus transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“ įgyvendinti skirtos ES struktūrinių fondų lėšos taip pat prisidės prie Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje (NRD) įvardytų „Europa 2020“ įgyvendinimo veiksmų kryptių ir nacionalinių tikslų įgyvendinimo šiose NRD dimensijose – šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ribojimas ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo didinimas. Daugiausia energijos įmanoma sutaupyti namų ūkių ir transporto sektoriuose – iš viso 65 proc. (namų ūkių taupymo potencialas yra lygus 290 ktne, transporto – 300 ktne)⁴⁴.

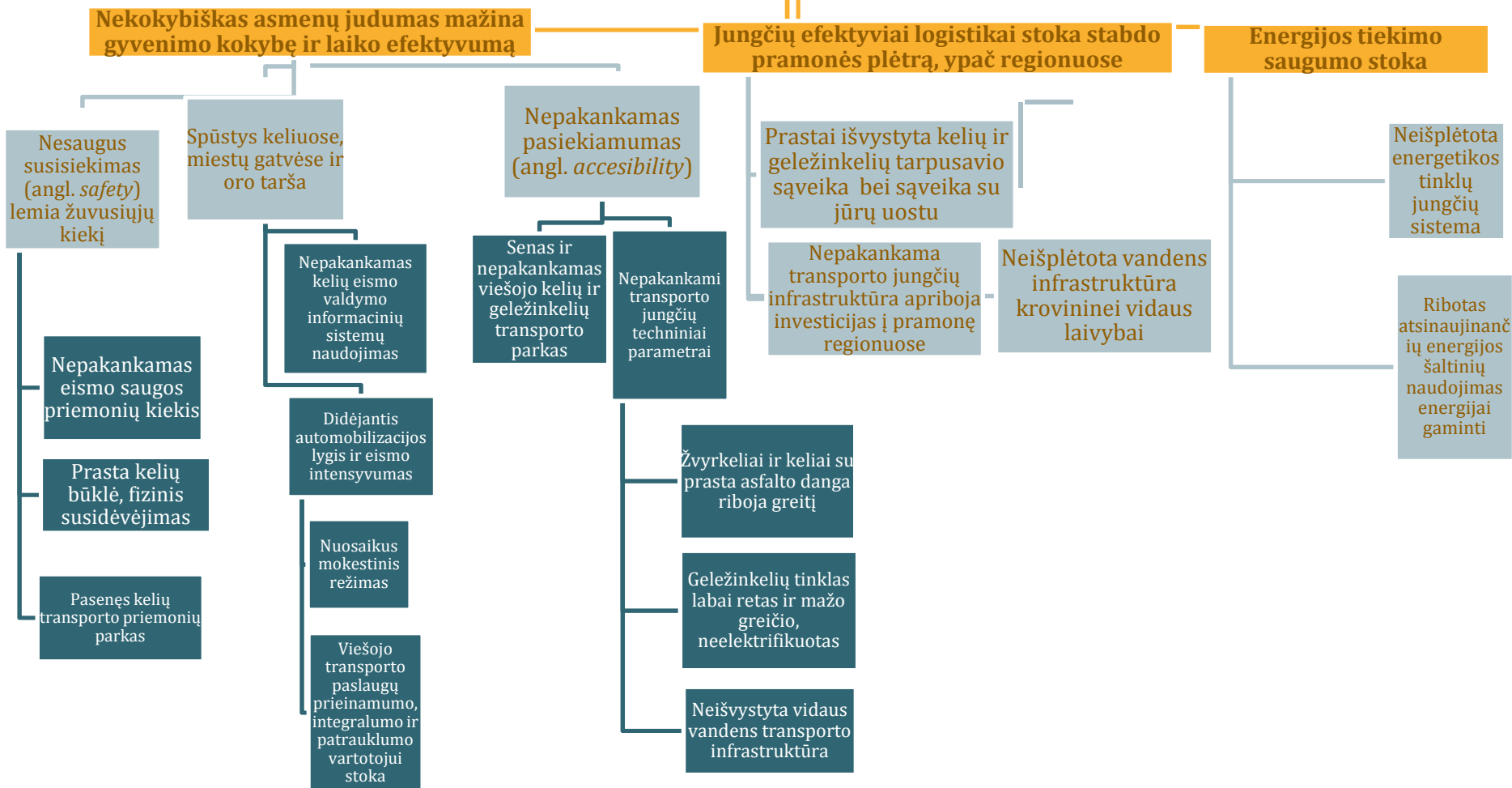
Toliau pateikiamas transporto ir energetinės infrastruktūros problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte numatytus, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat išankstinių prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiamas paveikslas apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę. Išsami analizė pateikiama 1 priede.

---

⁴⁴ Lietuvos Nacionalinė reformų darbotvarkė. 2013 m.

Paveikslas 10. Transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros problemų medis

Šalies tvari ekonominė ir socialinė plėtra, ribojama nepakankamo pagrindinių tinklų infrastruktūros ir transportinio aprūpinimo

Investicinis prioritetas „Daugiarūšės bendros Europos transporto erdvės rėmimas investuojant į transeuropinį transporto tinklą“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į Europos Komisijos 2011 m. parengtos baltosios knygos „Tvaraus transporto skatinimas ir kliūčių pagrindinėse tinklo infrastruktūros dalyse šalinimas“ konkurencingos ir darnios transporto sistemos vizijos nuostatą kurti efektyvų pagrindinį daugiaryšį tarpmiestinio susisiekimo ir vežimo tinklą. Investicinis prioritetas prisidės prie 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos 3 prioriteto 3.2 tikslo „Sukurti tvarią ir efektyvią ekonominę infrastruktūrą“ įgyvendinimo. Šio tikslo bus siekiama plėtojant ir modernizuojant daugiaryšio transporto infrastruktūrą ir skatinant darnų judumą Europos transporto erdvėje. Šiame IP yra suformuluotas vienas konkretus uždavinys – „Didinti daugiaryšės šalies susisiekimo sistemos sąveiką su transeuropiniais transporto tinklais“. Minėtasis uždavinys atitinka poreikį gerinti transporto rūšių sąveiką, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų ir įgyvendintų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 23. Daugiaryšės bendros Europos transporto erdvės rėmimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Augantis intermodaliniu / multimodaliniu transportu vežamų krovinių kiekis bei muldimodalinių kelionių skaičius.
- Didėjantis geležinkeliais vežamų krovinių kiekis ir keleivių skaičius.
- Mažėjantis šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas ir sumažėjęs eismo įvykių TEN-T tinkle skaičius.
- Padidėjęs laivais plukdomų krovinių kiekis ir vežtų keleivių skaičius.
- Išaugęs oro uostuose aptarnautų keleivių skaičius.

Produktai:

- Nutiesti, rekonstruoti nauji TEN-T geležinkelio keliai (įskaitant eismo valdymo, stebėsenos ir saugos sistemas).
- Nutiesti ir rekonstruoti automobilių TEN-T keliai (įskaitant eismo valdymo, stebėsenos ir saugos sistemas).
- Įdiegtos trūkstamos eismo sauga, saugumą ir aplinkosaugą užtikrinančios priemonės TEN-T tinkle.
- Rekonstruoti molai ir krantinės jūrų uoste.
- Užtikrintas saugiai laivybai reikalingas gylis Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste.
- Įdiegtos intelektinės transporto sistemos.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Stabili arba gerėjanti ekonominė situacija Lietuvoje ir prekybinių partnerių šalyse.
- Eksporto ir importo lemiami nemažėjantys krovinių srautai į / iš Lietuvos.
- Skaidri ir tik ekonomine logika grįsta Rusijos, Baltarusijos ir kitų rytų šalių krovinių tranzito politika Klaipėdos uosto atžvilgiu.
- Nemažėjantis gyventojų skaičius.
- Finansavimo prieinamumas tolesnei veiklai socialinių interesų srityje (vežant keleivius) vykdyti.

Veiklos:

- Efektyviai veikiančios daugiaryšio transporto sistemos, užtikrinančios skirtingų transporto rūšių sąveiką, skirtos keleivių ir

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Nuoseklus veiksmų programos laikymasis, užtikrinant ilgalaikių prioritetų vykdymą.
- Veiklų įgyvendinimas laikantis skaidrumo ir

krovinių vežimo poreikiams tenkinti, kūrimas.

- Geležinkelio TEN-T kelių ir eismo valdymą bei saugą palaikančios infrastruktūros diegimas ir rekonstrukcija.
- Automobilių TEN-T kelių ir saugą bei eismo valdymą užtikrinančios infrastruktūros diegimas ir rekonstrukcija.
- Vandens transporto infrastruktūros rekonstrukcija ir diegimas saugai ir pralaidumui užtikrinti.
- Oro transporto infrastruktūros, reikalingos skrydžių saugai ir saugumui, diegimas.

informacijos prieinamumo suinteresuotoms šalims principų.

- Pakankami projektus inicijuojančių ir vykdančių organizacijų pajėgumai.

Išankstinės sąlygos (nustatyta EK):

- 7.1. Transportas: atsižvelgiant į valstybių narių institucinę sąrangą parengtas (-i) išsamus (-ūs) transporto investicijų planas (-ai) arba programa (-os) (įskaitant regioninį ir vietos viešąjį transportą), pagal kurį (-iuos) teikiama parama infrastruktūrai plėtoti ir jungtims su TEN-T visuotiniu ir pagrindiniu tinklais gerinti.
- 7.2. Geležinkeliai: atsižvelgiant į valstybių narių institucinę sąrangą išsamiam (-uose) transporto plane (-uose) arba programoje (-ose) yra išsami geležinkelių plėtojimo klausimui (įskaitant regioninį ir vietos viešąjį transportą) skirta dalis, pagal kurią teikiama parama infrastruktūrai plėtoti ir jungtims su TEN-T visuotiniu ir pagrindiniu tinklais gerinti. Investicijos apima mobilųjį turtą, sąveiką bei gebėjimų stiprinimą.
- 7.3. Kitos transporto rūšys, įskaitant vidaus vandenų kelius ir jūrų transportą, uostus, daugiarūšes jungtis ir oro uostų infrastruktūrą: išsamiam (-uose) transporto plane (-uose) arba programoje (-ose) yra išsami vidaus vandenų keliams ir jūrų transportui, uostams, daugiarūšėms jungtims ir oro uostų infrastruktūrai skirta dalis, kuria prisidedama gerinant jungtis su TEN-T visuotiniu ir pagrindiniu tinklais ir skatinant tvarų regiono ir vietos judumą.

VP projekte siūlomos pirmojo investicinio prioriteto veiklos atitinka daugiarūšės transporto erdvės TEN-T tinkle rėmimo intervencijų sritį, tačiau konkretaus uždavinio formuluotė neatskleidžia, kas tiksliai bus daroma, ir kokie TEN-T elementai bus tobulinami daugiarūšio transporto sąveikos efektyvumui didinti. Taigi konkretus uždavinys atitinka intervencijų sritį, tačiau esama jo formuluotė tai atskleidžia nepakankamai, nes nėra nurodoma, kokių transporto rūšių sąveika bus gerinama ir ką tikimasi pasiekti.

IP būtų galima suskirstyti į kelias pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. Kelių ir geležinkelių transporto tarpusavio sąveikos efektyvumo didinimas. Šiuo metu trūksta kelių ir geležinkelių transporto terminalų, kurie užtikrintų efektyvią kelių ir geležinkelių transporto sąveiką. Todėl krovinių vežimui dažniausiai yra pasirenkamas kelių transportas,

darantis didžiausią neigiamą poveikį aplinkai. IP veiklos, skirtos šių transporto rūšių sąveikos efektyvumui didinti, padės išspręsti minėtą problemą ir padidins multimodalinio ir intermodalinio transporto patrauklumą, vežant krovinius ir keleivius.

2. *Sausumos transporto sąveikos su jūrų uostu efektyvumo gerinimas.* Mūsų šalies jūrų uosto patrauklumą mažina nepakankamai efektyvi sąveika su kitomis transporto rūšimis, kuri yra būtina norint išvežti krovinius iš uosto. Dėl šios priežasties dažnai kroviniams vežti yra pasirenkamos kitos transporto rūšys ir dažniausiai tai yra kelių transportas. IP veiklos, skirtos sausumos transporto sąveikai su jūrų transportu gerinti, padidins jūrų transporto kaip krovinių vežimo priemonės patrauklumą. Tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad numatytas rezultato rodiklis – padidėjęs per Klaipėdos jūrų uostą gabenamų krovinių keikis – priklauso ne tik nuo sėkmingo IP veiklų įgyvendinimo, tačiau ir nuo išorinių sąlygų, tokių kaip ekonominė šalies situacija.

3. *Transporto sistemos efektyvumo didinimas, trumpinant kelionės laiką.* Atskirų transporto rūšių TEN-T tinklo kelių rekonstrukcija ir diegimas prisideda prie transporto sistemos efektyvumo didinimo, suvienodinant jų pajėgumus ir išplėtojimo lygį, kuris užtikrintų, kad nei viena transporto rūšis nesukurs „butelio kakliuko“ (angl. *bottleneck*) efekto bendroje transporto sistemoje.

4. *Eismo saugos didinimas, diegiant pažangias informacines technologijas.* Ankstesniais laikotarpiais Lietuvoje pritaikytos eismo saugos gerinimo priemonės TEN-T tinkle turėjo efektą mažinant žuvusiųjų ir sužeistųjų keliuose skaičių, tačiau nepakankamą numatytam tikslui pasiekti (žuvusiųjų ir sužeistųjų keliuose skaičius vis dar viršija ES vidurkį). Likusioms eismo saugos problemoms spręsti efektyvu yra naudoti įvairias pažangias IS, skirtas eismo saugai gerinti. Įgyvendinant kitas šio IP veiklas, taip pat numatoma didinti transporto judėjimo greičius TEN-T tinkle, gerinti šios infrastruktūros efektyvumą, o tai savo ruožtu didina transporto priemonių srautą ir reikalauja papildomo eismo saugos užtikrinimo.

Suformuluotame konkrečiame uždavinyje nėra aiškiai matoma, kokios atskirų transporto rūšių sąveikos efektyvumą mažinančios problemos turėtų būti sprendžiamos finansuojant šio IP veiklas. Šiuo metu Lietuvoje didelė dalis krovinių atvyksta per jūrų uostą ir paties uosto pralaidumas bei efektyvi sąveika su kitomis transporto rūšimis nulemia transporto tinklo, ypač TEN-T tinklo, užimtumą Lietuvos teritorijoje. Dėl šios priežasties yra būtina plėtoti ne tik efektyvią paties uosto infrastruktūrą, taip didinant jo pralaidumą, tačiau ir sąveiką su kitomis transporto rūšimis. Jūrų uosto sąveikos su atskiromis transporto rūšimis efektyvumas lemia, kokia transporto rūšimi toliau bus vežami kroviniai. Šiuo metu ES taip pat ir Lietuvos transporto politikos vienas iš kertinių aspektų yra krovinių ir keleivių vežimo rinkos darnumo užtikrinimas. Šis tikslas reikalauja didesnės skirtingų transporto rūšių integracijos į bendrą transportavimo grandinę ir atotrūkio tarp atskirų transporto rūšių naudojimo mažinimo. Šiuo metu didžiausią potencialą konkuruoti su kelių transportu Lietuvoje turi geležinkelių transportas, tačiau infrastruktūra nėra pakankama dideliems krovinių srautams pervežti ar greitoms kelionėms traukiniais užtikrinti. Taip pat dar viena esminė geležinkelių problema – jie yra atskirti nuo didžiosios dalies ES valstybių dėl skirtingo pločio geležinkelių vėžės.

Kelių transporto infrastruktūra šiuo metu užtikrina pakankamą pralaidumą, todėl didelių investicijų į TEN-T tinklus nereikalauja, tačiau siekiant užtikrinti darnios daugiarūšės transporto sistemos sukūrimą, atsiranda poreikis gerinti skirtingų transporto rūšių, taip pat ir kelių transporto sąveikos efektyvumą. Atsižvelgiant į išvardintą esminę Lietuvos transporto sektoriaus problematiką TEN-T tinklų lygmeniu, tikslinga būtų šiame IP išskirti uždavinius ne tik susijusius su skirtingų transporto rūšių sąveikos efektyvumo didinimu, tačiau ir su geležinkelių bei jūrų transporto infrastruktūros gerinimu, didinant jos pralaidumą.

✓ Neatsižvelgta

Rekomendacija. 6.1.1. specifinio uždavinio aprašyme aiškiai suformuluoti ir pagrįsti šias pokyčių kryptis:

- 1) Didinti geležinkelių transporto pralaidumą, įskaitant 1 435 mm pločio vėžės tinklo Lietuvoje didinimą.
- 2) Didinti jūrų transporto, įskaitant jūrų uostus, pralaidumą ir veiklos efektyvumą.
- 3) Didinti šalies daugiarūšės susisiekimo sistemos ir transeuropinių transporto tinklų sąveiką.

Finansavimo pakankamumo įvertinimas

Remiantis ankstesnių finansavimo laikotarpių patirtimi, numatytų finansavimo sumų pagal atskiras prioritetines temas turėtų pakakti IP numatytiems produkto rodikliams pasiekti tiek geležinkelių, tiek ir kelių transporto srityje.

Geležinkelių transporto srityje tikslesnį finansavimo pakankamumo įvertinimą apsunkina tai, kad nėra aišku, kokie konkretūs darbai bus vykdomi, pavyzdžiui, siekiant produkto – 70 km „rekonstruotų arba modernizuotų“ geležinkelio linijų. Modernizavimas ir rekonstrukcija, siekiant tikslesnio finansinio pakankamumo vertinimo, turėtų būti detalizuoti. Svarbu pastebėti, kad numatytas produkto rodiklis „Bendras rekonstruotų arba modernizuotų geležinkelio TEN-T tinkle linijų ilgis“ yra per mažas siekiant rezultato rodiklio „Sugaištas krovinių vežimo TEN-T geležinkeliais laikas“ pagerinimo. Rekonstravus 70 km geležinkelių, žymaus rezultato mažinant krovinių vežimo laiką geležinkeliais pasiekti nebus įmanoma, nes vežimo greitis yra ribojamas ne vien dėl pačių atkarpų, bet ir dėl technologinių operacijų stotyse, krovos terminaluose.

Taip pat akcentuotina, kad yra numatyta gauti paramą pagal TEN-T tinklo oro uostų (45 mln. eurų), jūrų uostų (99 mln. eurų) ir vidaus vandenų kelių ir uostų (6 mln. eurų) išlaidų kategorijas, tačiau produkto rodiklių aprašymuose nėra numatyta šių sričių produktų ir jų siektinų reikšmių. Dėl šios priežasties yra sudėtinga vertinti, ar numatytas finansavimas yra pakankamas vidaus vandenų, oro transporto ir jūrų transporto sąveikai su kitomis transporto rūšimis, vežant keleivius ir krovinius, gerinti ir jūrų uosto pralaidumui didinti.

Paramos formų efektyvumas

Šiuo metu paramą IP veikloms įgyvendinti numatoma skirti negražintinos subsidijos forma. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo patirtis rodo, jog tai yra efektyviausia paramos

forma, nes viešosios transporto infrastruktūros projektai nėra skirti tiesioginei finansinei naudai gauti. Kitų galimų paramos formų pritaikymas būtų galimas keičiant dabartines sąlygas, pavyzdžiui, koreguojant mokesstinę sistemą (tarkim, įvedant kelių mokesčius). Tačiau vertinant dabartinę sistemą, negrąžintinos subsidijos yra vienintelė paramos forma, tinkama šio IP veikloms remti.

Investicinis prioritetas „Regionų judumo didinimas prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, įskaitant daugiarūšio transporto mazgus“ (ERPF)

Šis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į Europos Komisijos pateiktas rekomendacijas⁴⁵ ir nacionalinius poreikius didinti judumą regionuose. Investicinis prioritetas prisidės įgyvendinant 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos 3 prioriteto 3.2 tikslą „Sukurti tvarią ir efektyvią ekonominę infrastruktūrą“, nes tinkama infrastruktūra leis sujungti pagrindinius miestų ir ekonominius centrus. Aplinkkelių tiesimas pagerins eismo sąlygas, sumažins transporto grūstis ir sutrumpins kelionės laiką – taip bus pagerintos vietos gyventojų gyvenimo sąlygos. Šis prioritetas atitinka intervencijos kryptį didinti transporto paslaugų prieinamumą ir transporto mazgų efektyvumą, tačiau reikėtų tikslinti formuluotę, akcentuojant tokias esmines intervencijos kryptis kaip, pavyzdžiui, eismo saugos didinimas regionuose.

Lentelė 24. Regionų judumo didinimo, prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, intervencijų logika

Rezultatai:

- Pagerintas atskirų miestų ir ekonominių centrų pasiekiamumas, sutrumpėjęs kelionės laikas.
- Sumažintos transporto spūstys miestuose.
- Sumažintas CO₂ ir kitų šiltnamio efekta sukeliančių dujų išmetimas valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose.
- Sumažintas žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičius valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose.
- Dėl padidėjusio logistinio pasiekiamumo į regionus pritrauktų pramonės investicijų kiekis, darbo vietos.

Produktai:

- Nutiesti nauji ir rekonstruoti keliai, miestų aplinkkeliai, išasfaltuoti žvyrkeliai, jungiantys regionus su TEN-T.
- Elektrifikuoti geležinkeliai ir įsigyti nauji geležinkelių riedmenys, skirti regionams aptarnauti.
- Įdiegtos saugų eismą gerinančios priemonės miestuose ir regionų privažiuojamuose keliuose.
- Įgyvendinti projektai, diegiant alternatyviu

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Užtikrintas atskirų regionų tarpusavio bendradarbiavimas.
- Pastovus gyventojų skaičius atskiruose regionuose.
- Pakankamai efektyvi ekonominė veikla atskiruose regionuose.
- Papildomos skatinimo priemonės įsigyti transporto priemones, varomas alternatyviu iškastiniam kuru.
- Finansavimo prieinamumas tolesnei veiklai socialinių interesų srityje (vežant keleivius) vykdyti.

⁴⁵ Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in LITHUANIA for the period 2014-2020. Ref. Ares(2012)1273776 - 26/10/2012.

iškastiniam kuru varomoms transporto priemonėms reikalingą infrastruktūrą.

- Vidaus vandenų kelių infrastruktūra pritaikyta laivybai, įrengtos naujos prieplaukos.

Veiklos:

- Valstybinės ir vietinės reikšmės kelių infrastruktūros modernizavimas ir plėtra, įskaitant miestų aplinkkelių tiesimą.
- Geležinkelių (ne TEN-T) tinklo elektrifikavimas ir riedmenų parko atnaujinimas.
- Eismo saugos inžinerinės infrastruktūros įrengimas valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose.
- Alternatyviu iškastiniam kuru varomoms transporto priemonėms reikalingos infrastruktūros diegimas valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose.
- Susisiekimo vidaus vandenų keliais infrastruktūros gerinimas ir plėtra.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Nuoseklus veiksmų programos laikymasis, užtikrinant ilgalaikių prioritetų vykdymą.
- Veiklų įgyvendinimas laikantis skaidrumo ir informacijos prieinamumo suinteresuotoms šalims principų.
- Pakankamas skirtingų savivaldos ir valstybinių institucijų veiklos suderinimas.
- Kofinansavimo pakankamumas iš savivaldybių biudžetų.

Išankstinės sąlygos:

- 7.1. Transportas: atsižvelgiant į valstybių narių institucinę sąrangą parengtas (-i) išsamus (-ūs) transporto investicijų planas (-ai) arba programa (-os) (įskaitant regioninį ir vietos viešąjį transportą), pagal kurią (-iuos) teikiama parama infrastruktūrai plėtoti ir jungtims su TEN-T visuotiniu ir pagrindiniu tinklais gerinti.
- 7.2. Geležinkeliai: atsižvelgiant į valstybių narių institucinę sąrangą išsamiam (-uose) transporto plane (-uose) arba programoje (-ose) yra išsamai geležinkelių plėtojimui (įskaitant regioninį ir vietos viešąjį transportą) skirta dalis, pagal kurią teikiama parama infrastruktūrai plėtoti ir jungtims su TEN-T visuotiniu ir pagrindiniu tinklais gerinti. Investicijos yra skirtos mobiliam turtui, sąveikai bei gebėjimams stiprinti.
- 7.3. Kitos transporto rūšys, įskaitant vidaus vandenų kelius ir jūrų transportą, uostus, daugiarūšes jungtis ir oro uostų infrastruktūrą: išsamiam (-uose) transporto plane (-uose) arba programoje (-ose) yra išsamai vidaus vandenų keliams ir jūrų transportui, uostams, daugiarūšėms jungtims ir oro uostų infrastruktūrai skirta dalis, kuria prisidedama gerinant jungtis su TEN-T visuotiniu ir pagrindiniu tinklais ir skatinant tvarų regiono ir vietos judumą.

Siekiant aiškiau įvertinti intervencijos logiką, numatytas veiklas būtų galima suskirstyti į kelias pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. *Atskirų regionų ir miestų pasiekiamumo (angl. accessibility) didinimas.* Pagrindinė šio investicinio prioriteto kryptis yra būtent regionų judumo didinimas. Investiciniame prioritete numatytos

veiklos padidins asmenų ir logistinį judumą regionuose ir tarp regionų. Vietinės reikšmės kelių infrastruktūros techninių parametrų gerinimas, trūkstančių infrastruktūros elementų statyba ir miestų aplinkkelių tiesimas padidins asmenų ir logistinį judumą, nes taip pagreitės susisiekimas. Didžiausias dėmesys šiuo atveju turėtų būti teikiamas kelių ir geležinkelių transporto infrastruktūrai gerinti, nes būtent šios transporto rūšys šiuo metu yra labiausiai išplėtotos ir užtikrina susisiekimą su atskirais regionais. Ankstesnių finansavimo laikotarpių praktika rodo, jog šių transporto rūšių kelių infrastruktūros regionuose (ne TEN-T tinkle) gerinimas pagreitina susisiekimą ir tokiu būdu užtikrina didesnę asmenų ir logistinį judumą.

Kiek mažesnis pagrįstumas yra veiklų, susijusių su vidaus vandenų transporto ir regioninių oro uostų infrastruktūros plėtra. Nėra pakankamai pagrįsta, kaip regioninės oro transporto ir vidaus vandenų transporto infrastruktūros gerinimas padidins judumą. Todėl būtina aiškiau įvardinti, kokios vidaus vandenų infrastruktūros gerinimą ir plėtrą apima šio IP veiklos. Svarbu užtikrinti, kad veiksmai visų pirma būtų nukreipti į infrastruktūrą, užtikrinančią susisiekimą tarp atskirų miestų, o ne pramoginės laivybos infrastruktūros plėtrą. Taip pat ir planuojant investicijas į regioninės reikšmės oro transporto infrastruktūros plėtrą, turėtų būti aiškiau formuluojama, jog IP apima tik tas veiklas, kurios paskatins judumą tarp atskirų regionų, o ne pramoginį jų panaudojimą.

✓ Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste aiškiai suformuluoti poreikį investuoti tik į tą regioninės reikšmės vidaus vandenų ir oro transporto infrastruktūrą, kuri, perkeliant srautus iš kelių transporto, užtikrins ne pramoginės paskirties infrastruktūros objektų plėtrą, o gyventojų ir logistinį judumą.

Dar viena sritis, kurioje reikia numatyti judumą tarp regionų, yra alternatyviais iškastiniam kurui energijos šaltiniais varomų transporto priemonių judumo didinimas. Pastaruoju metu Lietuvoje ir visoje ES yra skatinama tradicines iškastiniu kuru varomas transporto priemonės keisti į alternatyviais energijos šaltiniais varomas transporto priemones. Tačiau norint naudoti tokias transporto priemones, yra būtina speciali infrastruktūra, užtikrinanti, kad, esant reikalui, bus galima papildyti transporto priemonę tam tikru energijos šaltiniu (pvz., elektros energija, vandeniliu). Šiuo metu tokios infrastruktūros šalyje beveik nėra, todėl kelionė minėtomis transporto priemonėmis tarp atskirų regionų yra praktiškai negalima. Veiksmų programoje yra itin tikslinga numatyti tokios infrastruktūros plėtros paramą, nes ji prisidėtų ir prie kitų IP, kurie yra skirti mažinti CO₂.

✓ Neatsižvelgta

Rekomendacija. Į VP įtraukti veiklą, skirtą alternatyviais iškastiniam kurui energijos šaltiniais varomoms transporto priemonėms reikalingai infrastruktūrai diegti valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose.

2. *Spūsčių keliuose ir oro taršos mažinimas.* Pastebėtina, kad IP numatytos priemonės ne tik padidina judumą, bet leidžia sumažinti žuvusiųjų ir sužeistųjų keliuose skaičių, sumažina transporto CO₂ emisiją bei kitą oro taršą, lemiamą spūsčių ir mažo greičio. Tai įrodė Vilniaus aplinkkelių atvejo analizė, kurios metu buvo nustatyta, kad mieste atliktos investicijos sudarė prielaidas srautų persiskirstymui. Žymiai pagerėjo susisiekimas tarp miesto mikrorajonų, taip pat susisiekimas su tarptautiniu oro uostu. Poveikio aplinkai pokyčių analizė rodo, kad aplinkkelis atnešė daug naudos mažinant triukšmą ir užterštumą⁴⁶.

3. *Žuvusiųjų keliuose skaičiaus mažinimas.* Kitos numatytos veiklos – eismo saugos inžinerinės infrastruktūros įrengimas valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose – prie regionų judumo didinimo prisideda netiesiogiai. Taikant įvairias eismo saugą užtikrinančias priemones, yra mažinama eismo nelaimių tikimybė, taip pat mažinama tikimybė, kad dėl eismo nelaimių sutriks susisiekimas. Numatytos veiklos ne tik padėtų užtikrinti sklandų judumą tarp atskirų regionų, bet ir užtikrintų saugų eismą keliuose – taip būtų sumažinta nelaimingų atsitikimų rizika. Kadangi eismo saugos užtikrinimas vykdomas taikant IP numatytas veiklas, reikėtų koreguoti IP pavadinimą, jame akcentuojant saugų šalies regionų judumo didinimą.

Finansavimo pakankamumas

Pastebėtina, kad numatoma skirti lėšų ne TEN-T tinklo oro uostų (4 mln. eurų) bei vidaus vandenių ir uostų (32 mln. eurų) plėtrai, tačiau nėra priskirta adekvačių produkto rodiklių šioms veiklos įvertinti. Produkto rodikliui „Bendras rekonstruotų arba modernizuotų kelių ilgis“, pagal kurį numatoma sutvarkyti 116 km kelių, pasiekti numatyta ~159 mln. eurų iš ERPF fondo. Remiantis ankstesnių finansavimo laikotarpių patirtimi, tikėtina, kad šis rodiklis bus pasiektas. Pastebėtina, kad numatoma skirti lėšų regioniniams geležinkeliams atnaujinti (48 mln. eurų), tačiau nėra aišku, kokių produktų ir rezultatų bus siekiama.

Paramos formų efektyvumas

Šiuo metu paramą IP veikloms įgyvendinti numatoma skirti negrąžintinos subsidijos forma. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo patirtis rodo, jog tai yra efektyviausia paramos forma, nes viešosios transporto infrastruktūros projektai nėra skirti tiesioginei finansinei naudai gauti. Kitų galimų paramos formų pritaikymas būtų galimas keičiant dabartines sąlygas, pavyzdžiui, koreguojant mokestinę sistemą (pvz., įvedant kelių mokesčius). Tačiau vertinant dabartinę sistemą, negrąžintinos subsidijos yra vienintelė paramos forma, tinkama šio IP veikloms remti.

---

⁴⁶ ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimas. *BGI Consulting*, 2013 m.

Investicinis prioritetas „Energijos vartojimo efektyvumo ir tiekimo patikimumo, plėtojant pažangiąsias energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemas, gerinimas ir paskirstytos atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamybos diegimas“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos iškeltus uždavinius bei ES Tarybos rekomendaciją Lietuvai („Skatinti energijos tinklų konkurenciją gerinant tiek elektros energijos, tiek dujų tinklų jungtis su ES šalimis“). 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojamas konkretus uždavinys – „Sumažinti priklausomybę nuo vienintelio energijos importo šaltinio“ – akcentuoja vieną esminių energijos tiekimo patikimumo užtikrinimo aspektų. Jis atitinka reikalingus pokyčius, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamiems rezultatams. Toliau pateikiame mūsų siūlomą intervencijų logiką.

Lentelė 25. Pažangiųjų energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemų gerinimo intervencijos logika

<p>Rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Išplėtos išmaniojo elektros perdavimo tinklo jungtis su kontinentinės Europos energetikos sistema ir Šiaurės šalių elektros rinka. • Padidėjęs elektros perdavimo tinklo pralaidumas. • Padidėjusi energetinė nepriklausomybė elektros energijos ir dujų sektoriuose. • Padidėję gamtinių dujų saugojimo pajėgumai. 	
<p>Produktai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naujai įrengtos ir (arba) modernizuotos transformatorinės pastotės ir (arba) skirstyklos, elektros perdavimo linijos. • Nutiesti nauji magistraliniai dujotiekiai. • Nutiesti nauji skirstomieji dujotiekiai. • Įrengti nauji gamtinių dujų saugojimo pajėgumai. • Įrengti išmanieji dujų apskaitos prietaisai su nuotolinio nuskaitymo įranga. • Panaudojant išmaniąsias technologijas modernizuoti dujų perdavimo sistemos čiaupų mazgai ir dujų skirstymo stotys. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projektams įgyvendinti reikalingų teritorijų prieinamumas. • Sukurtos atskirų savivaldybių energetikos sektoriaus plėtros strategijos, suderintos tarpusavyje ir su nacionaline energetinės nepriklausomybės strategija. • Finansavimo prieinamumas projektams įgyvendinti. • Adekvačios projektų finansavimo schemos. • Pakankamas bendradarbiavimas su kontinentinės Europos ir Šiaurės šalimis. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4. Energijos efektyvumo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas (4.4. investicinis prioritetas „Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų kūrimas ir diegimas“).
<p>Veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pažangiojo elektros perdavimo tinklo plėtra. • Dujų perdavimo ir skirstymo vamzdinių įrengimų ir atnaujinimas, panaudojant išmaniąsias sistemas. • Gamtinių dujų saugojimo pajėgumų požeminėse saugyklose sukūrimas, 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pakankamas numatomų įgyvendinti veiklų viešinimas ir teigiamo visuomenės požiūrio formavimas. • Nuoseklus veiksmų programos laikymasis, užtikrinant ilgalaikių prioritetų vykdymą. • Pakankamas skirtingų savivaldos ir valstybinių institucijų veiklos suderinimas.

užtikrinant dujų tiekimo saugumą vartotojams.

- Programinės ir technologinės įrangos dujų perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriams ir sistemos naudotojams diegimas.

- Tinkama paramos forma ir intensyvumas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 4. Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas (4.4. investicinis prioritetas „Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų kūrimas ir diegimas“).

Išankstinė sąlyga:

- 7.4. Pažangiųjų energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemų plėtojimas. Parengti išsamūs investicijų į pažangiąją energetikos infrastruktūrą planai ir reguliavimo priemonės, kuriais prisidedama gerinant energijos vartojimo efektyvumą ir tiekimo saugumą.

Investicinio prioriteto intervencinė logika yra aiški ir pagrįsta. Numatomi pokyčiai, kurių siekiama šia intervencija, atitinka ES strateginiuose dokumentuose įtvirtintus siekius. Taip pat intervencija yra tiesiogiai susijusi su Lietuvos tiek trumpojo, tiek ilgojo laikotarpio strateginiais tikslais.

Investicinis prioritetas yra susijęs su 4 prioritetu „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas“. Pastarasis VP prioritetas yra skirtas energijos efektyvumui didinti ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimui skatinti visos valstybės mastu. VP 4 prioriteto investicinis prioritetas 4.4. „Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų kūrimas ir diegimas“ yra skirtas pažangiam tinklui kurti žemos ir vidutinės įtampos skirstymo sistemose. Atkreiptinas dėmesys, kad 6 VP prioriteto rėmuose numatoma sisteminio lygmens pažangaus tinklo plėtra, kuri sudarytų sąlygas tolesnei pažangaus tinklo plėtrai žemos ir vidutinės įtampų paskirstymo sistemų lygmeniu. Kita vertus, ERPF reglamente pateikiamoje galutinėje investicinio prioriteto formulotėje akcentuojamas ir paskirstyto AEI paremto generavimo integravimas – tai leidžia dalį pradiniuose VP projektuose 4 prioritete planuotų intervencijų perkelti į čia nagrinėjamą investicinį prioritetą.

Sėkmingą tokio tipo intervencijų įgyvendinimą lemia dviejų rūšių išorės veiksniai: 1) politiniai veiksniai; 2) techninio pobūdžio veiksniai (įskaitant ES struktūrinių fondų administravimo sistemos ypatumus). Pirma, tinkamai sudėliota investicinių prioritetų ir uždavinių struktūra lemia intervencijos logikos aiškumą ir leidžia aiškiai apibrėžti investavimo kryptis. Tai itin svarbu kalbant apie infrastruktūrinius, valstybinio lygmens projektus. Be to, tokie politiniai veiksniai kaip bendradarbiavimas su Šiaurės ir kontinentinės Europos šalimis, sukuria sąlygas tarpvalstybiniams projektams įgyvendinti. Svarbu išlaikyti politinę valią ir užtikrinti konstruktyvius tarpusavio santykius su tokiomis valstybėmis kaip Lenkija, Švedija ir kt. Politiniai veiksniai taip pat svarbūs užtikrinant intervencijų nuoseklumą, kuris lemia strateginių tikslų stabilumą, pasikeitus politinei šalies valdžiai. Antroji veiksnių grupė apima tokius operacinio / techninio lygmens klausimus kaip žemės nuosavybė, reikalingų teritorijų prieinamumas, pakankami projektų vykdytojų techniniai ir administraciniai pajėgumai. Būtina pabrėžti ir paramos formos bei intensyvumo svarbą. Numatomi įgyvendinti projektai bus priskiriami prie pajamas generuojančių intervencijų. Tai savo

ruožtu nulems detalių skaičiavimų, siekiant įvertinti atsiperkamumo ir finansinių srautų nepakankamumą, poreikį ir finansavimo iš Europos Sąjungos struktūrinių ir investicinių fondų formą bei intensyvumą.

Finansavimo pakankamumas rezultatams pasiekti

Šiame investiciniame prioritete numatytų investicijų indėlis (poveikis) VP tekste nustatytiems rezultato rodikliams bus labiau antraeilis, pagalbinis, nes esminį pokytį lems pagrindinės investicijos (t. y. SGD terminalas, tarptautinės elektros jungtys). Numatytas finansavimas sudarytų didelę numatomų įgyvendinti projektų sąmatos dalį (pvz., dujų sistemai numatyta apie 310 mln. litų, tikėtina, kad VP tekste minimų dviejų didelės apimties projektų bendra sąmata sudaro apie 1,3 mlrd. litų), todėl finansavimas yra iš esmės pakankamas VP tekste nurodomų produktų siektinoms reikšmėms pasiekti.

Paramos formų efektyvumas

VP finansiniame plane numatomas investavimas tik negrąžintinių subsidijų būdu, nors kartu nurodoma, kad yra analizuojamos ir finansinių instrumentų panaudojimo galimybės. Nors negrąžintina subsidija (kad ir mažesnio intensyvumo) yra tinkama pagrindiniams pagal šį investicinį prioritetą numatomiems strateginiams projektams įgyvendinti (nes dažnai jie būna finansiškai neatsiperkantys), tikėtina, kad kai kurių dideles pajamas generuojančių projektų atveju efektyvesnis būtų grąžintinos subsidijos arba finansinių instrumentų taikymas, labiau orientuotas į kapitalo prieinamumo tokio tipo investicijoms užtikrinimą.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Šio VP prioriteto įgyvendinimo pažangai stebėti pasirinkti produkto rodikliai bei suplanuotos jų tarpinės reikšmės, įgyvendinimo žingsniai ir finansinio rodiklio tarpinė reikšmė remiasi ankstesnio programavimo laikotarpio patirtimi ir atitinka intervencijų specifiką bei pasirengimą panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas.

2.7. „KOKYBIŠKO UŽIMTUMO IR DALYVAVIMO DARBO RINKOJE SKATINIMAS“

Atlikta esamos situacijos analizė parodė, kad didelį Lietuvos atsilikimą nuo nustatyto „Europa 2020“ siekio užimtumo srityje lemia aukštas ilgalaikis žemą kvalifikaciją turinčių asmenų nedarbo lygis ir aukštas jaunimo nedarbo lygis. Viena vertus, didesnę už ES vidurkį nedarbo lygį lemia ribota darbo jėgos paklausa. Kita vertus, su nedarbo problema susiduriantiems Lietuvos gyventojams dažnai trūksta darbo rinkoje paklausių kompetencijų, o darbo rinkos institucijoms trūksta pajėgumų efektyviai įgyvendinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.

Išankstinio vertinimo metu kokybiškam užimtumui nustatytus iššūkius iš esmės atitinka Partnerystės sutarties projekte įvardytos šio VP prioriteto specifika atitinkančios problemos: (1) aukštas žemos kvalifikacijos asmenų ir jaunimo nedarbas, didelis ilgalaikių bedarbių skaičius; (2) darbo rinkos poreikių neatitinkanti ieškančių darbo asmenų kvalifikacija, gebėjimai ir patirties trūkumas; (3) neigiamos demografinės tendencijos (pvz., darbuotojų senėjimas); (4) žemas verslumo ir savarankiško užimtumo lygis; (5) nedidelė aktyvių darbo rinkos politikos priemonių aprėptis; (6) įgyvendinus Lietuvos darbo biržos (LDB) struktūrinę pertvarką, LDB infrastruktūra nebuvo pritaikyta tinkamoms paslaugoms teikti. Be to, išankstinio vertinimo situacijos analizė nurodo, kad didelius užimtumo skirtumus lemia miestų plėtros netolygumai ir kaimo bei miesto išsivystymo skirtumai. Mažiau išvystytų vietovių patrauklumą galėtų padidinti kultūros sektoriaus išsivystymas, tačiau šiuo metu Lietuvos gyventojų kultūrinis ir kūrybinis aktyvumas yra labai žemas.

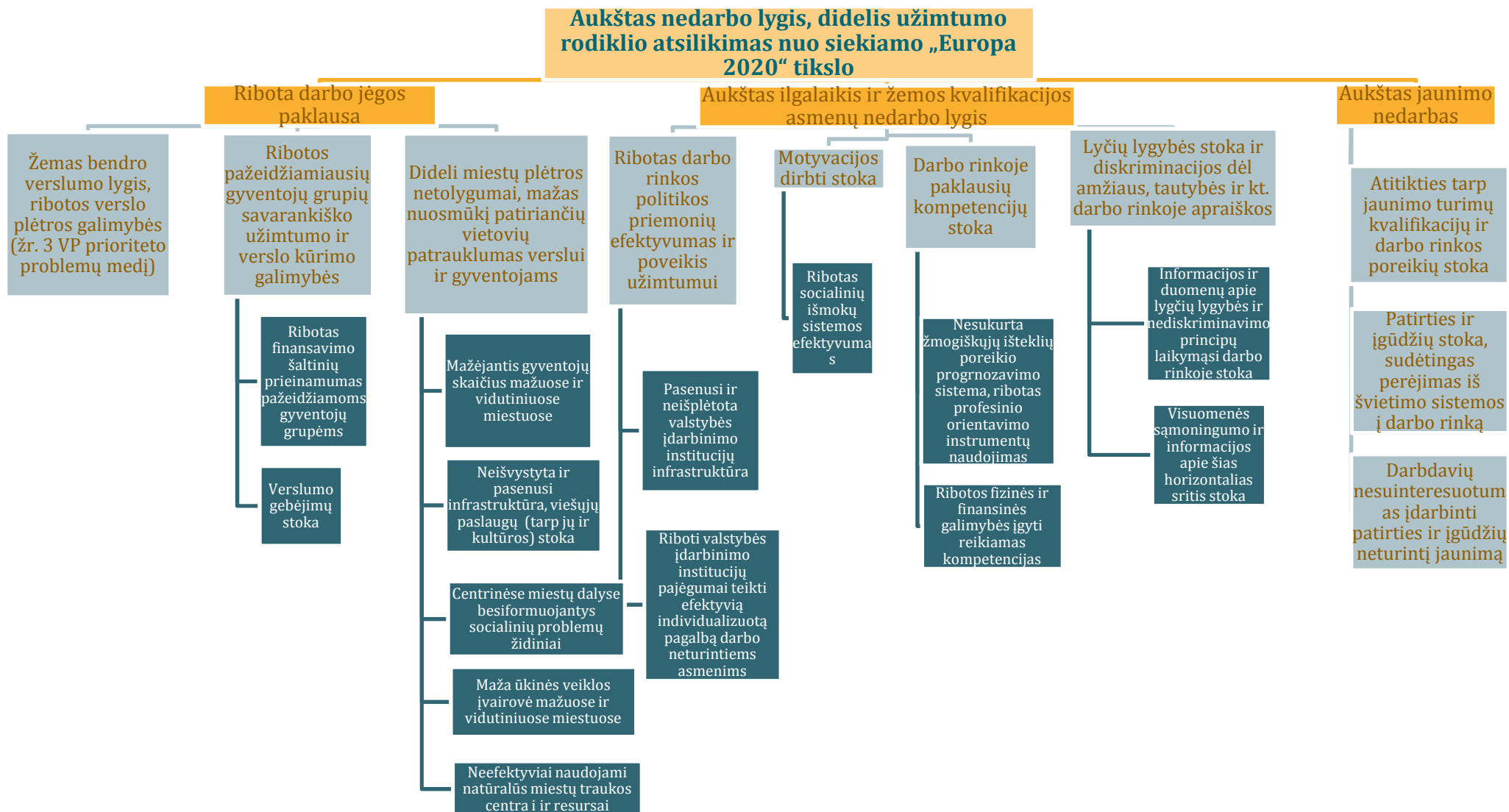
2014–2020 m. veiksmų programos projekte pasirinkti 4 tematinio tikslo „Užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judumo rėmimas“ investiciniai prioritetai, skirti teritorijų konkurencingumui ir gyvenamosios vietos patrauklumui didinti, investicijoms į valstybės įdarbinimo įstaigų konkurencingumą, taip pat skirti įgyvendinti pažeidžiamų visuomenės grupių ir jaunimo užimtumo skatinimo priemonės. Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje užimtumo didinimas įvardijamas kaip viena pagrindinių investicijų kryptių, siekiant įgyvendinti „Europa 2020“ tikslus. NRD numatoma investuoti į jaunimo, žemos kvalifikacijos darbuotojų ir ilgalaikių bedarbių užimtumo didinimą, įgyvendinti aktyvios darbo politikos priemones ir didinti jų veiksmingumą, pagerinti gamybinės praktikos schemas ir kt.⁴⁷ Tad šio VP prioriteto veiksmams finansuoti suplanuotos ES struktūrinių fondų lėšos tiesiogiai prisidės prie Nacionalinės reformų darbotvarkės įgyvendinimo.

Toliau yra pateikiamas užimtumo srities problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte įvardintus, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat išankstinių prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiamas paveikslas apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę. Išsami analizė pateikiama 1 priede.

---

⁴⁷ „Lietuva: 2013 m. Nacionalinė reformų darbotvarkė“, Vilnius, 2013.

Paveikslas 11. Užimtumo srities problemų medis

Investicinis prioritetas „Užimtumą skatinančio ekonomikos augimo kuriant vidinį potencialą rėmimas kaip dalis konkrečioms sritims skirtos teritorinės strategijos, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimą“ (ERPF)

Pagrindinė šio investicinio prioriteto pasirinkimo priežastis – egzistuojantys miestų plėtros netolygumai, ribojantys ekonominio vystymosi potencialą ir naujų darbo vietų kūrimą. Šiuo investiciniu prioritetu bus įgyvendinamas vienas konkretus uždavinys – „Padidinti ūkinės veiklos įvairovę ir pagerinti sąlygas investicijų pritraukimui, siekiant kurti naujas darbo vietas tikslinėse teritorijose (miestuose)“.

Lentelė 26. Tikslinių teritorijų (miestų) konkurencingumo ir gyvenamosios vietos patrauklumo didinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Daugiau tikslinių teritorijų verslo subjektų vertina gyvenamąją vietovę (miestą) kaip patrauklią investuoti.
- Padidėjusi ūkinės veiklos įvairovė (naudojant kultūros išteklius, traukos centrus, konvertuojant apleistas teritorijas).
- Išauga nuosmukį patiriančių vietovių gyventojų kultūros paslaugų vartojimas.

Produktai:

- Sukurtos naujos atviros erdvės miestų vietovėse.
- Naujai pastatyti arba atnaujinti viešieji arba komerciniai pastatai miestų vietovėse.
- Atnaujinta kultūros įstaigų infrastruktūra.
- Gyventojai, gyvenantys vietovėse, kuriose įgyvendinamos integruotos miestų plėtros strategijos.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Adekvatus planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas.
- Užtikrinama atnaujintos / sukurtos infrastruktūros priežiūra ir finansinis išlaikymas.
- Kur įmanoma, laikomasi universalaus dizaino principo.
- Kultūros įstaigos pritaiko savo veiklos misijas ir teikiamas paslaugas šiuolaikiniams kultūros vartotojų poreikiams.
- Į sektorių pritraukiami kvalifikuoti žmogiškieji išteklių, galintys kurti ir teikti šiuolaikiškas kultūros paslaugas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- MVI pajėgumų įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus rėmimas (3 VP prioritetas).
- Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos šaltinių naudojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamuosius namus, rėmimas (4 VP prioritetas).
- Investicijos į vandens sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus (5 VP prioritetas).
- Kultūrinio ir gamtinio paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (5 VP prioritetas).
- Regionų judumo didinimas, prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus (6 VP prioritetas).
- Aplinką tausojančių ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto, įskaitant upių ir

jūros transportą, uostų ir įvairiarūšių jungčių, sistemų plėtojimas (6 VP prioritetas).

- Investicijos, kuriomis prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimo sveikatos atžvilgiu ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (8 VP prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (8 VP prioritetas).
- Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti (8 VP prioritetas).
- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (8 VP prioritetas).
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (8 VP prioritetas).
- Galimybių mokytis visą gyvenimą didinimas, darbo jėgos įgūdžių ugdymas ir kvalifikacijos kėlimas bei švietimo ir mokymo sistemų pritaikymas darbo rinkos poreikiams, įskaitant profesinio rengimo ir mokymo kokybės gerinimą bei mokymosi darbo vietoje ir gamybinės praktikos programų, pavyzdžiui, dvejopo mokymosi sistemų, kūrimą ir plėtrą (9 VP prioritetas).

Veiklos:

- Viešųjų erdvių modernizavimas.
- Neišnaudotos, apleistos infrastruktūros ir teritorijų konversija.
- Rekreacinių ir aktyvaus poilsio zonų modernizavimas.
- Gyvenamosios aplinkos gerinimas gyvenamuosiuose rajonuose.
- Kultūros infrastruktūros modernizavimas ir konversija.
- Kiti veiksmai, reikalingi kompleksiskai atgaivinant miestus ar jų dalis.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Pasirinkti efektyvūs projektų atrankos ir įgyvendinimo būdai.
- Užtikrintas investicijų į viešąją infrastruktūrą kompleksiskumas.
- Atsižvelgiama į egzistuojančią infrastruktūrą ir įvertinami specifiniai vietovių poreikiai bei socialinių ir ekonominių partnerių siūlymai.
- Tobulinamas kultūros įstaigų valdymas: kultūros institucijoms suteikiamas viešųjų įstaigų statusas; didinama institucijų vadovų rotacija; sustiprinta įstaigų atskaitomybė steigėjams.
- Reformuojamas kultūros įstaigų tinklas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- MVĮ pajėgumų įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus rėmimas (3 VP prioritetas).
- Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos naudojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamuosius namus, rėmimas (4 VP prioritetas).
- Investicijos į vandens sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus (5 VP prioritetas).
- Kultūrinio ir gamtinio paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (5 VP prioritetas).
- Regionų judumo didinimas, prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus (6 VP prioritetas).
- Aplinką tausojančių ir anglies dioksido kiekio

mažinimu grindžiamų transporto, įskaitant upių ir jūros transportą, uostų ir įvairiarūšių jungčių, sistemų plėtojimas (6 VP prioritetas).

- Investicijos, kuriomis prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimo sveikatos atžvilgiu ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (8 VP prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (8 VP prioritetas).
- Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti (8 VP prioritetas).
- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (8 VP prioritetas).
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (8 VP prioritetas).
- Galimybių mokytis visą gyvenimą didinimas, darbo jėgos įgūdžių ugdymas ir kvalifikacijos kėlimas bei švietimo ir mokymo sistemų pritaikymas darbo rinkos poreikiams, įskaitant profesinio rengimo ir mokymo kokybės gerinimą bei mokymosi darbo vietoje ir gamybinės praktikos programų, pavyzdžiui, dvejopo mokymosi sistemų, kūrimą ir plėtrą (9 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

Nėra.

Investicinio prioriteto „Užimtumui palankaus ekonomikos augimo rėmimas kuriant vidinį potencialą, kaip teritorinės strategijos konkrečioms vietovėms dalį, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimąsi jais gerinimas (ERPF)“ veiklas būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. Viešųjų erdvių ir rekreacijos zonų modernizavimas, neišnaudotos infrastruktūros modernizavimas ir konversija. Įgyvendinant šio investicinio prioriteto veiklas, būtina atsižvelgti į integruotų teritorinių investicijų (ITI) gaires (pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 99 straipsnį), kurios skirtos tvariam ir subalansuotam ekonominiam augimui miestuose užtikrinti. Svarbu, kad investicijos į miestų infrastruktūrą būtų planuojamos ir įgyvendinamos kompleksiškai, skiriant pakankamą finansavimą visai infrastruktūrai atnaujinti (taip pat ir darbams, nefinansuojamiems iš ES struktūrinių ir investicinių fondų). Siekiant maksimalios investicijų naudos, taip pat būtina atsižvelgti į konkrečius vietovės infrastruktūros poreikius ir socialinių bei ekonominių partnerių siūlymus. Galiausiai, būtina svarstyti įvairius veiklų įgyvendinimo būdus, įskaitant viešojo ir privataus sektorių partnerystę.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. Miestų infrastruktūra turėtų būti atnaujinama kompleksiškai derinant tiek ES struktūrinių fondų, tiek nacionalinio biudžeto finansavimą. Taip pat į VP ir ją įgyvendinančius dokumentus siūloma įtraukti principą, kad infrastruktūros atnaujinimo planai turi būti suderinti

su socialinių ir ekonominių partnerių siūlymais, užtikrinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. Taikant integruotos teritorinės plėtros modelį, reikia užtikrinti kompleksinį miestų infrastruktūros plėtros planavimą, neapsiribojant vienos institucijos arba ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamomis intervencijomis.

Norint pasiekti šiame investiciniame prioritete numatytus rezultatus, svarbu planuoti investicijas atsižvelgiant į tikslinių teritorijų demografines tendencijas. Pagerėjusi gyvenimo kokybė tikslinėse teritorijose ilguoju periodu bus išlaikyta tik užtikrinus pakankamus administracinius ir finansinius resursus atnaujintai infrastruktūrai bei renovuotoms viešosioms erdvėms išlaikyti. Kur įmanoma, būtina vadovautis universalaus dizaino principu, kuris padėtų užtikrinti didesnę infrastruktūros / renovuotų viešųjų erdvių prieinamumą.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. Numatyti, kad infrastruktūros atnaujinimas turi būti planuojamas kur įmanoma taikant universalaus dizaino principą (universalus dizainas yra toks aplinkos ir gaminių kūrimas, kai jais gali naudotis visi žmonės kuo plačiau, be specialaus pritaikymo). Taip pat turi būti remiamasi tikslinių teritorijų demografinėmis tendencijomis ir finansiniais bei administraciniais pajėgumais išlaikyti sukurtą ir / ar atnaujintą infrastruktūrą.

2. Kultūros infrastruktūros modernizavimas ir konversija. Šis investicinis prioritetas taip pat yra skirtas efektyviai panaudoti kultūros išteklius: jie yra labai svarbūs, siekiant mieste sukurti palankias sąlygas aukštos pridėtinės vertės užimtumui, daryti jį patrauklų kūrybiškoms asmenybėms. Investicijas į kultūros sektorių derinant su struktūrinėmis reformomis būtų galima pasiekti didesnę sektoriaus veiklos efektyvumą, aukštesnę paslaugų kokybę bei didesnę paslaugomis besinaudojančių asmenų skaičių. Šie pokyčiai prisidėtų prie teigiamų ekonominių efektų – sukurtų traukos centrų miestuose bei mažesnę patrauklumą turinčiose gyvenvietėse, skatintų socialinio kapitalo vystymą. Žmogiškųjų išteklių kokybė yra pagrindinė sėkmingų investicijų į sektorių rizika. Ši rizika gali atsirasti kuriant naują kultūros institucijų paslaugų turinį, diegiant šiuolaikines technologijas ir paslaugas, taip pat įgyvendinant kultūros paslaugų plėtros projektus regionuose, kur kultūros sektorius šiuo metu yra prastai išvystytas. Panašios kultūros sektoriaus plėtros prielaidos iš dalies įvardijamos ir Nacionalinėje pažangos programoje. Joje numatoma parengti Kultūros įstaigų modernizavimo programą, nustatant optimalų kultūros įstaigų tinklą ir finansavimo prioritetus. Orientaciją į kultūros vartotojų poreikius numatoma didinti stebint visuomenės nuomonę bei pasitenkinimą kultūros paslaugomis. Taip pat pabrėžiama būtinybė investuoti į žmogiškųjų išteklių plėtrą bei administracinių gebėjimų stiprinimą.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad vien infrastruktūros atnaujinimas nesukuria naujų lankytojų srautų. Todėl ypač svarbus kultūros paslaugų atnaujinimas, šiuolaikinius poreikius atitinkančio kultūros įstaigų turinio sukūrimas. Prioritetas turi būti skiriamas projektams, kurie:

- turi aiškius planus, kaip investicijos prisidės prie lankytojų srautų didinimo ir kokybiško bei paklausaus kultūros paslaugų turinio pasiūlos kūrimo;
- į sektorių pritraukia šiuolaikinius kultūros paslaugų vartotojų poreikius atliepti galinčius žmogiškuosius išteklius.

Taigi prioritetas taip pat turi būti teikiamas projektams, paremtiems kokybiškais žmogiškaisiais ištekliais, prisidedantiems prie sektoriaus darbuotojų amžiaus vidurkio mažinimo bei lyčių balanso didinimo. Infrastruktūros atnaujinimo projektai neturi būti įgyvendinami pavieniui, jie turi būti derinami su turinio kūrimu / atnaujinimu. Reikia pastebėti, kad dabartinė kultūros institucijų valdymo sistema turi didelę įtaką nepakankamiems įstaigų veiklos rezultatams. Todėl didesnių pasiekimų iš investicijų į kultūros sektorių galima tikėtis kartu įgyvendinant kultūros įstaigų valdymo reformą.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti aiškius investavimo į infrastruktūrą principus, prioritetą teikiant projektams, kurie: a) turi aiškius planus, kaip investicijos prisidės prie lankytojų srautų didinimo ir kokybiško bei paklausaus kultūros paslaugų turinio pasiūlos kūrimo; b) į sektorių pritraukia šiuolaikinius kultūros paslaugų vartotojų poreikius atliepti galinčius žmogiškuosius išteklius.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad siekiant tvaraus pokyčio didinant kultūros išteklių prieinamumą bei naudojimąsi jais, investicijas į kultūros sektorių reikėtų derinti su struktūrinėmis sektoriaus reformomis.

Finansavimo pakankamumas

Tikėtina, kad šiam konkrečiam uždaviniui numatytas finansavimas kartu su jį papildančiu finansavimu iš kitų šaltinių leis pasiekti suplanuotas produkto rodiklių, matuojančių sukurtų arba atnaujintų atvirų erdvių (6 mln. kv. metrų) ir pastatytų ar atnaujintų pastatų plotą (25 tūkst. kv. metrų), reikšmes. Tačiau šių produkto rodiklio reikšmių pasiekimas yra tik netiesiogiai susijęs su rezultato rodikliais, kuriais siekiama 15 proc. padidinti tikslinių teritorijų patrauklumą verslui ir 10 proc. padidinti dirbančiųjų paslaugų sektoriaus tikslinėse teritorijose dalį, tad rezultato rodiklio pasiekimui didelės reikšmės turės kitų VP prioritetų intervencijos bei išorės veiksniai.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad šis konkretus uždavinys bus įgyvendinamas per Integruotas teritorijų vystymo programas ir apims platų investicijų į miestų infrastruktūrą spektrą, priklausomai nuo intervencijų pobūdžio ir planuojamų projektų vykdytojų statuso yra galimybė taikyti finansinius instrumentus atskiroms įgyvendinamoms priemonėms. Tačiau didžiajai daliai investicijų į viešąją infrastruktūrą tikslinga taikyti negrąžintinas subsidijas.

Investicinis prioritetas „Investicijos į valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūrą“ (ERPF)

2007–2013 m. laikotarpiu ES struktūrinių fondų ir nacionalinėmis lėšomis buvo pastatyta arba atnaujinta didelė dalis teritorinių darbo biržų infrastruktūros (pvz., Kaišiadoryse, Kelmėje, Palangoje, Plungėje ir kt.). Šiuo investiciniu prioritetu siekiama tęsti darbo biržos infrastruktūros modernizaciją, nukreipiant investicijas į 2007–2013 m. laikotarpiu neatnaujintas infrastruktūros grandis. 2014–2020 m. veiksmų programos projekte šio investicinio prioriteto įgyvendinimui yra skirtas vienas specifinis uždavinys – „Pagerinti darbo rinkos institucijų paslaugų kokybę ir prieinamumą“. Veiksmų programos projekte pasirinkta intervencijos logika yra tinkama, tačiau jos įgyvendinimas nedaug priklausys nuo kokybiško planavimo ir efektyvių įgyvendinimo procedūrų.

Lentelė 27. Valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūros tobulinimo intervencijų logikos

<p>Rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Didesnis pasitenkinimas Lietuvos darbo biržos teikiamų paslaugų kokybe ir sąlygomis. 	
<p>Produktai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Investicijas gavę infrastruktūros objektai. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> Adekvatus planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas ir tikėtinus pokyčius darbo rinkoje. Nuolat tobulinami valstybės įdarbinimo institucijų darbuotojų gebėjimai bei kompetencijos. Užtikrinamas informacinių sistemų saugumas, patikimumas ir aiškumas. Kur įmanoma, laikomasi universalaus dizaino principo. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Investicinio prioriteto „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ veikos (7 VP prioritetas).
<p>Veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vilniaus teritorinės darbo biržos infrastruktūros kokybės ir prieinamumo gerinimas. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> Identifikuoti pastatai rekonstrukcijai, gauti sklypai naujų pastatų statybai. Parengtas investicijų į darbo biržos institucijų infrastruktūrą bei paslaugas planas, ypatingą dėmesį skiriant toms grandims, kurios negavo struktūrinių fondų paramos 2007–2013 m. laikotarpiu. Suderinamumas su kitomis Europos struktūrinių ir investicinių fondų investicijomis. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <p>Investicinio prioriteto „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ veikos (7 VP prioritetas).</p>
	<p>Išankstinės sąlygos:</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.3. Darbo rinkos institucijos modernizuojamos ir stiprinamos atsižvelgiant į užimtumo gaires; prieš

vykdant darbo rinkos institucijų reformas parengta aiški strateginė politikos programa ir atliktas *ex-ante* vertinimas įtraukiant lyčių aspektą.

Investicinio prioriteto „Investicijos į valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūrą (ERPF)“ veiklas galima priskirti vienai pokyčio kryptčiai.

Atnaujinta valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūra. Norint investuoti į valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūrą, reikia atsižvelgti į svarbius išorės veiksnius ir / ar prielaidas, galinčias daryti įtaką veiklų įgyvendinimui. Europos Komisijos komunikate „Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas“ teigiama, kad Europos regioninės plėtros fondas papildys Europos socialinio fondo lėšas investuojant į užimtumą, darbo jėgos judumą, įskaitant paramą įdarbinimo paslaugų infrastruktūros plėtrai⁴⁸. Europos Komisijos pasiūlymuose Lietuvai dėl partnerystės sutarties rekomenduojama aiškiai suderinti ES struktūrinių ir investicinių fondų lėšas. Atnaujinant infrastruktūrą taip pat būtina užtikrinti sklandų projektų planavimą bei įgyvendinimą. Svarbu turėti parengtą investicijų į darbo biržos institucijų infrastruktūrą bei paslaugas planą, aiškiai identifikuoti pastatus, kuriems reikalinga rekonstrukcija, ar sklypus, skirtus naujai infrastruktūrai statyti.

Siekiant investiciniame tikslu užsibrėžtų rezultatų, valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūra ir veiklos pajėgumai turi būti optimaliai pritaikyti numatomam klientų srautui bei poreikiams. Dėl to labai svarbu atsižvelgti į šalies demografines tendencijas ir prognozuojamus pokyčius darbo rinkoje. Universalus dizaino principo taikymas padidintų infrastruktūros ir paslaugų prieinamumą visų grupių asmenims.

Finansavimo pakankamumas

Pagal šį konkretų uždavinį bus investuojama į Vilniaus teritorinės darbo biržos infrastruktūros plėtrą, tad finansavimo poreikis buvo apskaičiuotas vadovaujantis LDB pateikta Vilniaus teritorinės darbo biržos infrastruktūros plėtros sąmata. Tokiu būdu planuojamos lėšos atitinka numatytą produkto rodiklį. Kita vertus, pasitenkinimą Lietuvos darbo biržos paslaugų kokybe ir aplinką matuojantis rezultato rodiklis priklausys ne tik nuo šio konkretaus uždavinio veiklų, bet ir nuo kitų 7 VP prioriteto intervencijų, be to Vilniaus teritorinės darbo biržos infrastruktūros atnaujinimas sudarys sąlygas geresniam šio LDB poskyrio darbui ir paslaugų kokybei.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad intervencija nėra susijusi su ekonominės naudos siekimu ir bus įgyvendinama biudžetinės įstaigos, tikslinga ir efektyvu yra taikyti negrąžintiną subsidiją.

⁴⁸ Europos Komisija „Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas“, Komisijos komunikatas, Briuselis 2012 m. balandžio 18 d., COM(2012) 173 galutinis.

Investicinis prioritetas „Galimybės gauti darbą suteikimas ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims, įskaitant ilgalaikius bedarbius ir asmenis, nutolusius nuo darbo rinkos, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“(ESF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį didinti užimtumą ir mažinti nedarbą šalyje, didinant įsidarbinimo galimybes. Planuojama, kad 2014–2020 m. veiksmų programoje šis investicinis prioritetas apims penkis konkrečius uždavinius: 1) padidinti bedarbių, įskaitant ilgalaikius bedarbius, nepakankamą kvalifikaciją turinčius bedarbius ir neįgaliuosius, užimtumą; 2) valstybės įdarbinimo tarnybą labiau orientuoti į rezultatus ir padidinti teikiamų paslaugų kokybę; 3) padidinti darbo paklausą, skatinant su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų verslumą; 4) pagerinti visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimą apie moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo dėl amžiaus, negalios ir kitu pagrindu principų taikymą ir sustiprinti gebėjimus atpažinti bei šalinti diskriminavimo apraiškas. Šie uždaviniai atitinka siekį padidinti įsidarbinimo galimybes, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 28. Galimybės gauti darbą suteikimo ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims intervencijų logika

Rezultatai:

- Mažesnis struktūrinis ir ilgalaikis nedarbas (didesnė ADRP priemonių aprėptis ir veiksmingumas).
- Daugiau dėmesio rezultatams ir paslaugų kokybei skirianti valstybės įdarbinimo tarnyba (greitesnis laisvų darbo vietų užpildymas ir bedarbių įdarbinimas, išsamesnė darbo rinkos analizė ir prognozė).
- Didesnis labiausiai pažeidžiamų gyventojų grupių verslumas (daugiau savarankiškai dirbančių asmenų, daugiau naujai įsteigtų įmonių ir naujų darbo vietų).
- Geresnis visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimas apie moterų ir vyrų lygybę darbo rinkoje ir diskriminacijos dėl amžiaus, negalios ir kitų pagrindų apraiškas.

Produktai:

- Bedarbiams ir išpėtiems apie atleidimą asmenims suteiktos paslaugos, siekiant pagerinti jų situaciją darbo rinkoje.
- Patobulintos darbo rinkos institucijose dirbančių asmenų (įskaitant EURES) profesinės žinios ir kvalifikacija.
- Sukurta efektyvi darbo rinkos ir ADRP stebėsenos bei prognozavimo sistema.
- Asmenims ir įmonėms suteikta parama verslo pradžiai.
- Įvairios informacinės bei viešinimo priemonės (surengti mokymo ir viešinimo renginiai, atlikti tyrimai, apžvalgos, studijos, parengti planai, gairės, parengtos visuomenės informavimo priemonės).

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Auganti darbo jėgos paklausa (ekonomikos augimas).
- Reguliavimas, skatinantis darbo jėgą imtis legalaus darbo, atsisakyti socialinių pašalpų gavėjo statuso.
- Sukurtas įdarbintų asmenų užimtumo tvarumo / tęstinumo stebėsenos ir stiprinimo mechanizmas.
- Aktyvus darbo rinkos institucijų bendradarbiavimas su darbdaviais, vykdant ADRP priemones.
- Aktyvus darbo rinkos institucijų bendradarbiavimas su kvalifikacijos teikiančiomis švietimo įstaigomis.
- Finansavimo prieinamumas įkurtų įmonių išlikimui ir plėtrai užtikrinti.
- Palankus visuomenės požiūris į vyresnio amžiaus asmenų darbą.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicijos į valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūrą (7 VP prioritetas).
- Jaunimo garantijos ir jaunimo užimtumo iniciatyvų įgyvendinimas (7 VP prioritetas).
- Labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų aktyvios įtraukties skatinimas (8 VP prioritetas).
- Aktyvesnio pagyvenusių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje ir visuomeninėje veikloje skatinimas (8 VP prioritetas).
- Mažų ir vidutinių įmonių konkurencingumo didinimas (3 VP prioritetas).

Veiklos:

- Aktyvios darbo rinkos politikos ir kitų užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimas, įskaitant paramą stažuotėms ir praktikoms, bei profesinės rehabilitacijos teikimas asmenims su negalia.
- Paramos darbdaviams teikimas, siekiant skatinti su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų užimtumą.
- Darbo rinkos institucijų veiklos užtikrinimas ir tobulinimas (darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, naujų paslaugų kūrimas ir jau teikiamų tobulinimas).
- Parama verslo pradžiai (paskolos, palūkanų kompensavimas) ir priemonės, skatinančios savarankišką užimtumą.
- Šviečiamųjų veiklų lyčių lygybės ir nediskriminavimo klausimais vykdymas.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Darbo ieškančių asmenų poreikius atitinkančios paramos formos ir sąlygos (paslaugų įvairovė, individualizavimas, prieinamumo užtikrinimas, pakankama trukmė).
- Sustiprintos paskatos į ADRP priemones įtraukti labiau nuo darbo rinkos nutolusius asmenis (ilgalaikius bedarbius, socialiai pažeidžiamus asmenis, vyresnio amžiaus asmenis ir pan.).
- Užtikrintas suderinamumas su kitų institucijų kuriamomis ar planuojamomis kurti situacijos darbo rinkoje ir darbo jėgos paklausos stebėsenos sistemomis.
- Užtikrintas paramos verslo pradžiai ir savarankiškam užimtumui prieinamumas socialiai labiau pažeidžiamoms asmenų grupėms, sukurtos paskatos socialinio verslo plėtrai.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicijos į valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūrą (7 VP prioritetas).
- Jaunimo garantijos ir jaunimo užimtumo iniciatyvų įgyvendinimas (7 VP prioritetas).
- Labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų aktyvios įtraukties skatinimas (8 VP prioritetas).
- Aktyvesnio pagyvenusių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje ir visuomeninėje veikloje skatinimas (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos sektoriaus plėtra (8 VP prioritetas).
- Mažų ir vidutinių įmonių konkurencingumo didinimas (3 VP prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- 8.1. Parengta ir atsižvelgiant į užimtumo gaires įgyvendinama aktyvi darbo rinkos politika.

Investicinio prioriteto „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ veiklas būtų galima suskirstyti į kelias pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. *Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir kitos užimtumo skatinimo priemonės.* Įgyvendinant ADRP, galimybės pasiekti numatytus rezultatus labai priklausys nuo įvairių išorės veiksnių. Siekiant, kad numatytos veiklos leistų efektyviai sukurti įvairius produktus, svarbios kelios prielaidos:

- Pirma, įgyvendinant ADRP ir kitas užimtumo rėmimo priemones, svarbu didinti jų įvairovę, kad būtų galima atsižvelgti į individualius bedarbių poreikius ir galimybes. Be to, reikalinga sukurti mechanizmą, skatinantį į ADRP priemones įtraukti itin sunkioje padėtyje esančius bedarbius (labai ilgą laiką nedirbusius ar socialinės rizikos asmenis).
- Antra, kuriant darbo rinkos ir ADRP stebėsenos sistemą, būtina veiksmus derinti su institucijomis, kuriančiomis ar planuojančiomis kurti panašius instrumentus (Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija).

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. Numatyti, kad, planuojant ADRP ir kitas užimtumo skatinimo priemones, bus užtikrinamos sąsajos su 2014–2020 m. kaimo plėtros programos priemonėmis, skirtomis skatinti didesnę kaimo vietovių gyventojų užimtumą, ir kitų institucijų (Ūkio ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos) įgyvendinamomis intervencijomis.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad šalia investicinių priemonių svarbios yra reguliacinės priemonės (darbo santykių reglamentavimas, apmokestinimo tobulinimas, socialinių pašalpų sistemos tobulinimas, šešėlinės ekonomikos mažinimo priemonės).

2. *Darbo rinkos institucijų veiklos užtikrinimas ir tobulinimas.* Investuojant į darbo biržos veiklos tobulinimą, turėtų būti ir toliau daugiau dėmesio skiriama rezultatams ir teikiamų paslaugų kokybei. Šio pokyčio planuojama siekti plėtojant ADRP ir tvaraus įdarbinimo stebėsenos ir vertinimo bei LDB darbuotojų mokymo ir adaptacijos sistemas.

3. *Verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimas.* Teikiant paramą verslo pradžiai, reikėtų teikti prioritetą bei sudaryti tinkamas sąlygas socialiai pažeidžiamoms asmenų grupėms, o vėliau užtikrinti finansavimo prieinamumą sukurto verslo išsilaikymui ir plėtrai.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste patikslinti takoskyrą tarp savarankiško užimtumo skatinimo pagal 7 VP prioritetą ir verslumo skatinimo veiksmų pagal 3 VP prioritetą bei pagal 8 VP prioritetą planuojamos paramos socialinėms įmonėms labiausiai pažeidžiamų grupių verslumui ir užimtumui skatinti.

4. *Lyčių lygybės ir nediskriminavimo skatinimas.* Lyčių lygybė ir nediskriminavimas yra horizontalus principas, todėl jis turėtų būti taikomas ne tik įgyvendinant vieno konkretaus uždavinio veiklas, bet jį reikia integruoti į visas veiksmų programoje planuojamas intervencijas.

5.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad siekiant pažangos lyčių lygybės ir nediskriminavimo srityje, šalia specifinių priemonių turi būti užtikrintas šio horizontalaus prioriteto integravimas į visas VP planuojamas intervencijas.

Finansavimo pakankamumas

Apskaičiuojant visas siektinas produktų reikšmes buvo remiamasi 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpio patirtimi ir rezultatais. Kadangi daugelis intervencijų bus tęsiamos ir naujuoju laikotarpiu, galima daryti prielaidą, kad numatytas finansavimas yra pakankamas produkto rodiklių reikšmėms pasiekti. Kita vertus, rezultato rodiklių siektinos reikšmės yra didesnės, palyginus su 2007–2013 m. laikotarpio rezultatais, o tai rodo siekį geriau planuoti intervencijas ir tobulinti jų įgyvendinimo būdus.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad didžioji dalis veiklų bus įgyvendinama įstaigų, kurių veikla finansuojama nacionalinio biudžeto lėšomis, arba į tai, kad VP numatytų intervencijų pobūdis nėra susijęs su ekonomine nauda (pvz., lyčių lygybės ir nediskriminavimo skatinimas), negrąžintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma. Savo ruožtu verslumui ir savarankiškam užimtumui paskatinti, kaip ir 2007–2013 m. laikotarpiu, tikslinga taikyti finansinius instrumentus.

Investicinis prioritetasis „Jaunimo, visų pirma nedirbančio ir nesimokančio, įskaitant marginalizuotų bendruomenių jaunimą ir tą, kuriam kyla socialinės atskirties pavojus, ilgalaikė integracija į darbo rinką, taip pat ir įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą“ (ESF)

Šis investicinis prioritetasis pasirinktas siekiant spręsti Lietuvoje ir visoje Europos Sąjungoje aktualią jaunimo nedarbo problemą. Prioritetui numatytas vienas konkretus uždavinys: „Sumažinti nesimokančio ir nedirbančio jaunimo skaičių“. Šis uždavinys atitinka ES ir nacionaliniu lygmeniu iškeltus užimtumo didinimo tikslus. Įgyvendinus šiam investiciniam prioritetui ES reglamentuose numatytas išankstines sąlygas bei atsižvelgus į išorės veiksnius bei prielaidas, galima tikėtis, kad investiciniame prioritete numatyti rezultatai bus pasiekti.

Lentelė 29. Jaunimo integracijos į darbo rinką intervencijų logika

Rezultatai:

- Sumažėjęs jaunimo nedarbas.
- Mažesnė niekur nedirbančių, nesimokančių ir praktikos neatliekančių (NEET) jaunų asmenų dalis (dalyviai, kurie gavę paramą iš karto / po šešių mėnesių tęsia mokslus / stažuojasi / dirba / savarankiškai dirba).

Produktai:

- Paramą gavę jauni asmenys.
- Mokymo programose dalyvaujantys jauni asmenys.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Stabili ekonominė situacija šalyje.
- Užtikrintas suderinamumas su aktualiomis aktyvios įtraukties, verslumo skatinimo, socialinio verslo,

- Jauni asmenys, atliekantys praktiką ar stažuotę.
- Jauni asmenys, įgiję profesinę kvalifikaciją.

švietimo sistemos priemonėmis.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicinio prioriteto „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ veiklos (7 VP prioritetas).
- Investicinio prioriteto „Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti“ veiklos (8 VP prioritetas).
- Investicinio prioriteto „Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas“ veiklos (8 VP prioritetas).

Veiklos:

- Veiklos, skirtos „Jaunimo garantijai“ ir „Jaunimo užimtumo iniciatyvai“ įgyvendinti:
  - Kvalifikacijos tobulinimas, praktikos, stažuotės.
  - Informavimas ir konsultavimas dėl profesijos pasirinkimo.
  - Formalus ir neformalus profesinis mokymas.
- Ankstyvos intervencijos ir jaunimo aktyvinimo paslaugos: savanoriška veikla, socialinė ir psichologinė rehabilitacija, mentorystė ir pan.
- Remiamos jaunimo politikos įgyvendinimo stiprinimas (partnerystė ir tarpsektorinis bendradarbiavimas, stebėsenos sistemų diegimas ir kt.).

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Parengta detali jaunimo garantijos įgyvendinimo schema, su aiškiu atsakomybių pasiskirstymu tarp valstybės institucijų ir kitų suinteresuotų šalių.
- Atsižvelgiama į demografines tendencijas ir tikėtiną jaunimo garantijomis pasinaudosiančių jaunų asmenų skaičių.
- Teikiami darbo rinkos poreikius atitinkantys kokybiški mokymai.
- Organizuojamos stažuotės, praktikos, padedančios įgyti darbo rinkoje paklausių įgūdžių.
- Jaunimui siūlomi kokybiški darbai, atitinkantys jų kvalifikaciją bei interesus.
- Efektyvus jaunimo garantijos viešinimas tikslinės grupės atžvilgiu.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicinio prioriteto „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ veiklos (7 VP prioritetas).
- Investicinio prioriteto „Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti“ veiklos (8 VP prioritetas).
- Investicinio prioriteto „Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas“ veiklos (8 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

8.6. Nustatyta strateginė politikos programa, kuria siekiama skatinti jaunimo užimtumą įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą.

Investicinio prioriteto „Jaunimo, visų pirma nedirbančio ir nesimokančio jaunimo, įskaitant jaunimą, kuriam kyla socialinės atskirties pavojus ir marginalizuotų bendruomenių jaunimą, ilgalaikis integravimas į darbo rinką, taip pat įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą“ veiklas galima priskirti vienai pokyčio kryptiai.

„Jaunimo garantijų“ ir „Jaunimo užimtumo iniciatyvos“ įgyvendinimas. Norint pasiekti šiame investiciniame prioritete numatytus produktus, labai svarbu iš anksto numatyti „Jaunimo garantijų“ veikimo schemą, su aiškiu atsakomybių pasiskirstymu tarp valstybės institucijų ir kitų suinteresuotų šalių. Taip pat svarbu siekti, kad „Jaunimo garantijos“ veiklos (mokymai, stažuotės, praktikos, įdarbinimas) kuo efektyviau prisidėtų prie darbo rinkoje paklausių įgūdžių formavimo ir tokiu būdu didinti jaunimo galimybes įsidarbinti ar išlikti darbo rinkoje.

Siekiant šiame investiciniame prioritete numatytų rezultatų, nemažą įtaką turės bendra ekonominė situacija šalyje. Atsižvelgiant į 2007–2013 m. laikotarpio pamokas, kuomet ekonominio nuosmukio metu jaunimo situacija darbo rinkoje prastėjo sparčiau nei kitų amžiaus grupių, svarbu parengti mechanizmus, leidžiančius lanksčiai reaguoti į jaunimo poreikius darbo rinkoje besikeičiant ekonominei situacijai. Norint sumažinti NEET jaunimo dalį, reikia užtikrinti kompleksinę požiūrį į jaunimo problemų sprendimą. Šiame investiciniame prioritete numatytos veiklos turi būti suderintos su aktualiomis aktyvios įtraukties, verslumo skatinimo, socialinio verslo, švietimo sistemos priemonėmis.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad vykdant „Jaunimo garantijos“ veiklas, bus siekiama kuo efektyviau prisidėti prie darbo rinkoje paklausių įgūdžių formavimo ir tokiu būdu didinti jaunimo galimybes įsidarbinti ar išlikti darbo rinkoje.

Finansavimo pakankamumas

Siektinoms produktų reikšmėms apskaičiuoti buvo remiamasi 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpio patirtimi įgyvendinant ADRP priemones bei statistiniais duomenimis. Kadangi planuojamos intervencijos bus įgyvendinamos tos pačios, patirties ir pajėgumų turinčios, institucijos, galima daryti prielaidą, kad numatytas finansavimas yra pakankamas produkto rodiklių reikšmėms pasiekti. Kita vertus, rezultato rodiklių siektinos reikšmės yra didesnės, palyginus su 2007–2013 m. laikotarpio ADRP priemonės įgyvendinimo rezultatais, o tai rodo siekį geriau planuoti jaunimo užimtumui skirtas intervencijas ir tobulinti jų įgyvendinimo būdus.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad visos veiklos bus įgyvendinamos įstaigos, kurios veikla finansuojama nacionalinio biudžeto lėšomis, taip pat atsižvelgiant į tai, kad intervencijų pobūdis nėra susijęs su ekonomine nauda, negrąžintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Šio VP prioriteto pažangai vertinti į veiklos rezultatų peržiūros planą yra įtraukti trys produkto rodikliai. ERPF intervencijoms pasirinktam naujai sukurtų arba atnaujintų atvirų miesto erdvių miestų vietovėse produkto rodikliui numatytas įgyvendinimo žingsnis sudaro 70 proc. siektinos rodiklio reikšmės ir atitinka investicijų į viešąją infrastruktūrą įgyvendinimo tempą. Tarpinė

finansinio rodiklio reikšmė sudaro 28 proc. siektinų deklaruotinių EK išlaidų ir yra tinkama, atsižvelgiant į intervencijos pobūdį bei naujumą.

Savo ruožtu ESF investicijoms pasirinkto produkto rodikliui „bedarbiai, įskaitant ilgalaikius bedarbius“ suplanuota tarpinė reikšmė sudaro daugiau nei 50 proc. siektinos reikšmės, o deklaruotinių lėšų dalis – virš 38 proc. siektinos reikšmės. Nustatant šias reikšmes buvo remiamasi istoriniais duomenimis bei atsižvelgiama į sektoriaus pasirengimą panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas. Į veiklos rezultatų peržiūros planą taip pat yra įtrauktas Jaunimo užimtumo iniciatyvos finansinis rodiklis ir produkto rodiklis „Jaunesni nei 30 metų asmenys“, kuriuos planuojama visiškai pasiekti iki 2018 m. pabaigos, atsižvelgiant į reikalavimą iki šio termino panaudoti visas JUI skirtas lėšas.

2.8. „SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMAS IR PARAMA KOVAI SU SKURDU“

Remiantis strateginiais dokumentais, statistiniais duomenimis ir vertinimais, atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad aukštą socialinės atskirties ir skurdo rizikos lygį šalyje lemia šios priežastys: nedarbas, ribotas socialinių paslaugų prieinamumas ir kokybė bei netolygiai išplėtotos sveikatos priežiūros paslaugos. Dideli kaimo ir miesto išsivystymo skirtumai bei žemas socialinio būsto prieinamumas taip pat lemia atskirtį ir skurdo rizikos augimą.

Išankstinio vertinimo metu nustatytus iššūkius socialinei įtraukčiai iš esmės atitinka Partnerystės sutarties projekte įvardytos šio VP prioriteto specifiką atitinkančios problemos: 1) neigiamos demografinės tendencijos (senėjimas, emigracija, darbingo amžiaus gyventojų mažėjimas); 2) skurdas ir socialinė atskirtis (ypač aukštas vaikų ir pažeidžiamų visuomenės grupių skurdas, socialinio būsto trūkumas); 3) žema vidutinė gyvenimo trukmė (aukštas savižudybių skaičius, sergamumas lėtinėmis ligomis); 4) netolygiai išplėtotos sveikatos priežiūros ir socialinės paslaugos; 5) žemas visuomenės narių dalyvavimas bendruomenės gyvenime, 6) žema verslo socialinė atsakomybė; 7) dideli išsivystymo skirtumai tarp skirtingų Lietuvos regionų (apskritims tenka skirtinga BVP dalis, miestuose formuojasi skurdo ir nusikalstamumo židiniai, nepakankamai išnaudojama infrastruktūra). Be to, išankstinio vertinimo metu nustatyta šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo problema (sudėtingas darbo valandų derinimas, mažas ikimokyklinės priežiūros prieinamumas).

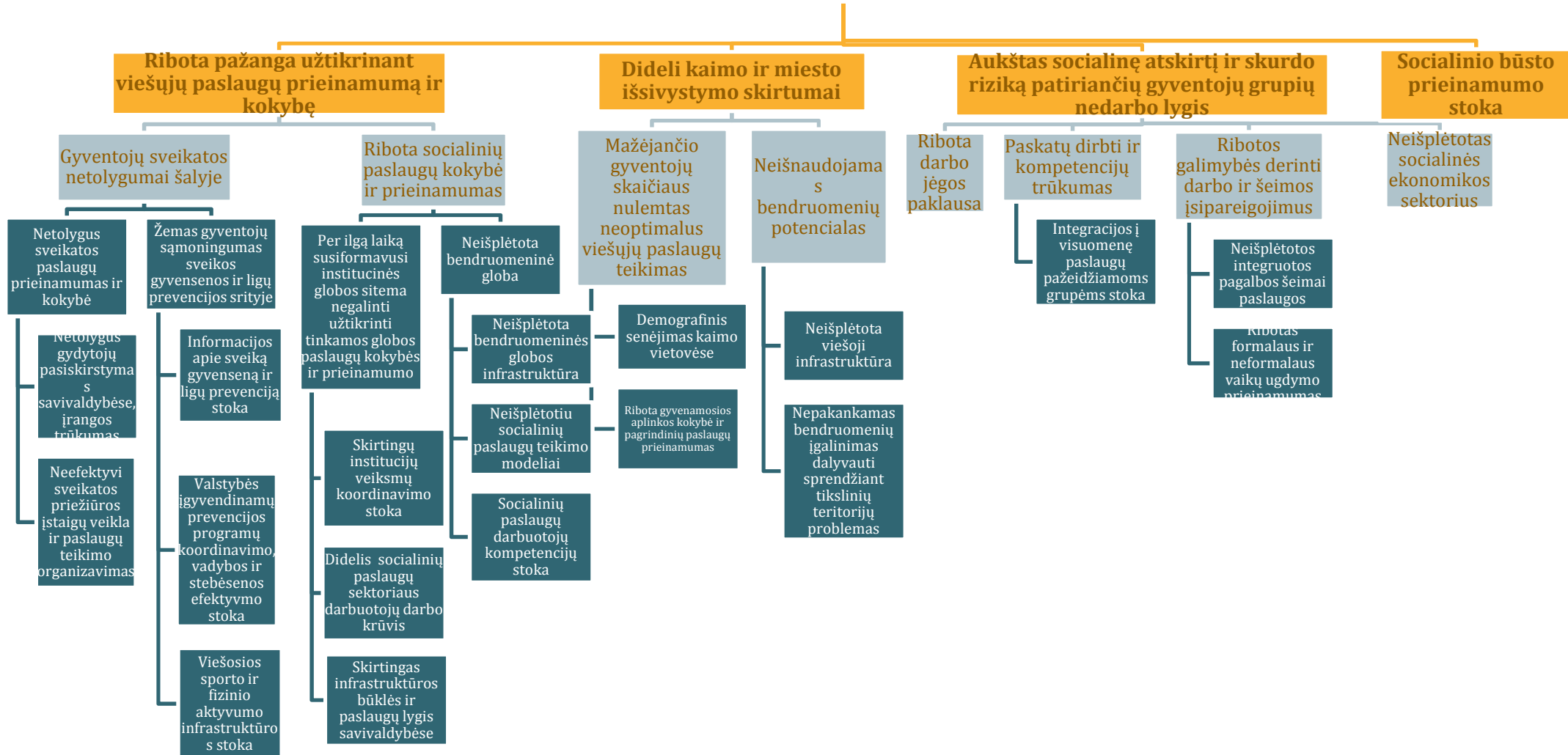
2014–2020 m. veiksmų programos projekte pasirinkti 6 tematinio tikslo „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“ investiciniai prioritetai, skirti investicijoms į socialinę ir sveikatos infrastruktūrą, nepasiturintiems miestams ir kaimams atnaujinti, aktyviai įtraukčiai skatinti, socialinėms ir sveikatos paslaugoms teikti, socialinei ekonomikai skatinti ir vietos plėtros strategijoms įgyvendinti. Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, nustatančioje strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo veiksmų kryptis ir nacionalinius tikslus, nurodoma, kad pagrindinės skurdo ir socialinės atskirties mažinimo kryptys yra skurdo ir socialinės atskirties

prevencija, užimtumo skatinimas, socialinės apsaugos ir sveikatos santykių teisumą skatinanti sveikatos apsaugos politika bei kultūros paslaugų prieinamumas. Tad šio VP prioriteto veiksams finansuoti suplanuotos ES struktūrinių fondų lėšos tiesiogiai prisidės įgyvendinant Nacionalinę reformų darbotvarkę.

Toliau yra pateikiamas socialinės atskirties ir skurdo rizikos problemų medis ir juo remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat išankstinių prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiamas paveikslas apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę. Išsami analizė pateikiama 1 priede.

Paveikslas 12. Socialinės atskirties ir skurdo rizikos problemų medis

Aukštas socialinės atskirties ir skurdo rizikos lygis šalyje

Investicinis prioritetas „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, su sveikatos būkle susijusios nelygybės mažinimo, socialinės įtraukties skatinimo, suteikiant geresnę prieigą prie socialinių, kultūrinių ir rekreacinių paslaugų, ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas pasirinktas atsižvelgiant į poreikį mažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių gyventojų skaičių. Skurdo ir socialinės atskirties lygiui didelės įtakos turi sveikatos ir socialinių paslaugų kokybė ir prieinamumas bei būsto prieinamumas. Pavyzdžiui, rajonuose suteikiama tik 60 proc. visų rajonų gyventojams reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų, trys ketvirtadaliai gydytojų dirba miestuose, o mažesnes pajamas gaunantys gyventojai neturi galimybių dėl sveikatos priežiūros paslaugų vykti į miestus. Dėl šių priežasčių pasirinkti trys šio investicinio prioriteto uždaviniai: 1.1. „Padidinti bendruomenėje teikiamų paslaugų dalį pereinant nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų“; 1.2. „Padidinti socialinio būsto prieinamumą pažeidžiamiausioms gyventojų grupėms“; 1.3. „Pagerinti sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą tikslinėms gyventojų grupėms bei sumažinti sveikatos netolygumus“.

Lentelė 30. Investicijų į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą intervencijos logika

Rezultatai:

- Padidėjusi neįgalių asmenų, gaunančių paslaugas bendruomenėje, dalis.
- Padidėjusi globojamų (rūpinamų) vaikų, gaunančių socialinės globos paslaugas bendruomenėje, dalis.
- Išlaugusi socialinio būsto, išnuomoto asmenims (šeimoms), dalis.
- Sumažėjęs standartizuoto (0–64 m.) amžiaus gyventojų mirtingumas tikslinėse teritorijose pagal atskiras ligas (kraujotakos sistemos ligos, išorinės priežastys, cerebravaskulinės ligos, piktybiniai navikai).
- Sumažėjęs skirtumas tarp apsilankymų pas gydytojus skaičiaus, tenkančio vienam gyventojui miestų ir kaimų savivaldybėse.

Produktai:

- Investicijas gavę socialinių paslaugų infrastruktūros objektai.
- Naujai įrengti ar atnaujinti socialiniai būstai.
- Gyventojai, turintys galimybę pasinaudoti pagerintomis sveikatos paslaugomis.
- Viešąsias sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų, kuriose modernizuota paslaugų teikimo infrastruktūra, skaičius.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Bendradarbiavimas nacionaliniame, savivaldybių ir nevyriausybiniame sektoriaus lygmenyse, skirstant paramą sveikatos ir socialinių paslaugų plėtrai ir teikiant šias paslaugas savivaldybių gyventojams.
- Savivaldybių atsakomybės prisiėmimas už naujai sukurtų socialinių paslaugų tęstinį finansavimą.
- Adekvatus infrastruktūros objektų planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas ir socialinių paslaugų objektų poreikį.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (ESF) (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (ESF) (8 VP prioritetas).

- Galimybių mokytis visą gyvenimą didinimas, darbo jėgos įgūdžių ugdymas ir kvalifikacijos kėlimas bei švietimo ir mokymo sistemų pritaikymas darbo rinkai (ESF) 9 VP prioritetas.
- Investavimas į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo (ESF) 10 VP prioritetas.

Veiklos:

SADM kompetencija:

- Palaipsnis deinstitutionalizacijos įgyvendinimas: vystyti pereinamojo tipo paslaugas, plėtoti nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūrą, integralias slaugos ir globos paslaugas ir kt.
- Nestacionarių socialinių paslaugų pažeidžiamoms grupėms, kurių neapima deinstitutionalizacijos procesas, infrastruktūros plėtra.
- Socialinės globos įstaigų senyvo amžiaus žmonėms modernizavimas.
- Socialinio būsto fondo plėtra.

SAM kompetencija:

- Viešųjų sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir prieinamumo didinimas (sveikatos infrastruktūros plėtra, sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir teikimo modelių (infrastruktūros bei informacinių) plėtra.
- Tikslinės sveikatos priežiūros infrastruktūros, skirtos pažeidžiamiausių gyventojų grupių paslaugų prieinamumui gerinti (pvz., burnos higiena, psichosocialinės paslaugos, palaikomoji reabilitacija, kt.), plėtra.
- Infrastruktūros, skirtos tuberkuliozės prevencijai ir gydymui, plėtra.
- Senėjimo ligų prevencijai skirtos infrastruktūros plėtra.
- Sukurtos infrastruktūros tęstinumas.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Adekvatus planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas ir tikėtiną socialinių ir sveikatos paslaugų poreikį.
- Savivaldybių kaupiami išsamūs duomenys apie jų teritorijoje viešųjų, privačių ir nevyriausybinių organizacijų teikiamas socialines paslaugas ir šių paslaugų poreikį.
- SADM, SAM ir ŠMM bendradarbiavimas plėtojant paslaugas, už kurias atsakingos visos šios ministerijos.
- Aktyvus suinteresuotųjų grupių, nevyriausybinių sektoriaus dalyvavimas konsultacijose, priimant sprendimus dėl projektų finansavimo ir įgyvendinant juos.
- Koordinuota palaipsnė bendruomeninių socialinių paslaugų plėtra, tuo pat metu mažinant institucinių socialinių paslaugų apimtį (siekiant išvengti dviejų paraleliai veikiančių sistemų sukūrimo).
- Sklandus socialinės globos įstaigų licencijavimas.
- Sklandi vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos pertvarka.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (ESF) (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (ESF) (8 VP prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (ERPF) (8 VP prioritetas).
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (ESF) (8 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

- 9.1. Parengta ir įgyvendinama nacionalinė skurdo mažinimo strateginė politikos programa, kuria siekiama užtikrinti iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvią įtrauktį, atsižvelgiant į užimtumo gaires.
- 9.2. Parengta nacionalinė strateginė romų įtraukties politikos programa.
- 9.3. *Sveikata*: laikantis SESV 168 straipsnio parengta nacionalinė arba regioninė ekonominė tvarumą užtikrinanti strateginė politikos programa sveikatos apsaugos srityje.

Investicinio prioriteto „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimas sveikatos atžvilgiu ir perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų“ veiklas būtų galima suskirstyti į tris pagrindines pokyčių kryptis. Toliau pateikiama kiekvienos iš pokyčių krypčių analizė.

1. Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra, pereinant nuo institucinių prie bendruomeninių socialinių paslaugų. Įgyvendinant socialinių paslaugų deinstitutionalizaciją, svarbu koordinuotai investuoti tiek į socialinių paslaugų infrastruktūrą, tiek į nestacionarių ir bendruomeninių paslaugų kūrimą ir teikimą. Be to, svarbu užtikrinti, kad būtų derinami veiksmai tarp skirtingų institucijų (pavyzdžiui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kompetencijai priklauso ne visos socialinės globos įstaigos, Kūdikų namai yra pavaldūs Sveikatos apsaugos ministerijai, o bendrojo lavinimo, specialiosios mokyklos ir specialiojo ugdymo centrai – Švietimo ir mokslo ministerijai). Norint pasiekti šį tikslą, reikia užtikrinti, kad prieš pradėdant įgyvendinti 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijas, būtų patvirtinta nacionalinė deinstitutionalizacijos programa, kurioje būtų įvardinti pagrindiniai perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos principai, etapai ir paskirstytos kompetencijos tarp skirtingų ministerijų.

2012 m. pabaigoje priimtos „Deinstitutionalizacijos strateginės gairės“⁴⁹. Šis dokumentas numato, kad iki 2030 m. Lietuva turėtų pereiti nuo institucinės prie bendruomeninės socialinių paslaugų teikimo sistemos. Gairėse nurodomi pagrindiniai deinstitutionalizacijos principai: likusiems be tėvų globos vaikams sudaryti sąlygas augti biologinėje, tėvų ar globėjų šeimoje, šeimynoje; plėtoti paslaugas vaikui ir šeimai; priklausomai nuo savarankiškumo laipsnio sudaryti sąlygas neįgaliesiems gyventi bendruomenėje, nedideliuose savarankiško arba grupinio gyvenimo namuose ir kt. Remiantis šiuo dokumentu, planuojama patvirtinti nacionalinę deinstitutionalizacijos programą.

Svarbu atsižvelgti į 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpio pamokas. Pirma, savivaldybės nekaupė išsamių duomenų apie jų teritorijose teikiamas socialines paslaugas ir šių paslaugų poreikį. Dėl šios priežasties buvo sunku tikslingai ir efektyviai nukreipti finansavimą į tas savivaldybes ir bendruomenes, kur socialinių paslaugų plėtra buvo labiausia reikalinga. Antra, nors buvo planuojama, kad didelę dalį lėšų gaus nevyriausybines organizacijos, projektų atrankos Regioninės plėtros tarybose metu didesnę dalis finansavimo skirta biudžetinėms įstaigoms. Trečia, pasibaigus struktūrinių fondų investicijoms į socialinių paslaugų infrastruktūrą, dalis savivaldybių neturėjo finansinių galimybių išlaikyti šiuos infrastruktūros objektus ir finansuoti juose teikiamas socialines paslaugas. Todėl rengiantis įgyvendinti šio investicinio prioriteto veiklas, būtina atsižvelgti į šias prielaidas: a) savivaldybių kaupiami išsamūs duomenys apie jų teritorijoje viešųjų, privačių ir nevyriausybinių organizacijų teikiamas socialines paslaugas ir šių paslaugų poreikį; b) aktyvus suinteresuotųjų grupių ir nevyriausybinių sektoriaus dalyvavimas konsultacijose; c) savivaldybių atsakomybės prisiėmimas už naujai sukurtų socialinių paslaugų

---

⁴⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, „Dėl neįgalių vaikų, likusių be tėvų globos vaikų, suaugusių neįgalių asmenų socialinės globos namų deinstitutionalizacijos strateginių gairių patvirtinimo“, 2012 m. lapkričio 16 d. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas nr. A1-517, Valstybės žinios, 2012-11-22, Nr. 135-6912 (n.d.).

tęstinį finansavimą. Be to, įgyvendinant socialinės globos įstaigų deinstitucionalizaciją, kyla grėsmė sukurti dvi paraleliai veikiančias socialinių paslaugų (stacionarių ir nestacionarių) sistemas, kurių išlaikymas būtų labai brangus. Įgyvendinant šio IP veiklas, svarbu efektyviai perskirstyti finansinius ir žmogiškuosius resursus tam, kad naujos bendruomeninės paslaugos palaipsniui pakeistų institucines paslaugas.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. Numatyti, kad investicijos (ERPF ir ESF), nukreiptos į palaipsnių socialinių paslaugų sistemos deinstitucionalizacijos įgyvendinimą, turėtų būti planuojamos tik patvirtinus Nacionalinę deinstitucionalizacijos programą, užtikrinant koordinavimą tiek tarp institucijų (SADM, SAM, ŠMM, savivaldybės), tiek jų viduje.

2. *Socialinio būsto plėtra.* Sprendžiant socialinio būsto trūkumo Lietuvoje problemą, svarbu užtikrinti, kad bus derinamos įvairios būsto suteikimo formos: ne tik socialinio būsto nuoma pažeidžiamoms visuomenės grupėms ir lengvatiniai kreditai, bet ir Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo projekte numatyta išperkamosios nuomos mokesčio kompensacija bei būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija. Taigi investuojant į socialinio būsto infrastruktūrą, svarbu derinti veiksmus su įstatyme numatytais minkštosiomis investicijomis.

✓ *Atsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad socialinio būsto plėtra turi būti derinama su Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo projekte numatyta išperkamosios nuomos mokesčio kompensacija ir būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija.

3. *Sveikatos paslaugų infrastruktūros plėtra.* Kaip ir plėtojant socialines paslaugas, svarbu užtikrinti tikslingą sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūros plėtrą. Tai reiškia, kad rengiantis sveikatos paslaugų infrastruktūros plėtrai, reikia įvertinti, kuriose savivaldybėse ir kuriose gyvenvietėse jaučiamas didžiausias sveikatos priežiūros paslaugų trūkumas ir plėtoti tokią infrastruktūrą, kuri sudarys galimybes gerinti sveikatos priežiūros prieinamumą didžiausiais sveikatos lygio ir sveikatos priežiūros prieinamumo netolygumais pasižyminčių šalies regionų (savivaldybių) gyventojams, taip pat plėtoti aktualias sveikatos priežiūros paslaugas asmenims, priklausantiems socialinės rizikos grupėms. Investicijos į infrastruktūrą turėtų remtis infrastruktūros optimizavimo ir plėtojimo planais („žemėlapiais“). Sveikatos paslaugų infrastruktūros plėtra taip pat turėtų būti suderinta su investicijomis į sveikatos paslaugų „minkštąją“ dalį (žr. investicinį prioritetą „Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas“).

✓ *Neatsižvelgta*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad investuojant į sveikatos infrastruktūrą, bus remiamasi aiškiais tokios infrastruktūros optimizavimo ir plėtojimo planais („žemėlapiais“).

Finansavimo pakankamumas

Šio IP produkto rodiklių siektinos reikšmės, atsižvelgiant į numatytą finansavimą, buvo apskaičiuojamos remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtimi, įgyvendintų projektų verte ir pasiektais rezultatais, todėl galima teigti, kad siektinos produkto rodiklių reikšmės atitinka suplanuotas ES struktūrinių investicijų lėšas. Savo ruožtu rezultato rodikliai yra planuojami remiantis statistiniais ir stebėsenos duomenimis, tačiau jiems pasiekti bus svarbūs ir kiti veiksniai, ne tik investicijos į infrastruktūros objektus.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad visos veiklos bus įgyvendinamos įstaigų, kurių veikla finansuojama nacionalinio ir / ar savivaldybių biudžeto lėšomis, ir į tai, kad daugumos intervencijų pobūdis nėra susijęs su ekonomine nauda, negražintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Investicinis prioritetas „Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas pasirinktas atsižvelgiant į poreikį mažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių gyventojų skaičių. Kadangi Lietuvoje skurdo rizikos lygis kaime 2011 m. siekė 30,7 proc. ir buvo 2,4 karto didesnis, lyginant su didžiais miestais, pasirinktas konkretus šio investicinio prioriteto uždavinys „Sumažinti gyvenamosios aplinkos kokybės skirtumus“.

Lentelė 31. Investicijų į fizinį, ekonominį ir socialinį nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimą intervencijų logika

<p>Rezultatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tikslinėse teritorijose prieinamų pagrindinių paslaugų padidėjimas. 	
<p>Produktai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sukurtos naujos atviros erdvės vietovėse nuo 1 iki 6 tūkst. gyv. (išskyrus savivaldybių centrus). Atnaujinti ir pritaikyti naujai paskirčiai pastatai ir statiniai kaimo vietovėse. 	<p>Išorės veiksniai / prielaidos:</p> <ul style="list-style-type: none"> Valstybės, savivaldybių ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimas skirstant lėšas viešųjų erdvių objektams. Savivaldybių atsakomybės už sukurtos infrastruktūros tęstinį naudojimą prisiėmimas. Adekvatus infrastruktūros objektų planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas ir viešųjų erdvių objektų poreikį. <p>Kitų VP prioritetų veiksmai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimas sveikatos atžvilgiu ir perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (ESF) (8 VP prioritetas). Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (ESF) (8 VP prioritetas).

- Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti (ESF) (8 VP prioritetas).
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (ESF) (8 VP prioritetas).

Veiklos:

- Viešųjų erdvių kokybės gerinimas.
- Apleistų ar neefektyviai naudojamų pastatų, kitos infrastruktūros konversija, funkcionalumo didinimas.
- Kitos veiklos, reikalingos mažųjų ir kaimo vietovių infrastruktūrai vystyti.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Visų suinteresuotų grupių (vietos valdžios, verslo ir socialinių partnerių atstovų) įtraukimas į diskusijas ir dalyvavimas priimant sprendimus.
- VRM, ŽŪM, SADM ir kitų institucijų bendradarbiavimas srityse, kuriose jų kompetencijos persidengia.
- Efektyvus skirtingų fondų derinimas (ESF, ERPF ir EŽŪFKP), įgyvendinant vietos plėtros strategijas.
- Pakankama paramos gavėjų kompetencija teikti paraiškas ir įgyvendinti projektus.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos naudojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamuosius namus, rėmimas (4VP prioritetas).
- Investicijos į atliekų sektorių, siekiant įvykdyti Europos Sąjungos aplinkos *acquis* reikalavimus (5 VP prioritetas).
- Kultūrinio ir gamtinio paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (5 VP prioritetas).
- Regionų judumo didinimas prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus (6 VP prioritetas).
- Aplinką tausojančių ir anglies dioksido kiekio mažinimu grindžiamų transporto, įskaitant upių ir jūros transportą, uostų ir įvairiarūšių jungčių, sistemų plėtojimas (4 VP prioritetas).
- Užimtumui palankaus ekonominio augimo rėmimas, kuriant vidinį potencialą, kaip teritorinės strategijos konkrečioms vietovėms dalį, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimą (ERPF) (7 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

- 9.1. Parengta ir įgyvendinama nacionalinė skurdo mažinimo strateginė politikos programa, kuria siekiama užtikrinti iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvią įtrauktį, atsižvelgiant į užimtumo gaires.
- 9.2. Parengta nacionalinė strateginė romų įtraukties politikos programa.

Investicinio prioriteto „Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui“ veiklas galima priskirti vienai pokyčių krypčiai.

Viešųjų erdvių kokybės gerinimas ir neefektyviai naudojamų pastatų funkcionalumo didinimas. Įgyvendinant šį investicinį prioritetą, svarbu aiškiai atkirti šio IP veiklas nuo kitų IP veiklų. Pavyzdžiui, šis IP numato įvairių kaimo vietovių infrastruktūros objektų atnaujinimą ir apleistų ar neefektyviai naudojamų pastatų funkcionalumo didinimą. Nėra aiškiai nurodyta, ar šios veiklos

nepersidengia su 6 teminio tikslo IP „Kultūrinio ir gamtinio paveldo konservacija, apsauga, propagavimas ir vystymas“ veiklomis, t. y. investicijomis į kultūros paveldo infrastruktūrą. Pirmą svarbu aiškiai apibrėžti, kas patenka į kultūros paveldo infrastruktūros sąvoką (pastatai, urbanistiniai kompleksai, nematerialaus paveldo sklaidai skirti objektai ir pan.). Antra, būtina nustatyti, ar ši kultūros paveldo infrastruktūra patenka į pagal 8 prioritetą planuojamos atnaujinti mažųjų miestų ir kaimo vietovių infrastruktūros sąrašą ir jeigu taip, užtikrinti, kad šių dviejų IP investicijų objektai nebūtų dubliuojami.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. 8.2.1. specifinis uždavinys yra labai sutelktas į gyvenamosios aplinkos ir rekreacinės infrastruktūros gerinimą: VP tekste svarbu būtų aiškiau atskleisti, kaip šios intervencijos bus derinamos, papildys kitas šio veiksmų programos prioriteto investicijas.

Finansavimo pakankamumas

Tikėtina, kad šiam konkrečiam uždaviniui suplanuotas finansavimas kartu su jį papildančiu finansavimu iš kitų šaltinių leis pasiekti suplanuotas produkto rodiklių, matuojančių naujų atvirų erdvių ir pastatytų ar pritaikytų pastatų plotą, reikšmes. Tačiau šių produkto rodiklio reikšmių pasiekimas yra tik netiesiogiai susijęs su rezultato rodikliais, kuriais siekiama padidinti pagrindinių paslaugų skaičių tikslinėse teritorijose, tad, siekiant rezultato rodiklio, didelės reikšmės turės kitų VP prioritetų intervencijos bei išorės veiksniai.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad šis konkretus uždavinys koncentruosis į viešosios infrastruktūros plėtrą, šioms intervencijoms tikslinga taikyti negražintinas subsidijas.

Investicinis prioritetas „Aktyvi įtrauktis, visų pirma siekiant skatinti lygias galimybes, dalyvavimą darbo rinkoje ir geresnes įsidarbinimo galimybes“ (ESF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas siekiant didinti gyventojų ekonominę ir socialinę aktyvumą bei gerinant nuo darbo rinkos nutolusių asmenų įsidarbinimo galimybes. 2014–2020 m. veiksmų programoje šiam prioritetui įgyvendinti formuluojami du specifiniai uždaviniai: 1) „Paskatinti labiausiai nutolusių nuo darbo rinkos asmenų integraciją į darbo rinką“ ir 2) „Padidinti vyresnio darbingo amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir visuomeninėje veikloje“. Pasirinktas IP atitinka siekiamus pokyčius, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 32. Aktyvios įtraukties užtikrinimo, siekiant pagerinti sąlygas įsidarbinti, intervencijų logika

Rezultatai:

- Daugiau socialiai pažeidžiamų asmenų, kurie gavę paramą pradėjo ieškoti darbo.
- Daugiau socialiai pažeidžiamų asmenų, kurie gavę paramą įgijo ar patobulino kvalifikaciją

ar įgijo kompetencijų.

- Daugiau socialiai pažeidžiamų asmenų, kurie gavę paramą pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą.
- Daugiau socialiai pažeidžiamų asmenų, kurie gavę paramą pradėjo mokytis.
- Aktyvesnis pagyvenusių asmenų dalyvavimas darbo rinkoje ir visuomeninėje veikloje, (daugiau įsidarbinusių, pradėjusių savarankišką ar ištraukusių į savanorišką veiklą).

Produktai:

- Sumažėjęs socialiai pažeidžiamų asmenų skaičius.
- Vyresnio amžiaus (virš 55 m.) asmenims suteiktos aktyvinimo paslaugos.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Auganti darbo jėgos paklausa (ekonomikos augimas).
- Demografinės situacijos kaita (emigracija, visuomenės senėjimas ir pan.).
- Palankus visuomenės požiūris į socialiai pažeidžiamų asmenų darbą.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Struktūrinio ir ilgalaikio nedarbo mažinimas (7 VP prioritetas).
- Jaunimo garantijos ir jaunimo užimtumo iniciatyvų įgyvendinimas (7 VP prioritetas).
- Visuomenės švietimas lygių galimybių ir nediskriminavimo klausimais (7 VP prioritetas).
- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (8 VP prioritetas).

Veiklos:

- Socialinės integracijos paslaugos (psichosocialinės pagalbos, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, sociokultūrinės, motyvavimo, tarpininkavimo ir paramos darbo vietoje paslaugos) socialiai pažeidžiamiesiems asmenims.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Efektyvus bendradarbiavimas tarp savivaldybių ir kitų socialines paslaugas teikiančių institucijų ir organizacijų (visų pirma NVO), pastarųjų teikiamų paslaugų įtraukimas į savivaldybių socialinių paslaugų planus.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Struktūrinio ir ilgalaikio nedarbo mažinimas (7 VP prioritetas).
- Jaunimo garantijos ir jaunimo užimtumo iniciatyvų įgyvendinimas (7 VP prioritetas).
- Visuomenės švietimas lygių galimybių ir nediskriminavimo klausimais (7 VP prioritetas).
- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (8 VP prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- 9.1. Parengta ir įgyvendinama nacionalinė skurdo mažinimo strateginė politikos programa, kuria

siekiami užtikrinti iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvią įtrauktį, atsižvelgiant į užimtumo gaires.

Investicinio prioriteto „Aktyvi įtrauktis, visų pirma siekiant skatinti lygias galimybes, dalyvavimą darbo rinkoje ir geresnes įsidarbinimo galimybes“ veiklas galima priskirti vienai pokyčių krypčiai.

1. Socialinės integracijos paslaugos socialiai pažeidžiamiems asmenims. Siekiant rezultatų prisidės ir veiksmai pagal kitus investicinius prioritetus, pvz., aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimas; investicijos, siekiant jaunuolių, visų pirma, nedirbančių ir nesimokančių, ilgalaikės integracijos į darbo rinką (nemotyvuotas jaunimas – viena iš socialinės rizikos grupių); visuomenės švietimas lyčių lygybės ir nediskriminavimo klausimais (nuo diskriminacijos kenčia socialinei rizikai priklausantys); socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (socialinis verslas gali būti suinteresuotas įtraukti socialiai pažeidžiamus ar vyresnius asmenis arba būti jiems tinkama alternatyva pradedant savarankišką veiklą); socialinių paslaugų teikimas. Kaip rodo 2007–2013 m. patirtis, siekiant, kad veiklų įgyvendinimo metu būtų sukurti numatyti produktai ir pasiekti rezultatai, svarbus efektyvus bendradarbiavimas tarp savivaldybių ir kitų socialines paslaugas teikiančių institucijų ir organizacijų (visų pirma NVO). Didinant veiklų efektyvumą bei siekiant užtikrinti jų tęstinumą, pasibaigus suplanuotoms ES struktūrinių fondų lėšoms, svarbu pasiekti, kad NVO ir kitų organizacijų teikiamos paslaugos būtų sistemiskai įtraukiamos į savivaldybių socialinių paslaugų planus.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad teikiant socialinės integracijos paslaugas socialiai pažeidžiamiems asmenims, būtina užtikrinti bendradarbiavimą tarp savivaldybių ir kitų socialines paslaugas teikiančių institucijų ir organizacijų (ypač NVO).

Finansavimo pakankamumas

Apskaičiuojant siektinas produktų reikšmes, buvo remiamasi 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpio patirtimi bei statistiniais duomenimis. Kadangi planuojamas intervencijas įgyvendins tos pačios, patirties ir pajėgumų turinčios institucijos, galima daryti prielaidą, kad numatytas finansavimas yra pakankamas produkto rodiklių reikšmėms pasiekti. Kita vertus, žymiai didesnis socialiai pažeidžiamų asmenų, kurie gavę paramą pradėjo ieškoti darbo, mokytis ar dirbti, įskaitant ir savarankišką darbą, rezultato rodiklis rodo siekį geriau planuoti socialiai pažeidžiamiems asmenims skirtas intervencijas ir tobulinti jų įgyvendinimo būdus.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad visų intervencijų pobūdis nėra susijęs su ekonomine nauda, negrąžintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Investicinis prioritetas „Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas“ (ESF)

Šis investicinis prioritetas pasirinktas atsižvelgiant į poreikį Lietuvoje mažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių gyventojų skaičių. Šio prioriteto „minkštosios“ veiklos (ypač socialinės globos įstaigų deinstitutionalizacija) yra derinamos su „kietosiomis“ veiklomis, finansuojamomis pagal IP „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimas sveikatos atžvilgiu ir perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (ERPF)“. Šį prioritetą sudaro du pagrindiniai uždaviniai: 1) „Didinti bendruomenėje teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, plėtoti paslaugas šeimai“ ir 2) „Sumažinti sveikatos netolygumus ir skatinti sveiką senėjimą, gerinant sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą tikslinėms gyventojų grupėms“.

Lentelė 33. Sveikatos priežiūros ir visuotinės svarbos socialinių paslaugų kokybės ir prieinamumo didinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Daugiau neįgaliųjų gauna socialines paslaugas bendruomenėje.
- Mažesnė globojamų (rūpinamų) vaikų institucijose dalis.
- Didesnis skaičius šeimų, kurioms esant krizinėje situacijoje, suteiktos kompleksinės paslaugos.
- Daugiau šeimų, auginančių vaikus, gauna paslaugas bendruomenėje.
- Išaugusi neįgaliųjų, kurie gauna bendruomenines socialines paslaugas, dalis.
- Didesnis paramos gavėjų įsidarbinimas.
- Daugiau socialinių darbuotojų, kurie gavę paramą įgijo ar patobulino kvalifikaciją ir patobulino kompetencijas.
- Didžiausiais sveikatos netolygumais pasižyminčiuose regionuose gyvenančių asmenų, dalyvaujančių sveikatos prevencinėse programose, aprėpties didėjimas.
- Išaugusi tikslinių grupių asmenų, pakeitusių gyvenimą dėl sveikatos, įgyvendinus ESF lėšomis finansuotą visuomenės informavimo, švietimo ir mokymo veiklą (sveikos gyvensenos, sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo, ligų prevencijos temomis), dalis.

Produktai:

- Socialines paslaugas gavę tikslinių grupių asmenys.
- Šeimos, kurioms esant krizėje suteiktos kompleksinės socialinės paslaugos.
- Socialinių paslaugų sistemos darbuotojai, kurie dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo veiklose.
- Sukurti ir įgyvendinti individualios pagalbos

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Bendradarbiavimas nacionaliniame, savivaldybių ir nevyriausybinių sektoriaus lygmenyse, skirstant paramą sveikatos ir socialinių paslaugų plėtrai ir teikiant šias paslaugas savivaldybių gyventojams.
- SADM, SAM ir ŠMM bendradarbiavimas, plėtojant paslaugas, ties kuriomis šių ministerijų kompetencijos persidengia.
- Savivaldybių atsakomybės prisiėmimas už naujai

neįgaliajam bendruomenėje planai.

- Savivaldybės, kuriose įdiegti inovatyvūs viešųjų asmenų ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modeliai, pagerinantys sveikatos paslaugų prieinamumą tikslinėms gyventojų grupėms.
- Tikslinių grupių asmenys, kurie dalyvavo informavimo, švietimo ir mokymo renginiuose bei sveikatos raštingumą didinančiose veiklose.

sukurtų socialinių ir sveikatos paslaugų tęstinį finansavimą.

- Adekvatus socialinių paslaugų planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas ir paslaugų poreikį.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimas sveikatos atžvilgiu ir perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (ESF) (8 VP prioritetas).
- Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti (ESF) (8 VP prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (ERPF) (8 VP prioritetas).
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (ESF) (8 VP prioritetas).

Veiklos:

SADM kompetencija:

- Parama nestacionarioms ir bendruomeninėms paslaugoms kurti ir teikti, vaikų globos šeimose skatinimas.
- Kompleksinės paslaugos tėvams ir jų vaikams.
- Socialinių paslaugų sistemos stiprinimas (paslaugų kokybės, paklausos ir pasiūlos stebėseną; socialines paslaugas administruojančių ir teikiančių darbuotojų kompetencijų vertinimas; tyrimai, vertinimai, visuomenės informavimo priemonės).

SAM kompetencija:

- Sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelių sukūrimas, diegimas ir plėtra.
- Asmenų ir visuomenės sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo modelių sukūrimas, išbandymas ir įdiegimas.
- Sveikatos specialistų pritraukimas į sveikatos priežiūros paslaugų netolygumais pasižyminčius regionus.
- Prevencinių sveikatos paslaugų teikimo, koordinavimo, vadybos ir stebėsenos tobulinimas.
- Tikslinių gyventojų grupių informavimas ir švietimas įvairiais sveikatos apsaugos klausimais.
- Tikslinių gyventojų grupių įgalinimo dalyvauti sveikatos priežiūros veiklose didinimas.
- Sveikatos gerinimo programų savivaldybėse parengimas ir įgyvendinimas.
- Parama projektams sveiko senėjimo srityje.
- Profesinių ligų ir ligų, susijusių su darbu, prevencija.

Isorės veiksniai / prielaidos:

- Efektyvus ES SF, nacionalinio biudžeto ir savivaldybių lėšų koordinavimas, plėtojant sveikatos ir socialines paslaugas.
- Savivaldybių kaupiami išsamūs duomenys apie jų teritorijoje viešųjų, privačių ir nevyriausybinių organizacijų teikiamas socialines paslaugas ir šių paslaugų poreikį.
- SADM, SAM ir ŠMM bendradarbiavimas plėtojant paslaugas, už kurias atsakingos visos šios ministerijos.
- Aktyvus suinteresuotųjų grupių, nevyriausybinio sektoriaus dalyvavimas konsultacijose, priimančias sprendimus dėl projektų finansavimo ir juos įgyvendinant.
- Koordinuota palaipsnė bendruomeninių socialinių paslaugų plėtra, tuo pat metu mažinant institucinių socialinių paslaugų apimtį (siekiant išvengti dviejų paraleliai veikiančių sistemų sukūrimo).
- Sklandi vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos pertvarka.
- Sklandus „Vaiko gerovės 2013–2018 m. programos įgyvendinimas“.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimas sveikatos atžvilgiu ir perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (ESF) (8 VP prioritetas).
- Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti (ESF) (8 VP prioritetas).
- Parama fiziniam, ekonominiam ir socialiniam nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimui (ERPF) (8 VP prioritetas).
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas (ESF) (8 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

- 9.3. *Sveikata*: SESV 168 straipsniu remiantis parengta nacionalinė arba regioninė strateginė politikos sveikatos apsaugos srityje programa, kuria užtikrinamas ekonominis tvarumas.

Investicinio prioriteto „Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas“ veiklas galima priskirti vienai pokyčių krypčiai.

1. Nestacionarių ir bendruomeninių paslaugų kūrimas ir teikimas (tarp jų kompleksinės paslaugos šeimai), socialinių paslaugų sistemos stiprinimas. Įgyvendinant šias veiklas, svarbu užtikrinti skirtingų ministerijų atsakomybių suderinamumą. Pirma, remiantis įvairiais nacionaliniais dokumentais, už kompleksinių paslaugų vaikui ir šeimai teikimą yra atsakingos Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos ir Švietimo ir mokslo ministerijos⁵⁰. Reikia užtikrinti, kad šios ministerijos derintų savo kompetencijų sritis tam, kad paslaugos vaikui ir šeimai būtų prieinamos, kokybiškos ir nedubliuotų viena kitos. Papildomą dėmesį taip pat reikėtų skirti veikloms, skirtoms užtikrinti sklandų šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimą. Ministerijos, kurios rūpinasi vaikų užimtumu (SADM ir ŠMM), turėtų derinti struktūrinių fondų lėšomis finansuojamas veiklas.

Kuriant bendruomenines socialines paslaugas, svarbu atkreipti dėmesį į keturias pagrindines prielaidas. Pirma, savivaldybės turėtų kaupti išsamius duomenis apie jų teritorijose viešųjų, privačių ir nevyriausybinių organizacijų teikiamas socialines paslaugas ir šių paslaugų poreikį. Antra, suinteresuotos grupės ir ypač nevyriausybiniis sektorius turėtų aktyviai dalyvauti konsultacijose dėl socialinių paslaugų savivaldybėse poreikio, organizavimo ir plėtros, taip pat atrenkant projektus ir juos įgyvendinant. Trečia, investicijos į socialines paslaugas turėtų būti planuojamos atsižvelgiant į demografines tendencijas ir įvertinus konkrečių paslaugų poreikį. Ketvirta, savivaldybės turi vaidinti esminį vaidmenį inicijuojant ir koordinuojant socialinių paslaugų plėtros projektus ir prisiimti atsakomybę už naujai sukurtų socialinių paslaugų tęstinį finansavimą. Be to, įgyvendinant socialinės globos įstaigų deinstitucionalizaciją, kyla grėsmė sukurti dvi paraleliai veikiančias socialinių paslaugų (stacionarių ir nestacionarių) sistemas, kurių išlaikymas būtų labai brangus. Įgyvendinant šio IP veiklas, svarbu efektyviai perskirstyti finansinius ir žmogiškuosius resursus siekiant sukurti naują institucinį balansą ir pasiekti, kad naujos bendruomeninės paslaugos palaipsniui pakeistų institucines paslaugas.

2. Sveikatos priežiūros paslaugų netolygumais pasižyminčiuose regionuose teikimas, gyventojų švietimas ir kita ligų prevencinė veikla; sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo modelių sukūrimas. Prieš pradėdant kurti sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo modelius, svarbu atsižvelgti į 2007–2013 m. laikotarpio patirtį.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Dėl vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašo patvirtinimo“, 2009 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas nr. 1509, Valstybės žinios, 2009-11-21, Nr. 138-6073 (2009).

Pavyzdžiui, slaugos ir globos paslaugų integravimo modelio ieškoma įgyvendinant SADM priemonę „VP1-1.1-SADM-14-V Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra“⁵¹. Šios priemonės lėšomis numatoma atrasti kelis sėkmingus modelius, kuriuos bus galima įgyvendinti likusiose Lietuvos savivaldybėse. Svarbu užtikrinti, kad Sveikatos apsaugos ministerijos inicijuotos priemonės nedubliuotų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyvų. Be to, 2013 m. kovo mėn. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu taip pat sudaryta darbo grupė, kurios užduotis yra parengti integruotų slaugos ir globos paslaugų organizavimo ir tobulinimo modelį⁵². Svarbu derinti ES struktūrinių fondų investicijas su šios darbo grupės priimtais sprendimais.

✓ Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad prieš kuriant naujus sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo modelius, būtina atsižvelgti į 2007–2013 m. laikotarpio patirtį ir darbo grupės, skirtos parengti pasiūlymus integruotų slaugos ir globos paslaugų organizavimui ir finansavimui, sprendimus.

Finansavimo pakankamumas

Šio IP produkto rodiklių siektinos reikšmės, atsižvelgiant į numatytą finansavimą, buvo apskaičiuojamos remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtimi ir pasiektais rezultatais, todėl galima teigti, kad siektinos produkto rodiklių reikšmės atitinka suplanuotas ES struktūrinių investicijų lėšas. Rezultato rodikliai socialinių paslaugų plėtojimo intervencijoms taip pat planuojami dalinai remiantis 2007–2013 m. patirtimi, tačiau ambicingesnės siektinos reikšmės rodo, kad bus stengiamasi šias intervencijas planuoti ir įgyvendinti efektyviau. Sveikatos priežiūros paslaugų kokybei ir prieinamumui matuoti yra numatyti du rezultato rodikliai, kurių reikšmės, atsižvelgiant į intervencijų pobūdį, yra planuojamos adekvačiai –dalyvaujančių preventinėse programose apimties didėjimas 20 proc. ir 10 proc. po dalyvavimo ESF veiklose gyvenimą pakeitusių tikslinių grupių asmenų.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad visos veiklos bus įgyvendinamos įstaigų, kurių veikla finansuojama nacionalinio ir / ar savivaldybių biudžeto lėšomis, arba atsižvelgiant į tai, kad intervencijų pobūdis nėra susijęs su ekonomine nauda, negražintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

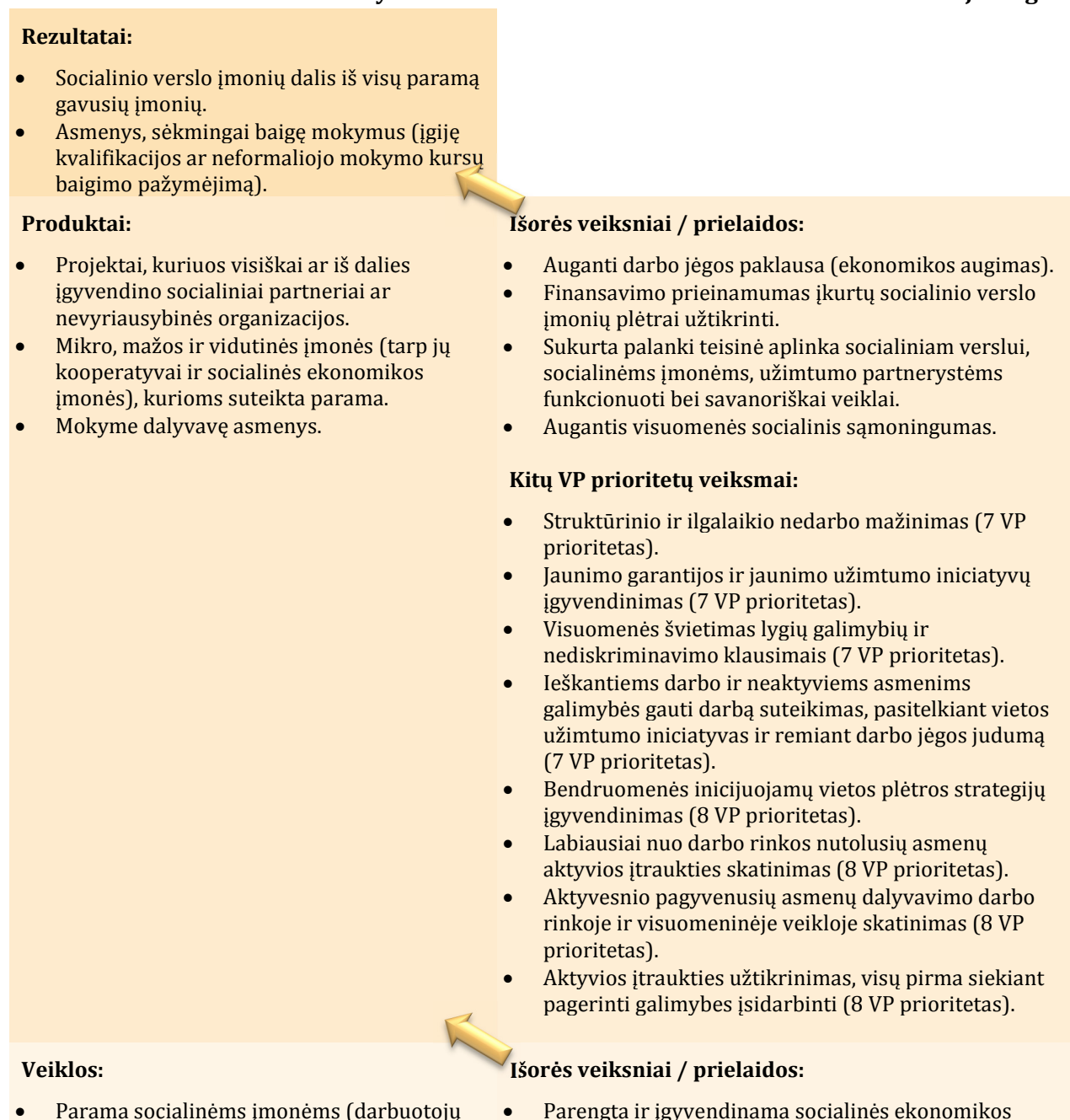
⁵¹ Priemonės „VP1-1.1-SADM-14-V Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra“ aprašymą žr. [hVP prioritetas://www.esparama.lt/priemone?priem_id=000bdd5380018916](http://www.esparama.lt/priemone?priem_id=000bdd5380018916).

⁵² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, „Dėl darbo grupės integruotų slaugos ir globos paslaugų organizavimo ir finansavimo modelio tobulinimo pasiūlymams parengti“, 2013 m. kovo 8 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-244 (2013).

Investicinis prioritetas „Socialinės verslininkystės ir profesinės integracijos socialinėse įmonėse bei socialinės ir solidarumo ekonomikos skatinimas, siekiant padidinti įsidarbinimo galimybes“ (ESF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas siekiant suteikti postūmį socialinės ekonomikos plėtrai Lietuvoje. Pagal šį prioritetą 2014–2020 m. planuojama investuoti į atskiras, tačiau susijusias sritis: socialinį verslą, įmonių socialinę atsakomybę, socialines įmones, užimtumo partnerystes ir savanorystę. Tai socialinės ekonomikos plėtrai aktualios sritys, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui. Šiam investiciniam prioritetui priklauso vienas uždavinys „Paskatinti socialinį verslumą ir socialinę atsakomybę didinančių iniciatyvų atsiradimą“.

Lentelė 34. Socialinės verslininkystės ir socialinės ekonomikos skatinimo intervencijos logika

mokymas, subsidijos darbuotojų darbo užmokesčiui ir pan.).

- Įmonių socialinės atsakomybės skatinimas (mokymai, konsultavimas, tyrimai ir vertinimai).
- Parama įmonėms ar organizacijoms, teikiančioms bendruomenei reikalingas paslaugas, kuriomis sprendžiamos konkrečios socialinės problemos.
- Parama socialiniam dialogui vystyti ir partnerystei tarp viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektorių.

plėtos strategija, kurioje būtų aiškiai apibrėžtos socialinės ekonomikos ir socialinio verslo sąvokos, jų vystymo Lietuvoje kryptys ir tikslai.

- Sustiprinta įmonių socialinės atsakomybės valdymo struktūra.
- Užtikrintos vienodos įsidarbinimo sąlygos visoms socialiai pažeidžiamoms asmenų grupėms (neįgaliesiems ir kitiems), sudarytos prielaidos užimtumo tęstinumui ir pasibaigus paramai.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Struktūrinio ir ilgalaikio nedarbo mažinimas (7 VP prioritetas).
- Jaunimo garantijos ir jaunimo užimtumo iniciatyvų įgyvendinimas (7 VP prioritetas).
- Visuomenės švietimas lygių galimybių ir nediskriminavimo klausimais (7 VP prioritetas).
- Labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų aktyvios įtraukties skatinimas (8 VP prioritetas).
- Aktyvesnio pagyvenusių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje ir visuomeninėje veikloje skatinimas (8 VP prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- Nėra.

Šio investicinio prioriteto investicijoms Bendrųjų nuostatų reglamente nėra nustatyta išankstinių sąlygų, tačiau norint sėkmingai įgyvendinti numatytas veiklas, svarbios kelios prielaidos:

- Pirma, būtina parengti socialinės ekonomikos plėtos strategiją, kuri aiškiai apibrėžtų Lietuvoje palyginti naujas socialinės ekonomikos ir socialinio verslo sąvokas. Šiuo metu Lietuvoje nėra aiškios socialinės ekonomikos sampratos ir jos vystymo krypčių ar tikslų, todėl investicijos pagal šį prioritetą gali būti fragmentuotos ir nepakankamai kryptingos.
- Antra, investuojant į įmonių socialinės atsakomybės plėtrą, reikalinga sustiprinti įmonių socialinės atsakomybės valdymo struktūrą, kuri užtikrintų įmonių socialinės atsakomybės plėtrą ir efektyvų institucijų bendradarbiavimą skatinant ją. Šiuo metu ĮSA valdymas priskirtas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kompetencijai, tačiau šiai sričiai reikalingas aktyvus tarpinstitucinis veiksmų koordinavimas ir didesni, nei numatyti, žmogiškieji resursai.
- Trečia, toliau remiant socialines įmones svarbu užtikrinti, kad skirtingoms socialiai pažeidžiamų asmenų grupėms (neįgaliesiems ir kitiems) būtų taikomos vienodos paramos teikimo sąlygos. Šiuo metu veikiantis reguliavimas skatina darbdavius įdarbinti neįgaliuosius, bet ne kitus socialiai pažeidžiamus asmenis. Be to, svarbu sukurti tokį ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo mechanizmą, kuris sudarytų prielaidas asmenų užimtumo tęstinumui ir pasibaigus programavimo laikotarpiui.

Investicinio prioriteto „Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas“ veiklas galima priskirti vienai pokyčių kryptčiai.

Parama socialinėms įmonėms ir įmonių socialinės atsakomybės skatinimas. Šis investicinis prioritetas siekia padidinti socialiai pažeidžiamų grupių užimtumą skatinant socialinę verslą ir įmonių socialinę atsakomybę. Šias veiklas būtina derinti su kitų investicinių prioritetų, skirtų pažeidžiamų grupių užimtumui didinti, pvz., 7.3 IP „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ (verslumo skatinimas), 8.3 IP „Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti“ (socialinės integracijos paslaugos) ir 8.6 IP „Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ (užimtumo skatinimas, padedant bedarbiams įgyti naujų įgūdžių ir įtraukti juos į visuomeninę veiklą), veiklomis.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad šio investicinio prioriteto veiklas būtina derinti su kitų investicinių prioritetų, skirtų didinti pažeidžiamų visuomenės grupių užimtumą, veiklomis.

Finansavimo pakankamumas

Šio IP produkto rodiklių siektinos reikšmės, atsižvelgiant į numatytą finansavimą, buvo apskaičiuojamos remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtimi ir pasiektais rezultatais, todėl galima teigti, kad siektinos produkto rodiklių reikšmės atitinka suplanuotas ES struktūrinių investicijų lėšas. Savo ruožtu rezultato rodikliai yra planuojami atsižvelgiant į intervencijos paskirtį, remiantis pilotiniais projektais, išbandyti socialinio verslo pagrindais veikiančių įmonių ir organizacijų veikimą praktikoje ir apibrėžti socialinio verslo koncepciją.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad intervencijos paskirtis yra paskatinti neišplėto sektoriaus plėtrą ir nėra tiesiogiai susijusi su ekonomine nauda, negrąžintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Investicinis prioritetas „Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ (ESF)

Šis investicinis prioritetas pasirinktas atsižvelgiant į poreikį mažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių gyventojų skaičių. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiu investicijos į miestų, miestelių ir kaimo vietovių vystymą įgyvendinamos per savivaldybių ar jų kuruojamų įstaigų projektus ir iš esmės yra nukreiptos į fizinę infrastruktūrą. Siekiant papildyti šias veiklas ESF remiamos veiklomis (pvz., vietinėmis bendradarbiavimo, kultūrinėmis iniciatyvomis) ir siekiant didinti miestų investicinį patrauklumą, pasirinktas konkretus šio investicinio prioriteto uždavinys „Gerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius“.

Lentelė 35. Bendruomenių inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimo skatinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Socialinių partnerių organizacijose ar nevyriausybinėse organizacijose savanoriaujantys dalyviai (vietos bendruomenės nariai) praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos.
- Dalyviai, kurių padėtis darbo rinkoje po paramos gavimo praėjus 6 mėnesiams pagerėjo.

Produktai:

- Projektų, kuriuos visiškai arba iš dalies įgyvendino socialiniai partneriai ar nevyriausybinės organizacijos, skaičius.
- Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes).

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Savivaldybių atsakomybės už pradėtų veiklų tęstinumą ir sukurtos infrastruktūros tolesnį naudojimą prisiėmimas.
- Adekvatus planavimas, atsižvelgiant į demografines tendencijas ir konkrečių bendruomenių poreikį.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimas sveikatos atžvilgiu ir perėjimas nuo institucinių prie bendruomenės paslaugų (8 VP prioritetas).
- Galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas (8 VP prioritetas).
- Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti (8 VP prioritetas).
- Socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių skatinimas (8 VP prioritetas).

Veiklos:

- Bendruomenės inicijuojamos vietos veiklos, skirtos socialinei atskirčiai mažinti.
- Užimtumo skatinimas, padedant bedarbiams ir neaktyviems asmenims įgyti naujų įgūdžių, įtraukiant juos į visuomeninę veiklą ir tarpininkaujant padedant jiems įsidarbinti.
- Neformalios verslumą skatinančios iniciatyvos (mentorystė, tarpininkavimas ir pan.).
- Bendradarbiavimo ir informacijos sklaidos tinklų kūrimas (įskaitant bendradarbiavimą su kaimo vietovių VVG).

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Koordinuotai veikiančios bendruomenės, į diskusijas ir sprendimų priėmimą įtraukiančios visas suinteresuotas grupes (vietos valdžios, verslo ir socialinių partnerių atstovus).
- Sklandus savivaldybių ir bendruomenių bendradarbiavimas.
- VRM, ŽŪM, SADM ir kitų institucijų bendradarbiavimas srityse, kuriose jų kompetencijos persidengia.
- Pakankama paramos gavėjų kompetencija teikti paraiškas ir įgyvendinti projektus.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Kultūrinio ir gamtinio paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (5 VP prioritetas).
- Užimtumui palankaus ekonominio augimo rėmimas, kuriant vidinį potencialą, kaip teritorinės strategijos konkrečioms vietovėms dalį, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei

naudojimosi jais gerinimą (7 VP prioritetas).

- Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą (7 VP prioritetas).
- Galimybių mokytis visą gyvenimą didinimas, darbo jėgos įgūdžių ugdymas ir kvalifikacijos kėlimas bei švietimo ir mokymo sistemų pritaikymas darbo rinkai (9 VP prioritetas).

Išankstinės sąlygos:

- Nėra.

Investicinio prioriteto „Bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ veiklas galima priskirti vienai pokyčių kryptiai.

1. *Bendruomenės inicijuojamos vietos veiklos, skirtos socialinei atskirčiai mažinti ir užimtumui didinti.* Įgyvendinant šio investicinio prioriteto veiklas, svarbu koordinuoti jas su kitų investicinių prioritetų įgyvendinimu. Pavyzdžiui, vietos veiklos grupės pagal investicinį prioritetą gali inicijuoti projektus, analogiškus 7.3 investicinio prioriteto „Ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims galimybės gauti darbą suteikimas, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ veikloms (pvz., aktyvios darbo rinkos politikos priemonės; priemonės, skatinančios savarankišką užimtumą ir pan.) ir 8.3 IP „Aktyvios įtraukties užtikrinimas, visų pirma siekiant pagerinti galimybes įsidarbinti“ veikloms (socialinės integracijos paslaugos pažeidžiamiesiems asmenims). Vietos veiklos grupės ir įgyvendinančioji institucija turėtų koordinuoti šias veiklas ir užtikrinti šių veiklų sinergiją ir dvigubo finansavimo prevenciją.

Finansavimo pakankamumas

Šiuo metu VP projekte nustatytos stebėsenos rodiklių reikšmės šiam konkrečiam uždaviniui yra planuojamos ganėtinai atsargiai, atsižvelgiant į tai, kad pati intervencija yra nauja ir jos tikslas yra paskatinti vietos bendruomenių aktyvumą. Tikėtina, kad suplanuotas finansavimas yra pakankamas nustatytoms rodiklių reikšmėms pasiekti.

Paramos formų efektyvumas

Atsižvelgiant į tai, kad intervencijos paskirtis yra paskatinti bendruomenių veiklą ir nėra tiesiogiai susijusi su ekonomine nauda, negrąžintinos subsidijos taikymas yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Šio prioriteto įgyvendinimo pažangai stebėti pasirinkti du ERPF ir keturi ESF intervencijų produkto rodikliai. Atsižvelgiant į investicijų, skirtų infrastruktūrai, įsisavinimo tempus, numatytos tarpinės reikšmės yra tinkamos ir remiasi istoriniais ankstesnių programavimo laikotarpių duomenimis. Finansinio ERPF intervencijų rodiklio tarpinė reikšmė sudaro apie

trečdalį siektinos reikšmės ir atspindi produkto rodiklių pasiekimą 2018 m. bei sektoriaus pasirengimą panaudoti ES struktūrinių fondų investicijas.

ESF intervencijoms finansinio rodiklio reikšmė taip pat sudaro beveik trečdalį visų planuojamų pripažinti deklaruotinomis EK išlaidų, tačiau produkto rodiklių tarpinės reikšmės nėra labai ambicingos. Kita vertus, jos buvo suplanuotos remiantis 2007–2013 m. patirtimi ir atsižvelgiant į tai, kad skaičiuojami tik baigtų įgyvendinti projektų rodikliai. Tokiu atveju rodikliui „Asmenys virš 54 metų amžiaus, dalyvavę ESF veiklose“ būtų tikslinga numatyti įgyvendinimo žingsnį, nes šiuo metu nurodyta tarpinė produkto rodiklio reikšmė 2018 m. sudaro tik 12,5 proc. siektinos reikšmės.

2.9. „VISUOMENĖS ŠVIETIMAS IR ŽMOGIŠKŲJŲ IŠTEKLIŲ POTENCIALO DIDINIMAS“

Atlikta švietimo srities poreikių ir iššūkių analizė parodė, kad nors Lietuva pagal keletą švietimo rodiklių yra viena pirmaujančių ES šalių (pvz., žemas ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos lygis, didelė dalis suaugusiųjų yra įgiję aukštojo mokslo kvalifikacijas), tačiau dideliu iššūkiu vis dar lieka žema arba netolygi švietimo kokybė ir (arba) prieinamumas, neefektyviai veikiantis švietimo įstaigų tinklas, žemas suaugusiųjų dalyvavimas mokymesi visą gyvenimą ir vidutiniškai gana žemas bei netolygus mokslinių tyrimų potencialas. Pažanga visuomenės švietimo ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimo srityse prisidėtų prie bendro šalies konkurencingumo didėjimo ir tvaraus augimo.

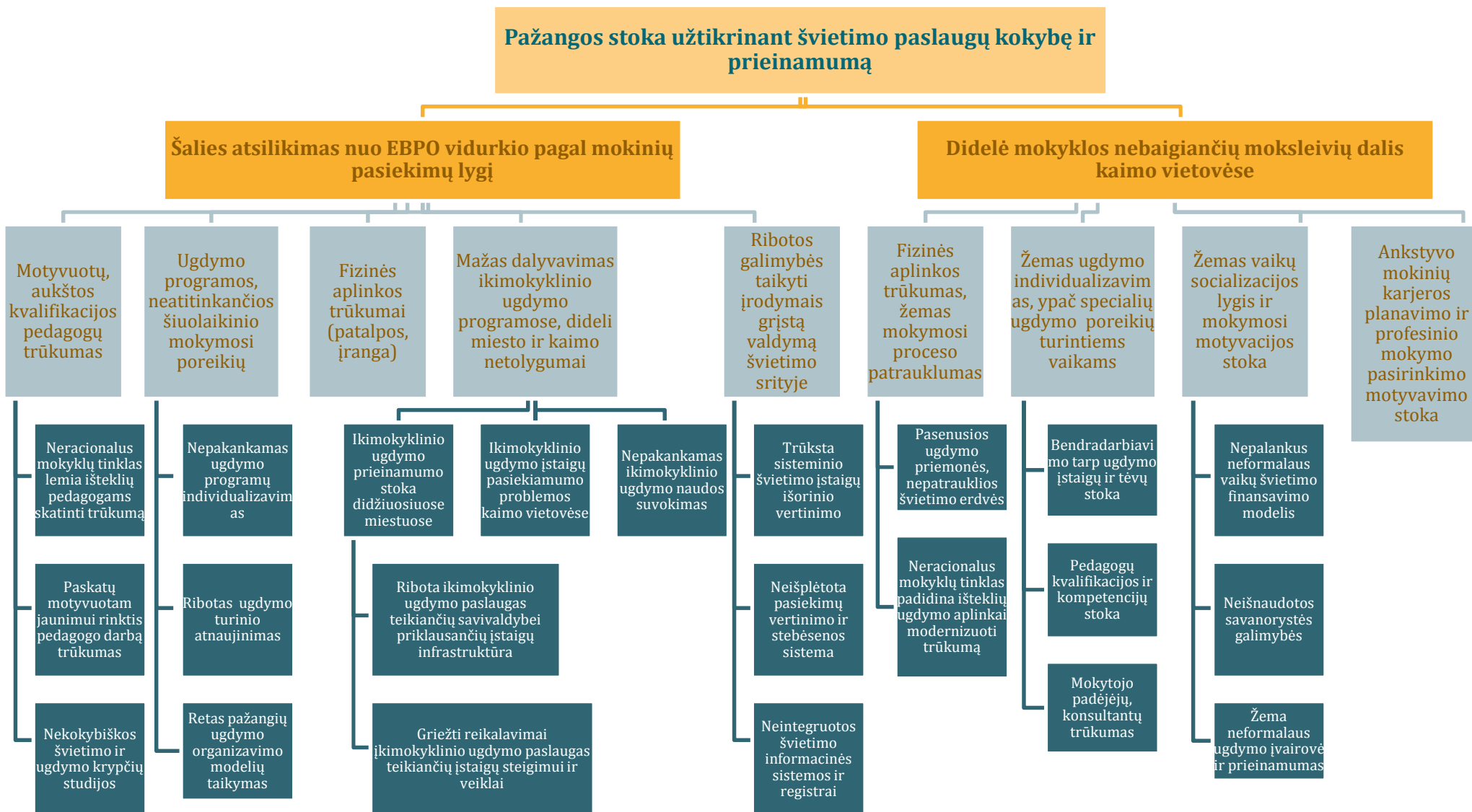
Išankstinio vertinimo metu nustatytus iššūkius visiškai atitinka Partnerystės sutarties projekte įvardytos šio VP prioriteto specifika atitinkančios problemos. Analizėje atskleisti tokie aukščiau paminėtus iššūkius lemiantys švietimo pasiūlos veiksniai kaip nekokybiškos, darbo rinkos ar visuomenės poreikių neatitinkančios švietimo programos, nepakankamos mokytojų, dėstytojų ir tyrėjų kompetencijos, silpnas švietimo ir mokslo įstaigų bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, taip pat pokyčių valdymo ir švietimo organizavimo tobulinimo gebėjimų bei lyderystės stoka. Taip pat švietimo srities analizė atskleidė tokias problemas kaip prastai ugdomas kūrybiškumas ir verslumas, mažai individualizuotas ugdymas ir prastai tenkinami specialieji ugdymo poreikiai (tiek raidos sutrikimų turinčių, tiek ypač gabių vaikų), aukštas patyčių lygis. Dėl vaikų neformalaus švietimo prieinamumo ir įvairovės stokos, taip pat dėl to, kad mokyklos yra menkai aprūpintos technologijomis, švietimo sistemoje prastai ugdomos technologinės ir gamtamokslinės kompetencijos. Kalbant apie švietimo paklausą, būtina paminėti tokias problemas kaip motyvacijos mokytis trūkumas, ypač mažesnę išsilavinimą turinčių ir mažesnes pajamas gaunančių asmenų ir jų šeimos narių, ir žemas dalyvavimo švietimo sistemoje, ypač ikimokykliniame ugdyme ir tęstiniame suaugusiųjų mokymesi, lygis. Prastesnius mokinių mokymosi pasiekimus lemia ir tai, kad tėvai mažai domisi vaikų ugdymo procesu, nedalyvauja jame.

PS per mažai dėmesio teikiama švietimo kokybei ir prieinamumui didinti skirtoms reguliacinėms priemonėms, be kurių sunku tikėtis teigiamų pokyčių. Pavyzdžiui, svarbu numatyti tinkamas reguliacines priemones bendrojo ugdymo mokyklų tinklo optimizavimui palengvinti, užtikrinti galimybę, mažėjant mokinių skaičiui, dalį bendrojo ugdymo pedagogų išleisti į pensiją, numatant atitinkamas kompensacines priemones. Dėl neefektyviai naudojamo švietimo sistemai skiriamo finansavimo, nesudaromos sąlygos mokytojų algoms pakelti, dėl to nekyla profesijos prestižas ir tampa sudėtinga šia profesija sudominti jaunus specialistus.

2014–2020 m. veiksmų programos projekte pasirinkta 10 tematinio tikslo „Investicijos į švietimą, įgūdžius ir mokymąsi visą gyvenimą“ investicinių prioritetų, skirtų švietimo ir mokymo infrastruktūrai tobulinti, mokyklos nebaigiančių asmenų prevencijai ir skaičiui mažinti, lygioms galimybėms gauti geros kokybės ikimokyklinį, pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą užtikrinti, aukštojo ar jam lygiaverčio mokslo kokybei, veiksmingumui ir atvirumui gerinti, galimybėms mokytis visą gyvenimą didinti, darbo jėgos įgūdžiams ugdyti ir kvalifikacijai kelti bei švietimo ir mokymo sistemų pritaikymui darbo rinkai, atitinka svarbiausius šalies poreikius ir strategijos „Europa 2020“ nuostatas. Lietuvos 2013 m. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, nustatančioje strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo veiksmų kryptis ir nacionalinius tikslus, numatoma toliau mažinti ankstyvąją jaunų žmonių pasitraukimą iš švietimo sistemos, išlaikyti turinčių aukštąjį arba jam prilygintą išsilavinimą asmenų dalį. Prie šių tikslų įgyvendinimo prisidės, tačiau vien jais neapsiribos šio VP prioriteto veiksmai, taip pat padėsiantys spręsti ir esminius švietimo kokybės, prieinamumo ir efektyvaus išteklių naudojimo iššūkius. Nacionalinėje reformų darbotvarkėje planuojama didinti investicijas į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą – tam stipriai pasitarnaus VP iškeltas tyrėjų gebėjimų stiprinimo uždavinys. VP prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo stiprinimas“ veiksmams finansuoti suplanuotos ES struktūrinių fondų lėšos prisidės įgyvendinant Nacionalinę reformų darbotvarkę.

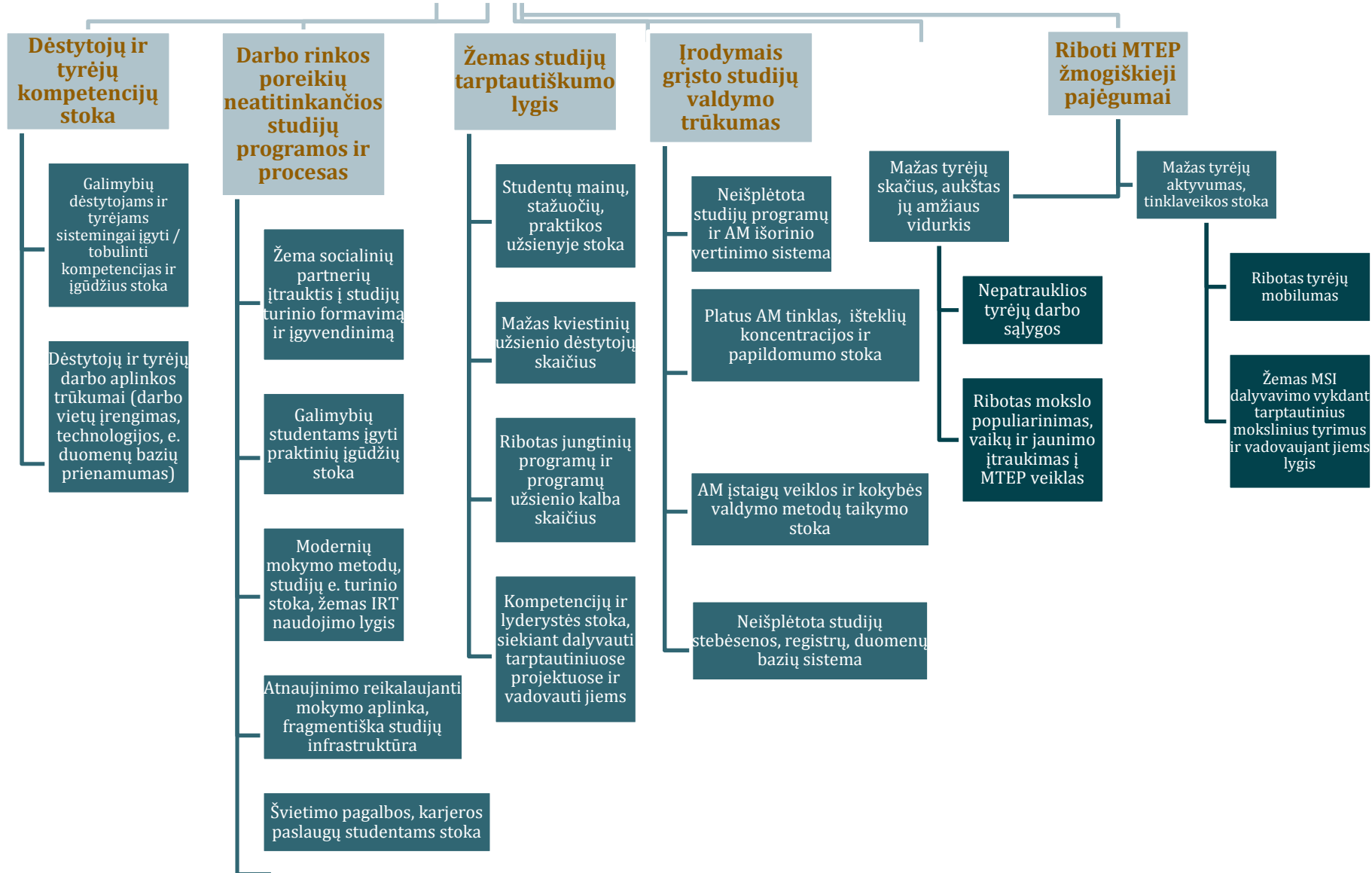
Toliau yra pateikiami bendrojo ir neformalaus ugdymo, studijų ir aukštojo mokslo, profesinio mokymosi ir mokymosi visą gyvenimą sričių problemų medžiai ir jais remiantis atlikta atskirų investicinių prioritetų intervencijų logikos analizė. Ši analizė apima ne tik VP projekte, bet ir išankstinio vertinimo ekspertų siūlomus veiksmus VP nustatytiems rezultatams pasiekti, taip pat išankstinių prielaidų ir išorės veiksnių analizę. Toliau pateikiami paveikslai apibendrina esminių plėtros iššūkių analizę. Išsami analizė pateikiama 1 priede.

Paveikslas 13. Švietimo srities problemų medis

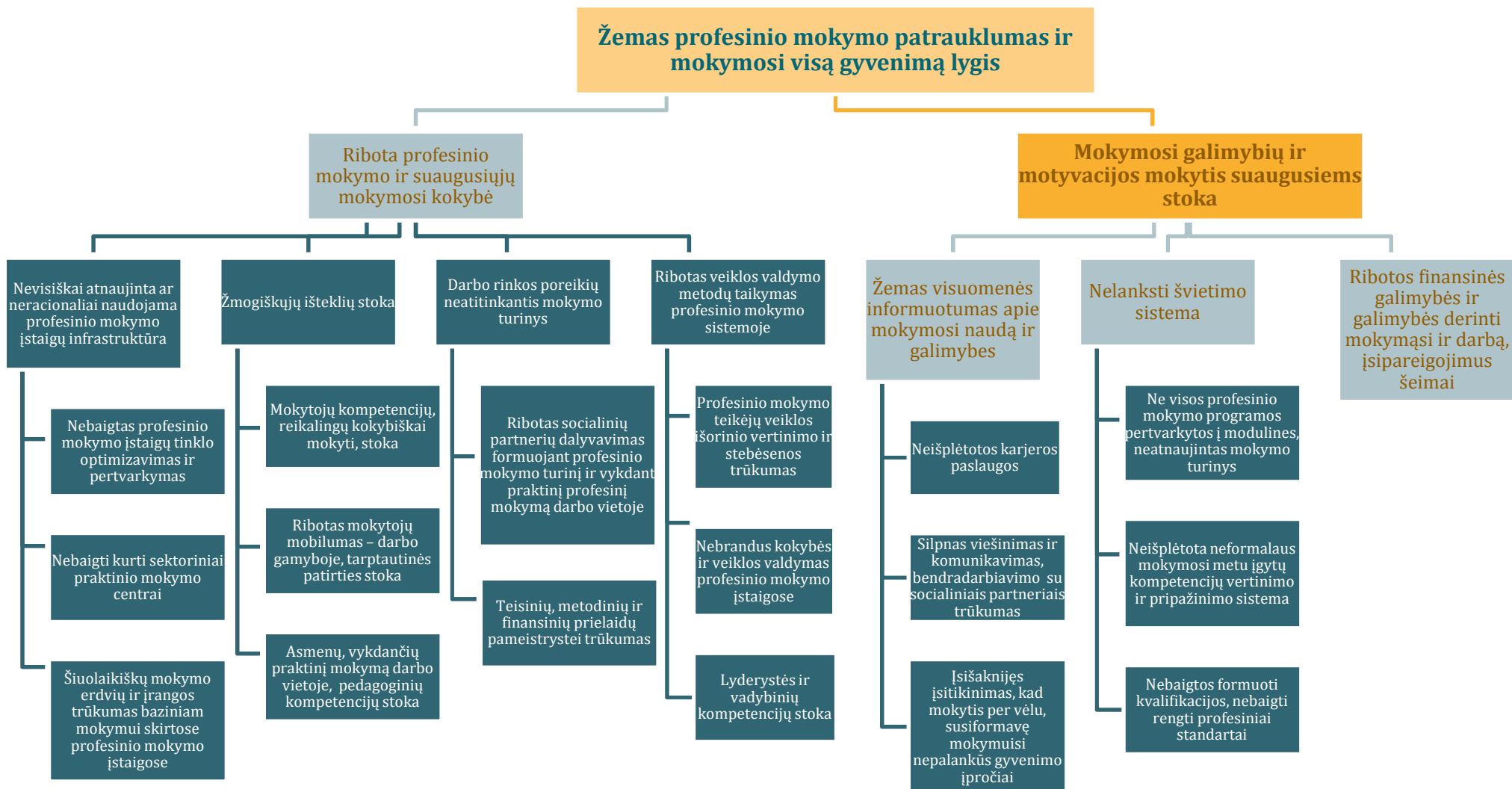

Paveikslas 14. Aukštojo mokslo srities problemų medis

Aukštojo mokslo suteikiamos kompetencijos, neatitinkančios darbo rinkos poreikių

Paveikslas 15. Profesinio mokymosi ir mokymosi visą gyvenimą srities problemų medis

Investicinis prioritetas „Investicijos į švietimą, profesinį mokymą siekiant suteikti įgūdžių ir užtikrinti mokymąsi visą gyvenimą, tobulinant švietimo ir mokymo infrastruktūrą“ (ERPF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas siekiant tobulinti švietimo ir mokymo infrastruktūrą, kuriant prielaidas aukštesnei švietimo kokybei ir didesniai prieinamumui švietime mažiau dalyvaujančioms visuomenės grupėms, neutralizuojant neigiamų demografinių tendencijų įtaką švietimo įstaigų tinklo veiklos efektyvumui. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojami trys specifiniai uždaviniai šiam prioritetui pasiekti: „Tobulinti ir koncentruoti studijų infrastruktūrą, siekiant aukštesnės studijų kokybės“, „Gerinti kokybiško profesinio ir suaugusiųjų mokymo prieinamumą investuojant į infrastruktūrą“ ir „Didinti bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo įstaigų tinklo veiklos efektyvumą“. Pasirinkti uždaviniai atitinka siekiamą pokytį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 36. Švietimo ir mokymo infrastruktūros tobulinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Didesnė studentų, studijavusių modernizuotoje aukštųjų mokyklų infrastruktūroje, koncentruotoje integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose, dalis.
- Didesnė profesinio mokymo mokinių modernizuotose įstaigose dalis.
- Didesnė bendrojo ugdymo mokinių modernizuotose įstaigose dalis.
- Didesnė 1–6 metų vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme, dalis.

Produktai:

- Modernizuota studijų infrastruktūra, koncentruota integruotuose mokslo, studijų ir verslo centruose.
- Modernizuotos profesinio mokymo įstaigos.
- Modernizuotos suaugusiųjų mokymo įstaigos.
- Švietimo įstaigos, kuriose sukurta ar modernizuota bent jau viena edukacinė erdvė.
- Sukurtos naujos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vietos.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Savivaldybės atsilieps į paskatas optimizuoti jų teritorijoje veikiančius bendrojo ugdymo ir neformalaus švietimo įstaigų tinklus ir aktyviai sieks užtikrinti aukštesnę vaikų ugdymo kokybę bei įvairovę.
- Studentai, mokiniai ir jų tėvai rinksis studijas, profesinį mokymą ar bendrąjį ugdymą geriau įrengtose ir aprūpintose švietimo įstaigose.
- Dėl demografinių priežasčių mažės profesinio išsilavinimo siekiančių vaikų ir jaunimo srautas. Todėl darbdaviai ir profesinio mokymo įstaigos, turinčios sektorinius praktinio mokymo centrus, aktyviai bendradarbiaus tęstinio suaugusiųjų mokymosi srityje.
- Sektorinių centrų neturinčios profesinio mokymo įstaigos turės pakankamas paskatas ir galimybes nukreipti savo mokinius į sektorinius praktinio mokymo centrus (mokyti pagal praktinio mokymo modulius), esančius kitose profesinio mokymo įstaigose, o šios įstaigos turės paskatas juos priimti ir mokyti.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai naudosis naujomis galimybėmis ugdyti savo vaikus ikimokyklinio ugdymo

įstaigose.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Didinti energijos gamybos, tiekimo ir vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą viešojoje infrastruktūroje ir būsto sektoriuje (4 VP prioritetas).

Veiklos:

- Mokslo ir studijų institucijų infrastruktūros koncentravimas ir integravimas į mokslo centrų infrastruktūrą, studijų aplinkos modernizavimas, suformuojant studijų miestelius, studijų aplinkos tobulinimas, aprūpinimas studijoms skirta įranga, bendro naudojimo studijų infrastruktūra.
- Fizinės infrastruktūros, reikalingos švietimo informacinėms sistemoms, švietimo nacionaliniams registrams ar duomenų bazėms funkcionuoti, plėtra.
- Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtra, investicijos į sektorinius centrus turinčių profesinio mokymo įstaigų bendrabučius.
- Infrastruktūros, reikalingos kokybiškai įgyvendinti bazinius profesinio mokymo modulius profesinio mokymo įstaigose, kuriose nėra sectorinio praktinio mokymo centro, plėtra.
- Suaugusiųjų švietimo centrų mokymosi erdvių ir priemonių modernizavimas.
- Valstybės ir savivaldybių iniciatyvų rėmimas, tobulinant ikimokyklinio ugdymo įstaigų, pradinio, pagrindinio ir progimnazijų ar gimnazijų tipo mokyklų tinklą ir gerinant ugdymo kokybę, modernizuojant pastatus, ugdymo priemones ir aplinką.
- Ugdymo kokybės gerinimas bendrojo ugdymo įstaigose, diegiant modernias švietimo technologijas ugdymo turiniui perteikti, demonstruoti ir komunikuoti, įsteigiant ar modernizuojant mokyklines gamtos mokslų laboratorijas ir kitas specializuotas klases ar kabinetus, taip pat įdiegiant bevielius tinklus.
- Ikimokyklinio ugdymo įstaigų infrastruktūros modernizavimas ir aprūpinimas priemonėmis, skatinančiomis vaikų kūrybiškumą ir savireguliaciją. Paskatos savivaldybėms ir privatiems švietimo teikėjams teikti kokybiškas ikimokyklinio ugdymo paslaugas vietovėse, kuriose yra tokio ugdymo paklausa.
- Vaikų socializacijos centrų tinklo infrastruktūros sutvarkymas.
- Investicijos į techninės kūrybos ir meno, gamtamokslinių, muzikos, dailės, teatro, meno, sporto mokyklų ir būrelių, kitą kūrybiškumą, sveiką gyvenseną ir vaikų

socializaciją skatinančią neformaliojo švietimo teikėjų infrastruktūrą.

Išankstinės sąlygos (nustatytos EK):

- 9.2. Parengta nacionalinė strateginė romų įtraukties politikos programa.
- 10.1. Mokyklos nebaigimas: nustatyta strateginė politikos programa mokyklos nebaigusių asmenų skaičiui mažinti.
- 10.2. Aukštasis mokslas: parengtos nacionalinės arba regioninės strateginės politikos programos, skirtos skatinti įgyti tretinį išsilavinimą, taip pat gerinti jo kokybę ir veiksmingumą.
- 10.3. Mokymasis visą gyvenimą: parengta nacionalinė ir (arba) regioninė strateginė politikos programa, skirta mokymuisi visą gyvenimą.
- 10.4. Parengta nacionalinė arba regioninė strateginė politikos programa, skirta profesinio rengimo ir mokymo sistemų kokybei ir veiksmingumui didinti, laikantis SESV 165 straipsnio.

1. *Studijų infrastruktūra.* Pagrindinis iššūkis aukštojo mokslo srityje yra stiprinti studijų kokybę ir atitikti šalies ūkio poreikiams. Vienas svarbiausių ūkio poreikių yra didesnė studijų orientacija į gamtos, technikos ir taikumuosius mokslus (bei aukštesnę studijų kokybę šioje srityje), nes šiuo metu socialinių ir humanitarinių mokslų programose studijuojantys sudaro per 60 proc. visų studentų. Uždavinio aprašymas ir veiklos, tikėtina, sudarys sąlygas šį poreikį tenkinti. Koncentruojant investicijas ir stiprinant studijų ir mokslinių tyrimų sąsajas, bus plėtojama infrastruktūra 5 universitetų studijų miesteliuose, įsikūrusiuose šalia mokslo slėnių, ir 3 kolegijų studijų miestelių infrastruktūra. Studijas sumanios specializacijos srityse plėtojant šalia mokslo slėnių, bus ypač gerai užtikrinama sinergija tarp investicijų į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) infrastruktūrą ir investicijų į studijų infrastruktūrą. Taip pat planuojamas investicijas į infrastruktūrą turėtų papildyti ESF investicijos. Tam, kad investicijos į mokslinių tyrimų ir studijų infrastruktūrą realiai pagerintų studijų kokybę, būtina stiprinti aukštųjų mokyklų dėstytojų ir tyrėjų kompetenciją, atverti Lietuvos aukštąsias mokyklas ir tyrimų centrus aukštos kompetencijos dėstytojams ir tyrėjams iš užsienio bei stiprinti ryšį tarp mokslinių tyrimų ir studijų. Taip pat reikia sudaryti prielaidas ankstyvajam jaunųjų tyrėjų potencialui vystyti dar bendrojo ugdymo mokyklose. Tik apie 13 proc. aštuntokų turi sąlygas atlikti laboratorinius darbus (ir lankyti neformaliojo ugdymo būrelius) mokyklinėse gamtos mokslų laboratorijose, kai atitinkamas EBPO organizacijos šalių vidurkis yra 80 proc. Dėl šios priežasties bendrąjį ugdymą baigę vaikai yra labai prastai pasiruošę studijuoti gamtos mokslus, siekti tyrėjų karjeros šioje srityje.

✓ *Atsižvelgta iš dalies*

Rekomendacija. VP tekste ir programos įgyvendinimo procese glaudžiai susieti investicijas į mokslinių tyrimų ir studijų įrangą su aukštųjų mokyklų dėstytojų gebėjimų stiprinimu šią įrangą pritaikyti ir aktyviai naudoti studijų procese, numatyti tyrėjų kompetencijų ugdymo stiprinimą visose studijų programose, ypač programose, kurios įgyvendinamos sumanios specializacijos srityse. Siūloma į VP veiklas įtraukti jaunųjų tyrėjų potencialo vystymą dar bendrojo ugdymo mokyklose ir vaikų neformaliojo švietimo būreliuose, numatant investicijas į mokyklinės gamtos

mokslų laboratorijas.

2. *Profesinio ir suaugusiųjų mokymo infrastruktūra.* Svarbiausias iššūkis profesinio ir suaugusiųjų tęstinio mokymosi srityje yra žemas tokio mokslo patrauklumas mokiniams, baigusiems pagrindinio ugdymo programas, ir ypač suaugusiems – tai iš dalies lemia didelėje dalyje įstaigų ar jų programų išliekanti vis dar žema mokymo kokybė. ISCED 3 lygmens programose tik apie 30 proc. mokinių mokosi pagal technologinio profilio ir profesinio mokymo programas, nors ES šalių vidurkis siekia apie 50 proc. Didelė dalis suaugusiųjų nėra baigę bendrojo ugdymo programas. Svarbus vaidmuo, siekiant didesnio profesinio mokymo patrauklumo ir kokybės, tenka mokymo infrastruktūros kokybei – tam skirtas atskiras VP uždavinys. 2007–2013 m. programiniu laikotarpiu buvo investuota į sektorinius praktinio mokymo centrus, kurie geriau patenkins šalies regionų verslo ir gyventojų kokybiško pirminio ir tęstinio profesinio mokymo poreikius. 2014–2020 m. VP šias investicijas numatoma tęsti taip pat didelį dėmesį skiriant ir kitoms – sektorinių centrų neturinčioms – profesinio mokymo įstaigoms modernizuoti, kad jos galėtų užtikrinti kokybišką bazinį mokymą, suteikiantį galimybę užbaigti specializuotus praktinio mokymo modulius aukšto technologinio lygio sektoriniame centre ir (arba) pas darbdavį. Be to, numatoma modernizuoti bent dalį suaugusiųjų švietimo centrų, kad suaugusiems būtų galima pasiūlyti patrauklias galimybes užbaigti bendrojo ugdymo programą. Planuojamos investicijos į infrastruktūrą gerai papildo ESF investicijas ir remiasi jomis, kad būtų realizuota dalis šio uždavinio intervencijoms svarbių prielaidų. Mažiau atsižvelgta į riziką, kad dėl demografinių priežasčių mažėja profesinio išsilavinimo siekiančių vaikų ir jaunimo srautas, todėl kuriami mokymo pajėgumai gali pasirodyti pernelyg dideli, jei neišsaug suaugusiųjų, besimokančių pirminio ir tęstinio profesinio mokymo programose, skaičius. Nors 2014–2020 m. VP ESF intervencijos numato stipriai remti žemesnės kvalifikacijos suaugusiųjų mokymąsi, taip pat mokinių ir mokytojų mobilumą tarp profesinio mokymo įstaigų, neaišku, ar ir kaip šios intervencijos galės būti tęsiamos, pasibaigus ESF lėšoms. Darbdaviai ir profesinio mokymo įstaigos, turinčios sektorinius praktinio mokymo centrus, turi išmokti abipusiškai naudingai bendradarbiauti tęstinio suaugusiųjų mokymosi srityje, o mobilumo tarp profesinio mokymo įstaigų galimybės turėtų būti numatytos ir pradėtos realiai finansuoti per mokinio krepšelio skyrimo metodiką.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste pažymėti, kad šalia 2014–2020 m. planuojamų investicinių priemonių bus tęsiamas biudžetinių profesinio mokymo įstaigų (ypač turinčių sektorinius praktinio mokymo centrus) pertvarkymas į viešąsias įstaigas, išleidžiant į jų valdymą šakines darbdavių asociacijas, o jų atstovus dalininkų susirinkimuose kviečiant dalyvauti ESF 9.4.1 uždavinijoje numatytų švietimo lyderystės stiprinimo projektų įgyvendinimo metu organizuojamuose mokymuose.

3. *Bendrojo ugdymo, priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo infrastruktūra.* Bendrojo ugdymo, priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo srityje pagrindinis iššūkis yra demografinių priežasčių nulemtas ugdymo įstaigų tinklo neoptimalus veikimas. Dalis bendrojo ugdymo įstaigų yra pustuštės ir todėl vieno mokinio ugdymo kaina skirtingose mokyklose skiriasi iki penkių kartų. Mokyklos, kurios nesurenka pakankamai mokinio krepšelių, negali išlaikyti pakankamai mokytojų specialistų,

skirtingų klasių mokiniai ugdomi kartu, dėl to stipriai prastėja ugdymo kokybė, kaimo vietovėse vis dar per anksti pasitraukiama iš švietimo sistemos. Priešingai, kai kuriuose miestuose ir rajonuose ikimokyklinio ugdymo įstaigos perpildytos ir negali priimti visų norinčių, nors Lietuva stipriai atsilieka nuo ES vidurkio pagal 1–6 metų vaikų ugdomų ikimokyklinio ugdymo įstaigose dalį. Todėl 2014–2020 m. VP bus investuojama į geresnį kokybiško ugdymo prieinamumą visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų gyvenamos vietos. Tuo tikslu bus remiamos savivaldybių iniciatyvos optimizuoti savo bendrojo ugdymo mokyklų ir darželių tinklą, investuojant į perspektyvių ugdymo įstaigų ir jų aplinkos modernizavimą, lygiagrečiai pasirūpinant mokinių ir mokytojų ar auklėtojų galimybėmis pasiekti ugdymo įstaigas iš atokesnių vietovių. Jau yra realizuota svarbi VP tekste esanti atsakingo investavimo prielaida, jog investicijos, skirtos bendrojo ugdymo infrastruktūros sričiai, bus siejamos su savivaldybių ir mokyklų, į kurias investuojama, išipareigojimu gerinti ir skelbti savo mokinių ugdymo pasiekimus ir mažinti ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos.

Savivaldybės yra bendrojo ugdymo įstaigų ir darželių steigėjos, dėl to jos atsakingos už šių įstaigų tinklo optimizavimą. Labai svarbi prielaida, kad savivaldybės taip pat naudotųsi šio investicinio prioriteto teikiamomis galimybėmis didinti savo ugdymo įstaigų tinklo efektyvumą, suderintų planuojamus veiksmus su vietos bendruomenėmis, ypač mokinių tėvais, ir priimtų neretai sudėtingus sprendimus, kuriose įstaigose bus siekiama sudaryti kokybiškas vaikų ugdymo sąlygas, o kurių pastatų reikia atsisakyti. Taip pat svarbu, kad savivaldybės, pasinaudodamos įstaigų steigėjo teisėmis, aktyviai siektų ir prižiūrėtų, jog investicijos į infrastruktūros kokybę lemtų ir teigiamus pokyčius organizuojant ugdymą, kuriant metodus, kad būtų naudojamos išigytytos modernios ugdymo priemonės ir taikomos pažangios ugdymo idėjos, siekiant užtikrinti aukštesnę vaikų ugdymo kokybę ir žemesnį ankstyvą pasitraukimą. Mokyklų vadovai, pedagogai, tėvai ir kiti vietos bendruomenių atstovai turi būti gerai informuojami apie numatomus veiksmus ir skatinami prisidėti, remti bei vykdyti kokybinius pokyčius ugdymo įstaigose. Veiksmai turi būti aprašyti aiškiuose švietimo infrastruktūros optimizavimo ir plėtojimo planuose.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP tekste nurodyti, kad, investuojant į švietimo infrastruktūros modernizavimą, bus remiamasi aiškiais švietimo infrastruktūros optimizavimo ir plėtojimo planais, kurie sudarys prielaidas tvarioms investicijoms ir sumažins investavimo riziką į mokyklas, kurios dėl demografinių priežasčių gali nesurinkti tiek vaikų, kiek numatyta pagal jų statybos ar rekonstrukcijos projekcinį pajėgumą. Nors bendrojo ugdymo mokyklų tinklo optimizavimo sprendimus gali priimti tik savivaldybės, kaip mokyklų steigėjai, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų, pvz., nustatyti tinklo efektyvumo didinimo tikslus, privalomas žemutines ribas klasių komplektavimui, teikti aiškų prioritetą valstybės investicijoms į gerai sukomplektuotas mokyklas.

Finansavimo pakankamumas

Planuojamos investicijos į švietimo infrastruktūrą – ypač ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo srityje – yra labai kuklios, lyginant su bendru šios infrastruktūros modernizavimo poreikiu. Tik į maždaug 20 proc. šių švietimo įstaigų buvo rimčiau investuota per pastaruosius 15 metų – įskaitant ES struktūrinių fondų investicijas. 2014–2020 m. laikotarpiu investicijos į švietimo infrastruktūrą netgi

mažėja. Todėl galima konstatuoti, kad nors skiriamos lėšos yra pakankamos, norint pasiekti išsikeltus rezultato rodiklius, jos nėra pakankamos norint įgyvendinti kokybinius pokyčius ugdymo procese ir pasiekti labai ryškaus ugdymo rezultatų pagerėjimo.

Atsižvelgta iš dalies

Rekomendacija. Siūloma svarstyti galimybę perskirstyti finansavimą iš 1 VP prioriteto ir 9 VP prioriteto studijų infrastruktūros dalies į bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo infrastruktūrą. Taip pat svarstyti kitokių nei negražintinos subsidijos (pvz., finansinių instrumentų) paramos formų taikymo galimybę, ypač aukštajam mokslui, o taikant negražintiną paramą reikalauti iš paramos gavėjų ar jų steigėjų apčiuopiamos bendro finansavimo dalies. Tai leistų pasiekti greitesnį ir didesnę poveikį švietimo kokybei ir prieinamumui. Aukštosios mokyklos turi savarankiškus pajamų šaltinius, jų paslaugų kokybė ir patrauklumas stipriai išauga investuojant į infrastruktūros atnaujinimą, todėl galima būtų tikėtis, kad dalį reikalingų investicijų skirs jos pačios ir, tikėtina, bus pajėgios gražinti paskolas. Bendrojo ugdymo srityje tinklo efektyvumo didinimas sudaro sąlygas savivaldybei taupiau naudoti mokinio krepšelio lėšas, o geresnės kokybės ugdymą užtikrinančios mokyklos didina savivaldybės patrauklumą gyventojams – jų mažiau išvažiuoja arba daugiau atvyksta.

Paramos formų efektyvumas

Investicijoms į švietimo infrastruktūrą negražintinos subsidijos yra tinkama ir efektyvi paramos forma.

Investicinis prioritetas „Mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimas ir mokyklos nebaigimo prevencija, lygių galimybių gauti geros kokybės ikimokyklinį, pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą užtikrinimas panaudojant grįžimui į švietimo ir mokymo procesą skirtus mokymosi būdus, įskaitant formalųjį, neformalųjį mokymąsi ir savišvietą“ (ESF)

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą prevencinių, intervencinių ir kompensacinių priemonių poreikį mokinių ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo sistemos srityje, ypač mažinant šį rodiklį kaimo vietovėse, taip pat gerinant mokinių mokymosi pasiekimus, pasitelkiant įvairias ugdymo kokybės didinimo veiklas. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojami specifiniai uždaviniai „Gerinti mokinių ugdymo pasiekimus skatinant pokyčius švietimo įstaigų veikloje“ ir „Mažinti anksti iš švietimo sistemos pasitraukusių ir bendrojo ugdymo programos nebaigusių asmenų skaičių“ atitinka siekiamus pokyčius, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 37. Ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimo ir ugdymo pasiekimų gerinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Paramą ugdymo proceso kokybei gerinti gavusios mokyklos, kurių mokinių ugdymo pasiekimai pagerėjo.

- Švietimo įstaigų darbuotojų, kurie ESF lėšomis įgytas kompetencijas taikė švietimo sistemoje praėjus 6 mėn. po dalyvavimo ESF veiklose, dalis.
- Mokyklos nelankančių mokinių dalies sumažėjimas ESF paramą ankstyvojo pasitraukimo iš mokyklos prevencijos bei kompensacijos priemonėms gavusiose mokyklose.

Produktai:

- Po išorinio vertinimo ESF paramą ugdymo kokybei gerinti gavusios mokyklos.
- Mokyklos, kuriose, gavus ESF paramą ugdymo kokybei gerinti, įdiegtos mokinių kompetencijų vertinimo / įsivertinimo sistemos.
- Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie tobulino kvalifikaciją ar įgijo papildomų kompetencijų ESF remiamose veiklose ir gavo pažymėjimą.
- Vaikai, kuriems, gavus ESF paramą, buvo suteikta kryptinga švietimo pagalba.
- Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie tobulino kvalifikaciją ar įgijo papildomų kompetencijų ESF remiamose veiklose ir gavo pažymėjimą.

Veiklos:

- Mokyklų ir jų bendruomenių, steigėjų iniciatyvų gerinti mokinių ugdymo pasiekimus rėmimas: gerosios praktikos ugdymo organizavimo metodikų įgyvendinimas bendrojo ugdymo mokyklose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose; elektroninių ugdymo ir švietimo pagalbos, karjeros paslaugų plėtra; tėvų informavimas ir mokymas; kūryba paremtų partnerysčių plėtojimas su neformaliojo švietimo įstaigomis.
- Vertinimo ir stebėsenos sistemos plėtra.
- Mokytojų kvalifikacijos tobulinimas, pagalbos švietimui specialistų kvalifikacijos tobulinimas.
- Pedagogo specialybės populiarinimas, naujų specialistų pritraukimas į švietimo ir pagalbos švietimui veiklą.
- Mokyklų ir jų bendruomenių ar steigėjų iniciatyvų mažinti ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos rėmimas.
- Specialiųjų poreikių ir socialinės atskirties grupių vaikų integracijos į švietimo sistemą rėmimas ir neformaliojo bei alternatyvaus ugdymo įvairovės skatinimas.
- Įvairių organizacijų aktyvus įsitraukimas į vaikų ir jaunimo švietimo veiklą, netradicinių erdvių panaudojimas edukacinėms reikmėms, neformaliojo ugdymo iniciatyvų rėmimas ir jų palaikymas, parama

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Aukštesnis ar bent nesumažėjęs mokinių psichinės ir fizinės sveikatos lygis.
- Aktyvus bendruomenės ir šeimos įsitraukimas į ugdymo procesą.
- Aktyvus verslo ar švietimo / mokslo įstaigų / organizacijų įsitraukimas, vystant mokytojų stažuočių programą.
- Mažesnė pedagoginės krypties studijų pasiūla, norint paskatinti šių studijų kokybę.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Stiprinti švietimo kokybės valdymą ir švietimo vadovų gebėjimus vykdyti kokybinius pokyčius (9 VP prioritetas).

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Aktyvus neformaliojo švietimo teikėjų įsitraukimas, siekiant padidinti ugdymo paslaugų prieinamumą ir įvairovę.
- Pedagogų senjorų motyvacija pasitraukti iš švietimo sistemos ar keisti veiklos profilį.
- Sutvarkytas reglamentavimas, leidžiantis mokytojams sklandžiai grįžti į mokyklą po kvalifikacijos tobulinimo.
- Geriausių specialistų, baigusiu ne švietimo ir ugdymo krypties studijas, motyvacija rinktis mokytojo profesiją.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų, teikiamų nacionaliniu ir regioniniu mastu, plėtra ir tobulinimas, užtikrinant kompleksinę paslaugų teikimo pertvarką, jų orientavimą į vartotoją (2 VP prioritetas).

neformaliojo švietimo įstaigų paslaugų įvairovei ir prieinamumui didinti.

- Užsienio lietuvių lituanistinio švietimo stiprinimas.

Išankstinė sąlyga:

- 10.1. Mokyklos nebaigimas: nustatyta strateginė politikos programa mokyklos nebaigusių asmenų skaičiui mažinti, laikantis SESV 165 straipsnio.

2014–2020 m. VP siekia spręsti daugelį aktualių iššūkių bendrojo ir neformalaus ugdymo srityje. Numatytos dvi pagrindinės pokyčių kryptys – gerinti mokinių ugdymo pasiekimus ir mažinti vaikų ir jaunimo ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos. Toliau pateikiamas kiekvienos iš pokyčių krypčių vertinimas.

1. Ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimas. Siekiant šio pokyčio numatoma derinti nacionalines iniciatyvas su pačių mokyklų ir jų bendruomenių, steigėjų iniciatyvomis mažinti ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos. Siekiant, kad daugiau sunkumų patiriančių mokinių gautų reikiamą švietimo pagalbą ir būtų ugdomi pagal individualius gebėjimus ir poreikius, daug dėmesio skiriama specialiųjų poreikių ir socialinės atskirties grupių vaikų integracijai į švietimo sistemą remti. Integruotai ugdomų specialiųjų poreikių turinčių vaikų ir jaunuolių iki 21 metų dalis vos didesnė nei 10 proc. Šie duomenys rodo esminius specialios pedagoginės pagalbos kokybės, specialistų skaičiaus ir infrastruktūros trūkumus, kuriuos neretai galima spręsti ir centralizuotai. Taip pat daug dėmesio yra skiriama vaikų socializacijos mechanizmams, neformaliojo ir alternatyvaus ugdymo įvairovei ir prieinamumui skatinti, įvairių organizacijų aktyviam įsitraukimui į vaikų ir jaunimo švietimo veiklą, netradicinių erdvių panaudojimui edukacinėms reikmėms bei bendrojo ugdymo įstaigų ir neformaliojo švietimo teikėjų bendradarbiavimui. Lygiagrečiai, siekiant įgalinti prevencinę veiklą, numatoma investuoti į mokytojų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą darbu su padidintos rizikos vaikais, ankstyvojo pasitraukimo rizikos stebėsenos tobulinimą. Įgyvendinant šį uždavinį nepaprastai svarbu tobulinti švietimo pagalbos specialistų kvalifikaciją. Nepaisant tik iš dalies įgyvendintos išankstinės sąlygos, veiksmų programoje siūlomi veiklų pavyzdžiai atitinka mokyklos nebaigiančių asmenų prevencijos / mažinimo ir ugdymo pasiekimų gerinimo intervencijos logiką.

2. Mokinių ugdymo pasiekimų gerinimas. Šioje kryptyje numatomos investicijos reikalingos norimam pokyčiui sukurti, nes planuojama remti mokyklų ir jų bendruomenių, steigėjų iniciatyvas diegti gerosios praktikos ugdymo organizavimo metodikas bendrojo ugdymo mokyklose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose, plėtoti elektronines ugdymo ir švietimo pagalbos, karjeros paslaugas, informuoti ir mokyti mokinių tėvus, plėtoti kūryba paremtas partnerystes su neformaliojo švietimo įstaigomis, stiprinant jungtis tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo. Taip pat planuojamos investicijos, skirtos mokytojams, kurie, patobulinę kvalifikaciją, savo mokyklose naudos ir skleis naujus ugdymo metodus ir priemones, supažindinami su jais ir kitus mokytojus. Lygiagrečiai siekiama populiarinti pedagogo specialybę, pritraukti naujus specialistus į švietimo ir pagalbos švietimui veiklą. Dėl didėjančio mokytojų amžiaus vidurkio ir iš dalies dėl to prastėjančios ugdymo kokybės būtina į švietimo sistemą pritraukti naujų specialistų ir kartu sudaryti sąlygas vyresniems pedagogams rinktis kitoki

pedagoginės veiklos profilį. Paskatos rinktis pedagoginės krypties studijas pirmiausia priklausys nuo šių studijų kokybės, todėl svarbu, kad aukštosios mokyklos atsisakytų mažai paklausių programų ir koncentruotų išteklius į esminį likusių programų patrauklumo didinimą.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP 9.3.1 uždavinio veiksmų sąrašė konkrečiai paminėti, jog bus investuojama į naujausias žinias integruojančias švietimo ir ugdymo kryptių studijas, suteikiančias būsimiesiems pedagogams platų kultūrinį akiratį, įgalinančias vykdyti kelių dalykų mokymą.

Siekiant gerinti mokinių pasiekimus, numatyta įdiegti mokinių kompetencijų (įsi)vertinimo sistemą. Tačiau norint, kad tokia sistema būtų veiksminga ir, remiantis jos duomenimis, būtų vykdomi kokybiniai pokyčiai, šią sistemą turi įsidiesti visos mokyklos, nes ji paremta skirtingų mokyklų mokymosi rezultatų palyginimu. 2014–2020 m. VP lėšos mokyklų iniciatyvoms gerinti mokinių pasiekimus yra susietos su mokyklų, į kurias investuojama, įsipareigojimu vertinti, gerinti ir skelbti savo mokinių ugdymo pasiekimus. Analogišką įsipareigojimą būtų tikslinga numatyti ir VP 9.2.2 uždavinio aprašyme, numatant, kad tokią pat prievolę mokyklos prisiims gaudamos paramą mokinių ankstyvajam pasitraukimui iš švietimo sistemos mažinti. Tokio įsipareigojimo reikalingumas grindžiamas atvirkštiniu ryšiu tarp mokinių pasiekimų ir ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos rodiklių.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. VP 9.2.2 uždavinio aprašymą (VP 9.2.1 uždavinio aprašymo pavyzdžiu) susieti su mokyklų, į kurias investuojama, įsipareigojimu vertinti, gerinti ir skelbti savo mokinių ugdymo pasiekimus. Tai pagrindžia stiprus atvirkštinius ryšius tarp mokinių pasiekimų ir mokinių ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos. Be to, tai išplėstų mokinių pasiekimų vertinime siekiančių dalyvauti ir pasiekimus viešinančių mokyklų ratą.

Įgyvendinant VP 9.2.1 ir 9.2.2 uždavinius iškyla rizika, kad kai kurios mokyklos, kurioms reikėtų paramos, jos neprašys vien todėl, kad vengs situacijos mokykloje paviešinimo. Be to, geresnius administracinius gebėjimus turinčių mokyklų paraiškos gali nukonkuruoti paraiškas tokių, kurioms parama yra labiau reikalinga ir poveikis kurioms būtų didesnis. Todėl mokyklų iniciatyvų rėmimas neturėtų būti paliktas vien atviram konkursui. Būtų tikslinga diferencijuoti pagalbą mokykloms. Mažiau vadybinių pajėgumų ir motyvacijos turinčių mokyklų, atrinktų pagal objektyvius kriterijus, bendruomenės reiktų įtikinti dalyvauti programoje ir suteikti pagalbą ruošiant mokyklų tobulinimo planus, kurių dalį finansuotų ESF.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Įgyvendinant VP 9.2.1 ir 9.2.2 uždavinius, mokyklų iniciatyvų rėmimas neturėtų būti paliktas vien atviram konkursui. Būtų tikslinga diferencijuoti pagalbą mokykloms, suteikiant papildomų galimybių mažesnius administracinius gebėjimus turinčioms mokykloms parengti mokyklų tobulinimo planus, kurių įgyvendinimą iš dalies finansuotų ESF.

Įgyvendinant VP 9.2.1 ir 9.2.2 uždavinius planuojama skatinti mokyklų iniciatyvas sprendžiant mokyklų pažangos trūkumo, mokinių pasiekimų gerinimo ir ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimo problemas. Dėl ribotų paramai skirtų lėšų nebus galima įgyvendinti visų mokyklų iniciatyvų. Ši problema sudaro prielaidas eksperimentui, kurio metu galima ypač tiksliai išmatuoti ir įvertinti ES struktūrinių fondų investicijų sukuriama pridėtinę vertę ir poveikį. Kontrafaktinis vertinimas remiasi gavusių ir negavusių paramos mokyklų veiklos rezultatų lyginimu. Pirmos paramos schemos galėtų būti suplanuotos mažesniai mokyklų skaičiui, kad būtų galima patikrinti ir patobulinti paramos mechanizmą, panaudojant nedidelę dalį investicijų. Toks vertinimas sudarytų sąlygas Švietimo ir mokslo ministerijai suprasti, kokio tipo intervencijos kokioms Lietuvos mokykloms leidžia pasiekti didesnę pažangą mokinių pasiekimų didinimo ir ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimo srityje, ir ateityje patobulinti paramos priemones.

Prie mokyklos nebaigiančių asmenų prevencijos / mažinimo ir ugdymo pasiekimų gerinimo prisidės ir pagal 9.4 investicinį prioritetą planuojamas švietimo kokybės valdymo ir švietimo vadovų gebėjimų stiprinimas. Taip pat tikėtina, kad švietimo informacinių sistemų diegimo ir tobulinimo veiklos gali būti vykdomos ir remiantis 2.3 investicinio prioriteto veikla, pagal kurią numatoma optimizuoti viešojo sektoriaus bendro naudojimo informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūrą, tad būtina užtikrinti šių intervencijų koordinavimą, siekiant išvengti veiksmų dubliavimo.

Finansavimo pakankamumas

VP 9.2 investiciniame prioritate planuojamos investicijos yra pakankamos reikšmingam pokyčiui ir planuojamiems rezultatams pasiekti. Teigiamus pokyčius gali riboti nepakankamos ESF intervencijas papildančios bendrojo ir vaikų neformalaus ugdymo infrastruktūrai gerinti pagal VP 9.1 investicinį prioritetą skirtos ERPF lėšos. Labai didelės dalies mokyklų ir darželių būklė yra bloga arba tik patenkinama, trūksta modernių ugdymo erdvių ir priemonių. Skiriant ESF lėšas, reiktų ieškoti galimybės kartu skirti ir lėšas būtiniausiam ugdymo erdvių modernizavimui vykdyti.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Siūloma padidinti finansavimą VP 9.1.3 uždaviniui – bendrojo ir vaikų neformalaus ugdymo infrastruktūros gerinimui – nes santykinai mažos šiam uždaviniui suplanuotos investicijos kartu riboja ir galimybes siekti visapusiškų kokybinių ir mokinių pasiekimų gerinimą ir ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimą orientuotų pokyčių, įvardytų VP 9.2 investiciniame prioritate.

Paramos formų efektyvumas

VP 9.2 investiciniame prioritate pasirinkta taikyti paramos forma – negrąžintina parama – yra efektyvi. Taip pat būtų galima svarstyti prizų taikymo galimybę – pvz., bendrojo ugdymo mokykloms, kurių mokiniai padarė didžiausią pažangą.

Investicinis prioritetas „Aukštojo ar lygiaverčio jam mokslo kokybės, veiksmingumo ir prieinamumo didinimas, siekiant didesnės studentų įtraukties ir geresnio mokymosi pažangumo, atkreipiant dėmesį į atskirties grupes (ESF)“

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį didinti studijų kokybę ir prieinamumą socialiai jautrių grupių studentams, stiprinti studijų indėlį į inovacijas ir verslumo didinimą, gerinti MTEP žmogiškuosius išteklius ir pritraukti naujus tyrėjus. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojami trys specifiniai uždaviniai šiam prioritetui pasiekti: 1) plėtoti studijų atitiktį darbo rinkos ir visuomenės poreikiams ir didinti studijų prieinamumą; 2) užtikrinti efektyvų, į kokybės gerinimą nukreiptą studijų valdymą; 3) stiprinti MTEP sistemos dalyvių potencialą, siekiant pagerinti MTEP veiklų kokybę. Pasirinkti uždaviniai atitinka siekiamą pokytį, tačiau sėkmingas jo įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui.

Lentelė 38. Aukštojo mokslo kokybės veiksmingumo ir prieinamumo didinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Didesnė studentų, kurie 2014–2023 m. ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose, dalis.
- Didesnė studentų, atlikusių ESF remiamą praktiką įmonėse ir organizacijose, dalis.
- Didesnė socialiai jautrių, socialinės atskirties ir mažai atstovaujamų grupių studentų, kurie gavę paramą iš 2014–2023 m. ESF lėšų įgijo kvalifikaciją, dalis.
- Aukštųjų mokyklų, kurioms 2014–2023 m. ESF lėšomis buvo atliktas išorinis įvertinimas, dalis.
- Šalies tyrėjai, kurie po dalyvavimo ESF veiklose įgijo mokslo daktaro laipsnį.
- Šalies tyrėjai, kurie naujai įgytas kompetencijas taikė MTEP veikloje praėjus 6 mėn. po dalyvavimo ESF veiklose.

Produktai:

- Studentai, 2014–2023 m. ESF lėšomis atlikę praktiką įmonėse ir organizacijose.
- Dėstytojai, kurie tobulino kvalifikaciją ar įgijo papildomų kompetencijų ESF remiamose veiklose ir gavo pažymėjimą.
- Studentai, kurie 2014–2023 m. ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose.
- Iš 2014–2023 m. ESF lėšų paramą gavę socialiai jautrių, socialinės atskirties ir mažai atstovaujamų grupių studentai.
- 2014–2023 m. ESF lėšomis įdiegti ar atnaujinti stebėsenos įrankiai.
- Aukštosios mokyklos, kurioms 2014–2023 m. ESF lėšomis atliktas išorinis vertinimas.
- Į šalies mokslo ir studijų institucijas pritraukti tyrėjai iš užsienio.

Prielaidos:

- Investicijos į studijų infrastruktūrą bus sėkmingai realizuotos ir glaudžiai siejamos su kokybiniais pokyčiais aukštųjų mokyklų veikloje.
- Tyrėjams sudarytos darbo sąlygos bus pakankamai patrauklios, lyginant su situacija kitose šalyse.
- Europos mokslinių tyrimų erdvė sėkmingai funkcionuos ir bus atvira tyrėjams iš trečiųjų šalių.
- Tyrėjams bus prieinami alternatyvūs (ne nacionaliniai) mokslinių tyrimų finansavimo šaltiniai.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūros plėtros veiklos (1 VP prioritetas).

- Į užsienį tobulinti profesinių žinių išvykę tyrėjai.
- Asmenys, kurie gavo paramą studijuoti doktorantūroje.
- Šalies tyrėjai, kurie tobulino kvalifikaciją ar įgijo papildomų kompetencijų ESF remiamose veiklose ir gavo pažymėjimą.

Veiklos:

- Studijų kokybės gerinimas. Turinio tobulinimas, į mokymosi rezultatus orientuotos studijų programos ir moduliai. Studentų karjeros planavimas ir ugdymas karjerai. Prieigos prie tarptautinių, studijoms reikalingų duomenų bazių, registru, interneto, atvirų mokymosi išteklių plėtra, skirta studijų poreikiams tenkinti.
- Studijų tarptautiškumo didinimas: studentų mobilumo (dalinės studijos ir praktikos) skatinimas ir parama studentams. Dėstytojų mobilumo skatinimas, užsieniečių dėstytojų pritraukimas dėstyti Lietuvos aukštosiose mokyklose. Aukštųjų mokyklų (tarptautinio) žinomumo ir prestižo didinimas.
- Praktikos, praktinių įgūdžių studentams suteikimas – sąsaja su darbo rinka ir profesija.
- Akademinio personalo profesionalumo didinimas. Sisteminis ir nuolatinis akademinio personalo kompetencijų atnaujinimas ir tobulinimas bei profesinė tinklaveika.
- Studijų prieinamumo įvairiomis formomis didinimas – lanksčių studijų formų diegimas, socialiai jautrių grupių pritraukimas į studijas. Socialinės ir finansinės paskatos.
- Stebėsenos, išorinio vertinimo (studijų programų ir institucinio), savęs įsivertinimo ir akreditacijos sistemos, socialinės partnerystės stiprinimas, aukštųjų mokyklų personalo vadybinių kompetencijų stiprinimas.
- Kvalifikacijų ir kvalifikacijų pripažinimo sistemos aukštojo mokslo srityje kūrimas ir plėtra.
- Studijų ir aukštosios mokyklos valdymo, administravimo, studijų proceso organizavimo ir švietimo pagalbos tobulinimas bei tam skirtų e. priemonių taikymas.
- MTEP veiklos, prisidedančios prie tyrėjų pajėgumų, profesinių gebėjimų ir kompetencijų ugdymo.
- Jaunųjų tyrėjų rengimas ir kvalifikacijos tobulinimas.
- Tyrėjų tarpinstitucinio, tarptautinio ir tarpsektorinio mobilumo skatinimas.
- Partnerysčių kūrimosi skatinimas.
- Tyrėjų bendrųjų gebėjimų stiprinimas.
- Mokslo populiarinimas ir tyrėjų darbo sąlygų gerinimas.

Prielaidos:

- Tarptautiniai partneriai norės bendradarbiauti – rengti bendras programas, priimti studentus, priimti dėstytojus, kurti tarptautines partnerystes ir pan.
- Bus darbdavių, kurie priims studentus ir dėstytojus praktikai atlikti.
- Socialiniai partneriai aktyviai dalyvaus rengiant ir vertinant studijų programas.
- Bus užtikrintas aktualios MTEP infrastruktūros prieinamumas.
- Mokslo ir studijų institucijos bus suinteresuotos pritraukti ir įdarbinti tyrėjų iš užsienio.
- Mokslo ir studijų institucijos bus suinteresuotos išsiųsti mokslininkus ir kitus tyrėjus stažuotis ir kelti kvalifikaciją.
- Užsienio ir vietos partneriai bus linkę bendradarbiauti su mokslo ir studijų institucijomis.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūros plėtros veiklos (1 VP prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- 10.2. Aukštasis mokslas: parengtos nacionalinės arba regioninės strateginės politikos programos, skirtos skatinti įgyti aukštąjį išsilavinimą, taip pat gerinti jo

kokybę ir veiksmingumą, laikantis SESV 165 straipsnio.

VP planuojamos intervencijos aukštojo mokslo srityje iš esmės atitinka problemų medyje išdėstytas problemas ir gali prisidėti sprendžiant jas. Pagrindiniai Lietuvos aukštajam mokslui kylantys iššūkiai ir planuojamos pokyčių kryptys yra ribota studijų kokybė ir nepakankamas studijų prieinamumas gabiems socialiai jautrių grupių studentams. Atskirai paminėtina mokslo ir studijų institucijose dirbančių mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimų vykdyti aukšto lygio mokslinius tyrimus problema.

2014–2020 m. VP studijų kokybę numatoma stiprinti pertvarkant į rezultatus orientuojant studijų programas, didinant jų lankstumą, stiprinant stebėsenos ir vertinimo sistemas, pritraukiant gabius dėstytojus iš užsienio ir stiprinant Lietuvos dėstytojų tarptautiškumą bei gerinant tarptautinio mobilumo galimybes Lietuvoje studijuojantiems asmenims. Studijų prieinamumą gabiems socialiai jautrių grupių studentams numatoma didinti geriant studijų lankstumą, galimybes jas pritaikyti prie individualių galimybių ir derinti su kitais išsipareigojimais, teikiant socialines stipendijas ir kokybiškas karjeros paslaugas. Studijoms valdyti skirtas 9.3.2 uždavinys yra pernelyg siauras ir smulkus, planuojamų veiksmų pokytis nėra gerai išmatuojamas, todėl šį uždavinį būtų tikslinga prijungti prie 9.3.1 uždavinio, kuris yra daug platesnis ir orientuotas į studijų kokybės ir prieinamumo pokyčius.

Neatsižvelgta

Rekomendacija. Atsižvelgiant į 2007–2013 m. studijų valdymui tobulinti skirtą finansavimą, naujuoju programavimo laikotarpiu neformuluoti atskiro 9.3.2. specifinio uždavinio, o reikiamas veiklas įtraukti į specifinį uždavinį, skirtą į studijų kokybei ir atitikčiai darbo rinkos poreikiams didinti.

VP studijų kokybę numatoma didinti ir investuojant į dokumentų – studijų programų ar modulių, mokomosios medžiagos – rengimą. Tačiau studijų programų geros praktikos pavyzdžius galima adaptuoti iš geriausių pasaulio universitetų, kurie savo paslaugas aktyviai viešina, o mokomųjų medžiagų rengimas nėra efektyvi priemonė studijų kokybei gerinti, nes studijos remiasi akademinė literatūra ir moksliniais tyrimais. Tad efektyviau būtų tiesiog nukreipti išteklius kokybiškam dėstymui, į kurį įeitų ir dėstomų dalykų turinio atnaujinimas. Siekiant aukštesnės studijų kokybės, prasminga investuoti į trūkstamų kompetencijų dėstytojams suteikimą, sudaryti jiems mobilumo galimybes mokantis iš geros praktikos pavyzdžių, taip pat sudaryti patrauklias sąlygas talentingiems dėstytojams iš užsienio universitetų dėstyti ir vykdyti kitą akademinę veiklą Lietuvoje.

✓ Atsižvelgta

Rekomendacija. Atsisakyti VP 9.3.1 uždavinyje numatomų finansuoti veiksmų sąrašė numatytų studijų programų, modulių rengimo, taip pat jų mokymo turinio, mokymo medžiagos rengimo kaip 2007–2013 m. nepasiteisinusio ir neefektyvaus būdo didinti studijų kokybę. Sutaupytus išteklius rekomenduojama skirti dėstytojų mobilumo programoms, talentingų užsienio dėstytojų dėstymui Lietuvoje finansuoti.

Tyrėjų gebėjimus numatoma stiprinti didinant mokslinių tyrimų vykdymui reikalingo finansavimo prieinamumą, investuojant į jaunųjų tyrėjų rengimą, suteikiant jiems daugiau galimybių atlikti praktiką įmonėse, baigti kokybiškas doktorantūros studijas, stažuotis užsienyje ir pan. Taip pat bus remiamos tarptautinės, tarpsektorinės ir tarpinstitucinės partnerystės, vykdomos mokslo populiarinimo veiklos, skatinamas MTEP sistemos atvirumas.

Sėkmingas investicinio prioriteto įgyvendinimas priklausys nuo tam tikrų išorės veiksnių ir prielaidų (ne)pasireiškimo. Studijų kokybė ir prieinamumas priklausys nuo sėkmingo investicijų į studijų infrastruktūrą realizavimo – lygiagrečiai numatoma investuoti į 8 studijų miestelių infrastruktūrą ir didinti sąsajas tarp studijų ir mokslinių tyrimų. Kuriant jungtines studijų programas, siunčiant studentus ir dėstytojus tobulintis į užsienį, kuriant tarptautines, tarpinstitucines ir tarpsektorines partnerystes, būtina turėti tarptautinius partnerius, kurie norėtų bendradarbiauti – tai svarbi prielaida, kuriai nepasireiškus dalis investicinio prioriteto veiklų gali likti neįgyvendinta. Siekiant gerinti studijų indėlį į inovacijas ir verslumo didinimą, svarbi prielaida yra darbdavių noras bendradarbiauti su studijų institucijomis, priimant studentus ir dėstytojus praktikai atlikti, sudarant jiems sąlygas įgyti praktinių įgūdžių. Siekiant sukurti ir kokybiškai vykdyti į rezultatus (kompetencijas) orientuotas studijų programas, būtinas aktyvus socialinių partnerių dalyvavimas rengiant ir vertinant studijų programas.

Tyrėjų gebėjimai vykdyti aukšto lygio mokslinius tyrimus priklausys nuo investicijų į MTEP ir inovacijų infrastruktūrą ir nuo gebėjimo efektyviai ir rezultatyviai išnaudoti jau veikiančią MTEP ir inovacijų infrastruktūrą bei jos prieinamumo. Kita esminė prielaida – mokslo ir studijų institucijų noras ir gebėjimas į Lietuvą pritraukti ir čia įdarbinti aukšto lygio tyrėjus iš užsienio bei išsiųsti nuosavus tyrėjus pas užsienio partnerius, kad dirbdami aukšto lygio tyrėjų komandose Lietuvos tyrėjai įgytų naujų kompetencijų ir įgūdžių. Atsižvelgiant į aplinkybę, jog šio investicinio prioriteto apimtis nesudaro galimybių stiprinti privataus sektoriaus tyrėjų ir MTEP personalo gebėjimų, į šių tikslinių grupių pajėgumų didinimą ir įgūdžių tobulinimą reikėtų investuoti iš nacionalinių lėšų, taip pat aktyviai išnaudoti žinių ir technologijų perdavimą skatinančių 1 VP prioriteto uždavinių veiklų teikiamas galimybes.

Finansavimo pakankamumas

VP 9.3 investiciniame prioritete planuojamos investicijos yra pakankamos reikšmingam pokyčiui ir planuojamiems rezultatams pasiekti.

Paramos formų efektyvumas

Pasirinkta taikyti paramos forma – negražintina parama – yra efektyvi, taip pat galima būtų svarstyti prizų taikymo galimybę – pvz., aukštosioms mokykloms už didžiausią studijų kokybės pažangą.

Investicinis prioritetas „Vienodų galimybių formaliai, neformaliai ir savarankiškai mokytis visą gyvenimą suteikimas visoms amžiaus grupėms, darbuotojų žinių, įgūdžių ir kompetencijos ugdymas ir lanksčių mokymosi būdų, pasitelkiant profesinį mokymą ir įgytos kompetencijos pripažinimą, skatinimas (ESF)“

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį investuoti į įgūdžius, švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą. Žemiau pateikiama galimybių mokytis visą gyvenimą didinimo, darbo jėgos įgūdžių ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo bei švietimo ir mokymo sistemų pritaikymo darbo rinkai intervencijų logika.

Lentelė 39. Mokymosi visą gyvenimą galimybių didinimo intervencijų logika

Rezultatai:

- Mokinių, kurie mokėsi ESF lėšomis sukurtose naujose arba atnaujintose modulinėse profesinio mokymo programose, dalis.
- Asmenys, kurie įgijo kvalifikaciją po dalyvavimo ESF veiklose.
- Mokiniai, kurie baigę ESF remiamos profesinio mokymo programos dalį darbo vietoje įgijo kvalifikaciją.
- Sukurta vidutinės trukmės žmogiškųjų išteklių paklausos prognozavimo sistema.
- Asmenys, kurie įgijo arba patobulino kvalifikaciją ir kompetencijas po dalyvavimo remiamose programose.

Produktai:

- ESF lėšomis sukurtos naujos arba atnaujintos modulinės profesinio mokymo programos.
- Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie patobulino kvalifikaciją ar įgijo papildomų kompetencijų ESF remiamose veiklose ir gavo pažymėjimus.
- Profesinio mokymo ir neformalus suaugusiųjų švietimo programos, kuriose buvo įdiegtos interaktyvios elektroninės mokymosi priemonės.
- Mokiniai, kurie mokėsi ESF lėšomis sukurtose naujose arba atnaujintose modulinėse profesinio mokymo programose.
- Mokiniai, kurie gavę ESF paramą dalį profesinio mokymo programos mokėsi darbo vietoje.
- Asmenys, kurie gavę ESF paramą mokėsi pagal formaliojo švietimo programas ar modulius.
- Asmenys, kurie patobulino kvalifikaciją ar įgijo papildomų kompetencijų ESF remiamose veiklose ir gavo pažymėjimus.
- Labai mažų, mažų ir vidutinių paramą gavusių įmonių, skaičius.
- Dirbantieji, kurie dalyvavo remiamose programose.
- Atliktų vidutinės trukmės žmogiškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje prognostinių tyrimų skaičius.

Veiklos:

- Parama Lietuvos kvalifikacijų sandarai formuoti; įvairias būdais įgytų kompetencijų

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Ekonomikos augimas, labiau išsilavinusių asmenų paklausa.
- Veikiantys įvairiais būdais (neformaliu, darbo ar savišvietos) įgytų kompetencijų vertinimo ir formalizavimo (pripažinimo) mechanizmai.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Profesinio ir suaugusiųjų mokymo įstaigų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra (9 VP prioritetas).
- Įsidarbinimo galimybių ir gyventojų užimtumo didinimas (7 VP prioritetas).

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Didės kokybiškų mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumas (geografiniu, finansiniu, lankstumo ir

ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemos tobulinimas.

- Parama šiuolaikiškam švietimo turiniui formuoti; dalyvaujančiųjų formaliojo švietimo programose praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas.
- Profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo įstaigų pedagoginių darbuotojų bei viešųjų paslaugų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas; švietimo vadovų gebėjimų didinimas ir kokybės užtikrinimo procesų stiprinimas bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigose.
- Paskatos ir sąlygos mažiau besimokančioms suaugusiųjų grupėms įsitraukti į bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, taikant lanksčias mokymosi formas.
- Kokybiškų paslaugų karjeros klausimais teikimas ir profesinio mokymo įvaizdžio gerinimas.
- Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo švietimo valdymo sistemų ir procesų tobulinimas.
- Vidutinės trukmės žmogiškųjų išteklių paklausos prognozavimo sistema.
- Instrumentas, paremtas išplėstine Lietuvos profesijų klasifikatoriaus versija (ISCO-08 pagrindu), skirtas darbo rinkos profesinei struktūrai palyginti tarptautiniu ir šalies mastu.
- Žmogiškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje prognostinių tyrimų rezultatų sklaida, vykdamas profesinį orientavimą.
- Darbinėje veikloje įgyjamų kvalifikacijų posistemės sukūrimas.
- Žmogiškųjų išteklių kvalifikacijos tobulinimo ir kompetentingumo plėtros iniciatyvos įgyvendinamos per mokymosi čekių (angl. *vaucher*) schemas.
- Verslo asociacijų ir paramos inovacijoms organizacijų darbuotojų įgūdžių ugdymas, prisitaikant prie didelio poveikio technologijų (DPT).
- Technologinio profilio mentorių bazė bei jų integracija į mokymosi visą gyvenimą sistemą, sudarant sąlygas įmonėms pasinaudoti mentorių žiniomis.

mokymosi įvairovės aspektais).

- Aktyvi mokymosi visą gyvenimą koncepcijos populiarinimo kampanija.
- Socialinių partnerių dalyvavimas rengiant mokymosi ir studijų programas.
- Socialinių partnerių įsitraukimas kuriant praktinio mokymosi ir pameistrystės galimybes, bendradarbiavimas su sektoriais praktinio mokymo centrais.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- Profesinio ir suaugusiųjų mokymo įstaigų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra (9 VP prioritetas).
- Įsidarbinimo galimybių ir gyventojų užimtumo didinimas (7 VP prioritetas).

Išankstinė sąlyga:

- 10.3. Mokymasis visą gyvenimą: parengtos nacionalinės arba regioninės strateginės politikos programos, skirtos mokymuisi visą gyvenimą, laikantis SESV 165 straipsnio⁵³.

⁵³ European Commission. Draft Guidance on Ex ante Conditionalities, p. 59.

- 10.4. Parengta nacionalinė arba regioninė strateginė politikos programa, skirta profesinio rengimo ir mokymo sistemų kokybei ir veiksmingumui didinti, laikantis SESV 165 straipsnio.

VP planuojamos intervencijos į profesinio mokymo ir suaugusiųjų mokymosi sritį iš esmės atitinka problemų medyje išdėstytas problemas ir gali efektyviai prisidėti prie jų sprendimo. Numatomos dvi pagrindinės pokyčių kryptys, kurioms skirti atskiri uždaviniai: vienas jų nukreiptas į profesinio ir suaugusiųjų mokymo pasiūlos lankstumo ir atitikties darbo rinkos poreikiams gerinimą, o kitas į galimybių ir sąlygų mokymuisi visą gyvenimą sudarymą – skatinant ir remiant kokybiško mokymosi paklausą. Taip pat, mokant privataus sektoriaus įmonių darbuotojus, numatoma stiprinti įmonių konkurencingumą.

Profesinio ir suaugusiųjų mokymo pasiūlos lankstumas ir atitiktis darbo rinkos poreikiams (VP 9.4.1 uždavinys) bus gerinami teikiant paramą bendrojo ugdymo, profesinio ir suaugusiųjų mokymo kvalifikacijoms (profesinių standartų) bei šiuolaikiškam švietimo turiniui (nacionalinių modulinį programų, kurios tarnaus kaip profesinio mokymo standartai) formuoti, įvairias būdais įgytoms kompetencijoms ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemai tobulinti, kokybiškoms karjeros paslaugoms teikti ir profesiniam mokymo įvaizdžiui gerinti, profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo įstaigų pedagoginių darbuotojų kvalifikacijai tobulinti, profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo valdymo sistemoms ir procesams tobulinti, kokybės užtikrinimo procesams stiprinti ir švietimo lyderių gebėjimams didinti.

Tyrimas „Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje“⁵⁴ atskleidė, jog dažniausiai suaugusieji savo kvalifikaciją kelia savišvietos būdu. Antras dažniausiai nurodomas būdas – tai mokymasis kituose suaugusiems skirtuose kursuose ar užsiėmimuose, susijusiuose su respondentų pomėgiais ar gyvenimo būdu. Trečiasis – tai mokymasis darbovietės organizuotuose kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo kursuose, mokymuose, stažuotėse, seminaruose, siekiant persikvalifikuoti ar tobulinti savo kvalifikaciją. Tokie tyrimo rezultatai rodo būtinybę pereiti prie mokymosi rezultatais grindžiamos politikos, kur pagrindinis vaidmuo tektų besimokančiajam, nepriklausomai nuo jo mokymosi konteksto, taip pat nurodo būtinybę plėtoti neformaliu būdu įgytų kompetencijų pripažinimą. Siekiant pritraukti daugiau suaugusiųjų į mokymosi visą gyvenimą veiklas (kas savo ruožtu didintų ir asmenų, baigusiu įvairias formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, skaičių), būtina didinti teikiamų paslaugų prieinamumą ir įvairovę įvairiais aspektais (geografiniu, finansiniu, mokymosi formų ir pan.) bei vykdyti aktyvią mokymosi visą gyvenimą koncepcijos populiarinimo kampaniją. Gerosios dalyvavimo mokymesi visą gyvenimą patirties sklaida didintų visuomenės informuotumą apie mokymosi naudą, naujausius ugdymo tikslus, siekiamas išugdyti kompetencijas ir tokiu būdu didintų asmenų motyvaciją įsitraukti į tokias

⁵⁴ „Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje“, hVP prioritetas http://www.suaugusiujusvietimas.lt/modules/document_manager/documents/3/ataskaita%20-%20Baltijos%20salys.pdf [žiūrėta 2013 03 22]

veiklas, mažintų įsitikinimo, jog „mokytiis jau vėlu“⁵⁵, paplitimą. Lietuvos pramoninkų konfederacijos duomenimis, 2012 m. 52 proc. šalies įmonių trūko darbo jėgos, 44 proc. nurodė, jog to trūkumo priežastis – netinkama rengiamų / paruoštų asmenų kvalifikacija⁵⁶, tad ateityje yra būtina spręsti šią problemą, didinant socialinių partnerių vaidmenį formuojant ir įgyvendinant mokymo programas.

VP 9.4.1 uždavinyje planuojami veiksmai ir ištekliai yra pakankami, kad planuojami rezultatai šioje srityje būtų pasiekti. Kadangi planuojami veiksmai yra glaudžiai susiję tarpusavyje ir vienas nuo kito priklausomi, svarbu nuosekliai juos įgyvendinti, pvz., nacionalinė modulinė programa neturi būti rengiama tol, kol nebus parengtas atitinkamos srities profesinis standartas, o programai įgyvendinti reikalinga mokymo medžiaga neturi būti rengiama tol, kol nėra parengta modulinė programa. Dėl šios priežasties geriausia būtų šių veiksmų neišskaidyti į atskirus projektus, o integruoti kaip vieno projekto etapus.

Mokymosi paklausos skatinimo srityje numatoma remti kokybiško profesinio ir suaugusiųjų mokymosi prieinamumą (VP 9.4.2 uždavinys). Pirmiausia bus sudaromos paskatos ir sąlygos žemos ar žemesnės kvalifikacijos ir nesimokančių suaugusiųjų grupių mokymuisi, siekiant pabaigti bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ar studijų programas, taip pat mokytiis trečiojo amžiaus universitetuose. Žemos kvalifikacijos dirbantiems asmenims bus pasiūlyta įsivertinti jau turimas kompetencijas ir mokytiis tik trūkstamų modulių kvalifikacijai įgyti. Asmenys jau dalyvaujantys formaliojo švietimo sistemoje – profesinių mokyklų mokiniai – gaus mobilumo galimybę dalyvauti kokybiškame praktiniame mokyme sektoriniuose praktinio mokymo centruose ir atlikdami praktikas įmonėse. Tai sudarys sąlygas jiems įgyti praktinių įgūdžių, kurie yra reikalingi siekiant greitai ir sklandžiai įsivertinti darbo rinkoje. Atskiros galimybės dalyvauti mokymėsi visą gyvenimą bus sudarytos viešųjų paslaugų darbuotojams. Atsižvelgiant į 2007–2013 m. programoje vykdytų mokymų šiai tikslinei grupei mastą, šios grupės mokymui skirti ištekliai gali būti kelis kartus mažesni nei mokymosi poreikis. Kitų grupių mokymuisi numatyti veiksmai yra pakankami, kad būtų pasiektas planuojamas rezultatas ir akivaizdžiai pakeltas mokymosi visą gyvenimą lygis, tačiau su sąlyga, kad ištekliai bus labiausiai naudojami mokymėsi visą gyvenimą iki šiol nedalyvavusioms visuomenės grupėms mokyti.

Atsižvelgta iš dalies

Rekomendacija. Svarbiausias iššūkis, planuojant VP 9.4.2 uždavinio veiklas, yra skirti paramą būtent toms visuomenės grupėms, kurios mokosi mažiausiai (nekvalifikuoti ar žemesnės kvalifikacijos asmenys), tačiau kurioms būtų svarbi galimybė įgyti trūkstamą kvalifikaciją ar jos dalį, bent trumpam laikui sugrįžtant į formaliojo švietimo sistemą. Tokių visuomenės grupių sąrašas turėtų būti aiškiau įtvirtintas pačioje VP, kad teikiant paramą prioritetas nebūtų teikiamas aukštos kvalifikacijos asmenims, kurie ir taip gana aktyviai dalyvauja mokymėsi visą gyvenimą, turi tam reikalingų finansinių ir laiko išteklių, o valstybės parama šiuo atveju tik pakeičia jų pačių investicijas. VP įgyvendinimo etapu paramos schemas (rekomenduojami mokymosi čekiai) kiekvienai grupei turi būti ruošiamos atskirai, atsižvelgiant į individualius veiksnius, kurie riboja

⁵⁵ Eurostat duomenimis, 2011 m. 14,3 proc. respondentų Lietuvoje „mokytiis jau vėlu“ argumentą įvardijo kaip pagrindinę nedalyvavimo mokymosi visą gyvenimą veiklose priežastį.

⁵⁶ Sigitas Besagirskas „Kiek ir kokių kompetencijų reikia Lietuvos verslui ir pramonei“.

tos konkrečios grupės mokymąsi, bei vengiant konkurencijos su kitomis, galbūt aktyvesnėmis ir lengviau į mokymąsi visą gyvenimą įtraukiamomis, grupėmis. Be to, parama besimokančiajam turi apimti ne tik mokymosi galimybių sudarymą. Pirmiausia jam turi būti sudarytos galimybės įvertinti turimas, dažniausiai neformaliai mokantis ar darbo vietoje įgytas kompetencijas, taip pat galimybės gauti kokybiškas karjeros paslaugas.

Įmonių žmogiškųjų išteklių konkurencingumo didinimo srityje (VP 9.4.3 uždavinys) numatoma sukurti vidutinės trukmės žmogiškųjų išteklių paklausos prognozavimo sistemą – instrumentą, skirtą darbo rinkos profesinės struktūrai palyginti tarptautiniu ir šalies mastu, remiantis prognozėmis vykdyti profesinį orientavimą, sukurti darbinėje veikloje įgyjamų kvalifikacijų posistemę. Taip pat numatoma mokyti verslo asociacijų ir inovacijų paramos organizacijų darbuotojus prisitaikant prie didelio poveikio technologijų, suskurti technologinio profilio mentorių duomenų bazę, integruoti juos į mokymosi visą gyvenimą sistemą, sudarant sąlygas įmonėms pasinaudoti mentorių žiniomis. Didžiausią dalį išteklių yra numatoma paskirstyti įmonėms jų darbuotojų tęstiniam mokymui per mokymosi čekių (angl. *vaucher*) schemas. 2014–2020 m. numatomos skirti lėšos yra kur kas didesnės nei 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įmonių darbuotojų mokymo priemonėms skirtos lėšos. Šis žingsnis nėra gerai pagrįstas. Preliminarūs 2007–2013 m. laikotarpio įmonių darbuotojų mokymui skirtų priemonių vertinimo rezultatai (pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakyto poveikio vertinimo tarpinę ataskaitą, paremtą kontrafaktiniu vertinimo metodu) rodo, jog valstybės negrąžintina parama daugiausia pakeitė įmonių darbuotojų mokymui ir taip skiriamas lėšas.

Atsižvelgta iš dalies

Rekomendacija. Siūloma mokymosi čekiams (angl. *vaucher*) skirtus išteklius nukreipti tokioms įmonėms (pirmiausia mažoms ir mikro įmonėms) ir tokioms jų darbuotojų grupėms (žemesnės kvalifikacijos asmenims), kur mokymosi galimybių anksčiau nebuvo, nes darbdaviai šiose įmonėse arba į šias darbuotojų grupes iki šiol neinvestavo. Tai būtina daryti siekiant sumažinti privačių investicijų pakeitimo ar išstūmimo efektą. Investuojant į vidutinių ir stambių įmonių ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų mokymą, mažinti valstybės skiriamo finansavimo intensyvumą.

VP 9.4 investiciniame priorite planuojamos investicijos yra pakankamos reikšmingam pokyčiui ir planuojamiems rezultatams pasiekti. Pasirinkta taikyti paramos forma – negrąžintina parama – yra efektyvi. Mažinant paramos administravimo našta ir didinant mokymosi individualizavimo galimybes, yra tikslinga negrąžintiną paramą suaugusių asmenų kompetencijoms vertinti ir mokymuisi skirti per mokymosi čekių (angl. *vaucher*) schemas.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Veiklos rezultatų peržiūros planui pasirinkti finansiniai ir produkto rodikliai apima daugiau nei pusę prioritetui skirtų ERPF ir ESF lėšų ir yra tinkami 9 VP prioriteto įgyvendinimo pažangai stebėti. ERPF intervencijų produkto rodikliams nustatyti įgyvendinimo žingsniai atspindi investicijų į infrastruktūrą panaudojimo tempus, atsižvelgiant į ankstesnio programavimo laikotarpio patirtį ir

pasirengimą panaudoti lėšas. Tarpinė finansinio ERPF rodiklio reikšmė, sudaranti apie 33 proc. siektinos reikšmės, atitinka planuojamas tarpines produkto reikšmes ir įgyvendinimo žingsnius.

ESF intervencijos planuojamos tarpinės produkto rodiklių ir finansinio rodiklio reikšmės taip pat yra tinkamai suplanuotos ir sudaro 20–30 proc. siektinos reikšmės. Tokių reikšmių planavimas 2018 m. atspindi poreikį iki galo įvykdyti išankstines sąlygas ir tinkamai pasirengti lėšų įsisavinimui.

2.10. „VISUOMENĖS POREIKIUS ATITINKANTIS IR PAŽANGUS VIEŠASIS VALDYMAS“

Remiantis strateginiais dokumentais, statistiniais duomenimis ir vertinimais atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad pagrindiniai nepakankamai visuomenės poreikius atliepiantį ir pažangų viešąjį valdymą lemiantys veiksniai yra: 1) viešojo valdymo sistemos neefektyvumas ir viešojo valdymo sprendimų kokybės trūkumas; 2) verslui nedraugiškos ir nepakankamai į klientą orientuotos viešosios ir administracinės paslaugos; 3) valstybės tarnybos profesionalumo ir konkurencingumo trūkumas.

Išankstinio vertinimo metu nustatytus kylančius viešojo valdymo srities iššūkius iš dalies atitinka Partnerystės sutarties (PS) projekte įvardyti integralaus ir sumanaus augimo iššūkiai, kurie yra tiesiogiai susiję su viešojo valdymo sritimi. PS yra nurodyta, kad esminiai iššūkiai keliantys aspektai apima: 1) viešojo sektoriaus institucijų efektyvumą, 2) nepakankamą visuomenės dalyvavimą viešajame valdyme, 3) orientacijos į rezultatus trūkumą, 4) nepakankamą reglamentavimo kokybę ir iki galo neužtikrintą teisėkūros proceso skaidrumą, 5) valstybės tarnybos profesionalumo ir konkurencingumo trūkumą. PS projekte taip pat aiškiai išskirtas viešųjų paslaugų perkėlimo į e. erdvę poreikis, teisėsaugos institucijų veiklos efektyvumo svarba.

Viešojo valdymo srities iššūkių ir poreikių analizės rezultatai (pateikiami šios ataskaitos 1 priede) parodė, kad viešojo valdymo srities intervencijos Lietuvoje turi būti vykdomos keliomis kryptimis:

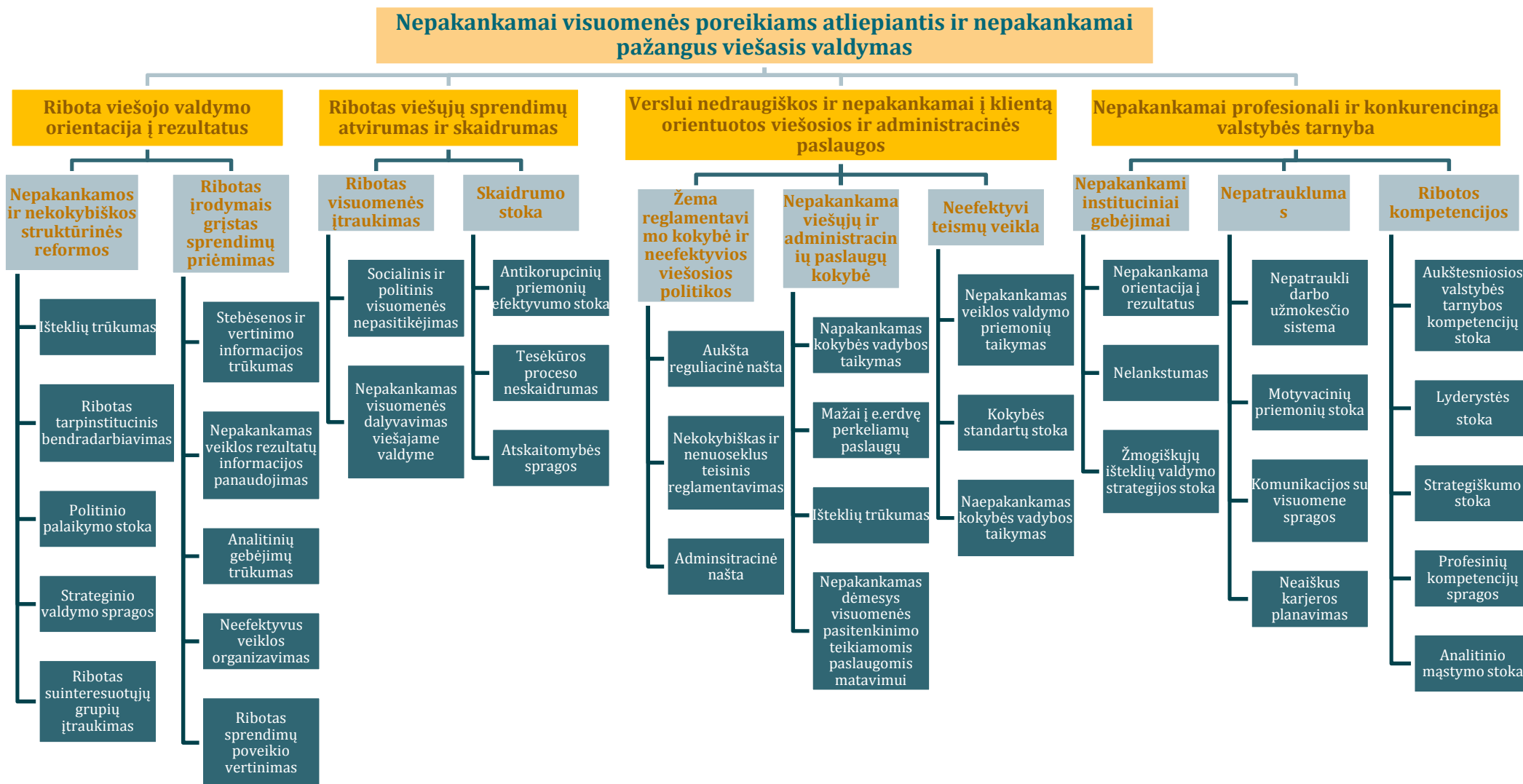
- struktūros ir procesų kryptis, apimanti teisinius ir reguliacinius pokyčius, institucinės sandaros pertvarkymus (valdymo lygių ar institucijų), veiksmus skaidrumui ir atskaitingumui tobulinti;
- paslaugų kryptis, apimanti paslaugų teikimo diversifikavimą, vieno langelio principą, e. paslaugas, e. valdžią, e. teismus ir kt.;
- žmoniškųjų išteklių kryptis, apimanti skirtingas žmoniškųjų išteklių valdymo funkcijas, esamų sistemų peržiūrą ir pasiūlymus, mokymo institucijų ir personalo padalinių gebėjimų stiprinimą, žinių valdymą (sumanios ir besimokančios organizacijos).

Ši struktūra atitinka EK deklaruojamas pagrindines 11 tematinio tikslo „Institucinių pajėgumų stiprinimas ir veiksmingas viešasis administravimas“ intervencijų dimensijas.⁵⁷ Taip pat nustatytos problemos atitinka EK Lietuvai skirtoje pozicijoje pabrėžiamas problemas, specifines ES Tarybos rekomendacijas šaliai dėl viešosios politikos reformų (pensijų ir valstybės valdomų įmonių) įgyvendinimo. Toliau yra pateikiamas viešojo valdymo srities problemų medis ir juo remiantis atlikta „10.1. Investavimas į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo“ investicinio prioriteto intervencijų logikos analizė. Toliau pateikiamas paveikslas apibendrina esminių plėtros iššūkių ir poreikių analizę.

---

⁵⁷ Stefan de Keersmaeker, „Fostering Quality of Public Administration with ESF Support 2014-2020“. 2013-10-28. EC, DG EMPL E.1.

Paveikslas 16. Viešojo valdymo srities problemų medis

Sudaryta: VPVI.

Investicinis prioritetas „Investavimas į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo“

Šis investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį didinti viešojo administravimo efektyvumą, viešųjų paslaugų kokybę ir valdymo orientavimą į rezultatus. 2014–2020 m. veiksmų programos projekte formuluojami penki specifiniai uždaviniai – „Diegti į rezultatus orientuotą ir įrodymais grįstą valdymą“, „Didinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą“, „Gerinti visuomenei teikiamų paslaugų kokybę, didinant jų atitikimą visuomenės poreikiams“, „Gerinti verslo reguliavimo aplinką“ ir „Modernizuoti žmogiškųjų išteklių valdymą valstybinėje tarnyboje“ – atitinka siekiamus pokyčius, tačiau sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui. Toliau pateikiame mūsų siūlomą intervencijų logiką.

Lentelė 40. Investavimo į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo, intervencijos logika

Svarbiausieji rezultatai:

- Geresnė viešojo valdymo sprendimų kokybė.
- Veiksmingesnis visuomenės dalyvavimas viešajame valdyme ir skaidresnis viešasis valdymas.
- Aukštesnė visuomenei teikiamų paslaugų ir aptarnavimo kokybė.
- Geresnė reglamentavimo kokybė ir mažesnė administracinė našta.
- Stipresnė ir konkurencinga valstybės tarnyba, orientuota į rezultatus ir visuomenės poreikius.

Svarbiausieji produktai:

- Įrodymais grįsto valdymo priemonių sistemos ir jų produktai (stebėsenos informacija, viešinimo renginiai ir t. t.).
- Geresnio reglamentavimo priemonių įgyvendinimo produktai (patobulintos teisėkūros procedūros, poveikio vertinimo metodiniai dokumentai ir t. t.).
- Konsultavimosi su visuomene sistemos ir praktikos.
- Administracinės naštos verslui ir asmenims įvertinimas ir jos mažinimo priemonės.
- Įgyvendintos kovos su korupcija priemonės.
- Patobulintos, labiau prie įrodymais grįsto ir į rezultatus orientuoto valdymo prisidedančios viešojo valdymo institucijų vidaus administravimo procedūros.
- Optimizuota viešojo valdymo institucijų ir įstaigų sandara ir jų tarpusavio funkcijų pasiskirstymas.
- Viešojo valdymo institucijų veiklos valdymo tobulinimo priemonės – išteklių, veiklos ir kokybės valdymo sistemos ir jų informacija.
- Visuomenei teikiamų paslaugų kokybės gerinimo priemonių įgyvendinimo produktai.
- Patobulintos teisminės valdžios administracinės procedūros.
- Mokymus baigę valstybės tarnautojai, aukštesnės jų kompetencijos, įdiegtos jų valdymo priemonės.

Prielaidos:

- Politinių ir administracinių sprendimų priėmimas, naudojant įrodymus ir veiklos valdymo informaciją.
- Sukurtų produktų priėmimas, taikymas ir palaikymas organizaciniu lygmeniu.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 2 VP prioritetas „Informacinės visuomenės skatinimas“.
- 8 VP prioritetas „Socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu“.
- 9 VP prioritetas „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“.

Svarbiausios veiklos:

- Įrodymais grįsto valdymo priemonių diegimas ir taikymas.
- Nacionalinių viešojo valdymo reformų įgyvendinimas.
- Viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumo didinimas.
- Teisminės valdžios institucijų veiklos valdymo priemonių diegimas.
- Geresnio reglamentavimo priemonių kūrimas ir vykdymas.
- Viešojo valdymo procesų skaidrumo didinimas ir visuomenės dalyvavimo juose skatinimas.
- Visuomenei teikiamų paslaugų kokybės ir asmenų aptarnavimo gerinimo iniciatyvų kūrimas ir įgyvendinimas.
- Lietuvos valstybės tarnybos patrauklumo didinimas.
- Darbo užmokesčio ir motyvavimo sistemų tobulinimas.
- Aukštesniųjų kategorijų valstybės tarnautojų ir valstybės pareigūnų grandies stiprinimas.
- Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų darbuotojų kompetencijų stiprinimas.
- Korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimas.

Prielaidos:

- Aktyvus suinteresuotųjų grupių dalyvavimas konsultavimosi procesuose.
- Pakankami paramos gavėjų organizaciniai gebėjimai ir branda.
- Pakankami paramos gavėjų projektų vadybos pajėgumai.
- Pakankamas kokybiškų rinkos paslaugų prieinamumas.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 2 VP prioritetas „Informacinės visuomenės skatinimas“.
- 8 VP prioritetas „Socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu“.
- 9 VP prioritetas „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“.

Išankstinė sąlyga:

- 11. Parengta valstybių narių administracinio veiksmingumo stiprinimo strateginė politikos programa, įskaitant viešojo administravimo pertvarką.

Sudaryta: VPVI.

VP projekte siūlomos veiklos atitinka investavimo į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo, intervencijų sritį.

Vykdam išankstinį vertinimą, investicinio prioriteto uždavinių skaičius ir struktūra keitėsi. Pirma, buvo pasirinkti trys uždaviniai, vėliau pereita prie dviejų uždavinių struktūros. Po konsultacijų su Europos Komisija, uždavinių skaičius buvo padidintas iki penkių. Dabartinė investicinio prioriteto uždavinių struktūra ir skaičius yra logiški, atspindi siekiamus pokyčius ir yra pakankamai specifiški. Toliau pateikiamas kiekvienos iš pokyčių kryptių vertinimas.

1. Diegti į rezultatus orientuotą ir įrodymais grįstą valdymą. Ši pokyčių kryptis atitinka EK išskiriamas struktūrinių reformų ir sprendimų viešojo valdymo tobulinimo trajektorijas. Siekiant įgyvendinti šiuos sisteminio lygmens pokyčius, yra svarbu užtikrinti įrodymų panaudojimą, priimant viešojo valdymo sprendimus, paramą viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumą didinančioms priemonėms diegti bei kitus, su orientacija į rezultatus susijusius, elementus. Taip pat svarbu užtikrinti planuojamą įgyvendinti struktūrinių reformų kokybę ir pakankamumą.

Nacionalinių viešojo valdymo reformų srityje išankstinio vertinimo metu (po preliminarinių pastabų ir konsultacijų su Finansų ministerija buvo numatytos įvairių valdymo sričių (pvz., švietimo, sveikatos, mokesčių, institucinės sandaros, teisinės sistemos, pensijų, valstybės valdomų įmonių ir kt.) reformos, kurios atitinka nacionalinės reformų darbotvarkės turinį ir nacionalinius viešosios

politikos reformų poreikius. Be to, būtų galima finansuoti XVI Vyriausybės programoje ir jos prioritetinėse priemonėse numatytas svarbiausias viešojo valdymo reformas.

Remiantis į rezultatus orientuoto ir įrodymais grįsto valdymo stiprinimo pokyčių kryptimi finansuojami veiksmai apima į rezultatus orientuoto valdymo priemonių įgyvendinimą, nacionalinių viešojo valdymo reformų įgyvendinimą, viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumo didinimą. Vertinamame VP projekte išskirta į rezultatus orientuoto ir įrodymais grįsto valdymo stiprinimo pokyčių kryptis yra aiškiai apibrėžta ir kryptinga. Veiklų grupės yra koncentruotos ir logiškos.

2. Didinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą. Antroji pokyčių kryptis atitinka EK išskiriamą skaidrumo ir atvirumo skatinimo viešojo valdymo trajektoriją. Išankstinio vertinimo metu ši pokyčių kryptis pirma buvo kelių uždavinių veiklų dalis, vėliau buvo išskirtas atskirtas specifinis uždavinys. Atskiro uždavinio suformulavimas prisidės prie investicijų kryptingumo ir būsimų intervencijų aiškumo.

Numatyta korupcijos prevenciją vykdyti pasitelkiant valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų kompetencijų stiprinimą profesinės etikos ir korupcijos prevencijos srityje, taip pat skleidžiant informaciją apie visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose (taip pat kovos su korupcija priemonių įgyvendinime) galimybes. Šis priemonių rinkinys galėtų būti papildytas pasiūlos pusės priemonėmis, kurios būtų skirtos verslui (pvz., skatinant įmonių socialinę atsakomybę) ir piliečiams. Kaip ir minima VP projekto tekste, įgyvendinant kovai su korupcija skirtas intervencijas, daugiausia dėmesio galima teikti prioritetinėms sritims, kuriose korupcijos mastas yra didžiausias (pvz., įgyvendinti antikorpacinę „Švarių rankų“ iniciatyvą Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos įstaigose). Didesnis dėmesys kovai su korupcija ir kompleksiškesnis požiūris į antikorpacines priemones sumažins visuomenės (tarp jų ir verslo atstovų) neužtikrintumą (žr. galutinės ataskaitos 1 priedo „Veiksmų programos prioritetų iššūkių ir poreikių analizė“ 37 paveikslą „Ryšys tarp viešojo administravimo ir ūkio konkurencingumo“) viešojo sektoriaus institucijų atžvilgiu, sumažins jų sąnaudas ir tokiu būdu teigiamai prisidės prie skatinant Lietuvos viešojo valdymo skaidrumo didinimą ir ūkio konkurencingumą.

Remiantis viešojo valdymo procesų skaidrumo ir atvirumo pokyčių kryptimi finansuojami veiksmai apima du aspektus – visuomenės įtraukimą į sprendimų priėmimo procesą ir korupcijos prevenciją bei tarnybinės etikos ugdymą. Vertinamame VP projekte viešojo valdymo procesų skaidrumo ir atvirumo pokyčių kryptis yra aiškiai apibrėžta ir pagrįsta. Veiklų grupės yra koncentruotos ir logiškos.

3. Gerinti visuomenei teikiamų paslaugų kokybę, didinant jų atitiktį visuomenės poreikiams. Ši pokyčių kryptis atitinka EK išskiriamą viešųjų paslaugų kokybės gerinimo ir viešojo valdymo tobulinimo kryptį. Siekiant įgyvendinti pokyčius, yra svarbu didinti viešųjų ir administracinių paslaugų kokybę, toliau diegti kokybės vadybos sprendimus, remti piliečių chartijų rengimą, paslaugų kokybės standartų kūrimą bei veiklas, susijusias su paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės vertinimu ir tobulinimu.

Remiantis visuomenei teikiamų paslaugų kokybės didinimo pokyčių kryptimi finansuojami veiksmai apima veiklas, susijusias su paslaugų ir jų teikimo procedūrų analize, paslaugų teikimo tikslingumo

vertinimu, paslaugų optimizavimu, jų kokybės standartų kūrimu. Taip pat daug dėmesio yra skiriama piliečių nuomonei apie teikiamų viešųjų paslaugų kokybę, vartotojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis matavimui. Vertinamame VP projekte visuomenei teikiamų paslaugų kokybės didinimo pokyčių kryptis yra aiškiai apibrėžta ir pagrįsta. Veiklų grupė yra koncentruota ir atitinkanti siekiamą pokytį.

4. Gerinti verslo reguliavimo aplinką. Ši pokyčių kryptis atitinka EK išskiriamą geresnio reglamentavimo viešojo valdymo tobulinimo trajektoriją. Šis uždavinys išankstinio vertinimo metu pirma buvo sujungtas su viešųjų paslaugų kokybės iniciatyvomis, tačiau po konsultacijų su EK buvo nuspręsta suformuoti atskirą pokyčių kryptį.

Numatyta verslo reguliavimo aplinką gerinti tęsiant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu pradėtą įgyvendinti verslą kontroliuojančių institucijų reformą. VP projekte yra nurodoma, kad, siekiant verslui palankios aplinkos, planuojama didinti viešųjų pirkimų efektyvumą ir skaidrumą, vystant elektroninių ir centralizuotų viešųjų pirkimų struktūras, sustiprinant viešųjų pirkimų sistemos dalyvių institucinius gebėjimus ir kt. Svarbu akcentuoti EK gairėse pabrėžiamą teisminei valdžiai skirtą veiklų grupę, kuri gali būti priskirta ir prie paslaugų kokybės gerinimo uždavinio. Apibendrinant, vertinamame VP projekte verslo reguliavimo aplinkos gerinimo pokyčių kryptis yra aiškiai apibrėžta ir pagrįsta. Veiklų grupės yra koncentruotos ir atitinkančios siekiamą pokytį bei užtikrina būsimų priemonių kompleksiskumą.

5. Modernizuoti žmogiškųjų išteklių valdymą valstybės tarnyboje. Ši pokyčių kryptis atitinka EK išskiriamas valstybės tarnautojų kompetencijos tobulinimo ir valstybės tarnybos stiprinimo kryptis. Siekiant įgyvendinti šiuos pokyčius, yra svarbu stiprinti valstybės tarnybos institucinius gebėjimus, didinti valstybės tarnybos patrauklumą ir konkurencingumą bei plėsti profesines ir bendrąsias kompetencijas. Šis uždavinys viso išankstinio vertinimo metu buvo traktuojamas kaip atskira pokyčių kryptis.

Uždaviniui „Modernizuoti žmogiškųjų išteklių valdymą valstybės tarnyboje“ priskiriamos veiklų grupės (darbo užmokesčio ir motyvavimo sistemų tobulinimas, aukštesniųjų kategorijų valstybės tarnautojų ir valstybės pareigūnų grandies stiprinimas ir valstybės bei savivaldybių institucijų ir įstaigų darbuotojų kompetencijų stiprinimas) atitinka uždavinio turinį ir siekiamus pokyčius. Tinkamai išskirta vadovaujančias pareigas einančiųjų valstybės tarnautojų grupė, taip pat numatytas prioritetas horizontaliems ir centralizuotiems mokymo projektams. Tačiau siekiant efektyviau įgyvendinti valstybės tarnautojų mokymo veiklas, reikalinga tobulinti valstybės tarnautojų mokymo sistemą (ypač valstybės tarnautojų mokymo politikos koordinavimą ir atsakingų institucijų gebėjimus, kurie reikalingi mokymo strategijai parengti, jos įgyvendinimui stebėti ir vertinti, kaip numatyta išankstinėse sąlygose), planuojamus mokymus labiau sieti su sisteminiiais ar organizaciniais pokyčiais (pvz., diegiant kompetencijomis grįstą žmogiškųjų išteklių valdymo modelį valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose), taip pat valstybės tarnautojų mokymą finansuoti mokymo kuponais / čekiais, kurie būtų administruojami remiantis standartiniais įkainiais. Vertinamame VP projekte žmogiškųjų išteklių valdymo valstybinėje tarnyboje modernizavimo pokyčių kryptis yra aiškiai apibrėžta ir pagrįsta. Veiklų grupės atitinka siekiamą pokytį.

Apibendrinant, investicinis prioritetasis yra orientuotas į aukščiau išskirtus penkis pagrindinius pokyčius, kurie tinkamai atspindi uždavinių struktūroje.

Siekiant intervencijos rezultatų, prisidės ir kitų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimas (2 investicinis prioritetas „Informacinės visuomenės skatinimas“, 8 investicinis prioritetas „Socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu“, 9 investicinis prioritetas „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“). Pažangiam ir visuomenės poreikius atitinkančiam viešajam valdymui ypač svarbus yra informacinių ir ryšių technologijų prieinamumo, naudojimo didinimas ir kokybės gerinimas pagal 2 VP prioritetą, kurio įgyvendinimo metu planuojama technologiškai pažangiais ir į vartotoją orientuotais elektroniniais sprendimais didinti viešųjų ir administracinių paslaugų prieinamumą ir kokybę. Iš dalies prie 10 VP prioriteto konkrečių uždavinių prisidės ir užimtumo skatinimo ir darbo jėgos judumo rėmimo iniciatyvos (gerinant darbo rinkos institucijų infrastruktūros ir paslaugų kokybę) bei socialinės įtraukties skatinimo ir kovos su skurdu iniciatyvos (gerinant visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimą apie moterų ir vyrų lygybę darbo rinkoje ir diskriminacijos dėl amžiaus, negalios ir kitų pagrindų apraiškas, įgyvendinant bendruomenės inicijuojamų vietos plėtros strategijas). Svarbu pabrėžti VP 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ ir 6 investicinio prioriteto „Bendruomenių inicijuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ svarbą – šie prioritetai leis užtikrinti aktyvesnę vietos bendruomenių įsitraukimą priimant viešuosius sprendimus.

Finansavimo pakankamumas

Nustatyti siekiai yra pamatuoti ir adekvatūs. Planuojami rezultatai atitinka LR strateginio planavimo dokumentus (NPP, Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 m. programą, jos įgyvendinimo 2013–2015 m. veiksmų planą). Suplanuotos produkto rodiklių reikšmės remiasi ankstesnio programavimo laikotarpio patirtimi ir yra realistiškos, atsižvelgiant į numatytą finansavimą ir planuojamas veiklas.

Paramos formų efektyvumas

Šiuo metu paramą viešojo valdymo tobulinimo veikloms planuojama skirti teikiant subsidijas valstybės ir regionų projektų planavimo būdu. Atlikti valstybės projektų planavimo, taikomo įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas ir planuojant ES lėšas, tinkamumo ir efektyvumo bei 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimai parodė, kad valstybės ir regionų projektų planavimo procedūros yra pasiteisinusi praktika. Vis dėlto vertinimų metu nustatyta, kad strategiškumo stoka planuojant investicijas bei aiškios investicijų krypties nebuvimas lemia sistemiškumo trūkumą. Taip pat regionų projektų planavimo procedūra turėtų būti įgyvendinama užtikrinant glaudesnę regionų (ir savivaldos) institucijų bendradarbiavimą su centrinio valstybės valdžios lygmens institucijomis. Tai prisidės sprendžiant regionui aktualias problemas.

Veiklos rezultatų peržiūros plano įvertinimas

Veiklos rezultatų peržiūros planui pasirinkti produkto rodikliai yra tinkami prioriteto įgyvendinimo pažangai stebėti, o pasirinkti įgyvendinimo žingsniai ir finansinis rodiklis atspindi intervencijų specifiką ir patirtį įgyvendinant panašias intervencijas 2007–2013 m. laikotarpiu.

3. STEBĖSENOS RODIKLIŲ TINKAMUMAS IR SPECIFIŠKUMAS

Visų VP prioritetų stebėsenos rodiklių įvertinimas buvo atliktas remiantis Bendrųjų nuostatų reglamente nustatytais reikalavimais.

Produkto rodikliai buvo vertinami pagal šiuos kriterijus:

- specifiškumas;
- duomenų rinkimas ir agregavimas;
- viešinimas;
- loginis ryšis su rezultato rodikliais (išskyrus bendruosius ERPF/SaF rodiklius, kurių naudojimas yra privalomas);
- siektinos reikšmės realistiškumas.

Rezultato rodiklių atveju buvo įvertintas:

- statistinis patikimumas;
- normatyvumas;
- specifiškumas;
- viešinimas;
- siektinos reikšmės realistiškumas.

Stebėsenos rodiklių įvertinimas ir pasiūlymai dėl stebėsenos rodiklių sistemos tobulinimo pateikiami ataskaitos 3 priede.

4. VEIKSMŲ PROGRAMOS VIDINIS IR IŠORINIS NUOSEKLUMAS

4.1. VIDINIS VEIKSMŲ PROGRAMOS NUOSEKLUMAS

Išankstinio vertinimo metu ES struktūrinių fondų veiksmų programos vidinio nuoseklumo vertinimas apima du aspektus:

- 1) papildomumą ir potencialias sinergijas tarp kiekvieno Veiksmų programos prioriteto specifinių uždavinių ir skirtingų VP prioritetų specifinių uždavinių;
- 2) daugiafondės programos atveju: VP siūlomų skirtingų fondų (ESF, ERPF ir SaF) investicijų koordinavimo mechanizmų nustatytiems rezultatams pasiekti įvertinimą⁵⁸.

Dėl Veiksmų programos šablone nustatyto pateikiamos informacijos apimties apribojimo, detalaus paaiškinimo dėl planuojamų investicijų papildomumo bei iš skirtingų fondų finansuojamų intervencijų koordinavimo mechanizmų VP projekte nėra pateikta. Partnerystės sutarties projekte daugiau dėmesio yra skiriama išoriniam VP suderinamumui, tačiau yra pabrėžiama, kad pagrindinė priemonė, kuria bus siekiama Europos struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų suderinto koordinavimo, bus Stebėsenos komitetai programų įgyvendinimo stebėsenai vykdyti, kurie svarstys siūlomus programų pakeitimus, spręs dėl projektų atrankos kriterijų ir užtikrins veiksmų koordinavimą. Tokiu būdu skirtingų VP intervencijų suderinamumo ir koordinavimo klausimai yra nukeliami įgyvendinimo etapui. Tačiau vidinis Veiksmų programos nuoseklumas ir aiškių takoskyrų ir sąsajų tarp skirtingų specifinių uždavinių ir planuojamų veiklų nustatymas leistų sustiprinti visos VP ir atskirų prioritetų intervencijų logiką, geriau planuoti finansavimo lėšas ir rodiklius.

Veiksmų programos rengimo metu išankstinio vertinimo ekspertai yra pateikę pasiūlymus dėl pagal skirtingus tematinius tikslus ir investicinius prioritetus planuojamų intervencijų galimų takoskyrų ir sąsajų. Pasiūlymai apėmė tokias investicijų sritis kaip mokslinių tyrimų vykdymas, vertės kūrimo tinklų kūrimas ir plėtra, verslumo skatinimas ir inovacijos MVĮ, skaitmeninės visuomenės plėtra, turizmo, įskaitant kultūros ir gamtos paveldo pritaikymą, plėtra, suaugusiųjų mokymas. Skirtingų fondų, ypač ESF ir ERPF, investicijų suderinamumo užtikrinimas yra ypač svarbus tokioms sritims kaip skaitmeninės visuomenės plėtra, visuomenės švietimas ir mokymas bei socialinė aprėptis ir kova su skurdu. Lentelėje žemiau yra pateikiama informacija apie neišspręstas VP vidinio nuoseklumo spragas.

---

⁵⁸ European Commission. The Programming Period 2014-2020 „Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation“, draft, 9 January 2013.

Lentelė 41. Veiksmų programos vidinio nuoseklumo trūkumai

Investicijų sritis	Susiję VP prioritetai	Vidinio VP nuoseklumo spragos
Mokslinių tyrimų vykdymas	1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10	VP trūksta sąsajų tarp pagal 1 VP prioritetą planuojamų investicijų į MTEP infrastruktūrą ir mokslinių tyrimų vykdymo ir kitų VP prioritetų, kurie labiausiai atitinka nustatytas prioritetas Lietuvos MTEP ir inovacijų raidos kryptis, paaiškinimo. Pagal 1 VP prioritetą vykdomi moksliniai tyrimai galėtų būti svarbus įrankis, tobulinant kitų valdymo sričių, tokių kaip IRT, energetika, aplinkosauga ir klimato kaita, transportas, socialinė įtrauktis ir kt., politiką ir skatinant socialines ir viešojo sektoriaus inovacijas.
IRT naudojimo skatinimas	2, 9	Pagal 2 VP prioritetą planuojama didinti IRT pasiūlą, numatant plačiajuosčio ryšio plėtrą ir e. sprendimų kūrimą, bei mažinti skaitmeninę atskirtį, kurią patiria niekada kompiuteriu ir internetu nesinaudoję gyventojai. Tačiau, siekiant investicijų papildomumo ir sinergijos, svarbu, kad šias ERPF intervencijas papildytų ESF finansuojamos mokymo veiklos. Šiuo metu 9 VP prioriteto aprašyme nėra pateikiama informacijos apie tai, kaip mokymosi visą gyvenimą skatinimas prisidės prie gyventojų skaitmeninio raštingumo didinimo, taip papildant ERPF investicijas į IRT infrastruktūrą.
Verslumo skatinimas ir verslo plėtra	3, 7, 8	VP prioritetų aprašymuose trūksta paaiškinimo apie skirtingų ERPF ir ESF investicijų, skirtų verslumui ir verslo (taip pat ir socialinio) plėtrai skatinti, koordinavimą ir tarpusavio papildomumą. Egzistuoja rizika, kad įgyvendinimo metu bus stokojama suderinamumo tarp skirtingų į verslumo skatinimą nukreiptų intervencijų.
Darnus išteklių naudojimas įmonėse	3, 4	Investicijos į darnaus išteklių naudojimo ir neigiamo poveikio aplinkai mažinimo skatinimą, diegiant naujas gamybos technologijas įmonėse, yra numatytos tiek 3, tiek 4 prioritetuose. Nors pagal 3 VP prioritetą parama bus teikiama tik SVV subjektams, šios įmonės galės kreiptis ir dėl paramos pagal 4 VP prioritetą. VP projekte nėra pateikiama informacija apie šių investicijų papildomumą ir suderinamumą, nors tai yra svarbu planuojant šioms intervencijoms skirtas lėšas ir paramos teikimo formas. Kadangi planuojamos finansuoti iš dalies tos pačios veiklos, VP įgyvendinimo metu didėja dvigubo finansavimo rizika.
Kultūros infrastruktūra	5, 7, 8	Pateiktame VP projekte investicijos į kultūros infrastruktūrą yra planuojamos pagal 5 (kultūros paveldas), 7 ir 8 VP prioritetus. Siekiant geresnio investicijų į kultūros infrastruktūrą suderinamumo, turi būti nustatyti aiškūs kriterijai, kaip bus investuojama į kultūros paveldo pritaikymą (5 VP prioritetas) bei kultūros infrastruktūros atnaujinimą ir plėtrą miestuose (7 VP prioritetas) ir mažuose miestuose bei kaimo vietovėse (8 VP prioritetas).
Suaugusiųjų mokymas	7, 8, 9,	ESF ir ERPF investicijos į suaugusiųjų mokymą yra numatytos pagal visus tris VP prioritetus, tačiau VP projekte nėra pateikiama

		informacija ir paaiškinimai, kaip bus užtikrintas skirtingų institucijų planuojamų intervencijų papildomumas ir tarpusavio suderinamumas.
Vietos bendruomenių stiprinimas	5, 9	Pagal 5 VP prioritetą planuojant investicijas į vandens tiekimo ir nuotekų valymo infrastruktūrą, atliekų tvarkymo sistemas ir kitas investicijas, svarbu įvertinti stiprių vietos bendruomenių svarbą vietos demografinėi situacijai. Tikėtina, kad esant gyvybingai bendruomenei, mažiau gyventojų išvyks gyventi kitur – 5 VP prioriteto kontekste tai sumažina perteklinių investicijų į infrastruktūrą riziką. VP nėra pateikiama informacija apie šių investicijų papildomumą, tačiau jei į infrastruktūrą bus investuojama taikant ITI modelius, bus sudarytos prielaidos geriau koordinuoti šias intervencijas.

Šaltinis: sudaryta autorių

Apibendrinant, VP projekte egzistuojančios planuojamų intervencijų suderinamumo spragos ir vidiniai nenuoseklumai daugiausiai yra susiję su ESF ir ERPF investicijų papildomumu ir skirtingų institucijų planuojamų investicijų jų koordinuojamose valdymo srityse suderinamumu. Nors šie vidiniai nenuoseklumai daugeliu atveju nėra esminiai, VP įgyvendinimo metu jie padidina perteklinio investavimo, ilgo derinimo proceso ir dvigubo finansavimo rizikas.

4.2. VEIKSMŲ PROGRAMOS SUDERINAMUMAS SU KITOMIS ES IR NACIONALINĖMIS PROGRAMOMIS

Išorinio ES struktūrinių fondų veiksmų programos suderinamumo analizė turi įvertinti:

- 1) kaip VP prisidės prie kitų ES ir nacionalinių strategijų bei programų įgyvendinimo;
- 2) ar VP yra atsižvelgta į galimą kitų politikų ir programų įgyvendinimo poveikį VP rezultatams⁵⁹.

Veiksmų programos projekte informacija apie VP išorės suderinamumą nėra pateikiama, tačiau Partnerystės sutarties projekte yra pateikiama ESI fondų ir kitų ES ir nacionalinių instrumentų suderinamumo analizė. Šios analizės rezultatai rodo, kad didžioji dalis ERPF, ESF ir SaF nustatytų tematinų tikslų atitinka kitų dviejų ESI fondų (EŽŪFKP ir EJRŽF) bei kitų ES programų, taip pat EEE ir Norvegijos paramos bei Šveicarijos paramos programų intervencijų kryptis, tikslus ir uždavinius. Tačiau trūksta informacijos, kaip ir kokia apimtimi 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų programa prisidės siekiant konkrečių tikslų arba kaip kitos programos gali paveikti VP nustatytų rezultatų pasiekimą. VP rengimo ir viešųjų konsultacijų su partneriais metu išryškėjo koordinavimo su

⁵⁹ European Commission. The Programming Period 2014-2020 „Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation“, draft, 9 January 2013.

planuojamomis 2014–2020 m. kaimo plėtros veiksmų programos priemonėmis stoka. Skiriasi ir pačių ES struktūrinių fondų veiksmų programos ir Kaimo plėtros veiksmų programos intervencijų planavimo principas: jei VP yra formuluojami į siekiamus pokyčius orientuoti specifiniai uždaviniai, KPP yra pagrįsta atskirų priemonių planavimu. Todėl, siekiant įvertinti šių programų suderinamumą, būtina analizuoti, kaip KPP priemonės gali prisidėti prie VP siekiamų pokyčių.

Nors dėl ES lygmeniu įgyvendinamų programų gali būti daug netikrumo, kai kuriais atvejais yra akivaizdus ryšys tarp VP intervencijų ir ES programų. Pavyzdžiui, VP investicijoms į MTEP gebėjimų stiprinimą buvo numatytas rezultato rodiklis, matuojantis šalies dalyvavimą ES programoje „Horizontas 2020“, taigi intervencijos nacionaliniu lygmeniu tiesiogiai prisidės ir prie ES programos tikslų įgyvendinimo. Taip pat turėtų būti pateikta informacija apie VP intervencijų transporto srityje sąsajas su Europos infrastruktūros tinklų priemone, kuriai visos ES mastu yra numatytas 10 mlrd. eurų finansavimas iš Sanglaudos fondo lėšų, kurios bus paskirstytos pagal Sanglaudos fondo reglamentą, laikantis valstybėms narėms taikomų nacionalinių proporcijų.

Tinkami ir aiškūs VP planuojamų intervencijų koordinavimo mechanizmai yra numatyti ETB tikslo programų ir Baltijos jūros regiono strategijai (BJRS) įgyvendinti. Pavyzdžiui, ETB tikslo programose bus siekiama, kad lėšos būtų nukreipiamos konkrečioms tematinėms tikslų investicinių prioritetų finansuojamoms veikloms įgyvendinti, o, siekiant labiau prisidėti prie BJRS strategijos įgyvendinimo, VP lygmeniu planuojama nustatyti prioritetinių projektų atrankos kriterijų, kuriuo remiantis bus suteikiama pirmenybė projektams, prisidedantiems prie BJRS tikslų⁶⁰. Tikėtina, kad tokie koordinavimo mechanizmai užtikrins skirtingų programų intervencijų suderinamumą ir sinergiją bei padidins galimybes pagal VP finansuojamiems veiksams prisidėti prie kitų strategijų ir programų įgyvendinimo.

Atskirų ESI fondų intervencijų koordinavimas taip pat yra nukeliamas VP įgyvendinimo etapui, kai ESI fondų suderinto koordinavimo bus siekiama Stebėsenos komitetams vykdant programų stebėseną, svarstant pakeitimus bei sprendžiant klausimus dėl projektų atrankos kriterijų. Teigiamai vertinami ketinimai į Stebėsenos komitetų sudėtį įtraukti už kitus finansinius instrumentus atsakingų institucijų atstovus ir kompetentingus socialinius ekonominius partnerius bei svarstyti bendras fondų įgyvendinimo problemas. Taip pat tikėtina, kad informacinės sistemos bei taikomas dvigubo finansavimo rizikos valdymas leis užtikrinti sistemišką dvigubo finansavimo prevenciją ir kontrolę visais finansavimo iš ESI fondų atvejais. Tačiau įgyvendinimo etapu intervencijų koordinavimas Stebėsenos komitetų lygmeniu gali būti laikui imlus procesas, o atsakingų institucijų atstovų dalyvavimas narių ar stebėtojų teisėmis daugiau atliks informavimo, o ne koordinavimo funkciją. Todėl jau planavimo etapu yra būtinas glaudus atsakingų institucijų bendradarbiavimas tose srityse, kur yra galimi intervencijų persidengimai arba yra netikrumas dėl finansavimo šaltinio. Pavyzdžiui, šiuo metu, planuojant VP intervencijas pagal 2 tematinį tikslą „IRT prieinamumo ir naudojimo didinimas bei kokybės gerinimas“, nėra išspręstas vadinamasis „paskutinės mylios“ klausimas. Kadangi ši intervencija kaimo vietovėse galėtų būti finansuojama ir iš EŽŪFKP, dar planavimo etapu

---

⁶⁰ Partnerystės sutarties projektas, 2013-06-28

galėtų būti sutarta dėl intervencijų apimties ir koordinavimo. Taip pat jau planavimo etapu intervencijos turėtų būti koordinuojamos ir SVV konkurencingumo didinimo, aplinkosaugos ir išteklių naudojimo, užimtumo skatinimo ir socialinės įtraukties srityse. Toks už 2014–2020 m. ESI fondų lėšų planavimą atsakingų institucijų bendradarbiavimas ir intervencijų derinimas tarpusavyje leistų išvengti ilgo derinimo proceso įgyvendinimo etapu, kai didesni pasikeitimai gali pareikalauti lėšų perskirstymo ir VP pakeitimų.

Tačiau daugeliu atvejų ES struktūrinių fondų veiksmų programos intervencijų koordinavimas su kitomis ESI fondų programomis ir nacionalinėmis strategijomis planavimo etapu yra ribotas, nes daugelyje sričių dar nėra parengti arba atnaujinti strateginiai dokumentai. Pavyzdžiui, šiuo metu nėra parengtas pagal EK nustatytą tematinę išankstinę sąlygą privalomas Naujos kartos priegios plėtros planas, kuriame turėtų būti nustatytas tolimesnės plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtros kryptys ir modeliai, apimantys ir „paskutinės mylios“ klausimus. Todėl VP intervencijų derinimas su EŽŪFKP dabartiniu planavimo etapu, nepaisant jo privalumų, yra labai ribotas. Išankstinis vertinimas parodė, kad nacionalinių strategijų trūksta ir kitose srityse: šiuo metu dauguma tiek išankstinių sąlygų, tiek ir kiti strateginiai dokumentai yra rengiami arba derinami. Pavyzdžiui, šiuo metu yra rengiami tokie atitiktą išankstinėms sąlygoms turintys užtikrinti dokumentai kaip Sumanios specializacijos strategija, Valstybinė atliekų prevencijos 2014–2020 m. programa, strateginiai transporto srities dokumentai. Tačiau išankstinio vertinimo metu atlikta analizė parodė, kad investicijų efektyvumui užtikrinti turi būti sprendžiami ir kiti, dažnai su reguliavimu susiję, klausimai. Pavyzdžiui, siekiant sėkmingai investuoti į valstybės informacinių išteklių saugumo gerinimą, turi būti sukurta veiksminga elektroninės informacijos saugos valdymo ir koordinavimo sistema, o tikslingoms investicijoms į socialinių paslaugų kokybės gerinimą turi būti patvirtinta Nacionalinė deinstitucionalizacijos programa, kuri nustatys šio proceso principus, etapus ir atskirų institucijų kompetencijas.

Apibendrinant, ES struktūrinių fondų investicijų indėlis į nacionalinių strategijų įgyvendinimą šiuo programavimo etapu yra sunkiai įvertinamas dėl parengtų nacionalinių dokumentų stokos. Tačiau ES struktūrinės paramos administravimo sistemos vertinimas parodė, kad pati sistema iš esmės veikia tinkamai ir efektyviai, o ministerijų ir kitų valstybės institucijų turima patirtis ir kompetencijos sudaro prielaidas paramos lėšas nukreipti efektyviam nacionalinių prioritetų siekimui, derinti iš valstybės biudžeto ir iš ES struktūrinių fondų lėšų finansuojamas intervencijas.

5. VEIKSMŲ PROGRAMOS INDĖLIS SIEKIANT STRATEGIJOS „EUROPA 2020“ TIKSLŲ

Vertinimo metu atliktas pirminis Europos Sąjungos struktūrinių fondų (SF) investicijų įtakos Lietuvos makroekonomikai vertinimas, naudojant daugiamačią (vektorinį) autoregresinį modelį (BVAR). Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų įtakai įvertinti skirtas bazinis scenarijus, kuriame daroma prielaida, jog negaunama jokių struktūrinių fondų lėšų, yra lyginamas su scenarijais, kuriuose numatoma struktūrinių fondų parama. Skirtumai tarp makroekonominių rodiklių vystymosi

baziniame scenarijuje ir scenarijuose, kuriuose planuojamos ES struktūrinių fondų investicijos, vertinami kaip ES lėšų poveikis Lietuvos ekonomikai.

Prognozuojant makroekonominių rodiklių vystymąsi baziniame scenarijuje, atsižvelgta į Lietuvos Banko prognozes. 2013 m. numatytas 3 proc. BVP augimas, 3,8 proc. vartojimo augimas ir 5,4 proc. kylančios investicijos. 2015–2021 m. laikotarpiui prognozuojama, kad BVP augs vidutiniškai 4,9 proc., o vartojimas ir investicijos kils atitinkamai 5,5 proc. ir 5,9 proc. per metus. Šiuo laikotarpiu numatoma, kad atlyginimai kils vidutiniškai 1,7 proc. per metus, o kainos kils 2,2 proc. Taip pat prognozuojama, kad nedarbo lygis mažės nuo 12,5 proc. 2013 m. iki 9,9 proc. 2021 m., taigi matoma tendencija, jog užimtumo lygis atsigauna pavėluotai, lyginant su BVP.

Poveikio modeliavimo metu analizuoti keturi galimi scenarijai:

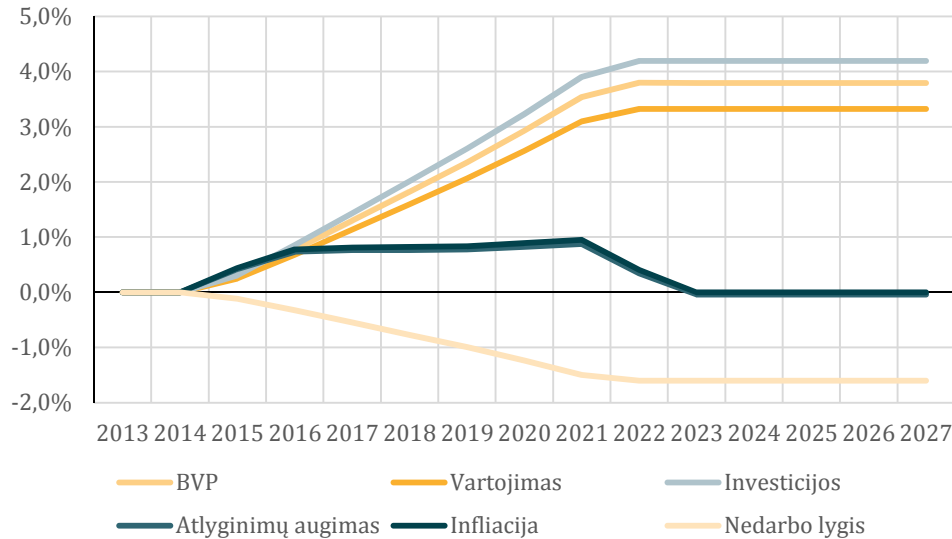
I scenarijus (pagrindinis) – ES struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymas ateityje atitinka 2007–2013 m. laikotarpio proporcijas

ES struktūrinių fondų investicijų įtaka priklauso nuo to, kokioms sritims paskirstomos lėšos. Šiame tyrime pagrindiniu scenarijumi pasirinktas scenarijus, kuriame numatoma, jog struktūrinių fondų lėšos tiriamu laikotarpiu bus paskirstytos panašiomis proporcijomis, kaip ir 2007–2013 m. laikotarpiu. Kadangi investicijų struktūros tendencijas numatyti yra sudėtinga, rėmimasis istoriniais duomenimis suteikia labiausiai pagrįstą informaciją apie galimas ateities perspektyvas. Dėl šios priežasties toks scenarijus yra laikomas pagrindiniu SF investicijų scenarijumi. Istoriškai įsisavinamos paramos dalis kiekvienais metais augo beveik tiesiškai. Remiantis pastarąja istorine tendencija, šiame tyrime daroma prielaida, kad įsisavinamų lėšų dalis ir tiriamuoju laikotarpiu augs tiesiškai. Priimama prielaida, kad pirmaisiais laikotarpio metais (2015 m.) ši dalis sieks 12,5 proc. nuo visos nominalios struktūrinių fondų lėšų sumos, o 2021 m. išaugs iki 16 procentų.

Pagrindiniame scenarijuje numatoma, kad didžioji dalis struktūrinių fondų lėšų tenka infrastruktūros projektams (80 proc.). Žmogiškųjų išteklių ir kitoms programoms išteklių yra paskirstomi panašiomis proporcijomis, atitinkamai 9 proc. ir 8 proc. Mažiausia dalis – 3 proc. – tenka MTEP programoms. Reikėtų pabrėžti, kad šis scenarijus yra pagrįstas dabartinėmis struktūrinių fondų lėšų paskirstymo proporcijomis. Kitaip tariant, šiame scenarijuje daroma prielaida, jog ateities SF lėšų pasiskirstymas bus panašus į tą, kuris faktiškai buvo realizuotas prieš tai buvusiu laikotarpiu. Kitų scenarijų atveju lėšų proporcijų pasiskirstymas yra autorių padarytos prielaidos, skirtos skirtingiems scenarijams palyginti.

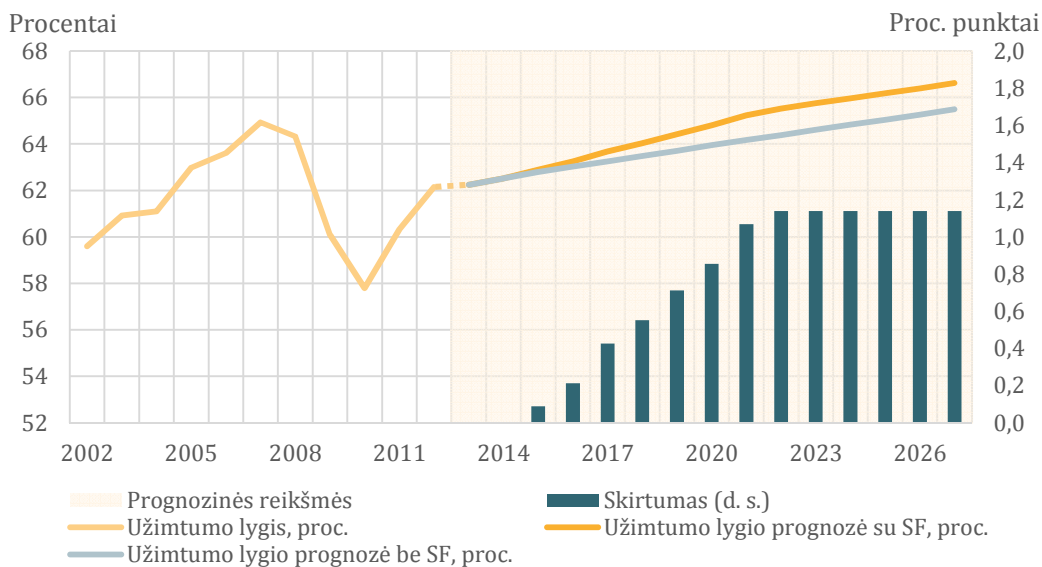
Toliau pateikiamas paveikslėlis vaizduoja modeliuojamą Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikį BVP ir jį sudarantiems komponentams, atlyginimų augimui, infliacijai ir nedarbo lygiui. Paveikslėlyje rodomi šių nagrinėjamų makroekonominių rodiklių pokyčiai, lyginant su baziniu scenarijumi nagrinėjamu laikotarpiu. Remiantis autorių sudarytomis prognozėmis, struktūrinių fondų poveikis bendram BVP lygiui augs tiesiškai. 2015 m. skirtumas tarp BVP baziniame ir šiame scenarijuje sudarys 0,3 proc. ir pasieks maksimalų 3,5 proc. BVP lygių skirtumą 2021 metais. Panašias tendencijas galima įžvelgti ir investicijų bei vartojimo srityse. Vartojimo lygis dėl struktūrinių fondų investicijų išaugs papildomai 0,2 proc. 2015 m., o 2021 m. nuo bazinio scenarijaus skirsis jau 3,1 proc., t. y. kiek mažiau negu BVP lygis. Poveikis investicijoms yra stipresnis negu BVP – investicijos 2015 m. augs 0,3 proc., o

2021 m. net 3,9 proc. daugiau nei baziniame scenarijuje. Paramos įtaka bendram kainų ir atlyginimų lygiui, matuojama nuokrypiais nuo vidutinio metinio augimo, nėra numatoma žymi ir bus panašios apimties kiekvienais analizuojamo laikotarpio metais (0,4–0,8 proc.). Paskutinis analizuojamas kintamasis yra vidutinis metinis nedarbo lygis. Autorių sudarytais skaičiavimais, struktūrinių fondų poveikis šiam rodikliui bus žymus – nedarbo lygį planuojamos investicijos nukels į, palyginti su baziniu scenarijumi, 0,1 proc. p. ir 1,6 proc. p. žemesnį lygį 2015 ir 2021 m. atitinkamai.

Šaltinis: sudaryta autorių; Lietuvos statistikos departamento duomenys ir autorių prognozės.

Tik šio – pagrindinio – scenarijaus atveju iš nedarbo lygio pokyčio prognozės apskaičiuojamos užimtumo tendencijos. Toks būdas pasirinktas dėl to, kad nedarbo lygio pokyčiai iš esmės atkartoja užimtumo dinamiką (ir atvirkščiai) – nedarbui mažėjant, užimtumas didėja (ir atvirkščiai), o turint egzogenines populiacijos ir darbo jėgos prognozes, jų išskaičiavimo specifika nesikeistų. Toliau pateikiamas paveikslėlis atvaizduoja modeliuojamą ES struktūrinių fondų investicijų poveikį užimtumui.

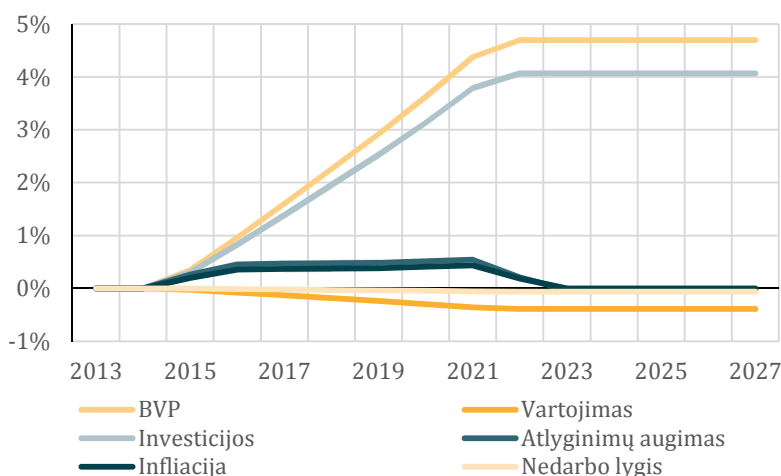
Šaltinis: sudaryta autorių; Lietuvos statistikos departamento duomenys ir autorių prognozės

Kaip matyti, dėl ES struktūrinių fondų lėšų poveikio Lietuvos ekonomikai, užimtumas pradeda apčiuopiamai didėti nuo 2017 metų. Anksčiau šis pokytis neįvyksta, nes ES lėšų poveikis pasireiškia ne iš karto (dauguma makroekonominių procesų vyksta ne dideliais diskrečiais žingsniais, o tolygiai). 2017 m. dėl SF investicijų užimtumas siekia 63,7 proc. arba 0,4 proc. p. daugiau nei bazinio scenarijaus atveju. Iki 2021 m. pastarasis skirtumas tampa 1,1 proc. p., kai užimtumo lygis su struktūrinių fondų investicijomis pasiekia 65,2 proc. lygį – maždaug tokį, koks buvo fiksuotas 2007 m., t. y. ekonomikai būnant aukščiausiam to meto makroekonominio ciklo taške.

Toki skirtumą vertinti absoliučiais skaičiais nėra lengva dėl to, jog Lietuvos demografinė kaita lems darbo jėgos mažėjimą. Kitaip tariant, 1 proc. p. užimtumo skirtumas 2013 m. yra didesnis absoliučiu užimtųjų skaičiumi nei toks pats santykinis skirtumas 2021 metais. Visgi iliustraciniais tikslais, t. y. norint pavaizduoti, kad SF lėšų įtaka užimtumui nėra menka, galima paminėti, jog 1 proc. p. užimtumo padidėjimas 2012 m. būtų reiškęs papildomai per 20 tūkst. užimtųjų.

II scenarijus – MTEP prioriteto

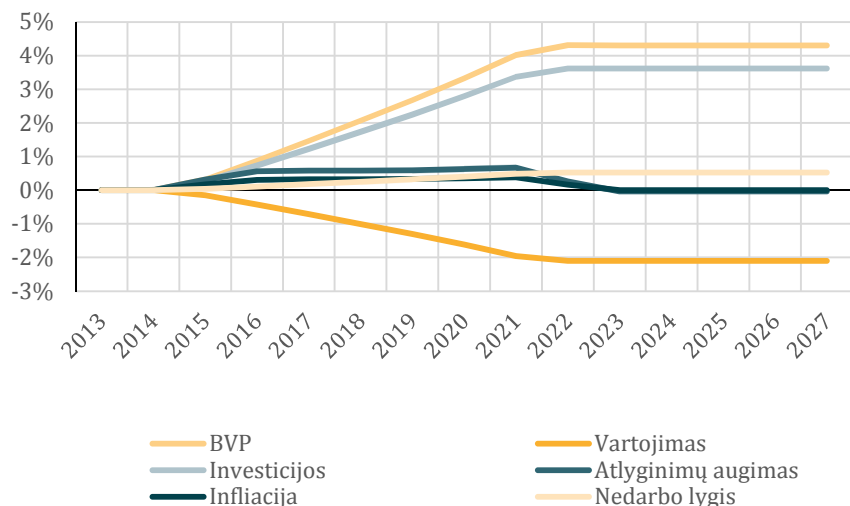
Šiame scenarijuje infrastruktūrai tenkanti SF dalis yra sumažinama nuo 80 proc. iki 40 proc. ir papildomi 40 proc. p. yra perskirstomi MTEP sričiai. Palyginus su baziniu scenarijumi, galima išvelgti kelis skirtumus. Pirmiausia, BVP ir investicijų lygis šiame scenarijuje yra aukštesnis nei baziniame scenarijuje ir dėl to SF daugikliai visais analizuojamais metais (2015–2021 m.) yra aukštesni negu baziniame scenarijuje – struktūrinių fondų daugiklis 2021 m. šiame scenarijuje yra lygus 2,33, palyginti su 2,26 bazinio scenarijaus atveju. Bene įdomiausias šio scenarijaus aspektas yra vartojimo invariantiškumas SF atžvilgiu, dėl ko santykinė vartojimo dalis mažėja laikui bėgant. Tai galėtų atspindėti situacija, kai didžioji dalis MTEP tenka eksportui, bet ne į vartojimą orientuotoms sritims. Poveikiai infliacijai ir vidutiniam algų augimui yra panašūs į poveikius pagrindiniame scenarijuje. Efektas nedarbo lygiui šiame scenarijuje yra mažesnis negu pagrindiniame scenarijuje, kas iš dalies gali būti paaiškinta tuo faktu, jog infrastruktūros projektai, kuriems skirta didžioji dalis lėšų pagrindiniame scenarijuje, yra imlesni darbo jėgai. Be to, lėšų, skirtų MTEP projektams, nauda pasireiškia daugiau ilguoju laikotarpiu, kuomet turėtų pradėti kilti produktyvumas ir būti išrandamos naujos technologijos, keliančios ekonomikos potencialą.

Šaltinis: sudaryta autorių; autorių prognozės

III scenarijus – žmogiškųjų išteklių prioriteto

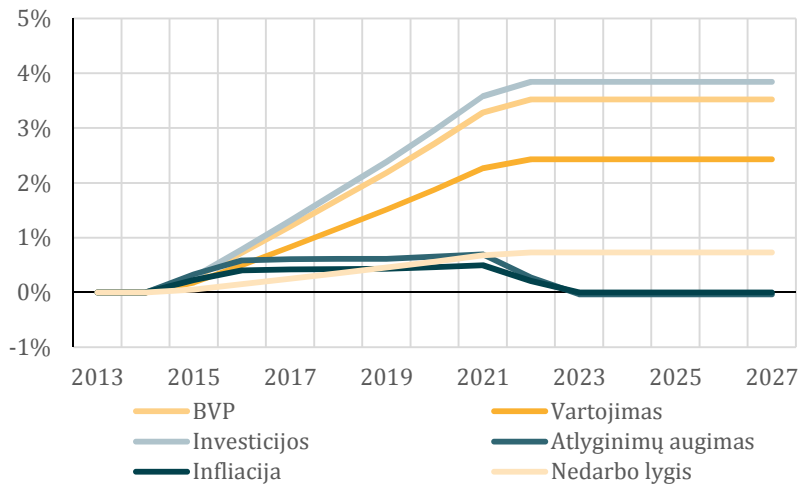
Šiame žmogiškųjų išteklių prioriteto scenarijuje infrastruktūrai tenkanti ES struktūrinių fondų lėšų dalis, palyginus su pagrindiniu scenarijumi, sumažinama iki 40 proc., o žmogiškųjų išteklių prioritetui skirta dalis padidinama 40 proc. punktų. Šio scenarijaus struktūrinių fondų investicijų efektai pavaizduoti žemiau pateikiamame paveikslėlyje. Kaip ir praeitame scenarijuje, šio scenarijaus BVP ir investicijų rezultatai per daug nesiskiria nuo pagrindinio scenarijaus. Absoliučios investicijų poveikio reikšmės yra pasiskirsčiusios tarp pagrindinio ir MTEP scenarijų reikšmių. Kaip ir MTEP scenarijaus atveju, šiame scenarijuje galima įžvelgti tam tikrą neigiamą poveikį bendram vartojimo lygiui, lyginant su baziniu scenarijumi, kuriame nėra numatytos ES struktūrinių fondų lėšos. Įdomiausiai atrodo šio scenarijaus poveikis nedarbui, nes, remiantis skaičiavimais, nedarbo lygis bus vidutiniškai 0,5 proc. p. aukštesnis negu be ES struktūrinių fondų lėšų. Viena iš galimų priežasčių aprašytoms tendencijoms gali būti susijusi su produktyvumo pokyčiais, kai didelė dalis SF lėšų yra skiriama žmogiškiesiems ištekliams plėtoti. Literatūroje galima atrasti atvejų, kur autoriai teigia, kad pakeitimo efektas tokiu atveju gali dominuoti prieš tiesioginius efektus trumpuoju laikotarpiu.

Šaltinis: sudaryta autorių; autorių prognozės

IV scenarijus – kitų investicijų prioriteto

Paskutiniame scenarijuje 40 proc. p. sumažinta infrastruktūrai tenkanti lėšų dalis ir atitinkamai padidinta dalis, tenkanti likusiems investicijų prioritetams. Šio scenarijaus struktūrinių fondų lėšų poveikis vaizduojamas žemiau. Kaip ir daugumoje kitų scenarijų, šiame scenarijuje ES lėšos turi teigiamą poveikį BVP ir jo sudedamiesiems komponentams. Ilguoju laikotarpiu BVP lygis yra 3,5 proc. aukštesnis negu be ES struktūrinių fondų lėšų. ES investicijų daugiklis 2021 m. yra lygus 2,24 ir yra mažesnis negu pagrindinio scenarijaus atveju. Kaip ir žmogiškojo kapitalo prioriteto scenarijaus atveju, pastebimas nežymus nedarbo prieaugis. Likusių kintamųjų dinaminės savybės stipriai nesiskiria nuo kitų scenarijų.

Šaltinis: sudaryta autorių; autorių prognozės.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų įtaka kitiems „Europa 2020“ rodikliams

Modeliuojant taip pat buvo siekiama pagrindinio (I) scenarijaus atveju netiesiogiai įvertinti Europos Sąjungos struktūrinių fondų galimą įtaką kai kuriems Lietuvai svarbiems pažangos rodikliams, kuriuos šalis yra užsibrėžusi pagerinti iki 2020 metų. Netiesioginis vertinimas šiuo atveju reiškia, kad toliau tiriami rodikliai nebuvo prognozuoti aukščiau aprašytu pagrindiniu modeliu, tačiau tarp jų ir modelių prognozuotų rodiklių buvo nustatyti elastingumai. Jais remiantis apskaičiuota makroekonominių rodiklių pokyčio įtaka šiems kintamiesiems:

- išlaidoms, skiriamoms mokslo tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (iš viso ir atskirai verslo sektoriaus⁶¹), dalis nuo BVP;
- „šiltnamio dujų“ emisijai;
- elektros energijai, pagamintai iš atsinaujinančių energijos šaltinių;
- energetiniam efektyvumui;
- 25–64 m. amžiaus asmenų, kurie dalyvauja mokymosi programose, daliai.

Pagrindiniai rezultatai apibendrinami žemiau pateikiamoje lentelėje. Šiais rezultatais apibendrinamas tikėtinas pagrindinio scenarijaus investicijų poveikis papildomiems rodikliams, kaip pokytis nuo bazinio scenarijaus (be ES struktūrinių fondų lėšų):

	MTEP dalis nuo BVP (bendros), proc. p.	MTEP dalis nuo BVP (privačios), proc. p.	Šiltnamio dujos (CO2 ekvivalentu), indekso pokytis	Elektros energijos dalis iš atsinaujinančių šaltinių, proc. p.	Energijos efektyvumas, kg naftos ekvivalentų tūkstančiui eurų BVP	25–64 m. amžiaus asmenų, dalyvaujančių mokymuose, dalis, proc. p.
2021 m.	0,04	0,02	4,62	0,73	-10,59	0,26

⁶¹ Kaip tai apibrėžta Eurostat.

2027 m.	0,06	0,03	6,71	0,79	-36,95	0,36
---------	------	------	------	------	--------	------

Šaltinis: autorių sudaryta lentelė; autorių skaičiavimai

Apibendrinimai

Remiantis simuliacijomis nustatyta, kad didžiausią poveikį BVP ir kitiems esminiams makroekonominiams kintamiesiems Lietuvos atveju tikėtina duotų aktyvesnis struktūrinių fondų lėšų nukreipimas į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sritį (lyginant su 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu taikytu pasiskirstymu). Pastebėtina, kad ekonomikos teorija tokias išvadas palaiko: paprastai investicijos į mokslo pažangą siejamos su produktyvumo padidėjimu, aukštos kvalifikacijos darbo jėgos poreikiu ir inovacijomis. Iš to galima daryti išvadą, kad politikos formuotojai, jeigu jų tikslas yra ekonominio augimo ir potencialo maksimizavimas, turėtų daugiau dėmesio skirti programoms, susijusioms su MTEP skatinimu, rengti. Kita vertus, modelis remiasi idealiomis prielaidomis, pavyzdžiui, kad ateityje egzistuos pakankami administraciniai pajėgumai šias didesnes investicijas į MTEP tinkamai ir efektyviai suplanuoti bei įgyvendinti.

Vertinant kitus pasirinktus Lietuvos pažangos rodiklius, jie buvo prognozuojami pasirinkto pagrindinio (I) scenarijaus kontekste. Pastarasis atspindi labiausiai tikėtiną lėšų paskirstymą skirtingiems prioritetams analizuojamu laikotarpiu, atsižvelgiant į turimą praeities informaciją. Nustatyta, kad planuojamos investicijos turėtų turėti teigiamos įtakos visiems pasirinktiems Lietuvą dominantiems pažangos rodikliams, išskyrus šiltnamio dujų generavimą. Toks rezultatas visgi neturėtų būti suprastas kaip neigiama struktūrinių fondų investicijų įtaka: besivystančioms ekonomikoms yra įprasta besivejant labiau išsivysčiusias didinti resursų panaudojimo intensyvumą, todėl, nepaisant technologinės pažangos (pvz., aplinką tausojančių technologijų diegimo), vijimosi stadijose ekonomikų didesnis BVP siejamas su didesne tarša. Kartu svarbu atkreipti dėmesį, kad modeliavimo rezultatai nurodo gana ribotą ES lėšų tęstinį poveikį tokiems kintamiesiems kaip MTEP išlaidų (bendrų ir privačių) dalis nuo BVP.

Pabaigai būtina paminėti, kad šio darbo kontekste modeliavimo aplinka yra itin svarbi. ES lėšų įtakai vertinti buvo naudojami net dviejų stiprių makroekonominių sukrėtimų (Rusijos krizė ir pastaroji recesija) „užteršti“ duomenys, o patikimi duomenys apie ES programas prieinami tik nuo 2008 m. – nuo tada, kai pasaulyje ir Lietuvoje vyravo itin neigiama ekonominė aplinka, – todėl jų vertinimas standartinėmis ekonometrinėmis procedūromis sudėtingas. Dėl šios priežasties ir dėl ilgo prognostinio laikotarpio taškiniai įverčiai turėtų būti vertinami atsargiai. Kadangi tikėtina, jog Lietuva į ES struktūrinių fondų lėšas pretenduos ir ateityje, siūlytina jos statistiką įtraukti į oficialiosios statistikos programas.

6. HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMAS

6.1. LYČIŲ LYGYBĖS IR NEDISKRIMINAVIMO PRINCIPAI

Be pagrindinio reglamento projekto, lyčių lygybės ir nediskriminavimo įgyvendinant struktūrinių fondų veiksmų programas taikymą nustato *ex-ante* sąlygos ir įsipareigojimai pagal nacionalines politikos strategijas, prie kurių įgyvendinimo turi prisidėti ES struktūrinių fondų investicijos. Kaip ir anksčiau išlieka įpareigojimas lyčių lygybės ir nediskriminavimo prioritetus integruoti visais programų rengimo ir įgyvendinimo etapais. Dar daugiau dėmesio numatoma skirti konkrečioms veikėjams ir siekiams. Todėl rengiant programą svarbu numatyti, kieno ekspertinėmis žiniomis apie lyčių lygybę ir nediskriminavimą bus remiamasi (užtikrinant, kad vadovaujančioji institucija turi apie tai žinių arba sudarė partnerystę su atitinkamomis kompetentingomis institucijomis, atsakingomis už lyčių lygybės ir nediskriminavimo politikos įgyvendinimą ir priežiūrą), kokio žinių lygio tikimasi iš paraiškų teikėjų ir kaip jie galėtų patobulinti savo išmanymą apie lyčių lygybę ir nediskriminavimą, su kokiomis aktualiomis institucijomis ar NVO bus tariamasi ir kaip jos dalyvaus įgyvendinant veiksmų programą ir vykdant stebėseną ir pan.

Veiksmų programos projekte numatyta aktualių prioritetų ir specialių veiklų lyčių lygybės ir nediskriminavimo srityje. Nors ir mažiau nei ankstesniu laikotarpiu, jaučiamas požiūris, kad nepalanki diskriminaciją patiriančių grupių padėtis yra pasiūlos pusės klausimas. Kitaip tariant, mažesnis šių grupių dalyvavimas darbo rinkoje ar švietime interpretuojamas kaip individualus dalyvavimui reikalingų įgūdžių trūkumas. Daug mažiau dėmesio skiriama darbui su paklausos puse, t. y. darbdaviais, aukštojo mokslo institucijomis ir kitomis įstaigomis, užsakovais. Tai nesutampa su EK požiūriu akcentuojančiu „nediskriminavimą“, kalbant apie nelygų traktavimą iš darbdavių, paslaugų teikėjų ir užsakovų pusės.

Išsamiausiai šie prioritetai atsispindi situacijos analizėje, tačiau vietomis trūksta šių prioritetų analitinio atskyrimo nuo bendresnių socialinės atskirties problemų. EK akcentuoja, kad reikia remtis tikslinių grupių poreikių analize, bet veiksmų programos projekte, kaip ir ankstesnio laikotarpio programose, remiamasi ne poreikių analize, o makroekonominio „paukščio skrydžio“ vaizdu. Aktualu būtų remtis konkretesne diskriminacijos statistika ir, nors poreikių analizė nėra atliekama specialiai šiai veiksmų programai, įtraukti nuorodas į kitų institucijų atliktas analizes. Pvz., 2004 m. ŠMM pateikta sociologinio tyrimo ataskaita apie kaimų ir miestelio gyventojų mokymosi poreikius⁶² rodo, kad tarp moterų ir pagyvenusių žmonių labiau paplitusi nuomonė, kad verslas „ne jiems“ (58 proc. moterų ir 38 proc. vyrų, 83 proc. 65–74 m. amžiaus asmenų ir tik 34 proc. 25–34 m. amžiaus).

---

⁶² Tadas Tamošiūnas, Irena, Šutinienė, Diana Filipavičienė, Olga Guseva. Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai. Sociologinio tyrimo ataskaita LR Švietimo ir mokslo ministerijai ir Pilietinės visuomenės institutui, 2004.

Norintys, bet negalintys steigti savo verslo kaip priežastį nurodė pradinio kapitalo trūkumą, o ne žinių lygį. Mokyti mažų gyvenviečių gyventojai labiausiai norėtų užsienio kalbų bei kompiuterinio raštingumo (35 proc. neturi poreikio mokytis). Tarp 18–24 m. jaunimo 34 proc. norėjo įgyti paklausią specialybę. *Grundtvig* partnerystė „Socialiai pažeidžiamų grupių bendrųjų kompetencijų tobulinimas ir pripažinimas“, kurioje dalyvavo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, atliko dalyvių apklausą, kokių kompetencijų trūksta tikslinių grupių atstovams, ir pabrėžė individualių besimokančiųjų poreikių identifikavimo ir prisitaikymo prie jų svarbą ugdant pedagogus.

Šiame kontekste išsiskiria 7.3.4. konkretus uždavinys „Pagerinti visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimą apie moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo dėl amžiaus, negalios ir kitų pagrindų principų taikymą ir sustiprinti gebėjimus atpažinti bei šalinti diskriminavimo apraiškas“, pagal kurį bus remiami mokymai, švietimas ir informavimas bei tyrimai. Tačiau ir ši priemonė suformuluota gana abstrakčiai, o pasirinkti rodikliai kelia abejonių:

- renginiuose dalyvavusių asmenų, kurie teigia, kad įgytas žinias ir įgūdžius taikys praktikoje, dalis;
- renginiuose dalyvavusių asmenų skaičius

Apskritai lyčių lygybės ir nediskriminavimo įgyvendinimą bandoma matuoti arba konteksto rodikliais, niekur nerekonstruojant planuojamo „poveikio kelio“ ir nepagrindžiant, kaip bus daromas poveikis visai visuomenei, arba itin formaliais produkto rodikliais. Toks pasirinkimas ateityje gali kelti sunkumų vertinant poveikį. Konteksto rodikliai gali būti naudojami kaip gairės, kam teikiamas prioritetas, o ne tikslai, kuriuos viliamasi pasiekti ESF intervencijomis. Pačios programos indėlis geriau matuojamas konkrečiai su ja susijusiais rodikliais, tokiais kaip suteiktų konsultacijų, įgalinančių darbdavius sukurti lygių galimybių politikas ir strategijas, skaičius ar darbdavių sukurtų lygių galimybių politikos ar lygių galimybių ir įvairovės mokymų veiklų skaičius. Pasirinktas *mezo* lygmuo (įmonės) leidžia aptikti poveikį ten, kur jis tvariausias (net labai patenkinti mokymų dalyviai nebūtinai įdiegs išmoktą praktiką savo įmonėje ar įstaigoje), o kartu – tiesiogiai susijęs su veiksmų programa.

Dėl šių priežasčių išankstinio vertinimo metu buvo rekomenduota:

- Užtikrinti aktyvesnį kompetentingų institucijų įsitraukimą į programavimo ir įgyvendinimo bei priežiūros procesą.
- Kartu su kompetentingomis institucijomis užtikrinti žiniomis grįstos politikos įgyvendinimą (naudoti atliktas poreikių analizes arba, tokių nesant, jas užsakyti ar suformuoti fokusuotas grupines diskusijas su tikslinių grupių atstovais, kuriose būtų aptariami tikslinių grupių poreikiai).
- Priemonių lygmeniu sukonkretinti, kokios grupės padėtį norima pakeisti ir kaip.
- Taikyti EK siūlomą dvigubą prieigą prie lyčių lygybės ir nediskriminavimo – remti specialias veiklas ir integruoti jas kaip principus (suteikti visiems paraiškų rengėjams žinių ir galimybių pasikonsultuoti apie šių prioritetų įgyvendinimą, suteikti papildomų balų už sistemišką integravimą).
- Išsamiau integruoti prieinamumo žmonėms su negalia principą, ypač prioritetuose, susijusiuose su informacinės visuomenės plėtra, transportu, renovacija. Šių sričių paraiškų

teikėjų, nenumačiusių prieinamumo žmonėms su negalia, reikalauti pateikti paaiškinimą, kaip bus užtikrinta, kad nebus pažeistas nediskriminavimo principas. Sukurti žmonėms su sensorine, motorikos ar regėjimo negalia prieinamą svetainės esparama.lt versiją.

- Numatyti daugiau priemonių, kurių tikslinė grupė būtų įmonės ir įstaigos, o ne vien darbo ieškantys žmonės ir darbuotojai. Finansuoti darbo rinkos tyrimus, darbdavių mokymus ir paramą įmonėms atlikti lygių galimybių analizę ir / arba parengti lygių galimybių ir kovos su diskriminacija, priekabiavimu ir seksualiniu priekabiavimu strategiją, taip pat – subsidijuoti neįgaliesiems prieinamą darbo vietų bei šeimai draugiškų darboviečių įrengimą.
- Sieti nediskriminavimą ne vien su socialine atskirtimi, bet ir su lygios konkurencijos bet kurioje srityje pažeidimais (numatyti priemonių didinti moterų tyrėjų skaičių, į mokymus pažeidžiamoms grupėms įtraukti informaciją apie tai, kaip atpažinti diskriminaciją ir į jos sritį patenkančius priekabiavimą ir seksualinį priekabiavimą patiriančius darbe ar mokymo įstaigoje, taip pat apie teisės aktus ir institucijas, nagrinėjančias skundus dėl diskriminacijos darbo rinkoje ir kitur).

Taip pat konkretiems uždaviniams siūloma pasirinkti aiškesnius pokyčio kelią rodančius rodiklius:

- 7.3.4. Pagerinti visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimą apie moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo dėl amžiaus, negalios ir kitų pagrindų principų taikymą ir sustiprinti gebėjimus atpažinti bei šalinti diskriminavimo apraiškas: renginių verslui ir viešajam sektoriui skaičius, dalyvių pareigybių pasiskirstymas (vadovai, žmogiškųjų išteklių vadybininkai, kt.); įmonių, įdiegusių šeimai draugiškos darbovietės principus, skaičius; įmonių, kurios po dalyvavimo sukūrė lygių galimybių / kovos su diskriminacija, priekabiavimu ir seksualiniu priekabiavimu strategiją ar gaires, skaičius; įmonių, kurios numatė tokios strategijos ar gairių įgyvendinimo ir stebėsenos mechanizmus, skaičius. Šie rodikliai leis pagrįsti bei išmatuoti poveikį nediskriminavimo seksualinės orientacijos ir religijos / įsitikinimų pagrindais, kurie kol kas niekur neatsispindi.
- 7.3.3. Padidinti darbo paklausą, skatinant su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų verslumą: prieš nustatant rodiklius būtina atlikti šių grupių poreikių analizę – galbūt šiems asmenims reikalinga ne įmonės sukūrimo ar verslo liudijimo gavimo paslauga, o pagalba atliekant rinkos analizę ir randant savo verslo nišą. Tad papildomai siūlome naudoti rodiklį: konsultacijų, įgalinančių atrasti savo verslo sektorių ir rinkos segmentą, skaičius.
- 7.4.1. Sumažinti nesimokančio ir nedirbančio jaunimo skaičių: jaunuolių, po konsultacijų ar mokymų nurodžiusių, kad jų supratimas apie darbo rinką pagerėjo, dalis; darbdavių, susipažinusių su nutolusių nuo darbo rinkos jaunuolių padėtimi ir poreikiais, skaičius; įmonių ir įstaigų, parengusių gaires ar numačiusių veiklas, kaip integruoti nuo darbo rinkos nutolusius, ypač neįgalius jaunuolius, skaičius; įmonių, pritaikiusių darbo vietas neįgaliesiems, skaičius.
- 8.1.2. Padidinti socialinio būsto prieinamumą pažeidžiamiausioms gyventojų grupėms; kaip atskiras kriterijus – būsto prieinamumas romams.
- 8.3.1. Paskatinti labiausiai nutolusių nuo darbo rinkos asmenų integraciją į darbo rinką: projektų dalyvių, nurodžiusių, kad po projekto geriau žino savo gebėjimus, stiprybes ir

poreikius darbo rinkoje, dalis; darbdavių, susipažinusių su nuo rinkos nutolusių asmenų situacija ir poreikiais, skaičius.

- 8.3.2. Padidinti vyresnio darbingo amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir visuomeninėje veikloje: darbdavių, susipažinusių su pagyvenusių asmenų padėtimi, skaičius; įmonių, pritaikiusių darbo vietas pagyvenusių žmonių poreikiams, skaičius.

6.2. TVARIOS PLĖTROS PRINCIPAS

Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos projekte darnaus vystymosi principo įgyvendinimas nėra atskirai aptariamas, bet yra duodama nuoroda į Partnerystės sutartį, kurioje darnus vystymasis ir ESI fondų indėlis į jo įgyvendinimą apibūdinamas Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos⁶³ prioritetų kontekste. Šie prioritetai apima klimato kaitą ir švarią energijos gamybą, darnų transportą, darnų vartojimą ir gamybą, gamtos išteklių apsaugą ir valdymą, visuomenės sveikatą, socialinę įtrauktį, demografiją ir migraciją, skurdą pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkius. Šie valstybės prioritetai darnaus vystymosi srityje yra suformuluoti atsižvelgiant į ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus. Pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekiai – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį; pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinų normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų. Siekiant šio tikslo yra pabrėžiama plataus visuomenės dalyvavimo svarba, įmonių socialinės atsakomybės skatinimo ir darnaus vystymosi principų perkėlimas į regionų plėtros planus⁶⁴.

Nors Partnerystės sutarties projekte yra pateikiamas 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programoje planuojamų veiksmų sąrašas, apimantis visus VP prioritetus, tačiau trūksta paaiškinimo, kaip konkrečiai darnaus vystymosi principas ir pagrindiniai jo aspektai bus integruojami į skirtingas VP intervencijos sritis (angl. *mainstreaming*). Išankstinio vertinimo metu atlikta analizė nustatė šias pagrindines VP projekto spragas, integruojant horizontalųjį darnaus vystymosi principą:

- 1) Partnerystės sutarties projekte nebuvo pateikiama informacijos apie tai, kaip konkrečiai prie klimato kaitos mažinimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos prisidės visi kiti VP prioritetai, nors VP lygmeniu yra privaloma nurodyti, kokią kiekvienam prioritetui planuojamo finansavimo dalį sudarys klimato kaitos tikslui skirtos lėšos.
- 2) Nebuvo įvertinamas potencialiai neigiamas investicijų poveikis darniam vystymuisi. Pavyzdžiui, 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos strateginio poveikio aplinkai vertinimo pirminiai rezultatai rodo, kad susisiekimo infrastruktūros plėtra gali turėti neigiamą poveikį (kartais ir negrįžtamą) dirvožemio, vandens ir oro kokybei, biologinei

⁶³ 2003 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“, Žin., 2003, Nr.89-4029, aktuali redakcija nuo 2011-04-08.

⁶⁴ Ten pat.

įvairovei ir kraštovaizdžiui. Taip pat neigiamas poveikis aplinkai gali pasireikšti investuojant į energijos gamybos iš biokuro plėtrą.

- 3) Nebuvo pateikiama informacija apie investicinių ir reguliacinių priemonių derinimą, siekiant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programoje planuojamų intervencijų efektyvumo ir darnaus vystymosi prioritetų įgyvendinimo. Platesnis „teršėjas moka“ principo taikymas energetikos, aplinkosaugos ir transporto srityse leistų ne tik sumažinti investicijų poreikį bei padidinti intervencijų efektyvumą, bet ir prisidėti prie geresnio darnaus vystymosi principo įgyvendinimo.

Patikslintame PS projekte buvo atsižvelgta į išankstinio vertinimo rekomendacijas ir pateiktas detalesnis planuojamų veiksmų indėlio į tvarios plėtros principo įgyvendinimą aprašymas, taip pat numatytas „teršėjas moka“ principo taikymas. Tačiau PS projekte trūksta informacijos apie potencialiai neigiamą investicijų poveikį darniam vystymuisi ir planuojamus veiksmus jam sumažinti. Kita vertus, teigiamai vertiname ketinimus daugiau dėmesio skirti darnaus principo įgyvendinimui projektų rengimo ir atrankos metu bei įtraukiant darnaus vystymosi principo įgyvendinimo stebėseną į bendrą projektų stebėsenos sistemą. Prielaidas geresniam darnaus vystymosi principo integravimui VP įgyvendinimo metu sudarys ir pareiškėjams, ir projektų vykdytojams prieinami metodiniai dokumentai⁶⁵, kurie naujuoju ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo laikotarpiu pagal poreikį galėtų būti atnaujinti.

Apibendrinant, nors daugelis 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos projekte suplanuotų intervencijų galimai prisidės prie darnaus vystymosi principo įgyvendinimo, PS pateikiama informacija byloja apie šių pastangų fragmentiškumą ir integralaus požiūrio trūkumą. Todėl, siekiant tinkamai įgyvendinti ES struktūrinių fondų horizontalųjį darnaus vystymosi principą, jis turi būti ne tik įgyvendinamas atskirų veiklų lygmeniu, bet ir horizontaliai integruotas į visas VP intervencijos sritis. Išsami informacija apie tai, kaip bus prisidedama prie darnaus vystymosi principo įgyvendinimo arba mažinamas potencialiai neigiamas poveikis jam, turėtų būti pateikiama atitinkamose Veiksmų programos ir / arba Partnerystės sutarties dalyse.

6.3. PARTNERYSTĖS PRINCIPŲ TAIKYMAS

Ruošiantis 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų programavimo laikotarpiui, ypatingas dėmesys buvo skirtas aktyviam partnerių įtraukimui į ES struktūrinių fondų lėšų planavimą ir įgyvendinimą. Europos Komisijos parengti pasiūlymai dėl Europos partnerystės elgesio kodekso nustatė kokius partnerius, kokiais būdais ir kuriuose etapuose reikėtų įtraukti į ES struktūrinių fondų investicijų programavimo ir Veiksmų programų įgyvendinimo procesą⁶⁶. Nacionaliniu lygmeniu,

⁶⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, bendradarbiaujant su Viešosios politikos ir vadybos institutu, „Horizontalieji prioritetai: praktinis vadovas pareiškėjams ir projektų vykdytojams“, Vilnius, 2009.

⁶⁶ Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Partnerystės principas įgyvendinant Bendros strateginės programos fondų paramą. Europos partnerystės elgesio kodekso elementai“, Briuselis, 2012-04-24, SWD (2012), 106 galutinis.

rengiantis 2014–2020 m. programavimo laikotarpiui, buvo inicijuota diskusija šiuo klausimu ir parengtas Partnerystės standartas ir Partnerystės principo taikymo ES struktūrinės paramos procese gairės. Tai sudarė prielaidas skaidresniam programavimo proceso organizavimui ir aktyvesniam partnerių įsitraukimui, tačiau intensyvus ES struktūrinių fondų veiksmų programos rengimo grafikas ir nauji 2014–2020 m. laikotarpio reikalavimai apsunkino partnerių dalyvavimą, planuojant naujojo laikotarpio intervencijas.

Vertinant partnerystės principo įgyvendinimą yra analizuojami tokie aspektai:

1. **Reprezentatyvumas:** ar į partnerystės procesą įtraukti visi aktualūs partneriai? Rengiant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų programą, pagrindinės institucionalizuotos partnerių įtraukimo formos buvo partnerių dalyvavimas 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos komisijos veikloje ir atskirų ministerijų lygmeniu veikiančiose darbo grupėse ir komisijose. Iš 48 ES struktūrinės paramos komisijos narių 20 yra socialiniai, ekonominiai ir regioniniai partneriai, daugiausiai atstovaujantys asocijuotas struktūras, o ne atskiras organizacijas. Daugiausiai šie partneriai jau ne pirmąjį programavimo laikotarpį dalyvauja ES struktūrinės paramos planavimo ir įgyvendinimo procesuose (kaip atitinkamų komisijų ir Stebėsenos komiteto nariai), todėl yra gerai susipažinę su jų specifika. Savo ruožtu atskirų ministerijų lygmeniu partnerių dalyvavimas, identifikuojant svarbiausius poreikius ir iššūkius bei planuojant 2014–2020 m. intervencijas, priklauso nuo institucijos taikomos konsultavimosi ir bendradarbiavimo su partneriais kultūros ir praktikos. Šiuo atveju daugiau pranašumą turi didesnius administracinius pajėgumus ir bendradarbiavimo su valstybės institucijomis patirties turintys partneriai. Partnerių dalyvavimas yra naudingas už ES struktūrinių fondų lėšų planavimą atsakingoms institucijoms, nes leidžia ne tik identifiuoti informacijos spragas, bet ir valdyti suinteresuotųjų pusių lūkesčius bei sudaryti prielaidas sklandžiau įgyvendinti ES struktūrinių fondų veiksmų programas.
2. **Laikas:** ar partneriams suteikiamas pakankamas laikotarpis pasirengti dalyvauti partnerystės procese? Prieš rengiant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programos projektą vyko plačios apimties ir pakankamą laiką konsultacijoms numatęs partnerystės procesas, rengiant nacionalinius strateginius dokumentus (pavyzdžiui, strateginę viziją „Lietuva 2030“ ir Nacionalinę pažangos programą). Tačiau paties programos projekto rengimo metu *ad hoc* konsultacijoms su partneriais buvo skirta mažiau dėmesio. Toks sprendimas grindžiamas tuo, kad konsultacijų su suinteresuotomis pusėmis programa buvo vykdyta rengiant 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programą, kuria remiantis turėjo būti rengiama ES struktūrinių fondų veiksmų programa. Nacionalinės pažangos programos prioritetams aptarti buvo surengta 10 viešųjų apskrito stalo diskusijų, į kurias buvo kviečiami ir socialiniai, ekonominiai bei regioniniai partneriai⁶⁷. Rengiant Veiksmų programos projektą, pirmasis viešas ES struktūrinių fondų lėšomis planuojamų finansuoti intervencijų aptarimas įvyko 2013 m. birželio 27 d., likus vienai dienai iki planuoto Partnerystės sutarties pateikimo ir dviem savaitėms iki planuoto Veiksmų

⁶⁷ [hVP prioritetas://www.esparama.lt/2014-2020-laikotarpis/viesosios-diskusijos-lietuvoje](http://www.esparama.lt/2014-2020-laikotarpis/viesosios-diskusijos-lietuvoje)

programos pateikimo Europos Komisijai neoficialiam derinimui. Nors partneriai buvo informuoti apie galimybę teikti pastabas ir pasiūlymus šių dokumentų projektams dar du mėnesius (iki rugsėjo 15 d.), svarbu atkreipti dėmesį, kad jie reiškė nuogastavimus dėl intensyvaus programavimo dokumentų rengimo proceso ir ribotų galimybių jame dalyvauti bei pateikti savo pastabas ir pasiūlymus. Visgi tolimesnė ES struktūrinių fondų veiksmų programos rengimo eiga leido partneriams labiau įsitraukti į programavimo procesą. Pirmąjį VP projektą pateikus neoficialiam derinimui Europos Komisijai, 2013 m. spalio 8–15 d. buvo surengtas VP prioritetų aptarimų, į kuriuos buvo kviečiamos institucijos, partneriai ir išankstinio vertinimo ekspertai, ciklas. Šių aptarimų rezultatai ir partnerių pateikti pasiūlymai kartu su išankstinio vertinimo įžvalgomis buvo pristatyti 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos komisijos posėdyje. Kita vertus, įtraukiant partnerius į ES struktūrinių fondų lėšų programavimo procesą, nebuvo užtikrintas grįžtamasis ryšys, suteikiant partneriams informacija apie tai, ar ir kaip į partnerių pateiktus pasiūlymus buvo atsižvelgta arba ne.

3. Aiškumas: ar partneriams yra aišku, dėl ko su jais tariamasi ir kaip į jų teikiamą nuomonę bus atsižvelgta? Pradiniame etape mažiau į programavimo procesą įsitraukusiems partneriams nebuvo iki galo aišku, dėl kokių dokumentų vyksta konsultavimasis ir koks šių dokumentų tarpusavio ryšys. Pradiniame etape viešai buvo skelbiamas ir partneriams prieinamas tik 2014–2020 m. Partnerystės sutarties projektas ir Veiksmų programos prioritetų ir uždavinių struktūra, kuri nedetalizuoja planuojamų intervencijų, o nustato tik pagrindines siekiamų pokyčių kryptis. Partneriams buvo siūloma teikti savo pastabas šiems dokumentams, pildant nustatytą bendrą pasiūlymų teikimo formą ES struktūrinės paramos tinklapyje. Taip galėjo būti sukurtas neaiškumas dėl konsultacijų objekto, be to, partneriai, pateikę savo pastabas Veiksmų programos struktūrai (kurios pasikeitimai yra mažiau tikėtini), galėjo pritrukti motyvacijos ir paskatų dalyvauti tolimesniuose Veiksmų programos projekto tobulinimo etapuose. Svarbu partneriams pateikti aktualius rengiamų dokumentų projektus, aiškiai informuoti apie galimybes pateikti jiems pastabas bei užtikrinti grįžtamąjį ryšį informuojant, kaip ir kodėl į pateiktas pastabas buvo atsižvelgta arba ne.

7. VEIKSMŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO SISTEMA

7.1. INSTITUCINĖ SISTEMA IR ADMINISTRACINIAI GEBĖJIMAI

Atlikto 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimo (toliau – Vertinimas) metu nustatyta, kad 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos administravimo sistema veikia tinkamai ir efektyviai. Kuriant šią sistemą buvo panaudota anksčiau sukaupta patirtis. Taip pat į administravimo sistemą buvo įtrauktos specializuotos kompetencijos turinčios institucijos, pavyzdžiui, Viešųjų pirkimų tarnyba. Funkcijos tarp atskirų valdymo ir kontrolės sistemos (toliau – VKS) dalyvių buvo pasidalintos aiškiai. Daugiausiai iššūkių kilo tarpinių institucijų lygmenyje. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu nemažai iššūkių kėlė ir naujų institucijų įtraukimas į VKS. Vertinimas atskleidė, kad efektyvus viešosios politikos intervencijų įgyvendinimas yra neatsiejamas ne tik nuo gero atskirų viešosios politikos sričių išmanymo, bet ir administravimo gebėjimų, kurie yra sukaupiami praktiškai administruojant ES struktūrinių fondų lėšas. Apibendrinant, pagrindiniai institucinei sistemai ir administraciniams gebėjimams Vertinimo metu pateikti pastebėjimai ir pasiūlymai apėmė:

1. esamos sistemos ir jos dalyvių gebėjimų išlaikymą 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų programavimo laikotarpiu;
2. VKS dalyvių ir specializuotų institucijų partnerystės sukūrimą ir plėtojimą, sprendžiant įvairias ES struktūrinių fondų lėšų administravimo proceso metu kylančias problemas;
3. naujų institucijų įtraukimas į VKS, iš anksto įvertinus šių institucijų administracinius gebėjimus bei planuojamos intervencijos administravimo schemos paprastumą;
4. sukaupėtų VKS dalyvių administracinių gebėjimų ir kompetencijų išsaugojimas ir plėtojimas⁶⁸.

Veiksmų programoje ir Partnerystės sutartyje yra užtikrintas 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu veikusios VKS išlaikymas, vadovaujančiąja (toliau – VI), tvirtinančiąja (toliau – TI), audito (toliau – AI) ir mokėjimo institucijomis (toliau – MI) paliekant tas pačias valstybės įstaigas – Finansų ministerijos atskirus departamentus ir Valstybės kontrolės 8-ąjį audito departamentą. VKS yra centralizuota su viena VI, TI, AI ir MI visiems trims fondams – Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui ir Sanglaudos fondui. Atsižvelgiant į Vertinimo metu pateiktą pasiūlymą stiprinti bendradarbiavimą tarp VKS dalyvių ir specializuotų valstybės institucijų, VP numatyta į ES sanglaudos politikos lėšų administravimo procesus aktyviau įtraukti

⁶⁸ ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimas, 2013 m. gegužės mėn. Atliko VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas kartu su UAB „PPMI Group“ LR finansų ministerijos užsakymu.

<hVP
[prioritetasp://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/ES_strukturines_paramos_administravimo_sistemos_efektyvumo_vertinimas.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/ES_strukturines_paramos_administravimo_sistemos_efektyvumo_vertinimas.pdf)>

kompetentingas valstybės institucijas, ypač tokiose horizontaliose srityse kaip lyčių lygybė, nediskriminavimas, darnus vystymasis, valstybės pagalba ir pan. Šios institucijos teiks metodologinę pagalbą VKS dalyviams viso projektų administravimo ciklo metu. Apibendrinant, toks institucijų paskirstymas leis užtikrinti administravimo sistemos tęstinumą, išsaugoti sukauptą ES struktūrinių fondų lėšų administravimo patirtį, užtikrinti, kad VP lėšos bus administruojamos pakankamus administracinius gebėjimus turinčių institucijų. Tokiu būdu aktyvesnis kompetentingų institucijų įsitraukimas sudarys galimybę VKS dalyviams gauti išsamią ir kompetentingą informaciją viešųjų pirkimų, konkurencijos ar korupcijos prevencijos, lyčių lygybės ir nediskriminavimo ir kitais klausimais.

Minėtųjų nacionalinių institucijų aktyvus įsitraukimas į ES struktūrinių fondų lėšų administravimo procesus prisidės ir prie bendrųjų išankstinių sąlygų dėl viešųjų pirkimų, valstybės pagalbos ir aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimo. Šios trys bendrosios išankstinės sąlygos yra iš esmės įgyvendintos. Remiantis galiojančiais teisės aktais ir institucine sandara, yra sudarytos galimybės skaidriai ir efektyviai vykdyti viešųjų pirkimų procedūras, laikantis EK reglamentų nuostatų. Valstybės pagalbos klausimų sprendimą užtikrina VI kartu su Konkurencijos taryba. Bendrosios išankstinės sąlygos dėl aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimą pagrindžia atitinkami teisės aktai (pvz., LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas, LR aplinkos apsaugos įstatymas ir kt.) bei specializuotos agentūros / valstybės įstaigos, jų veikla (pvz., Aplinkos apsaugos agentūra prie Aplinkos ministerijos). Plačiau apie atskirų bendrųjų išankstinių sąlygų aspektų įgyvendinimą žr. 2 priedą.

VKS dalyvių administracinių gebėjimų stiprinimas 2007–2013 m. laikotarpiu buvo vykdomas keliomis kryptimis:

1. buvo organizuojami tarpinstituciniai susitikimai, kurių metu buvo dalinamasi gerąja praktika bei sprendžiamos kylančios problemos;
2. buvo organizuojami centralizuoti mokymai, paliekant galimybę atskiroms VKS institucijoms kreiptis dėl specifinių mokymų poreikių;
3. buvo sukurti IT įrankiai (pvz., svetainė esparama.lt), kuriais naudodamiesi VKS dalyviai ir kitos institucijos ar suinteresuoti asmenys galėjo susipažinti su aktualia informacija, atliktais vertinimais, teisiniu reglamentavimu ir kt.

Vertinimo metu taip pat pabrėžta, kad svarbu plačiau panaudoti tarpinių institucijų (ypač antrojo lygmens tarpinių institucijų arba įgyvendinančiųjų institucijų) lygmenyje sukauptus administracinius gebėjimus, t. y. šios institucijos galėtų pateikti detalius pasiūlymus dėl techninių atitinkamų intervencijų įgyvendinimo ir jų administravimo aspektų. Tai leistų pirmojo lygmens tarpinių institucijų specializuotas, viešosios politikos turinio žinias papildyti efektyviai veikiančiomis ir patikrintomis administravimo schemomis⁶⁹.

---

⁶⁹ Ten pat.

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų programavimo laikotarpio VP ir PS planuojama išlaikyti tas pačias VKS dalyvių administracinių gebėjimų stiprinimo kryptis, jas papildant / praplečiant keliomis naujomis praktikomis. VP yra atsižvelgta į Vertinimo metu pateiktas rekomendacijas ir numatyta toliau (1) organizuoti mokymus VKS dalyviams, didesnę dėmesį skirti vidiniams institucijų poreikiams, (2) užtikrinti efektyvesnę gerosios praktikos sklaidą tarp atskirų institucijų, dalintis galimais problemų sprendimais, teikti tarpinstitucinę pagalbą specifiniais klausimais. Tai planuojama pasiekti diegiant atskirą IT įrankį, toliau organizuojant tarpinstitucinius susitikimus.

Paramos gavėjų administraciniai gebėjimai 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu buvo stiprinami mokymų, metodinių konsultacijų metu. Taip pat buvo leidžiami įvairūs informaciniai leidiniai, visa aktuali informacija buvo skelbiama interneto svetainėje esparama.lt. Projektų vykdytojų gebėjimai buvo ugdomi įvairiuose dalinimosi praktika renginiuose, kuriuose diskusija buvo plėtojama tarp tarpinių institucijų ir projektų vykdytojų atstovų. Visos šios priemonės buvo vykdomos sėkmingai, vis dėlto atlikto Vertinimo metu pastebėta, kad informacija esparama.lt svetainėje galėtų būti pateikiama vartotojams draugiškesniu ir patogesniu formatu, pvz., pateikiant suvestines dokumentų redakcijas. 2014–2020 m. VP numatoma toliau tęsti minėtų paramos gavėjų administracinių gebėjimų stiprinimo priemonių įgyvendinimą, papildomai atsižvelgiant į tikslinės grupės poreikius, kompetencijas, žinias⁷⁰.

Partnerystės principo įgyvendinimui 2014–2020 m. metais taip pat skiriamas didelis dėmesys. Regioninių ir vietos savivaldos lygmens valdžios institucijų bei ekonominių-socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų įtraukimas į visus programos įgyvendinimo ciklus – pasirengimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą – užtikrins skaidresnį sprendimų priėmimą, praturtins procesą specifinėmis įvairių sričių žiniomis bei užtikrins bendrą atsakomybę už VP intervencijų planavimą ir įgyvendinimą.

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų VP yra numatyta užtikrinti tinkamą ir Europos Komisijos (toliau – EK) dokumentuose (pvz., Europos partnerystės kodeksas (angl. *European Code of Conduct on Partnership*), *ex-ante* vertinimo gairės) numatytus reikalavimus atitinkantį partnerystės principo įgyvendinimą. Visų partnerių įtraukimas yra užtikrinamas 2010 m. rugpjūčio 25 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1224, įsteigus 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos komisiją (toliau – Komisija). Komisijos personalinė sudėtis leidžia teigti, jog yra įtraukti tiek regioninės valdžios ir vietos savivaldos atstovai, tiek ekonominiai ir socialiniai partneriai, tiek pilietinių organizacijų (aplinkosaugos, nevyriausybinų organizacijų, įstaigų, atsakingų už moterų ir vyrų lygybės ir nediskriminavimo skatinimą) atstovai. LR Vyriausybės nutarimu Komisijai yra pavesta:

1) patvirtinti:

- pasirengimo panaudoti 2014–2020 m. ES struktūrinę paramą darbų tvarkaraštį;
- siūlomų ES struktūrinės paramos panaudojimo prioritetų projektą;
- 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos programavimo dokumentų projektus;

---

⁷⁰ Ten pat.

- 2014–2020 m. Lietuvos ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemos modelio projekta;
- 2) teikti pasiūlymus Lietuvos pozicijoms dėl Europos Komisijos parengtų dokumentų, susijusių su ES sanglaudos politika po 2013 m.
  - 3) informuoti LR Vyriausybę apie Komisijos metų veiklos rezultatus.

VP įgyvendinimo ir stebėsenos metu bendradarbiavimas su partneriais persikels į Stebėsenos komiteto posėdžio rėmus. Taip pat planuojami *ad hoc* pobūdžio susitikimai. VP taip pat plačiai aprašomas ir partnerių įtraukimas į ES sanglaudos politikos investicijų vertinimo procesą, leisiantis užtikrinti atliekamų vertinimų visapusišką, pagrindinių poreikių atliepiamumą ir vertinimo rezultatų bei jų panaudojimo sklaidą.

Apibendrinant, PS ir VP numatyta išlaikyti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos administravimo sistemos tęstinumą, tobulinant VKS sandarą, gerinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą, vienodinant administravimo praktikas. Administracinius gebėjimus yra numatyta stiprinti tiek administravimo sistemos dalyvių, tiek paramos gavėjų lygmeniu. Gebėjimų stiprinimo priemonės yra įvairiapusės, praktiškai išbandytos ir išsamiai aprašytos. Partnerystės principo įgyvendinimas ir jo priemonės yra numatyti tiek planavimo, tiek įgyvendinimo, tiek stebėsenos ir vertinimo etapų metu.

Visiems šiems elementams sėkmingai įgyvendinti VP yra numatyti finansiniai ištekliai, t. y. techninės paramos lėšos. VP užtikrinta, kad parama bus teikiama į VP valdymą įsitraukusioms institucijoms, visų pirma VKS institucijoms. Techninė parama bus taip pat teikiama ir kitoms institucijoms, kurios atliks su VP įgyvendinimu susijusias funkcijas, t. y. priklausys ES struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemai.

7.2. ADMINISTRACINĖS NAŠTOS PAREIŠKĖJAMS MAŽINIMAS

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu administracinės naštos pareiškėjams ir projektų vykdytojams klausimas buvo sprendžiamas, visų pirma, užtikrinant duomenų mainus e. erdvėje (išplėsti ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (toliau – SFMIS) ir Duomenų mainų svetainės (toliau – DMS) funkcionalumai). Taip pat buvo pradėtos taikyti supaprastinimo priemonės (pvz., standartinių vieneto įkainių taikymas, rizikos valdymu besiremiantis išlaidas pagrindžiančių dokumentų pateikimas). Administracinės naštos mažinimas pareiškėjams ir projektų vykdytojams išlieka vienu iš svarbiausių uždavinių VKS institucijoms.

Atliekant jau minėtą vertinimą taip pat buvo išnagrinėtas administracinės naštos, tenkančios pareiškėjams ir projektų vykdytojams, klausimas. Nustatyta, kad vienas svarbiausių projektų vykdytojams administracinę naštą sukeliančių veiksnių yra išlaidų tinkamumo, įvairių kitų projektams keliamų reikalavimų reglamentavimo gausa ir teisės aktų fragmentacija (kuomet

reikalavimai tam pačiam objektui yra pateikiami keliuose skirtinguose dokumentuose). Taip pat projektams (ir projektų vykdytojams) keliami lėšų atskaitomybės reikalavimai nėra proporcingi projekto vykdytojo patirčiai ir (ar) projekto vertei bei projekto kompleksiskumui⁷¹.

Kitas pagrindinis iššūkis, su kuriuo susiduria tiek pareiškėjai, tiek projektų vykdytojai, jau bendradarbiaudami su antrojo lygmens tarpinėmis institucijomis (įgyvendinančiosiomis institucijomis), yra skirtingas išlaidų tinkamumo taisyklių traktavimas tiek tarp pačių institucijų, tiek tarp tos pačios institucijos darbuotojų⁷².

Vertinant su mokėjimo prašymais susijusią administracinę naštą nustatyta, kad didelė administracinės naštos dalis susidaro ne dėl mokėjimo prašymo formos pildymo, o dėl išlaidas pagrindžiančių dokumentų teikimo. Pastarojo proceso praktikos yra formuojamos taip pat antrojo lygmens tarpinių institucijų (t. y. įgyvendinančiųjų institucijų ar jų padalinių, administruojančių intervencijas skirtingose politikos srityse) lygmeniu, tad jos skiriasi savo taikoma praktika. Dėl to įvyksta nesusipratimų, kuomet vienas projekto vykdytojas įgyvendina kelis projektus, administruojamus skirtingų antrojo lygmens tarpinių institucijų (įgyvendinančiųjų institucijų) ar skirtingų vienos institucijos padalinių⁷³.

Formuluojant mokėjimo prašymuose deklaruojamų išlaidų pagrindimo reikalavimus ir nustatant praktiką, daugiausia dėmesio skiriama įsitikinimui išlaidų tinkamumu, tačiau ne visada pakankamai dėmesio skiriama tam, kokią papildomą administracinę naštą projektų vykdytojui sukelia taikomi reikalavimai ir kokie galėtų būti alternatyvūs įsitikinimo išlaidų pagrįstumu būdai, nesinaudojama ar menkai naudojama kitų valstybės institucijų turimomis duomenų bazėmis⁷⁴.

Su viešaisiais pirkimais susijusi administracinė našta sukoncentruota antrojo lygmens tarpinių institucijų (t. y. įgyvendinančiųjų institucijų) taikomos kontrolės procedūrose, prašymuose pateikti e. priemonėmis vykdytų pirkimų popierines dokumentų versijas. Atsižvelgiant į tai, kad Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų pažeidimai yra dažniausia (ir finansiškai reikšmingiausia) pažeidimų bei finansinių korekcijų priežastis, vertinant didelės vertės viešųjų pirkimų kontrolės priemonių efektyvumą, daugiausia dėmesio turėtų būti kreipiama ne į viešųjų pirkimų administravimo sąnaudas, o į tai, ar, atlikus viešųjų pirkimų priežiūrą, viešųjų pirkimų dokumentai tapo aukštesnės kokybės, ir į įvykdytų procedūrų atitiktį teisės aktuose nustatytiems reikalavimams⁷⁵.

VP ir PS yra pateikiamas išsamus atlikto Vertinimo rezultatų pristatymas bei išryškunami pagrindiniai, su administracinės naštos mažinimu susiję aspektai. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemos efektyvumą turėtų didinti:

- 1) reikalavimų projektams diferencijavimas, atsižvelgiant į projektų ar išlaidų kategorijų dydį;

---

⁷¹ Ten pat.

⁷² Ten pat.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Ten pat.

⁷⁵ Ten pat.

- 2) „minkštųjų“ investavimo sričių kompleksiško mažinimas;
- 3) supaprastinimo priemonių taikymas;
- 4) supaprastintų išlaidų taikymas ERPF ir SaF finansuojamų projektų netiesioginėms ir pridėtinėms išlaidoms;
- 5) pareiškėjams ir projektų vykdytojams skirtų teisės aktų draugiškumo vartotojui, išsamumo ir stabilumo užtikrinimas;
- 6) IT sistemų panaudojimas, išplečiant DMS ir SFMIS funkcionalumus, elektroninių mainų galimybes, standartizuojant ir skaitmeninant įvairius administravimo procesus.

IT sistemų panaudojimas administracinei naštai mažinti yra ypač akcentuojamas EK reglamentuose ir metodiniuose dokumentuose. 2007–2013 m. laikotarpiu įvyko gana didelis kokybinis SFMIS pokytis, susijęs tiek su projektų vykdytojais, tiek su paramą administruojančiomis institucijomis. SFMIS įgyvendintos duomenų mainų tarp projektų vykdytojų ir administruojančių institucijų galimybės. Dėl to SFMIS tapo neatsiejamu paramos administravimo įrankiu.

Atliktas Vertinimas parodė, kad 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiu plačiau naudojamos informacinės sistemos lėmė projektų vykdytojams tenkančios administracinės naštos mažėjimą. Administracinės naštos mažėjimas pirmiausia sietinas su elektroninių (automatizuotų) formų naudojimu ir elektroniniu apsikeitimu duomenimis. Tiek projektų vykdytojai, tiek paramą administruojančios institucijos labai palankiai vertina SFMIS bei DMS funkcionalumą ir patogumą vartotojui. Atsižvelgiant į tai, planuojant naujus SFMIS plėtros etapus daugiau dėmesio turėtų būti skiriama jau pasiektiems rezultatams išsaugoti. Taip pat tolesnė SFMIS plėtra ir tobulinimas turėtų būti siejami su (1) išplėstomis elektroninių duomenų mainų galimybėmis, (2) SFMIS funkcionalumo plėtra, siekiant apimti visus paraiškų ir projektų administravimo procesus, glaudesnių sąsajų tarp atskirų projekto administravimo procesų įgyvendinimų ir (3) platesne SFMIS integracija su kitų valstybės institucijų duomenų bazėmis bei integracijos su įgyvendinančiųjų institucijų vidinėmis IT sistemomis galimybėmis. Šios pagrindinės IT sistemų plėtros kryptys yra numatytos ir VP bei PS tekste⁷⁶.

Galima teigti, kad VP yra numatyta skirti pakankamus finansinius išteklius administracinės naštos mažinimo priemonėms, kadangi vienu iš uždavinių yra numatyta užtikrinti efektyvų ES struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemos funkcionavimą, įgyvendinant PS ir 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų VP.

Apibendrinant, VP yra pateikiama išsami esamos situacijos analizė bei nurodomos pagrindinės pokyčių kryptys. Administracinei naštai mažinti yra planuojama pasitelkti įvairiapusius bei įvairių lygmenų (tiek sisteminio, tiek procedūrinio) sprendimus.

---

⁷⁶ Ten pat.

7.3. VEIKSMŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO STEBĖSENA IR VERTINIMAS

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu veiksmų programų stebėsenos funkciją atliko vadovaujanti institucija ir veiksmų programų Stebėsenos komitetas. VI buvo atsakinga už VP įgyvendinimo eigą, lėšų panaudojimo spartą ir kt. Veiksmų programų stebėsenos komitetas, sudarytas LR Vyriausybės nutarimu, nagrinėjo VP įgyvendinimo eigą, pagrindines kylančias problemas ir įgyvendinimo pažangą. Rodiklių reikšmės buvo vertinamos pasitelkiant įvairius vertinimus, dažniausiai atliekamus išorės tiekėjų.

2008–2013 m. Lietuvoje atliktų ES struktūrinės paramos vertinimų tikslai buvo (1) pagerinti ES struktūrinės paramos panaudojimo kokybę, veiksmingumą ir nuoseklumą, strategijos ir veiksmų programų įgyvendinimą ir (2) tobulinti Lietuvos valstybės tarnautojų, atsakingų už ES struktūrinės paramos vertinimą, kompetencijas. Įgyvendinant ES struktūrinės paramos vertinimo galimybių stiprinimo projektą buvo atlikti ES struktūrinės paramos vertinimų kokybės ir vertinimų rezultatų panaudojimo vertinimai. Pagrindinės ES struktūrinės paramos vertinimų kokybės ir rezultatų panaudojimo vertinimų išvados apima:

- 1) vertinimo funkcijos institucionalizavimą ES struktūrinės paramos administravimo sistemos institucijose;
- 2) vertinimo paslaugų pirkimų techninių specifikacijų kokybės tobulinimą;
- 3) intensyvesnį „griežtųjų“ vertinimo metodų ir požiūrių taikymą;
- 4) glaudesnio bendradarbiavimo skatinimą;
- 5) griežtesnės kokybės kontrolės taikymą;
- 6) efektyvesnę vertinimo rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną;
- 7) platesnę vertinimo rezultatų sklaidą politikos formuotojams⁷⁷.

Duomenų rinkimo galimybės, statistinės sistemos pakankamumas ir vieno iš „griežtųjų“ metodų (kontrafaktinio poveikio vertinimo) taikymo galimybės buvo išnagrinėtos ir 2013 m. atlikto *Kontrafaktinio vertinimo metodų pritaikomumo ir statistinių duomenų pakankamumo ES struktūrinės paramos poveikiui matuoti vertinimo* metu. Nustatyta, kad Lietuvoje kaupiami beveik visi kontrafaktinio poveikio vertinimui reikalingi duomenys, o skirtingų duomenų bazių duomenis galima jungti naudojant fizinio ar juridinio asmens kodus. Duomenys apie asmens kvalifikaciją ir profesiją Lietuvoje kol kas nėra centralizuotai kaupiami, tai pagrindinė priežastis, kodėl tam tikroms intervencijoms (pvz., 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1.2 ir 1.3 prioritetų priemonėms) kontrafaktinio poveikio vertinimas yra netaikytinas. Atliekant vertinimą išsiaiškinta, kad duomenys apie asmens kvalifikaciją – vieną pagrindinių duomenų pakankamumo problemų – ateityje bus renkami centralizuotai pagal Švietimo ir mokslo ministerijos

⁷⁷ ES struktūrinės paramos vertinimo kokybė ir panaudojimas Lietuvoje 2008–2012 m.: kas lemia vertinimo vertę? Leidinys parengtas VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto (VPVI) ir VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ (ESTEP) pagal 2012 m. liepos 20 d. paslaugų sutartį Nr. 14P-57 su LR finansų ministerija.

įgyvendinamą „Kvalifikacijų žemėlapią“ iniciatyvą. Nuolat apie asmens profesiją kaupiami duomenys išliks aktuali problema ir ateityje, tačiau duomenų rinkimo ir kaupimo kaina turi būti adekvati jų teikiamai naudai⁷⁸.

Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų taikymą Lietuvoje ir kitose valstybėse apsunkina tai, kad šiam vertinimui būtini individualūs asmens arba įmonių duomenys, kurių naudojimą griežtai reglamentuoja teisės aktai. Vertinimo metu buvo nustatyta, kad jeigu vertinimą atlieka nepriklausomas nuo valstybės institucijų vertintojas, nei vertintojui, nei vertinimą užsakiusiai valstybės institucijai būtini asmens ar konfidencialūs įmonių duomenys negali būti teikiami. Siekiant išspręsti šią problemą, reikėtų pakeisti galiojančius teisės aktus, įskaitant Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą ir kitus. Dėl šios priežasties vertinimo ataskaitoje siūloma sudaryti sąlygas nepriklausomiems vertintojams gauti ir naudoti tik nuasmenintus fizinių ir juridinių asmenų duomenis, kuriems netaikomi tokie griežti apribojimai⁷⁹.

Nors galiojantys teisės aktai iš esmės leidžia naudoti nuasmenintus duomenis vertinant ES struktūrinę paramą, trūksta aiškaus teisinio pagrindo ir nustatytos tvarkos, kurie apibrėžtų, kaip duomenų tvarkytojai bendradarbiauja tarpusavyje ir teikia vertinimui aktualius duomenis kitoms institucijoms ir / arba nepriklausomiems vertintojams. Praktika rodo, kad vertinimą ypač apsunkina ilgai trunkančios diskusijos ir derybos dėl reikalingų duomenų perdavimo vertintojams. Todėl vertinimo ataskaitoje buvo siūloma Lietuvos teisės aktuose įtvirtinti ES reglamentų nuostatas, įpareigojančias valstybes nares sudaryti visas būtinas sąlygas, reikalingas kokybiškam kontrafaktinio poveikio vertinimui atlikti⁸⁰.

VP yra pateikiama išsami 2007–2013 m. ES programavimo laikotarpiu atliktų vertinimų situacijos analizė. Taip pat yra apibrėžtas 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų vertinimui keliamas uždavinys „Kokybiškas ES struktūrinės paramos vertinimas, orientuotas į vertinimo rezultatų panaudojimą“. Numatyta atlikti įgyvendinimo ir poveikio (rezultatyvumo) vertinimus, įgyvendinti ES struktūrinės paramos vertinimo galimybių stiprinimo projektus, parengti 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų vertinimo planą. Siekiant vertinimo kokybės, yra numatyta užtikrinti reikalingų duomenų prieinamumą ir pakankamumą, finansinių, produkto ir rezultato rodiklių skaičiavimui reikalingus duomenis kaupiant ES struktūrinių fondų kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje, taip pat naudojantis kitais statistinių duomenų šaltiniais. Svarbu paminėti, kad VP tekste yra pateikiama nuoroda į 2013 m. parengtus ES struktūrinės paramos vertinimo standartus, kurie bus vieni pagrindinių įrankių užtikrinant vertinimo planavimo,

---

⁷⁸ Kontrafaktinio vertinimo metodų pritaikomumo ir statistinių duomenų pakankamumo ES struktūrinės paramos poveikiui matuoti vertinimas, 2013 m. sausio mėn. atliko VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas kartu su UAB „PPMI Group“ LR finansų ministerijos užsakymu.

<hVP
[prioritetasp://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/Kontrafaktiniu_metodu_vertinimo_ataskaita.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/Kontrafaktiniu_metodu_vertinimo_ataskaita.pdf)>

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Ten pat.

įgyvendinimo ir rezultatų panaudojimo kokybę. Visa tai prisidės prie sėkmingo bendrosios išankstinės sąlygos dėl statistinių duomenų prieinamumo ir pakankamumo įgyvendinimo.

Bendrosios išankstinės sąlygos dėl statistinių duomenų prieinamumo ir pakankamumo įgyvendinimui yra parengtas išsamus „*Neįvykdytų bendrųjų ex-ante sąlygų įgyvendinimo veiksmų planas*“. Plane nuosekliai aprašyti įgyvendinimo veiksmai, įvykdymo terminai, priskirtos atsakingos institucijos. Galutinės ataskaitos rengimo metu planas jau buvo pradėtas įgyvendinti: buvo inicijuoti institucijų mokymai kontrafaktinės analizės taikymo tema, atliktas kontrafaktinių poveikio vertinimo metodų vertinimas, parengtos kontrafaktinės analizės taikymo gairės, VP ir PS aprašyta stebėsenos duomenų rinkimo ir analizės svarba ir kt. Taip pat planuojama atlikti analizę dėl atskirų rezultato rodiklių tinkamumo poveikio vertinimams ir reikalingų duomenų prieinamumo. Taigi bendroji išankstinė sąlyga dėl statistinių duomenų prieinamumo ir pakankamumo yra įgyvendinama einamuoju laikotarpiu, veiksmus planuojama baigti 2014 m. I ketvirtį.

7.4. TECHNINĖS PARAMOS PANAUDOJIMAS

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu techninė parama buvo skiriama (1) ES struktūrinės paramos administravimo sistemai sukurti ir efektyviam jos funkcionavimui, (2) ES struktūrinės paramos viešinimui ir informavimui apie ES struktūrinę paramą, (3) ES struktūrinės paramos vertinimui⁸¹. Iki šiol techninės paramos panaudojimo efektyvumas nebuvo vertinamas, todėl susistemintos ir įvairiapusės informacijos nėra pateikiama. Ateityje rekomenduojama atlikti techninės paramos poveikio ES struktūrinės paramos administravimui vertinimą. Tai leis įvertinti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpio pamokas techninės paramos panaudojimo srityje.

Techninės paramos lėšos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu buvo įsisavinamos pakankamai lėtai. ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimo metu nagrinėjant N + 2 / 3 taisyklės laikymąsi pagal atskiras veiksmų programas nustatyta, kad Techninės paramos veiksmų programos (toliau – TPVP) EK deklaruotinių lėšų suma (be EK avanso) iki 2012 m. gruodžio 31 d. sudarė 44,6 proc. visų TPVP lėšų, iš jų 2012 m. deklaruotiniomis išlaidomis buvo pripažinta 14,8 proc. visų programoje numatytų lėšų⁸². 2013 m. gruodžio mėn. TPVP EK deklaruotinių lėšų suma sudarė 59,07 proc. visų TPVP lėšų. Iki 2013 m. gruodžio 10 d. EK buvo deklaruota 54,88 proc. visų programos lėšų⁸³.

⁸¹ Informacinė svetainė esparama.lt

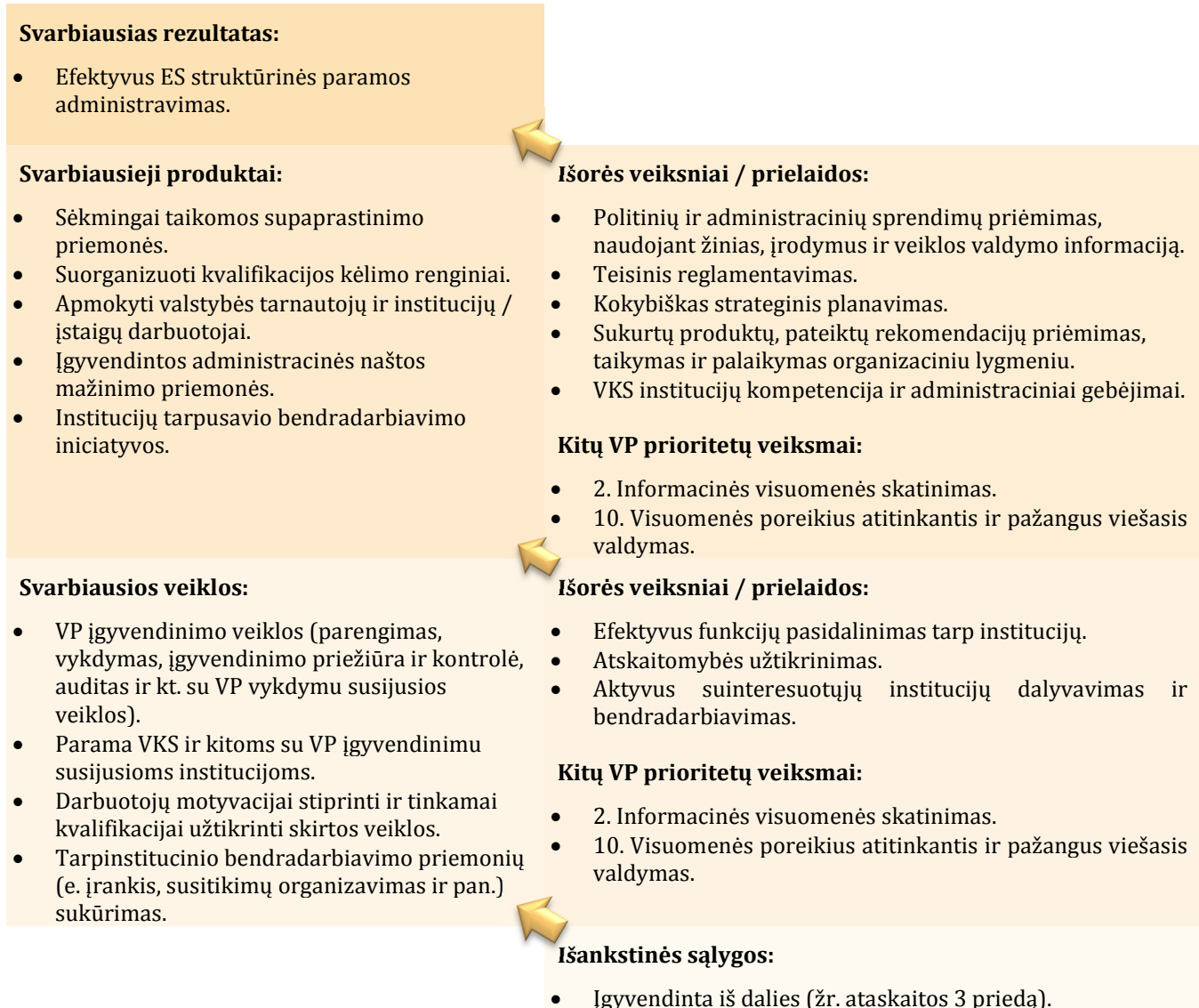
⁸² ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimas, 2013 m. gegužės mėn. Atliko VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas kartu su UAB „PPMI Group“ LR finansų ministerijos užsakymu.

<http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/ES_strukturines_paramos_administravimo_sistemos_efektyvumo_vertinimas.pdf>

⁸³ Informacinė svetainė esparama.lt

Techninės paramos investiciniai prioritetai buvo pasirinkti atsižvelgiant į nustatytą poreikį užtikrinti efektyvų ES struktūrinių fondų lėšų administravimą ir vertinimą bei pareiškėjų, paramos gavėjų ir likusios visuomenės informavimą apie ES struktūrinių fondų investicijas. 2014–2020 m. veiksmų programoje formuluojami du prioritetai – „11. Techninė parama veiksmų programos administravimui“ ir „12. Techninė parama informavimui apie veiksmų programą ir veiksmų programos vertinimui“. 11 prioritetas apima vieną uždavinį „11.1. Užtikrinti efektyvų ES struktūrinės paramos administravimo sistemos funkcionavimą, įgyvendinant Sanglaudos politiką ir 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programą“, 12 prioritetą sudaro du uždaviniai – dvi aktualios pokyčių kryptys: „12.1. Užtikrinti savalaikį, pakankamą ir aktualų galimų ES struktūrinių fondų lėšų gavėjų, projektų vykdytojų ir visuomenės grupių informavimą apie ES struktūrinių fondų investicijas“ ir „12.2. Kokybiškas ES struktūrinės paramos vertinimas, orientuotas į vertinimo rezultatų panaudojimą“. Sėkmingas jų įgyvendinimas priklauso nuo tinkamai parinktų veiklų bei išorinių veiksnių, galinčių turėti įtakos siekiamam rezultatui. Toliau pateikiame abiejų VP techninės paramos prioritetų intervencijų logikos analizę.

Lentelė 42. Techninės paramos veiksmų programos administravimui intervencijos logika

Šaltinis: Sudaryta autorių.

Investicinis prioritetas „11. Techninė parama veiksmų programos administravimui“ yra orientuotas į esamos ES struktūrinės struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemos tęstinumo užtikrinimą ir jos tobulinimą 2014–2020 m. programavimo laikotarpio metu. Uždavinio formuluotė „11.1. Užtikrinti efektyvų ES struktūrinės fondų lėšų administravimo sistemos funkcionavimą įgyvendinant Sanglaudos politiką ir 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programą“ atspindi siekiamų pokyčių kryptį – efektyvaus ES struktūrinės paramos administravimo užtikrinimą. Priežastiniai ryšiai tarp uždavinio ir remiamų veiklų yra pagrįsti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu sukaupta patirtimi, kuomet buvo įgyvendinamas analogiškas prioritetas „ES struktūrinės paramos administravimo sistemos sukūrimui ir efektyviam jos funkcionavimui“. Pateiktame prioriteto aprašyme yra išsamiai pristatoma pradinė situacija, t. y. šiuo metu veikianti institucinė sistema ir pagrindinės jos pamokos. Informacija yra papildoma VP projekto 5 skyriuje „Už valdymą, kontrolę ir auditą atsakingos institucijos ir bendradarbiavimas su atitinkamais partneriais“ ir PS projekto 2.5. dalyje „Administracinių gebėjimų stiprinimas“. Apibendrinant, VP prioriteto aprašymas yra logiškas ir pakankamas, atspindintis pagrindines pokyčio kryptis.

Lentelė 43. Techninės paramos, skirtos informavimui apie VP įgyvendinimą ir VP vertinimui, intervencijos logika

Svarbiausieji rezultatai:

- Efektyvus pareiškėjų, paramos gavėjų ir kitos visuomenės informavimas apie ES struktūrinę paramą.
- Kokybiškas ES struktūrinės paramos vertinimas ir platus jo rezultatų panaudojimas.

Svarbiausieji produktai:

- Suorganizuotos ES struktūrinės paramos viešinimo kampanijos ir / ar viešinimo renginiai.
- Įgyvendinti vertinimo galimybių stiprinimo projektai.
- Atlikti ES struktūrinės paramos vertinimai.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Politinių ir administracinių sprendimų priėmimas, naudojant žinias, įrodymus ir veiklos valdymo informaciją.
- Teisinis reglamentavimas.
- Kokybiškas strateginis planavimas.
- Sukurtų produktų, pateiktų rekomendacijų priėmimas, taikymas ir palaikymas organizaciniu lygmeniu.
- VKS institucijų kompetencija ir administraciniai gebėjimai.
- Paramos gavėjų ir pareiškėjų iniciatyvumas ir domėjimasis ES struktūrine parama.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 10. Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas.

Svarbiausios veiklos:

- Įvairios komunikacijos veiklos, skirtos įgyvendinti Komunikacijos strategiją.
- Vykdyti ES struktūrinės paramos vertinimą.
- Įgyvendinti vertinimo galimybių stiprinimo priemones.

Išorės veiksniai / prielaidos:

- Efektyvus funkcijų pasidalinimas tarp institucijų.
- Atskaitomybės užtikrinimas.
- Aktyvus suinteresuotųjų institucijų dalyvavimas ir bendradarbiavimas.
- Vertinimo paslaugų teikėjų kompetencija.
- Paramos gavėjų ir pareiškėjų kompetencijos.

Kitų VP prioritetų veiksmai:

- 10. Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas.

Išankstinės sąlygos:

- Įgyvendinta iš dalies (žr. ataskaitos 3 priedą).

12 VP prioritetas „Techninė parama informavimui apie veiksmų programą ir veiksmų programos vertinimui“ apima dvi pokyčių kryptis – kokybišką ir efektyvią komunikaciją ir į rezultatus orientuotą vertinimą. Abiejų uždavinių formuluotės – „12.1. Užtikrinti savalaikį, pakankamą ir aktualų galimų ES struktūrinių fondų lėšų gavėjų, projektų vykdytojų ir visuomenės grupių informavimą apie ES struktūrinių fondų investicijas“ ir „12.2. Kokybiškas ES struktūrinės paramos vertinimas, orientuotas į vertinimo rezultatų panaudojimą“ – atspindi siekiamus pokyčius. VP yra pateikiamas platus, įrodymais paremtas esamos situacijos aprašymas, kuriame išskiriami ir pagrindiniai iššūkiai (pvz., menkas socialinių ir ekonominių, regioninių ir kt. partnerių įtraukimas į viešinimo veiklas, informacijos apie ES struktūrinę paramą kokybės trūkumas). Priežastiniai ryšiai tarp uždavinių ir jų remiamų veiklų yra pagrįsti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu sukaupta patirtimi, atliktomis gyventojų apklausomis, 2013 m. atliktais ES struktūrinės paramos vertinimų kokybės ir vertinimų rezultatų panaudojimo vertinimais ir kitais įrodymais. Pateiktame prioriteto aprašyme yra išsamiai pristatoma pradinė situacija. Veiklos atitinka siekiamus pokyčius ir planuojamus rezultatus. Planuojamų ir remiamų veiklų aprašymas yra aiškus ir konkretus. Apibendrinant, VP prioriteto aprašymas yra logiškas ir pakankamas, atspindintis pagrindines pokyčio kryptis.

PASIŪLYMAI DĖL VEIKSMŲ PROGRAMOS TOBULINIMO

Šioje lentelėje yra pateikiamos visos VP rengimo metu programos rengėjams pateiktos rekomendacijos dėl VP struktūros, intervencijų logikos, VP įgyvendinimo sistemos ir kitų programos dalių. Dalis šių rekomendacijų buvo įgyvendinta tobulinant VP tekstą, kita dalis išlieka aktualios parengtam VP projektui ir planuojant VP intervencijų įgyvendinimą.

	Rekomendacija	Atsižvelgta? (Taip/Ne/ Iš dalies)	Paiškinimai, tolimesni veiksmai
Veiksmų programos strategija ir prioritetų aprašymas			
	1 VP prioritetas:		
1.	Siūloma formuluojant ir aprašant specifinius uždavinius, orientuotis į svarbiausią siekiamą pokytį – didinti ekonomikos imlumą žinioms. Tad buvo pasiūlyti uždaviniai, nukreipti į geresnę MTEP infrastruktūros potencialo išnaudojimą ir gebėjimų vykdyti mokslinius tyrimus stiprinimą; mokslo ir verslo bendradarbiavimo MTEP srityje stiprinimą; inovacijų paklausos skatinimą.	Taip	
2.	Formuluojant prioriteto intervencijų logiką, rekomenduojama užtikrinti glaudų ŪM ir ŠMM bendradarbiavimą ir planuojamų veiklų koordinavimą, tinkamai sujungiant veiklas ir priskiriant jas konkrečioms uždaviniais.	Taip	
3.	1.1.1. specifiniame uždavinyje šalia investicijų į infrastruktūrą siūloma įtraukti veiklas, susijusias su gebėjimų vykdyti aukštos kokybės mokslinius tyrimus (visų pirma fundamentinius mokslinius tyrimus) sumanios specializacijos srityse stiprinimu.	Taip	
4.	Skatinant privačias investicijas į MTEP ir mokslo bei verslo bendradarbiavimą, siūlome taikomųjų mokslinių tyrimų finansavimą sumanios specializacijos srityse numatyti pagal 1.2. investicinį	Taip	

	prioritetą.		
5.	Į sumanios specializacijos sritis nepatenkančių mokslinių tyrimų vykdymo skatinimą, stiprinant jaunųjų tyrėjų ir mokslininkų gebėjimus, siūlome numatyti pagal 9.3 investicinį prioritetą.	Taip	
6.	Siūloma perkelti su aukštojo mokslo studijų programų vykdymu ir doktorantų rengimu susijusias veiklas prie 9 VP prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 9.3.1. uždavinio veiklą.	Taip	
7.	Siūloma koreguoti arba papildyti intervencijų rezultatams matuoti planuojamų naudoti rezultato rodiklių sąrašą aktualiais Europos Komisijos naudojamais rodikliais, kuriais matuojama šalyje vykdomų MTEP veiklų kokybė, ekonomikos imlumas žinioms, inovacijų ekonominis poveikis. Reikia atsisakyti strateginių tikslų pasiekimą matuojančius rodiklių, tokių kaip, pvz., išlaidų MTEP dalis nuo BVP.	Iš dalies	
8.	Siūloma vertės kūrimo tinklų plėtrą ir integraciją į tarptautinius tinklus, siekiant didinti verslo įmonių MTEP ir inovacijų potencialą, remti kaip vieną iš 1.2.1 specifinio uždavinio veiklų. Iš dalies vertės kūrimo tinklų, tiesiogiai nesusijusių su MTEP ir inovacijomis (daugiau su gamyba ir paslaugų teikimu), kūrimą ir plėtrą siūloma remti pagal 3 VP prioritetą.	Taip	
9.	Įvertinti TUI skatinimo siekio 1.2.2. uždavinio formuluotėje tikslingumą, nes užsienio kompanijų, galinčių kurti naujas aukštos pridėtinės vertės darbo vietas, pritraukimas yra tik viena iš veiklų, prisidedančių prie privačių investicijų į MTEP didinimą; be to, prie TUI skatinimo tiesiogiai prisidės ir kiti 1 VP prioriteto uždaviniai bei pagal 3 VP prioritetą planuojami veiksmai.	Taip	
10.	Įvertinti (ir pagrįsti įrodymais) investicijų į LEZ ir pramoninių parkų infrastruktūrą kaip inovacijų skatinimo priemonės tikslingumą.	Iš dalies	
11.	1.2.1. specifinio uždavinio rezultato rodiklį, skirtą įvertinti mokslo ir studijų institucijų pajamų iš intelektualinės nuosavybės dydį, pakeisti rodikliu, matuojančiu mokslo ir studijų institucijų pajamas, gautas iš verslo įmonių užsakymų.	Taip	

12.	Papildyti numatytus produkto rodiklius aktualiais bendraisiais rodikliais, susijusiais su parama įmonėms, tokiais kaip naujai įkurtų, paramą gavusių įmonių skaičius, paramą gavusių įmonių skaičius, nefinansinę paramą gavusių įmonių skaičius.	Taip	
13.	VP tekste pažymėti, kad žmogiškųjų išteklių MTEP ir inovacijų srityje kokybė yra labai svarbus kriterijus įgyvendinant nacionalinės sumanios specializacijos strategijos prioritetus.	Taip	
14.	Nurodyti VP, kad į viešąją MTEPI infrastruktūrą per 1 VP prioriteto 1 ir 2 IP uždavinius bus investuojama tik tais atvejais, kai tokių investicijų poreikis yra tiesiogiai įvardinamas konkrečiame sumanios specializacijos prioriteto įgyvendinimo kelrodyje.	Ne	
15.	Tikslinti 1.1.1 uždavinio veiklos „Bendrus projektus su verslo atstovais vykdyti pajėgaus mokslo potencialo stiprinimas, sutelkiant atitinkamų mokslo ir studijų institucijų infrastruktūrinius resursus“ formuluotę, įvardijant infrastruktūrą ir pagrindinius intervencijų tipus.	Ne	
16.	Atitinkamo VP konkretaus uždavinio aprašyme pabrėžti ir įgyvendinant intervencijas vadovautis nuostata, kad teikiant paramą projektams, skatinantiems įmonių tarpusavio bei mokslo ir verslo bendradarbiavimą (Lietuvos ir užsienio), visų pirma turi būti skatinamas rinkai naujų produktų ir paslaugų kūrimas.	Taip	
17.	VP tekste pažymėti, kad inovacijų paklausai skatinti, vykdant inovatyvius ir ikiprekybinius pirkimus, svarbus yra valstybės institucijų pajėgumų vykdyti tokius pirkimus stiprinimas, kurių tikslinga būtų finansuoti pagal 10 VP prioritetą	Taip	
18.	Patikslinti, kuriame VP prioritete (-uose) yra planuojama parama viešosioms paslaugoms teikti skirtoms inovacijoms – ar ši parama bus integruotai teikiama pagal 1 VP prioritetą, ar atitinkami veiksmai bus remiami pagal kitus VP prioritetus (2, 7, 8, 9, 10) ir kokia bus šių intervencijų takoskyra.	Ne	
19.	VP prioriteto konkrečių uždavinių aprašymus papildyti nuostata, kad, norint pasiekti pokyčius, šalia investicinių priemonių įgyvendinimo turės būti tobulinamas reguliavimas viešųjų pirkimų,	Taip	

	intelektinės nuosavybės teisių apsaugos ir kt. srityse, mažinama administracinė našta (ypač kalbant apie naujų, žinioms imlių verslų steigimą ir plėtrą).		
	2 VP prioritetas		
20.	Siūloma, formuluojant ir aprašant specifinius uždavinius, orientuotis į svarbiausią siekiamą pokytį – aukštesnį naudojimosi IRT lygį šalyje. Tad formuluojant specifinius uždavinius ir veiklas būtina numatyti veiksmus, nukreiptus į IRT prieinamumo didinimą bei IRT paslaugų ir sprendimų paklausos bei pasiūlos skatinimą.	Taip	
21.	Peržiūrėti specifinio uždavinio rezultato ir produkto rodiklius, pasirenkant lengvai interpretuojamus ir aiškius matavimo vienetus ir užtikrinant loginius ryšius tarp produkto ir rezultato rodiklių.	Iš dalies	
22.	Siūloma atsisakyti veiklos, pagal kurią būtų remiamas naujų verslui skirtų e. produktų ir e. paslaugų kūrimas (t. y. finansavimas skiriamas IT įmonėms, kurios sukūrusios produktą vėliau galėtų jį parduoti kitoms įmonėms). Didesnę verslui skirtų sprendimų pasiūlą turėtų paskatinti pagal 3 VP prioritetą planuojamas remti IRT sprendimų diegimas įmonėse, siejant tai su naujų MVĮ verslo modelių kūrimu ir pajėgumais įsitraukti į ekonomikos augimo ir inovacijų procesus.	Taip	
23.	Pagal 2.3.1. specifinį uždavinį planuojama remti e. sveikatos paslaugų ir sprendimų kūrimą ir tobulinimą, tačiau siūloma tikslinti intervencijų turinį ir apimtį, pvz., sprendimai, užtikrinantys saugų keitimąsi duomenimis tarp ES valstybių (pvz. e. receptais ir pan.), galėtų būti finansuojami pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonės (angl. <i>Connecting Europe Facility</i>) mechanizmą.	Taip	
24.	VP tekste nurodyti, kad svarbu koordinuoti plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtrai skirtus veiksmus su 2014–2020 m. kaimo plėtros veiksmų programos priemonių įgyvendinimu.	Taip	
25.	VP tekste nurodyti, kad plėtojant įrankius paslaugų teikėjams ir naudotojams, būtina įtraukti visas suinteresuotas grupes (pvz., Ryšių reguliavimo tarnybą, telekomunikacijų operatorius ir kt.) ir koordinuoti skirtingų veikėjų planus ir veiksmus.	Taip	
26.	VP tekste nurodyti, kad šalia paramos technologiniams sprendimams, skirtiems efektyviai atverti	Taip	

	viešojo sektoriaus informaciją verslui, turėtų būti užtikrintos teisinės ir organizacinės prielaidos viešajai informacijai panaudoti komerciniais tikslais.		
27.	VP tekste nurodyti, kad būtina užtikrinti veiksmų ir intervencinės logikos koordinavimą su Švietimo ministerija, kuri yra atsakinga už suaugusiųjų mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą (taip pat ir skaitmeninio raštingumo srityje).	Taip	
28.	Siūloma pasirinkti įvairesnius ir inovatyvesnius modelius gyventojų skaitmeniniam raštingumui skatinti, įtraukiant vietos bendruomenes ir NVO bei skatinant savanorystę.	Taip	
29.	Veiksmų programoje aiškiau susieti investicinius prioritetus, nurodant, kad siekiant padidinti IRT paklausą tarp gyventojų, svarbią įtaką turės tiek pagal pirmąjį investicinį prioritetą skatinamas infrastruktūros / paslaugos prieinamumas priimtina kaina, tiek pagal trečiąjį investicinį prioritetą plėtojamas e. turinys.	Ne	
30.	VP tekste nurodyti, kad inicijuojant projektus ir priimant sprendimus dėl finansavimo, nuosekliai bus įvertinami kuriamų sistemų palaikymo ir ateities veiklos sąnaudos.	Taip	
31.	VP tekste tiesiogiai nurodyti, kad bus sukurta valstybės informacinių išteklių optimizavimo ir konsolidavimo vizija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas, kuriame būtų aptarti perėjimo iš dabartinės (decentralizuotos, fragmentuotos) sistemos klausimai, debesų kompiuterijos galimybių naudojimas, valstybės informacinių išteklių dalinimosi principai ir pan.	Taip	
32.	VP tekste numatyti, kad investuojant pagal šį investicinį prioritetą bus atsižvelgiama į konkrečių organizacijų ar jų grupės viešojo sektoriaus darbuotojų kompetenciją inicijuoti projektus IRT srityje, prižiūrėti jų įgyvendinimą ir užtikrinti tolimesnį palaikymą, pagal poreikį numatant šių kompetencijų stiprinimą remiantis 9 ir 10 prioritetais.	Taip	
	3 VP prioritetas		
33.	Formuluojant ir aprašant specifinius uždavinius, siūloma orientuotis į svarbiausius siekiamus pokyčius – didesnę verslumo lygį šalyje, didesnę SVV integraciją į tarptautines rinkas ir SVV produktyvumo ir inovatyvumo skatinimą.	Taip	

34.	Siūloma nustatyti aiškias finansavimo verslumui skatinti takoskyras pagal skirtingus VP prioritetus, t. y. nustatyti aiškius kriterijus, kuriais remiantis bus teikiama parama verslo pradžiai ir plėtrai pagal skirtingus VP prioritetus.	Taip	
35.	VP tekste nurodyti, kad planuojant finansinės inžinerijos priemones naujuoju laikotarpiu bus įvertinta, koks yra konkrečių instrumentų ir jiems skirtinų lėšų poreikis, atsižvelgiant į 2007–2013 m. laikotarpio alokacijas ir finansinių priemonių įgyvendinimo patirtį.	Taip	
36.	3.2.1. specifinio uždavinio formuluotėje siūloma atsisakyti orientacijos į produktyvumo didinimą, nes į tai bus nukreipta didžioji dalis investicijų pagal 3.3.1 specifinį uždavinį.	Taip	
37.	Parama įmonių klasteriams yra planuojama pagal 1 VP prioritetą ir 3 VP prioriteto 2.1. ir 3.1. investicinius prioritetus. Rekomenduojama aiškiai nustatyti, kokiems klasteriams ir kokioms veikloms bus skiriama parama (nors analitiškai galima atskirti inovatyvius klasterius, klasterius orientuotus į eksportą, ir vietinius klasterius, praktikoje toks atskyrimas gali būti sudėtingas).	Taip	
38.	Įvertinti planuojamų remti organizacinių ir rinkodarinių inovacijų indėlį į pagal kitą šio VP prioriteto specifinį uždavinį „Skatinti inovacijų ir darnaus vystymosi principų diegimą MVĮ, siekiant pateikti į rinką inovatyvius produktus ir paslaugas“ planuojamų rezultatų rodiklių pasiekimą; siūlytume įvertinti ir galimybę sujungti šiuos du specifinius uždavinius.	Taip	
39.	Siūloma pagal 3.3.1. specifinį uždavinį numatyti finansavimą inovacijoms įmonėse (SVV), daugiau dėmesio skiriant inovacijų įsigijimui ir pritaikymui. Kadangi 3 tematiniam tikslui formaliai netaikoma sumanios specializacijos <i>ex ante</i> sąlyga, išlieka daugiau finansavimo galimybių MVĮ, kurių veikla neatitinka sumanios specializacijos kryptčių.	Taip	
40.	3.3.1. specifinio uždavinio formuluotėje siūloma atsisakyti orientacijos į naujų aukštos kvalifikacijos darbo vietų kūrimą, nes nepaisant šio aspekto svarbos, didžiausią dėmesį pagal šį specifinį uždavinį planuojama skirti įmonių pajėgumams gaminti ir teikti rinkai naujus produktus ir paslaugas stiprinti.	Taip	

41.	VP tekste nurodyti, kad svarbiu verslumą ir įmonių steigimąsi ribojančiu veiksmu išlieka ne tik finansų ir paslaugų verslui prieinamumas, bet ir reguliavimas – mokestinė aplinka, taip pat administracinė ir reguliavimo našta, kurioms mažinti numatomos intervencijos pagal 2 ir 10 VP prioritetus.	Taip	
42.	VP tekste nurodyti, kad į viešųjų paslaugų verslui gerinimą bus investuojama parengus tokių paslaugų verslui modelį, apimančią pagalbą naujai įsteigtoms įmonėms, inkubavimo paslaugas ir viešąsias paslaugas veikiančioms SVV subjektams.	Taip	
43.	VP tekste nurodyti poreikį investuoti į vaikų ir jaunimo verslumo įgūdžių ugdymą ir užtikrinti, kad šioms veikloms skiriamas deramas dėmesys formuluojant 9 VP prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ veiklas.	Iš dalies	
44.	VP tekste nurodyti, kad verslumo skatinimo tikslinėse teritorijose veiksmai bus derinami su investicijomis, taikant integruotos teritorinės plėtros modelius pagal 7 ir 8 VP prioritetus.	Taip	
45.	VP tekste nurodyti, kad verslumo skatinimo veiksmai pagal 3 VP prioritetą bus koordinuojami su pažeidžiamų grupių (taip pat ir jaunimo) verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimu pagal 7 VP prioritetą.	Taip	
46.	3.2.1. konkretaus uždavinio „Padidinti MVĮ tarptautiškumą“ ir veiklų aprašymus papildyti informaciją apie tai, kokios įmonių bendradarbiavimo skatinimo priemonės bus taikomos, siekiant padidinti jų veiklos tarptautiškumą.	Taip	
47.	3.3. IP uždavinių aprašymuose nurodyti, kad bus užtikrintas konsultacinių paslaugų inovacijas diegti besiruošiančioms įmonėms prieinamumas ir parama technologiniams auditams atlikti.	Taip	
48.	VP tekste nurodyti, kad veiksmus pagal 3.3. investicinį prioritetą papildys 7 ir 9 VP prioritetų intervencijos, skirtos didinti darbo jėgos judumą ir švietimo bei mokymo suteikiamų kompetencijų atitiktį darbo rinkos poreikiams.	Taip	
49.	Planuojant žmogiškųjų išteklių potencialo plėtrai skirtas 9 VP prioriteto veiklas, daugiau dėmesio	Ne	

	skirti vadovavimo ir lyderystės gebėjimų ugdymui.		
50.	Numatyti tikslinėse teritorijose planuojamų įgyvendinti intervencijų sąsajas su 9 VP prioriteto investicijomis į mokymosi visą gyvenimą sistemos tobulinimą.	Taip	
51.	Aktyviau taikyti finansinius instrumentus arba svarstyti gražintinų subsidijų ar mažo intensyvumo negražintinų subsidijų galimybes, siekiant išvengti privačių investicijų išstūmimo efekto.	Iš dalies	
	4 VP prioritetas		
52.	Formuluojant 4 VP prioriteto specifinius uždavinius siūloma orientuotis į svarbiausius siekiamus pokyčius – didinti iš AEI pagaminamos energijos dalį ir energijos vartojimo efektyvumą. Smulkių, veiklų lygmens uždavinių rekomenduojama atsisakyti, integruojant juos į pokyčius nusakančius specifinius uždavinius, formuluojamus prie pasirinktų investicinių prioritetų.	Taip	
53.	Siūloma nesirinkti 6 tematinio tikslo 8 investicinio prioriteto „Pramonės perėjimo prie efektyvaus išteklių naudojimo ekonomikos rėmimas ir ekologiškai tvaraus ekonomikos augimo skatinimas“, o atitinkamas veiklas priskirti 4 VP prioriteto 4.2.1. specifiniam uždaviniui (energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos naudojimo įmonėse skatinimas) ir 3 VP prioriteto 3.3.1. specifiniam uždaviniui, jame pabrėžiant eko-inovacijas, kurioms iki šiol Lietuvoje skirta mažiau dėmesio.	Taip	
54.	VP tekste aiškiau pristatyti, kokia apimtimi ir kaip numatomomis investicijomis siekiama paveikti elektros, pagamintos iš AEI (biokuro), dalį, taip pat numatyti atitinkamą rezultato rodiklį. Taip pat patikslinti produkto rodiklį nurodant, ar numatomi papildomi atsinaujinančiosios energijos gamybos pajėgumai apima tik šilumą, ar ir elektrą (jei taip – kokia apimtimi).	Ne	
55.	VP tekste tiksliau pristatyti, kokia apimtimi ir kaip numatomomis investicijomis bus siekiama pagerinti biokuro mobilizavimą.	Ne	
56.	VP tekste aiškiau numatyti, kad į energetinio efektyvumo priemonės pramonės įmonėse bus investuojama tik įmonėse atliktų energetinių auditų pagrindu. Taip pat numatyti galimybę	Ne	

	investuoti į gerosios praktikos sklaidos, viešinimo veiklą (pavyzdžiu galėtų būti kai kuriose ES šalyse narėse vis labiau populiarėjantis prizų už energijos efektyvumą ir AEI naudojimą teikimas verslo įmonėms).		
57.	VP tekste numatyti, kad tiek investuojant į daugiabučius, tiek į viešus pastatus ir infrastruktūrą, bus aktyviai remiamasi energijos vartojimo taupymo sutarčių modeliu (ESCO), ypač aktyviai plėtojant energijos taupymo rezultatais grįstus viešuosius pirkimus (angl. <i>Energy performance contracting</i>) tarp perkančiųjų organizacijų.	Iš dalies	
58.	Pakartotinai įvertinti poreikį VP numatyti atskirą investicinį prioritetą pažangaus tinklo plėtrai ir jo prioritetiškumą planuojamų ribotų viešųjų išteklių akivaizdoje. Siūloma alternatyva būtų pažangaus elektros tinklo iniciatyvą toliau plėtoti įgyvendinant mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (šios investicijos numatomos pagal VP 1 prioritetą) bei demonstracinius (bandomuosius) projektus (pastarieji galėtų būti finansuojami ne tik pagal čia nagrinėjamą VP prioritetą, bet ir pagal VP pirmą prioritetą), taip pat inicijuojant ikiprekybinius pirkimus.	Ne	
59.	VP veiklas formuluoti aiškiau įvardijant, jog viešojo transporto infrastruktūros gerinimas turi pagerinti nutolusių nuo miesto centro gyvenviečių pasiekiamumą.	Ne	
60.	VP numatyti, kad parama bus teikiama tik ekologiškoms transporto priemonėms įsigyti.	Taip	
	5 VP prioritetas		
61.	Dėl neįgyvendintos <i>ex-ante</i> sąlygos ir santykinai mažo finansinio svorio, rekomenduojama 5 tematinio tikslo neišskirti į atskirą VP prioritetą, tačiau užtikrinti, kad Lietuvai svarbiems prisitaikymo prie klimato kaitos klausimams būtų skirtas deramas dėmesys kituose VP prioritetuose.	Taip	
62.	Rekomenduojama tinkamai pagrįsti miestų oro kokybei valdyti ir taršai mažinti skirtos veiklos ir rodiklio planavimą prisitaikymo prie klimato kaitos specifinio uždavinio rėmuose arba perkelti šią veiklą į kitą investicinį prioritetą.	Taip	

63.	Formuluojant 6 tematinio tikslo specifinius uždavinius, rekomenduojama orientuotis į svarbiausius siekiamus pokyčius – mažinti sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį, gerinti vandens išteklių valdymą ir didinti vandens tiekimo bei nuotekų valymo paslaugų prieinamumą, geriau išnaudoti gamtos ir kultūros paveldo potencialą bei užtikrinti biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugą, mažinti miestų oro ir grunto taršą.	Taip	
64.	Siekiant skirti vienodą dėmesį paviršinių ir požeminių vandens telkinių valdymui ir būklės gerinimui, uždavinio 5.3. investiciniame prioritete šalia veiklos, skirtos Baltijos jūros vandenims valdyti ir būklei stebėti, rekomenduojama numatyti veiklą, skirtą paviršiniams ir požeminiams vandens ištekliams valdyti ir jų būklei gerinti.	Taip	
65.	5.3.1. specifinio uždavinio aprašyme daugiau dėmesio skirti vandens išteklių būklės gerinimo veikloms, kurioms ir bus skirta didžioji dalis šiam uždaviniui numatyto finansavimo. Šiuo metu aprašyme daugiau dėmesio skirta parengiamiesiems darbams – strateginių dokumentų atnaujinimui ir priemonių planavimui.	Taip	
66.	5.3. investiciniame prioritete rekomenduojama suplanuoti investicijas į paviršinių (lietaus) nuotekų valymą.	Taip	
67.	Užtikrinti, kad investicijos 5.4. investiciniame prioritete yra planuojamos ir įgyvendinamos integruotai, derinant aplinkosaugos (pvz., saugomų teritorijų apsauga ir pritaikymas aktyvesniems lankytojų srautams), paveldo (pvz., paveldo objektų prioritetizavimas) ir turizmo (pvz., turizmo kelių žemėlapių iniciatyva) politikos iniciatyvas.	Taip	
68.	Rekomenduojama pagal 5.4. investicinį prioritetą planuoti investicijas į turizmo infrastruktūros plėtrą tik tiek, kiek tai susiję su gamtos ir kultūros paveldu – likusius aspektus pagal galimybes galima būtų remti pagal 7.1. ir 8.2. investicinius prioritetus.	Taip	
69.	Rekomenduojama užtikrinti saugomų teritorijų planų rengimo, numatyto pagal 5.4. investicinį prioritetą, ir saugomų rūšių apsaugos dokumentų rengimo pagal 5.5. investicinį prioritetą koordinavimą (nurodant ir VP tekste).	Taip	

70.	VP tekste aiškiai įvardyti klimato kaitos srityje planuojamų intervencijų sąsajas su kitų VP prioritetų uždaviniais ir veiklomis. Vertinti kituose VP prioritetuose planuojamas intervencijas klimato kaitos požiūriu ir užtikrinti tinkamą klimato kaitos prioriteto integravimą į kitas sritis.	Iš dalies	
71.	Planuojant intervencijas daugiau dėmesio skirti prisitaikymo prie klimato kaitos priemonių identifikavimui, įvertinimui, planavimui ir taikymui.	Iš dalies	
72.	VP tekste nurodyti, kad planuojant remti atliekų tvarkymo paslaugų teritorinę plėtrą bus atsižvelgiama į sąnaudų efektyvumo principą, paslaugos teikimo sąnaudas ir gyventojų mokumą.	Iš dalies	
73.	VP tekste nurodyti, kad šalia investicinių priemonių bus taikomos ir ekonominės paskatos, pirmiausiai „teršėjas moka“ ir gamintojo atsakomybės principų įgyvendinimas.	Taip	
74.	Šalia atliekų tvarkymo sistemos valdymo veiklos numatyti metodinės pagalbos teikimą, siekiant gerinti regioninių atliekų tvarkymo centrų administravimą ir jų teikiamų atliekų tvarkymo paslaugų kokybę.	Ne	
75.	Tobulinant atliekų tvarkymo sistemos valdymą, būtina stiprinti atsakingų institucijų ir atliekų tvarkymo įmonių žmogiškųjų išteklių pajėgumus, todėl turi būti užtikrintos sąsajos su 9 ir 10 VP prioritetais.	Taip	
76.	VP tekste nustatyti, kad atnaujinant upių baseinų valdymo planus bei priemonių programas vandens apsaugos tikslams pasiekti, bus užtikrinamas mokslininkų įtraukimas (sąsajos su 1 VP prioritetu), siekiant užtikrinti naujausių mokslo žinių panaudojimą priimant sprendimus.	Ne	
77.	VP tekste pabrėžti, kad, siekiant sumažinti perteklinio investavimo plėtojant vandentvarkos infrastruktūrą, iš pradžių būtina atlikti vandentvarkos ūkio inventorizaciją, inicijuoti vandens tiekimo įmonių stambinimo procesą, taip pat atlikti kiekvieno infrastruktūros projekto finansinio tvarumo analizę.	Iš dalies	
78.	Reikėtų skirti dėmesio žmogiškųjų pajėgumų didinimui tiek valstybės institucijose, savivaldybėse, tiek vandens tiekimo įmonėse.	Taip	

79.	VP tekste numatyti, kad planuojant investicijas į paveldo objektų atnaujinimą ir pritaikymą socialinėms ir ekonominėms reikmėms, bus įtraukiamos vietos bendruomenės.	Iš dalies	
80.	VP tekste pabrėžti, kad siūlomose įgyvendinti veiklose, ypač susijusiose su invazinėmis rūšimis, bus numatytos bendradarbiavimo ir veikimo kartu su kaimyninėmis šalimis priemonės.	Ne	
81.	Planuojant biologinės įvairovės apsaugos priemones ir siekiant tvarių rezultatų, įvertinti ankstesnių programavimo laikotarpių patirtį įgyvendinant analogiškas intervencijas.	Ne	
82.	VP tekste numatyti, kad biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos veiklos bus koordinuojamos su kitomis VP intervencijomis (5 ir 8 VP prioritetai).	Taip	
83.	VP tekste numatyti, kad, siekiant efektyviai panaudoti miestų oro taršai mažinti skirtas lėšas, būtina stiprinti už aplinkos oro kokybės politikos formavimą ir įgyvendinimą atsakingų institucijų pajėgumus vadovauti ir koordinuoti kitų institucijų bei mokslininkų veiksmus aplinkos oro kokybės valdymo srityje.	Ne	
	6 VP prioritetas		
84.	Formuluojant 6 VP prioriteto specifinius uždavinius, rekomenduojama orientuotis į svarbiausius siekiamus pokyčius: plėtoti šalies transporto sistemos sąveikas su transeuropiniais transporto tinklais, didinti judumą regionuose, prie TEN-T transporto mazgų prijungiant regioninius kelius, skatinti ekologiško transporto sistemų plėtrą ir tvarų judumą miestuose.	Taip	
85.	Planuojant investicijas į transporto sektorių, siūloma atsisakyti specifinių uždavinių, skirtų atskiroms transporto rūšims arba eismo saugos priemonėms. Tokias intervencijas rekomenduojama planuoti integruotai kartu su kitomis veiklomis, kurias įgyvendinant bus siekiama esminio pokyčio (pvz., sutrumpėjęs kelionės laikas arba mažesnis žuvusiųjų keliuose skaičius).	Taip	
86.	6.1.1. specifinio uždavinio aprašyme aiškiai suformuluoti ir pagrįsti šias pokyčių kryptis: 1) didinti geležinkelių transporto pralaidumą, įskaitant 1 435 mm. pločio vėžės tinklo Lietuvoje	Ne	

	ilginimą; 2) didinti jūrų transporto, įskaitant jūrų uostus, pralaidumą ir veiklos efektyvumą; 3) didinti šalies daugiaryšės susisiekimo sistemos ir transeuropinių transporto tinklų sąveiką.		
87.	VP tekste aiškiai suformuluoti poreikį investuoti tik į tą regioninės reikšmės vidaus vandenų ir oro transporto infrastruktūrą, kuri užtikrins gyventojų ir logistinių judumą, perkeliant srautus iš kelių transporto, bet ne į pramoninės paskirties infrastruktūros objektų plėtrą.	Ne	
88.	Į VP įtraukti veiklą, apimančią alternatyviais iškastiniam kurui energijos šaltiniais varomoms transporto priemonėms reikalingos infrastruktūros diegimą valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose.	Ne	
89.	Siūloma 6.4. investiciniame prioritete suformuluoti uždavinį, skirtą dujų ir elektros paskirstymo, perdavimo ir saugojimo sistemų plėtrai, integruojantis į ES energetikos vidaus rinką ir didinant dujų ir elektros tiekimo saugumą.	Taip	
90.	Sutelkti investicijas į esmines kryptis, atsisakant labiau riboto poveikio investicijų, pvz., tokių kaip numatomos investicijos į regioninės reikšmės oro transporto infrastruktūros plėtrą, sukuriant sąlygas oro taksi ar sportinei aviacijai.	Taip	
91.	Pažangių dujų ir elektros paskirstymo, perdavimo ir saugojimo sistemų plėtros atveju programos tekste aiškiau apibrėžti pažangiųjų (angl. <i>smart</i>) tinklų sąvoką (pavyzdžiui, juos galima suprasti kaip ne tik šalies, bet ir viso regiono elektros ir dujų sistemos efektyvumą, patikimumą, ekonomiškumą ir tvarumą didinančias infrastruktūrines investicijas), siekiant išvengti skirtingo jos įgyvendinančių institucijų, pareiškėjų, taip pat EK traktavimo; numatyti investavimo principą, kad atsiperkančių projektų atveju bus siekiama taikyti finansinius instrumentus.	Taip	
	7 VP prioritetas		
92.	Formuluojant 7 VP prioriteto specifinius uždavinius, siūloma investicijas nukreipti į svarbiausius siekiamus pokyčius: didinti tikslinių teritorijų patrauklumą ir konkurencingumą (siekiant didesnio	Taip	

	užimtumo), mažinti struktūrinį ir ilgalaikį nedarbą (plėtojant valstybės įdarbinimo tarnybos pajėgumus), skatinti labiausiai pažeidžiamų grupių verslumą ir savarankišką užimtumą, gerinti visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimą apie lyčių lygybę darbo rinkoje ir diskriminavimo apraiškas, mažinti nedarbo ir nesimokančio jaunimo dalį.		
93.	7 VP prioritetas yra labai sutelktas į nedarbo mažinimą, tačiau nėra formuluojama uždavinių, skirtų skatinti darbuotojų, įmonių ir verslininkų prisitaikymą prie pokyčių. Naujausi duomenys rodo, kad darbo jėgos paklausa (laisvos darbo vietos) pradeda aktyviai viršyti pasiūlą (naujus besiregistruojančius bedarbius) – ryškėja struktūrinis neatitikimas tarp bedarbių turimos kvalifikacijos (dažniausia – žemos) ir darbo rinkos poreikių. Norint sumažinti šį neatitikimą, daugumai bedarbių reikia suteikti naujas kvalifikacijas, o tai reikalauja ilgesnio mokymosi. Kadangi pagal 8 tematinį tikslą (kuriam skirtas 7 VP prioritetas) atitinkamas investicinis prioritetas, skirtas įmonių ir darbuotojų prisitaikymui skatinti, nebuvo pasirinktas, siūloma užtikrinti glaudų ryšį (ir nurodyti tai VP tekste) tarp 7 VP prioriteto intervencijų ir 9 VP prioritete planuojamos plėtoti suaugusiųjų švietimo / mokymosi visą gyvenimą sistemos.	Iš dalies	
94.	Rekomenduojama nustatyti aiškesnę skiriamąją ribą dėl verslumo skatinimo ne tik su 3 VP prioritetu, bet ir su 8 VP prioritete minimomis socialinėmis įmonėmis, kurioms skirta parama yra nukreipta į labiausiai pažeidžiamų grupių verslumo ir savarankiško darbo skatinimą.	Iš dalies	
95.	Miestų infrastruktūra turėtų būti atnaujinama kompleksiskai, derinant tiek ES struktūrinių fondų, tiek nacionalinio biudžeto finansavimą. Taip pat įtraukti principą, kad infrastruktūros atnaujinimo planai turi būti suderinti su socialinių ir ekonominių partnerių siūlymais, užtikrinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę.	Taip	
96.	Taikant integruotos teritorinės plėtros modelį, reikia užtikrinti kompleksinį miestų infrastruktūros plėtros planavimą, neapsiribojant vienos institucijos arba ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamomis intervencijomis.	Taip	
97.	Numatyti, kad infrastruktūros atnaujinimas turi būti planuojamas kur įmanoma taikant universalus dizaino principą, remiantis tikslinių teritorijų demografinėmis tendencijomis ir	Iš dalies	

	finansiniais bei administraciniais pajėgumais išlaikyti sukurtą ir / ar atnaujintą infrastruktūrą.		
98.	VP tekste nurodyti aiškius investavimo į infrastruktūrą principus, prioritetą teikiant projektams, kurie: a) turi aiškius planus, kaip investicijos prisidės prie lankytojų srautų didinimo ir kokybiško bei paklausaus kultūros paslaugų turinio pasiūlos kūrimo; b) į sektorių pritraukia šiuolaikinius kultūros paslaugų vartotojų poreikius atliepti galinčius žmogiškuosius išteklius.	Ne	
99.	VP tekste nurodyti, kad, siekiant tvaraus pokyčio didinant kultūros išteklių prieinamumą bei naudojimąsi jais, investicijas į kultūros sektorių reikėtų derinti su struktūrinėmis sektoriaus reformomis.	Ne	
100.	Numatyti, kad planuojant ADRP ir kitas užimtumo skatinimo priemones, bus užtikrinamos sąsajos su 2014–2020 m. kaimo plėtros programos priemonėmis, skirtomis skatinti didesnę kaimo vietovių gyventojų užimtumą, ir kitų institucijų įgyvendinamomis intervencijomis (Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija).	Iš dalies	
101.	VP tekste nurodyti, kad šalia investicinių priemonių svarbios yra reguliacinės priemonės (darbo santykių reglamentavimas, apmokestinimo tobulinimas, socialinių pašalpų sistemos tobulinimas, šešėlinės ekonomikos mažinimo priemonės).	Taip	
102.	VP tekste patikslinti skiriamąją ribą tarp savarankiško užimtumo didinimo pagal 7 VP prioritetą, verslumo skatinimo pagal 3 VP prioritetą ir 8 prioritete numatytos paramos socialinėms įmonėms, skirtos labiausiai pažeidžiamų grupių verslumui ir užimtumui skatinti.	Taip	
103.	VP tekste nurodyti, kad, siekiant pažangos lyčių lygybės ir nediskriminavimo srityje, šalia specifinių priemonių turi būti užtikrintas šio horizontalaus prioriteto integravimas į visas VP planuojamas intervencijas.	Taip	
104.	VP tekste nurodyti, kad vykdant „Jaunimo garantijos“ veiklas, bus siekiama kuo efektyviau prisidėti prie darbo rinkoje paklausių įgūdžių formavimo ir taip didinti jaunimo galimybes įsidarbinti ar išlikti darbo rinkoje.	Taip	
	8 VP prioritetas		

105.	Formuluojant 8 VP prioriteto specifinius uždavinius, siūlama investicijas nukreipti į svarbiausius siekiamus pokyčius ir pasirinkti ribotą investicinių prioritetų skaičių, taip užtikrinant pastangų sutelkimą svarbiausiems iššūkiams – didelei skurdo rizikai ir socialinei atskirčiai, kurią patiria apie trečdalis šalies gyventojų – įveikti, didinant socialinių ir sveikatos paslaugų prieinamumą ir kokybę, gerinant gyvenamąją aplinką kituose nei didieji miestai gyvenvietėse, įgyvendinant socialinės įtraukties skatinimo priemones, nukreiptas į labiausiai pažeidžiamas gyventojų grupes, skatinant socialinę ekonomiką.	Taip	
106.	Planuojant investicijas rekomenduojama užtikrinti išankstinių sąlygų įgyvendinimą (tiek EK nustatytų, pvz., Nacionalinės romų įtraukties programos parengimą, tiek kitų strateginių dokumentų, kurie nustatys konkrečių investicijų poreikį ir kryptis).	Iš dalies	
107.	Rekomenduojama pateikti daugiau informacijos, ar ir kaip socialinio būsto suteikimas tikslinėms grupėms (8.1.2. specifinis uždavinys) bus derinamas su ESF investicijomis (kompleksine pagalba šeimoms, dalyvavimo darbo rinkoje skatinimu ir t. t.), be to, koks bus šių investicijų santykis su integruotomis miestų plėtros iniciatyvomis.	Taip	
108.	8.4.2. specifinio uždavinio ir veiklų aprašyme daugiau dėmesio skirti sveikos gyvensenos skatinimo, ligų prevencijos ir profilaktikos svarbai.	Taip	
109.	Numatyti, kad investicijos (ERPF ir ESF), nukreiptos į palaipsnių socialinių paslaugų sistemos deinstitutionalizacijos įgyvendinimą, turėtų būti planuojamos tik patvirtinus Nacionalinę deinstitutionalizacijos programą, užtikrinant koordinavimą tiek tarp institucijų (SADM, SAM, ŠMM, savivaldybės), tiek jų viduje.	Taip	
110.	VP tekste nurodyti, kad socialinio būsto prieinamumo didinimas turi būti derinamas su Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo projekte numatyta išperkamosios nuomos mokesčio kompensacija ir būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija.	Taip	
111.	VP tekste nurodyti, kad investuojant į sveikatos infrastruktūrą, bus remiamasi aiškiais tokios infrastruktūros optimizavimo ir plėtojimo planais („žemėlapiais“).	Ne	

112.	8.2.1. specifinis uždavinys yra sutelktas į gyvenamosios aplinkos ir rekreacinės infrastruktūros gerinimą: VP tekste svarbu būtų aiškiau atskleisti, kaip šios intervencijos bus derinamos ir kaip papildys kitas šio veiksmų programos prioriteto investicijas.	Iš dalies	
113.	VP tekste nurodyti, kad, teikiant socialinės integracijos paslaugas socialiai pažeidžiamiems asmenims, būtina užtikrinti savivaldybių ir kitų socialines paslaugas teikiančių institucijų ir organizacijų (ypač NVO) bendradarbiavimą.	Iš dalies	
114.	VP tekste nurodyti, kad prieš kuriant naujus sveikatos priežiūros ir socialinių darbuotojų bendradarbiavimo modelius, būtina atsižvelgti į 2007–2013 m. laikotarpio patirtį ir darbo grupės, skirtos parengti pasiūlymus integruotoms slaugos ir globos paslaugoms organizuoti ir finansuoti, sprendimus.	Ne	
115.	VP tekste nurodyti, kad 8.5. investicinio prioriteto veiklas būtina derinti su kitų investicinių prioritetų, skirtų didinti pažeidžiamų visuomenės grupių užimtumą, veiklomis.	Iš dalies	
9 VP prioritetas			
116.	Formuluojant specifinius uždavinius, rekomenduojama orientuotis į svarbiausius siekiamus pokyčius – geresnius mokinių pasiekimus, aukštojo mokslo kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams gerinimą, didesnę profesinio mokymo patrauklumą ir aukštesnę dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą procese lygį.	Taip	
117.	Formuluojant 9 VP prioriteto veiklas, rekomenduojama išskirti svarbiausias veiklų grupes ir vengti projekto ar tinkamų išlaidų kategorijų lygmens veiklų.	Taip	
118.	Atsižvelgiant į tai, kad ERPF investicijos turi papildyti ESF remiamus pokyčius, rekomenduojama labiau pabrėžti svarbią sąsają tarp 9.1.2. specifiniame uždavinyje numatomo mokyklų tinklo optimizavimo ir 9.2. investiciniame prioritete akcentuojamų pasiekimų lygio didėjimo ir ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos (ypač kaimo vietovėse) mažėjimo.	Taip	
119.	ERPF investicijos į profesinio mokymo ir studijų infrastruktūrą taip pat turėtų sudaryti sąlygas ESF	Taip	

	lėšomis remiamų investicinių prioritetų siekiamiems tikslams įgyvendinti. Todėl rekomenduojama VP tekste aiškiai nurodyti planuojamų investicijų į infrastruktūrą sąsajas su 9.3. ir 9.4. investicinių prioritetų specifiniais uždaviniais ir veiklomis.		
120.	VP tekste ir programos įgyvendinimo proceso metu glaudžiai susieti investicijas į mokslinių tyrimų ir studijų įrangą su aukštųjų mokyklų dėstytojų gebėjimų šią įrangą pritaikyti ir aktyviai naudoti studijų procese stiprinimu, numatyti tyrėjų kompetencijų ugdymo stiprinimą visose studijų programose, ypač studijų programose, kurios įgyvendinamos sumanios specializacijos srityse. Į VP MTEP veiklas įtraukti ankstyvojo jaunųjų tyrėjų potencialo vystymą dar bendrojo ugdymo mokyklose, vaikų neformaliojo švietimo būreliuose – sudarant tam prielaidas investuojant į mokyklines gamtos mokslų laboratorijas.	Iš dalies	
121.	VP tekste pažymėti, kad kartu su 2014–2020 m. planuojamomis investicinėmis priemonėmis bus tęsiamas biudžetinių profesinio mokymo įstaigų (ypač turinčių sektorinius praktinio mokymo centrus) pertvarkymas į viešąsias įstaigas, išsileidžiant į jų valdymą dalininkais šakines darbdavių asociacijas, o jų atstovus dalininkų susirinkimuose kviečiant mokytis į ESF 9.4.1 uždavinyje numatytus švietimo lyderystės stiprinimo projektus.	Ne	
122.	VP tekste nurodyti, kad, investuojant į švietimo infrastruktūros modernizavimą, bus remiamasi aiškiais švietimo infrastruktūros optimizavimo ir plėtojimo planais, kurie sudarys prielaidas tvarioms investicijoms ir sumažins investavimo riziką į mokyklas, kurios dėl demografinių priežasčių gali nesurinkti tiek vaikų, kiek numatyta pagal jų statybos ar rekonstrukcijos projektinį pajėgumą. Nors bendrojo ugdymo mokyklų tinklo optimizavimo sprendimus gali priimti tik savivaldybės kaip mokyklų steigėjai, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų, pvz., nustatyti tinklo efektyvumo didinimo tikslus, privalomas žemutines ribas klasių komplektavimui, teikti aiškų prioritetą valstybės investicijoms į gerai sukomplektuotas mokyklas.	Ne	
123.	Siūloma svarstyti galimybę persikirstyti finansavimą iš 1 VP prioriteto ir 9 VP prioriteto studijų infrastruktūros dalies į bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo infrastruktūrą. Taip pat svarstyti kitokių nei negražintinos subsidijos (pvz., finansinių instrumentų) paramos formų taikymo galimybę, ypač	Iš dalies	

	<p>aukštajame moksle, o taikant negražintiną paramą reikalauti iš paramos gavėjų ar jų steigėjų apčiuopiamos bendro finansavimo dalies. Tai leistų pasiekti greitesnį ir didesnę poveikį švietimo kokybei ir prieinamumui. Aukštosios mokyklos turi savarankiškus pajamų šaltinius, jų paslaugų kokybė ir patrauklumas stipriai išauga investuojant į infrastruktūros atnaujinimą. Todėl galima būtų tikėtis, kad dalį reikalingų investicijų skirs jos pačios, taip pat jos būtų pajėgios gražinti paskolas. Bendrojo ugdymo srityje tinklo efektyvumo didinimas sudaro sąlygas savivaldybei taupiau naudoti mokinio krepšelio lėšas, o geresnės kokybės ugdymą užtikrinančios mokyklos didina savivaldybės patrauklumą gyventojams – jų mažiau išvažiuoja arba daugiau atvyksta.</p>		
124.	<p>VP 9.3.1 uždavinio veiksmų sąrašė konkrečiai paminėti, jog bus investuojama į naujausias žinias integruojančias švietimo ir ugdymo kryptių studijas, suteikiančias būsimesiems pedagogams platų kultūrinį akiratį, įgalinančias vykdyti kelių dalykų mokymą, atlikti kelis pedagoginius vaidmenis.</p>	Ne	
125.	<p>VP 9.2.2 uždavinio aprašymą (remiantis VP 9.2.1 uždavinio aprašymu) susieti su mokyklų, į kurias investuojama, išpareigojimu vertinti, gerinti ir skelbti savo mokinių ugdymo pasiekimus. Tai pagrindžia stiprus atvirkštinis ryšys tarp mokinių pasiekimų ir mokinių ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos. Be to, tai išplėstų mokinių pasiekimų vertinime siekiančių dalyvauti ir pasiekimus viešinančių mokyklų ratą.</p>	Ne	
126.	<p>Įgyvendinant VP 9.2.1 ir 9.2.2 uždavinius, mokyklų iniciatyvų rėmimas neturėtų būti paliktas vien atviram konkursui. Būtų tikslinga diferencijuoti pagalbą stipresnėms ir silpnesnėms mokykloms. Silpnesnių mokyklų, atrinktų pagal objektyvius kriterijus, bendruomenes dar reiktų įtikinti dalyvauti programoje ir suteikti pagalbą ruošiant mokyklų tobulinimo planus, kurių dalį finansuotų ESF.</p>	Ne	
127.	<p>Siūloma padidinti finansavimą VP 9.1.3 uždaviniui – bendrojo ir vaikų neformalaus ugdymo infrastruktūrai gerinti – nes, lyginant su realiu poreikiu, labai ribotos investicijos šiame uždavinyje kartu riboja ir galimybes, įgyvendinant VP 9.2 investicinį prioritetą, siekti visapusiškų kokybinių pokyčių, orientuotų į mokinių pasiekimų gerinimą ir ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos mažinimą.</p>	Ne	
128.	<p>Atsižvelgiant į 2007–2013 m. studijų valdymo tobulinimui skirtą finansavimą, naujuoju</p>	Ne	

	<p>programavimo laikotarpiu neformuluoti atskiro 9.3.2. specifinio uždavinio, o reikiamas veiklas įtraukti į specifinį uždavinį, nukreiptą į studijų kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams didinimą.</p>		
129.	<p>Atsisakyti VP 9.3.1 uždavinyje numatomų finansuoti veiksmų sąrašė numatytų studijų programų, modulių rengimo, taip pat jų mokymo turinio, mokymo medžiagos rengimo, kaip 2007–2013 m. nepasiteisinusio ir neefektyvaus būdo didinti studijų kokybę. Sutaupytus išteklius rekomenduojama skirti dėstytojų mobilumo programoms, talentingų užsienio dėstytojų darbui Lietuvoje finansuoti.</p>	<p>Taip</p>	
130.	<p>Planuojant VP 9.4.2 uždavinio veiklas, svarbiausias iššūkis yra skirti paramą būtent toms visuomenės grupėms, kurios mokosi mažiausiai (nekvalifikuoti ar žemesnės kvalifikacijos asmenys), tačiau kurioms būtų svarbi galimybė įgyti trūkstamą kvalifikaciją ar jos dalį, bent trumpam laikui sugrįžtant į formaliojo švietimo sistemą. Tokių visuomenės grupių sąrašas turėtų būti aiškiau įtvirtintas pačioje VP, kad teikiant paramą prioritetas nebūtų aukštos kvalifikacijos asmenys, kurie ir taip gana aktyviai dalyvauja mokymėse visą gyvenimą ir turi tam reikalingų finansinių ir laiko išteklių, o valstybės parama šiuo atveju tik pakeičia jų pačių investicijas. VP įgyvendinimo etapu paramos schemos (rekomenduojami mokymosi čekiai) kiekvienai grupei turi būti ruošiamos atskirai, atsižvelgiant į individualius veiksnius, kurie riboja tos konkrečios grupės mokymąsi, bei vengiant konkurencijos su kitomis, galbūt aktyvesnėmis ir lengviau į mokymąsi visą gyvenimą įtraukiamomis, grupėmis. Be to, parama besimokančiajam turi apimti ne tik mokymosi galimybių sudarymą. Jam turi būti pirmiausia sudarytos galimybės įvertinti turimas, dažniausiai neformaliai mokantis ar darbo vietoje įgytas kompetencijas, taip pat galimybės gauti kokybiškas karjeros paslaugas.</p>	<p>Iš dalies</p>	
131.	<p>Siūloma „Kompetencijų vaučeriu“ skirtus išteklius nukreipti tokioms įmonėms (pirmiausia mažoms ir mikro įmonėms) ir tokioms jų darbuotojų grupėms (žemesnės kvalifikacijos asmenys), kuriose mokymosi galimybių anksčiau nebuvo, nes darbdaviai šiose įmonėse arba į šias darbuotojų grupes iki šiol neinvestavo. Tai būtina daryti siekiant sumažinti privačių investicijų pakeitimo ar</p>	<p>Iš dalies</p>	

	išstūmimo efektą. Investuojant į vidutinių ir stambių įmonių bei aukštos kvalifikacijos darbuotojų mokymą, mažinti valstybės skiriamo finansavimo intensyvumą.		
	10 VP prioritetas		
132.	Rekomenduojama pasirinkti tik vieną 11 tematinio tikslo investicinį prioritetą, finansuojamą iš ESF („Investavimas į institucinius gebėjimus ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo“). ERPF intervencijų sritis atitinkančias veiklas rekomenduojama integruoti į kitų VP prioritetų specifinius uždavinius.	Taip	
133.	Siūlome aiškiai atskirti uždavinio 10.1.1. specifinio uždavinio „Gerinti viešojo valdymo sprendimų ir visuomenei teikiamų paslaugų kokybę“ veiklas, nukreiptas į sisteminių (viešojo valdymo sprendimai) ir institucinių (paslaugų kokybė) intervencijos lygmenį, taip užtikrinant aiškesnę intervencijos logiką.	Taip	
134.	VP tekste aiškiai įvardyti būtinybę įgyvendinti korupcijos mažinimui skirtų priemonių rinkinį, numatant įvairias prioritetines sritis, išsiskiriančias aukštu korupcijos laipsniu (teisėsauga, sveikatos apsauga ir pan.).	Taip	
135.	Siūlome veiklas papildyti nacionalinėje reformų programoje numatytų valdžios išlaidų (įskaitant pensijų reformą) ir valstybės valdomų įmonių reformų veiklomis, o viešojo valdymo efektyvumo ir visuomenės dalyvavimo veiklas planuoti ne tik instituciniu, bet ir sisteminiu lygmeniu.	Taip	
136.	Siūlome nefinansuoti teritorinių planų rengimo pagal 10 VP prioritetą ir atsisakyti veiklos „Teritorijų valdymo efektyvumo didinimas“. Pagal šį prioritetą galėtų būti finansuojami geresnio teritorijų planavimo reglamentavimo aspektai, o teritorijų planai pagal poreikį rengiami įgyvendinant pagal 5, 7 ir 8 investicinius prioritetus suplanuotas intervencijas.	Taip	
137.	10.1.2. specifinio uždavinio veiklas rekomenduojama papildyti sisteminėmis ir institucinėmis veiklomis, skirtomis valstybės tarnautojų mokymo sistemos ir atsakingų institucijų gebėjimams stiprinti ir jų veikloms koordinuoti, daugiau dėmesio teikti konkrečioms profesinėms kompetencijoms ir inovatyvioms mokymo / mokymosi formoms, įvesti mokymo čekius valstybės	Taip	Suformuluotas atskiras konkretus uždavinys 10.1.5.

	tarnautojų mokymui.		
138.	Rekomenduojama valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų valstybės tarnautojų ir darbuotojų mokymą planuoti remiantis 10 VP prioritetu. Likę viešojo sektoriaus darbuotojų mokymai galėtų būti finansuojami pagal 9 VP prioriteto 9.4. investicinį prioritetą.	Taip	
139.	VP tekste nurodyti, kad bus siekiama sukurti ir taikyti kokybiško visuomenės dalyvavimo valdyme mechanizmus.	Taip	Suformuluotas atskiras konkretus uždavinys 10.1.2.
Stebėsenos rodikliai			
140.	Formuluojant rodiklius, rekomenduojama vadovautis EK gairėmis dėl stebėsenos rodiklių ir pasirinkti pokyčius šalies arba sektoriaus mastu matuojančius rezultato rodiklius ERPF atveju ir detalią projektų naudą matuojančius rodiklius ESF atveju.	Taip	
141.	Siūloma mažinti rodiklių, ypač produkto, skaičių, pvz., dalį rodiklių (ypač labai specifinių) iškeliant iš VP į kitus esamus ar būsimus nacionalinius strateginius dokumentus.	Taip	
142.	Rekomenduojama pasirinkti tinkamą rodiklių bendrumo lygį: rezultato rodiklius formuluoti labiau specifinius, o produkto – mažiau (t. y. labiau apibendrintus).	Taip	
143.	Formuluojant rodiklius, rekomenduojama nenaudoti techninių terminų ir įvardyti aiškiai siekiamo pokyčio kryptį, taip užtikrinant rodiklio atitiktį nustatytiems viešinimo ir normatyvinės reikšmės kriterijams.	Taip	
144.	Siūloma numatyti objektyvius matavimo vienetus, kurių suma būtų lengvai interpretuojama (nenaudoti tokių matavimo vienetų, kaip, pvz., priemonės, įranga).	Taip	
145.	Rekomenduojama pakartotinai įvertinti, ar naudojami visi aktualūs bendrieji rodikliai.	Ne	
Horizontalūs prioritetai			
146.	Rekomenduojama aktyviau įtraukti lyčių lygybės ir nediskriminavimo srityje kompetentingas	Iš dalies	

	institucijas į ES struktūrinės paramos programavimo ir įgyvendinimo procesus, užtikrinti žiniomis ir įrodymais grįstos politikos įgyvendinimą.		
147.	Skatinant lyčių lygybę ir nediskriminavimą, rekomenduojama remti tiek specialias veiklas, tiek geriau integruoti šį horizontalų principą į visas intervencijų sritis (ypač investuojant į transporto, IT ir pastatų / būsto infrastruktūrą).	Iš dalies	
148.	Planuojant veiklas, siūloma daugiau dėmesio skirti lyčių lygybės ir nediskriminavimo skatinimo priemonėms, nukreiptoms keisti „paklausos“ (įmonių ir įstaigų) požiūrį, o ne tik darbo ieškantiems žmonėms ir darbuotojams.	Iš dalies	
149.	Rekomenduojama VP tekste numatyti pareiškėjams skirtus mokymus ir konsultavimosi lyčių lygybės ir nediskriminavimo klausimais galimybę.	Ne	
150.	Siekiant užtikrinti informacijos apie ES struktūrinę paramą prieinamumą visoms suinteresuotoms grupėms, rekomenduojama sukurti žmonėms, turintiems sensorinę, motorikos ar regėjimo negalią, pritaikytą svetainės esparama.lt versiją.	Ne	
151.	Rekomenduojama VP tekste nediskriminavimą sieti ne vien su socialine atskirtimi, bet ir su lygios konkurencijos bet kurioje srityje pažeidimais.	Taip	
152.	Horizontaliam lyčių lygybės ir nediskriminavimo prioritetui įgyvendinti siūloma pasirinkti aiškius, pokyčio kelią / poveikį matuojančius rodiklius (šiuo metu naudojami arba konteksto, arba formalūs produkto rodikliai).	Ne	
153.	Siūlytume VP tekste pateikti informaciją, kaip planuojamos intervencijos (ne tik pagal 5 VP prioritetą) prisidės prie klimato kaitos mažinimo ir prisitaikymo prie jos padarinių. Šiuo metu tokia informacija nėra pateikiama, nors VP lygmeniu yra privaloma nurodyti, kokią kiekvienam prioritetui planuojamo finansavimo dalį sudarys klimato kaitos tikslui skirtos lėšos.	Taip	
154.	Darnaus vystymosi principo įgyvendinimui skirtoje VP dalyje rekomenduojama pateikti informaciją apie galimą neigiamą investicijų (pvz., energetikos ir transporto srityse) poveikį aplinkos	Ne	

	(dirvožemio, vandens, oro) kokybei, biologinei įvairovei ir kraštovaizdžiui. Siūlytume remtis strateginio poveikio aplinkai vertinimo rezultatais ir rekomendacijomis.		
155.	VP tekste (specifinių uždavinių aprašymuose arba darniam vystymuisi skirtoje dalyje) siūloma paaiškinti, kaip bus derinamos investicinės ir reguliacinės priemonės (pvz., „teršėjas moka“ principo taikymas), siekiant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų veiksmų programoje planuojamų intervencijų efektyvumo ir darnaus vystymosi prioritetų įgyvendinimo.	Taip	
156.	Siekiant didesnio partnerių reprezentatyvumo, rekomenduojama ne tik įtraukti partnerius į 2014–2020 m. Komisijos sudėtį, bet ir skatinti institucijas, dalyvaujančias ES struktūrinės paramos programavimo procese, rengti konsultacijas ir, rengiant VP projektą, įtraukti kuo platesnį partnerių ratą.	Taip	
157.	Rekomenduojama užtikrinti, kad partneriai yra informuoti ir jiems yra numatyta pakankamai laiko pasiūlymams ir rekomendacijoms VP projektui pateikti.	Taip	
158.	Siūlytume daugiau dėmesio skirti partneriams pateikiamos informacijos apie konsultacijų objektą (dokumento projektą) aiškumui.	Taip	
Veiksmų programos įgyvendinimo sistema			
159.	Rekomenduojama pateikti preliminarų administracinės naštos mažinimo veiksmų įgyvendinimo planą / tvarkaraštį.	Ne	
160.	Siūlytume detalizuoti techninės paramos lėšų skyrimą administracinės naštos mažinimo priemonėms įgyvendinti.	Ne	
Techninės paramos panaudojimas			
161.	Formuluojant uždavinius, siūloma nurodyti siekiamo pokyčio kryptį.	Taip	
162.	Rekomenduojama papildyti esamos situacijos ir prioriteto / uždavinio aprašymus, nurodant	Taip	

	pagrindines pokyčių kryptis.		
163.	Siūlytume suformuluoti aiškius, išmatuojamus ir į pokytį orientuotus techninės paramos prioriteto produkto ir rezultato rodiklius. Apibrėžti jų pradines ir siektinas reikšmes bei duomenų šaltinius.	Taip	

PRIEDAI

Atskirai elektronine forma pateikti šie priedai:

1. Veiksmų programos prioritetų poreikių ir iššūkių analizė (1 priedas);
2. Tematinių ir bendrųjų išankstinių sąlygų įvertinimas (2 priedas);
3. Stebėsenos rodiklių įvertinimas (3 priedas);
4. Fokusuotos grupinės diskusijos 2013 m. balandžio 14–15 d. rezultatų apibendrinimas (4 priedas);
5. Viešo aptarimo 2013 m. birželio 27 d. rezultatų apibendrinimas (5 priedas).
6. Viešųjų aptarimų 2013 m. spalio 8–15 d. rezultatų apibendrinimas (6 priedas).